

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

MİLLİ PARK PLANLAMALARINDA ZİYARETÇİ YÖNETİMİNE İLİŞKİN YENİ
BİR MODEL ÖNERİSİ: ALTINDERE VADİSİ MİLLİ PARKI
(MAÇKA/TRABZON) ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Ertan DÜZGÜNEŞ

EYLÜL 2015
TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**MİLLİ PARK PLANLAMALARINDA ZİYARETÇİ YÖNETİMİNE İLİŞKİN YENİ
BİR MODEL ÖNERİSİ: ALTINDERE VADİSİ MİLLİ PARKI
(MAÇKA/TRABZON) ÖRNEĞİ**

Yüksek Peyzaj Mimarı Ertan DÜZGÜNEŞ

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“DOKTOR (PEYZAJ MİMARLIĞI)”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 17.08.2015
Tezin Savunma Tarihi : 17.09.2015**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Öner DEMİREL

Trabzon 2015

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında
Ertan DÜZGÜNEŞ Tarafından Hazırlanan**

**MİLLİ PARK PLANLAMALARINDA ZİYARETÇİ YÖNETİMİNE İLİŞKİN YENİ BİR
MODEL ÖNERİSİ: ALTINDERE VADİSİ MİLLİ PARKI (MAÇKA/TRABZON)
ÖRNEĞİ**

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 25 /08/2015 gün ve 1616 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
DOKTORA TEZİ
olarak kabul edilmiştir.**

Jüri Üyeleri

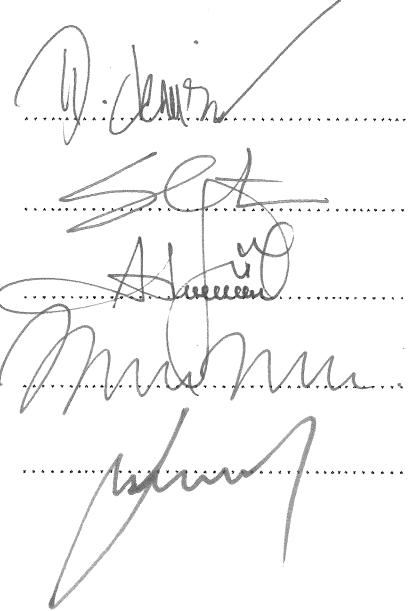
Başkan : Prof. Dr. Öner DEMİREL

Üye : Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ

Üye : Prof. Dr. Atila GÜL

Üye : Doç. Dr. Banu Çiçek KURDOĞLU

Üye : Doç. Dr. Latif Gürkan KAYA

**Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ
Enstitü Müdürü**

ÖNSÖZ

“Milli Park Planlamalarında Ziyaretçi Yönetimine İlişkin Yeni Bir Model Önerisi: Altındere Vadisi Milli Parkı (Maçka/Trabzon) Örneği” adlı bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı doktora programında hazırlanmıştır.

Doktora tez çalışmam süresince karşılaştığım zorlukların aşılmasında bana yol gösteren, bilgi ve katkılarını esirgemeyen, her türlü destek ve imkanı sağlayan, danışman hocam Prof. Dr. Öner DEMİREL’e teşekkürü bir borç bilirim. Yine konu ile ilgili karşılaştığım sorunlar karşısında değerli bilgi ve görüşlerinden yararlandığım Doç. Dr. Banu Çiçek KURDOĞLU, Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ ve Prof. Dr. Atila GÜL’e en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

BTAP-9545 No’lu proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi’ne teşekkür ederim.

Tez çalışmam süresince arazi çalışmalarımda destek ve yardımlarını esirgemeyen Orman ve Su İşleri Bakanlığı Trabzon Şube Müdürlüğü çalışanlarından Orman Mühendisi Kenan ÖZTÜRK ve Peyzaj Mimarı Pınar AKGÜN’e, Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü ve Maçka Belediyesi çalışanlarına, anketlerimin uygulanmasında büyük desteğini gördüğüm Özcan ÖZCAN, Salih KANTARCI, Şakir ALBAYRAK, Okan MISIR ve Hayrettin İshak KARAGÖZ’e, şükranlarımı sunarım. Verilerimin toplanması ve analizinde katkılarını esirgemeyen Arş. Gör. Yaşar Selçuk ERBAŞ, Arş. Gör. Sara DEMİR’e ve desteklerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Elif BAYRAMOĞLU, Arş. Gör. Yasemin CINDIK AKINCI, Arş. Gör. Sultan Sevinç KURT ve Yüksek Peyzaj Mimarı Kadir Tolga ÇELİK’e teşekkür ederim.

Akademik çalışmalarım süresince manevi destekleri ile daima yanımda bulunan ve bugün bulunduğum yerde olmamda sonsuz katkıları olan aileme, eşimin ailesine ve canım eşim Zehra Duygu DÜZGÜNEŞ’e şükranlarımı sunarım.

Ertan DÜZGÜNEŞ
Trabzon, 2015

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Milli Park Planlamalarında Ziyaretçi Yönetimine İlişkin Yeni Bir Model Önerisi: Altındere Vadisi Milli Parkı (Maçka/Trabzon) Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Öner DEMİREL'in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, analizleri ilgili laboratuarlarda yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 17/08/2015

Ertan DÜZGÜNEŞ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
SUMMARY	X
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XI
TABLolar DİZİNİ.....	XIV
SEMBOLLER DİZİNİ	XVIII
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Doğa Koruma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	5
1.2.1. Dünyada Doğa Korumanın Tarihsel Gelişimi	8
1.2.2. Türkiye’de Doğa Korumanın Tarihsel Gelişimi	13
1.3. Korunan Alanlar.....	15
1.3.1. Korunan Alan Kavramı.....	15
1.3.2. Korunan Alan Sınıflandırması	20
1.3.3. Korunan Alan Yönetimi ve Planlaması	26
1.3.3.1. Yönetim Planı Amaç ve Özellikleri	31
1.4. Milli Parklar	32
1.4.1. Milli Park Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	32
1.4.2. Milli Park Planlaması.....	40
1.4.2.1. Dünyada Milli Park Planlamaları.....	40
1.4.2.2. Türkiye’de Milli Park Planlaması	43
1.5. Turizm ve Rekreasyon	46
1.5.1. Dünyada ve Türkiye’de Turizm Sektöründeki Eğilimler	48
1.5.2. Turizmin Olumsuz Etkileri	53
1.5.2.1. Çevresel Etkiler.....	53
1.5.2.2. Sosyo-Kültürel Etkiler	55
1.5.2.3. Ekonomik Etkiler	56
1.6. Korunan Alanlarda Ziyaretçi Yönetimi	58
1.6.1. Korunan Alanlarda Ziyaretçi Yönetim Modelleri.....	61

1.6.1.1.	Taşıma Kapasitesi (C-CAP).....	61
1.6.1.2.	Rekreasyonel Olanakların Dağılımı (ROS)	62
1.6.1.3.	Kabul Edilebilir Değişim Sınırı (LAC).....	64
1.6.1.4.	Ziyaretçi Etkinlikleri İçin Yönetim Süreci (VAMP)	65
1.6.1.5.	Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM).....	66
1.6.1.6.	Ziyaretçi Deneyimini ve Kaynağını Koruma (VERP).....	67
1.6.1.7.	Korunan Alanlarda Ziyaretçi Etki Yönetimi (PAVIM)	68
1.7.	Katılımcı Yaklaşım	71
1.8.	Analitik Hiyerarşi Süreci	73
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	77
2.1.	Materyal	77
2.2.	Yöntem.....	77
2.3.	Halk Anketi Uygulaması.....	83
2.4.	Uzman Anketi Uygulaması.....	83
3.	BULGULAR.....	84
3.1.	Alan Analizi	84
3.1.1.	Konum.....	84
3.1.2.	Doğal Kaynak Değerleri	86
3.1.2.1.	Yüzey Şekilleri	86
3.1.2.2.	Toprak Yapısı	92
3.1.2.3.	Jeolojik Özellikler	94
3.1.2.4.	İklim Koşulları.....	98
3.1.2.5.	Su Varlığı.....	99
3.1.2.6.	Bitki Varlığı.....	102
3.1.2.7.	Hayvan Varlığı	108
3.1.3.	Kültürel Kaynak Değerleri.....	116
3.1.3.1.	Arazi Kullanımı ve Geleneksel Mimari	116
3.1.3.2.	Çevresel Sorunlar	125
3.1.3.3.	Enerji ve Kanalizasyon Altyapısı.....	126
3.1.3.4.	Ulaşım-İletişim Altyapısı.....	128
3.1.3.5.	Sosyo-Ekonomik Yapı	131
3.1.3.6.	Sosyo-Kültürel Yaşam	134
3.1.3.7.	El Sanatları ve Yöre Mutfağı	136
3.1.3.8.	Rekreasyonel Etkinlikler.....	139

3.2.	Altındere Vadisi Milli Parkı Koruma Amaçlı Analizi	151
3.2.1.	Ekolojik Duyarlılık Analizi.....	151
3.2.1.1.	Ana Kriterlerin Tespiti	151
3.2.1.2.	Analitik Hiyerarşi Süreci Tekniğinin Uygulanması.....	152
3.2.1.3.	Alt Kriterlerin Tespiti.....	153
3.2.1.3.1.	Meşçere Yapısı.....	153
3.2.1.3.2.	Yükselti	154
3.2.1.3.3.	Arazi Deseni.....	155
3.2.1.3.4.	Su Varlığına Yakınlık	156
3.2.1.3.5.	Eğim	156
3.2.1.3.6.	Erozyon	156
3.2.1.3.7.	Arazi Yetenek Sınıfları	157
3.2.1.4.	Alt Kriterlerin Puanlanması	157
3.2.2.	Görsel Peyzaj Analizi.....	160
3.2.3.	Anket Sonuçları.....	175
3.2.3.1.	Ziyaretçilerin Sosyo-Demografik Yapısı	175
3.2.3.2.	Alan Kullanımına Yönelik Eğilimler	179
3.3.	Altındere Vadisi Milli Parkı Kullanma Amaçlı Analizi	190
3.3.1.	Etkinlik Alanları Envanterinin Çıkarılması	190
3.3.2.	Etkinlik Alanları İçin Etki Sorunlarının Tespiti.....	195
3.3.2.1.	Kullanıma Yönelik Sorunlar	196
3.3.2.2.	Korumaya Yönelik Sorunlar	207
3.3.2.3.	Ekonomiye Yönelik Sorunlar.....	209
3.3.2.4.	Çevreye Yönelik Sorunlar.....	210
3.3.2.5.	Yönetmel Sorunlar.....	211
3.3.2.6.	Kullanıcı Memnuniyetine Yönelik Sorunlar.....	213
3.5.	Etkinlik Eylem Planının Oluşturulması	217
3.5.1.	Korumaya Yönelik Eylemler	217
3.5.2.	Kullanmaya Yönelik Eylemler.....	218
3.5.3.	Tehdit ve Sorunlara Yönelik Eylemler	219
3.5.4.	İlgi Gruplarının Katılımına Yönelik Eylemler.....	219
3.5.5.	İletişim, Eğitim ve Kamuoyu Bilinçlendirme Çalışmalarına Yönelik Eylemler	220
3.5.6.	Fon ve Ekonomik Gelire Yönelik Eylemler	220
3.5.7.	İzleme ve Denetime Yönelik Eylemler.....	221

3.5.8.	Etkinlik Alanlarına Yönelik Eylemler	222
3.6.	Bütüncül Ziyaretçi Yönetimi Çerçevesi ve Yönetim İlkelerinin Belirlenmesi	224
4.	TARTIŞMA	227
4.1.	Kaynak Değerlerine Yönelik Değerlendirmeler	228
4.2.	Ekolojik Duyarlılık Analizine Yönelik Değerlendirmeler	232
4.3.	Görsel Peyzaj Analizine Yönelik Değerlendirmeler.....	232
4.4.	Anket Sonuçlarına Yönelik Değerlendirmeler.....	234
4.4.1.	Ziyaretçilerin Sosyo-Demografik Yapısının Değerlendirilmesi	234
4.4.2.	Alan Kullanımına Yönelik Eğilimlerin Değerlendirilmesi.....	235
4.5.	Etkinlik Alanları İçin Etki Sorunlarına Yönelik Değerlendirmeler	237
4.5.1.	Kullanıma Yönelik Değerlendirmeler.....	237
4.5.2.	Korumaya Yönelik Değerlendirmeler.....	241
4.5.3.	Ekonomiye Yönelik Değerlendirmeler	242
4.5.4.	Çevreye Yönelik Değerlendirmeler	242
4.5.5.	Kullanıcı Memnuniyetine Yönelik Değerlendirmeler	243
4.5.6.	Yönetimsel Değerlendirmeler	244
5.	SONUÇLAR	245
6.	ÖNERİLER.....	248
6.1.	Kaynak Değerlerine Yönelik Öneriler	248
6.2.	Ekolojik Duyarlılık Analizine Yönelik Öneriler.....	251
6.3.	Görsel Peyzaj Analizine Yönelik Öneriler.....	251
6.4.	Etkinlik Alanları İçin Etki Sorunlarına Yönelik Öneriler.....	251
6.4.1.	Kullanıma Yönelik Öneriler.....	251
6.4.2.	Korumaya Yönelik Öneriler.....	254
6.4.3.	Ekonomiye Yönelik Öneriler	254
6.4.4.	Çevreye Yönelik Öneriler	255
6.4.5.	Kullanıcı Memnuniyetine Yönelik Öneriler	255
6.4.6.	Yönetimsel Öneriler	256
7.	KAYNAKLAR	259
8.	EKLER (1 Adet CD)	

ÖZGEÇMİŞ

Doktora Tezi

ÖZET

MİLLİ PARK PLANLAMALARINDA ZİYARETÇİ YÖNETİMİNE İLİŞKİN YENİ BİR
MODEL ÖNERİSİ: ALTINDERE VADİSİ MİLLİ PARKI ÖRNEĞİ
(MAÇKA/TRABZON)

Ertan DÜZGÜNEŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Öner DEMİREL
2015, 272 Sayfa

Milli parklarda ziyaretçilerce gerçekleştirilen yoğun ve bilinçsiz kullanımlar kaynak değerleri üzerinde tahribat ve bozulmalara yol açmaktadır. Bu nedenle 1964 yılından itibaren bu olumsuz etkileri en aza indirmek amacıyla ziyaretçi yönetimi adı altında birçok model geliştirilmiştir. Ancak bu modeller özellikle Amerika ve Avrupa ülkelerinin yasal, sosyal ve kültürel şartlarına göre geliştirilmiştir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Altındere Vadisi Milli Parkı özelinde Türkiye şartlarına uygun Milli Parklarda Ziyaretçi Etki Yönetimi (MP-ZEY) adlı ziyaretçi yönetim modeli geliştirilmiştir.

Geliştirilen model, koruma ve kullanma olmak üzere iki temele oturmaktadır. Koruma yapısının belirlenmesi amacıyla “Analitik Hiyerarşi Süreci” tekniği ile “Ekolojik Duyarlılık Analizi” ve “Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi” yöntemi ile “Görsel Peyzaj Analizi” yapılmıştır. Kullanım yapısının belirlenmesi için ise mevcut etkinlik alanlarının envanteri çıkartılarak etki sorunları ortaya konmuş ve etkinlik eylem planları hazırlanmıştır. Ardından çalışma alanının bütüncül ziyaretçi yönetim çerçevesi ve ilkeleri belirlenmiştir. Ekolojik duyarlılık ve görsel peyzaj analizleri için uzman ve yönetici gruba; ziyaretçi profili, alan kullanım eğilimleri, etkinlik envanteri, alandaki mevcut sorunlar ve eksikliklerin ortaya konulabilmesi için ise ziyaretçilere anket çalışması uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında, ülkemizdeki diğer milli parklara da uygulanabilmesi için bu araştırmanın bir rehber niteliği taşıması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Altındere Vadisi Milli Parkı, Analitik Hiyerarşi Süreci, Ekolojik Duyarlılık Analizi, Görsel Peyzaj Analizi, Ziyaretçi Yönetimi

PhD. Thesis

SUMMARY

A NEW MODEL PROPOSAL FOR VISITOR MANAGEMENT IN PLANNING
NATIONAL PARKS: CASE OF ALTINDERE VALLEY NATIONAL PARK
(MACKA/TRABZON)

Ertan DÜZGÜNEŞ

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Landscape Architecture Graduate Program
Supervisor: Prof. Öner DEMİREL
2015, 272 Pages

Intensive and unconscious utilization of national parks by visitors causes severe damages and deterioration on the resource values. As a result of this, beginning from 1964, numerous models of visitor management have been developed in order to minimize these undesired impacts. However, these models have been prepared in accordance with the legal, social and cultural conditions of especially the USA and European countries. From this point of view, a new model called “Visitor Impact Management in National Parks (NP-VIM)”, which comply with the peculiar conditions of Turkey, is proposed in the current study with specific attention to Altindere Valley National Park.

The developed model is based on two foundations: protection and utilization. So as to identify the structure of protection, “Ecological Sensitivity Analysis” was done through the technique of “Analytical Hierarchy Process” and “Visual Landscape Analysis” was conducted making use of “Visual Landscape Quality Assessment”. In order to determine the utilization structure, on the other hand, the inventory of activity areas was made, and the impact problems were revealed, subsequently preparing activity action plans. Afterwards, the holistic visitor management framework and principles were determined for the study area. A survey study was conducted on the groups of specialists and administrators for the ecological sensitivity analysis and visual landscape analysis, while another one was implemented to visitors so that we could identify the visitor profile, utilization trends of the given area, activity inventory, current problems and inadequacies in the area. In the light of the findings, it is assumed that the current study could serve as a guide that can be used in other national parks in Turkey.

Key Words: Altindere Valley National Park, Analytic Hierarchy Process, Ecological Sensitive Analysis, Visual Landscape Analysis, Visitor Management

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Doğal alanlar üzerindeki insan etkileri.....	6
Şekil 2. Doğa korumanın dünyadaki tarihsel gelişimi.....	12
Şekil 3. Türkiye’de doğa korumanın tarihsel gelişimi.....	14
Şekil 4. Dünya genelindeki korunan alanlar.....	17
Şekil 5. 2005-2009 yılları arasındaki girdilerdeki değişim.....	18
Şekil 6. Planlama hiyerarşisi.....	28
Şekil 7. IUCN yönetim modeline göre korunan alan yönetim adımları.....	28
Şekil 8. Dünya genelinde milli parkçılığın gelişim süreci.....	36
Şekil 9. Türkiye’de milli parkçılığın gelişim süreci.....	37
Şekil 10. ABD milli park planlaması.....	42
Şekil 11. İngiltere’de milli park planlaması.....	43
Şekil 12. WTO’ya göre 1995-2020 arasında uluslararası turizm hareketlerinin tahmini.....	49
Şekil 13. 2011-2014 yılları arasında elde edilen turizm geliri dağılımı.....	49
Şekil 14. 2014 yılında elde edilen turizm gelirin aylara göre dağılımı.....	50
Şekil 15. 2011-2012 yılları arası turizm giderleri.....	50
Şekil 16. Kişi başına düşen ortalama harcama miktarı.....	51
Şekil 17. 2011-2014 arası geliş nedenine göre giriş yapan vatandaşlar (Türkiye’de ikamet eden).....	52
Şekil 18. Ziyaretçi yönetim modelleri.....	61
Şekil 19. Rekreatyonel olanakların dağılımı yönteminin aşamaları.....	63
Şekil 20. Kabul edilebilir değişim sınırı yönteminin aşamaları.....	64
Şekil 21. Ziyaretçi etkinlikleri için yönetim süreci yönteminin aşamaları.....	65
Şekil 22. Ziyaretçi etki yönetimi yönteminin aşamaları.....	66
Şekil 23. Ziyaretçi deneyimi ve kaynağı koruma yönteminin aşamaları.....	67
Şekil 24. Korunan alanlarda ziyaretçi etki yönetimi yönteminin aşamaları.....	68
Şekil 25. AHS modelinde hiyerarşik yapı.....	74
Şekil 26. Yöntem iş akışı şeması.....	82
Şekil 27. Altındere Vadisi Milli Parkı genel konumu.....	85
Şekil 28. Batı yamacından bir görünüm.....	86
Şekil 29. Altındere Vadisi Milli Parkı eğitim haritası.....	88

Şekil 30.	Meryemana Vadisi'nin batı yamacının batı yamacındaki çığ oluklarından biri	89
Şekil 31.	Kürtdere çevresindeki nivasyon sirkleri	90
Şekil 32.	Altındere Vadisi Milli Parkı erozyon haritası.....	91
Şekil 33.	Taşköprü yaylası (sol), Haliya yaylası (sağ).....	92
Şekil 34.	Altındere Vadisi Milli Parkı arazi yetenek sınıfı haritası	93
Şekil 35.	Doğu pontidlerde litostratigrafik farklılıklar sunan zonlar. KAF: Kuzey Anadolu Fayı, KDAF: Kuzey Doğu Anadolu Fayı	94
Şekil 36.	Altındere Milli Parkı jeoloji haritası.....	96
Şekil 37.	Türkiye'nin deprem haritası	97
Şekil 38.	Türkiye'de ve mili park alanında son bir yılda olan depremler.....	98
Şekil 39.	Meryemana deresini besleyen yan kollardan görünümeler	99
Şekil 40.	Çakırgöl	100
Şekil 41.	Altındere Vadisi Milli Parkı su kaynakları haritası	101
Şekil 42.	Altındere Vadisi Milli Parkı'nın vejetasyon yapısı	103
Şekil 43.	Orman üst sınırı	103
Şekil 44.	Alana hakim olan türlerden Doğu Ladini	104
Şekil 45.	Doğu ladini ve kayının karışık meşçereler oluşturması.....	104
Şekil 46.	Yaylalardaki hayvancılık faaliyetleri.....	119
Şekil 47.	Altındere Vadisi Milli Parkı arazi kullanım haritası.....	121
Şekil 48.	2007-2013 yılları arası Maçka İlçesi'nin cinsiyete göre nüfus dağılımı	122
Şekil 49.	Altındere Vadisi Milli Parkı genel arazi kullanım durumu haritası	123
Şekil 50.	Geleneksel yayla evlerinden örnekler.....	124
Şekil 51.	Yeni inşa edilen evlerden örnekler	124
Şekil 52.	Alan içerisindeki çöp ünitelerinden örnekler.....	126
Şekil 53.	Sümela Manastırı çevresindeki çeşmeler.....	127
Şekil 54.	Milli park ulaşım altyapısı	128
Şekil 55.	Toprak ve adım taşı kaplı patika yol	129
Şekil 56.	Asfalt ve kırma taş kaplı yol.....	129
Şekil 57.	Alanda bulunan yönlendirme levhalarından örnekler.....	130
Şekil 58.	PTT ve Türk Telekom üniteleri	131
Şekil 59.	Turizm danışma bürosu, hediyelik eşya reyonları ve bilgilendirme kiosku.....	131
Şekil 60.	Folklor	135
Şekil 61.	Tahta araba	135

Şekil 62.	Geleneksel el sanatları örnekleri (hasır bilezik, bakırcılık, dokumacılık, el değirmeni)	136
Şekil 63.	Kalbur (üst sol), Kot ve Urup Kapları (üst orta), Dırmaç ve Kendir İpleri (üst sağ), Gudal (alt sol), Yün Çorap (alt sağ).....	137
Şekil 64.	Yöresel kıyafetler	138
Şekil 65.	Doğu Karadeniz mutfağından örnekler	138
Şekil 66.	Alanın jeomorfolojik görünümü	139
Şekil 67.	Kaya tırmanışı (sol) ve tırmanma filesi (sağ)	140
Şekil 68.	Onbinlerin dönüşü yolu	141
Şekil 69.	İsgobel Yaylası-Santa Harabeleri yürüyüş yolu	141
Şekli 70.	Kofragol Yaylası-Sümela yürüyüş yolu	141
Şekil 71.	Taşköprü Yaylası-İspendemos Yaylası-Seslikaya Yaylası yürüyüş parkuru.....	142
Şekil 72.	Milli Park içerisinde gerçekleştirilen yamaç paraşütü etkinliğinden görüntüler.....	143
Şekil 73.	Sisli manzara görüntüleri.....	144
Şekil 74.	Piknik alanlarından örnekler.....	144
Şekil 75.	Konaklama ile yeme-içme üniteleri.....	145
Şekil 76.	İsgobel Yaylasında önerilen kayak alanları.....	146
Şekil 77.	Sümela Manastırı	147
Şekil 78.	Sümela Manastırı'nda ayin	148
Şekil 79.	St. Barbara (Ayavarvara) Kilisesi.....	148
Şekil 80.	Santa Harabeleri	149
Şekil 81.	Altındere Vadisi Milli Parkı mevcut rekreasyonel kullanım haritası	150
Şekil 82.	Altındere Vadisi Milli Parkı ekolojik duyarlılık haritası.....	159
Şekil 83.	Altındere Vadisi Milli Parkı görsel peyzaj analizi haritası.....	174
Şekil 84.	Ziyaretçilerin cinsiyet dağılımı.....	175
Şekil 85.	Ziyaretçilerin yaş dağılımı.....	176
Şekil 86.	Ziyaretçilerin eğitim durumu	176
Şekil 87.	Ziyaretçilerin meslek dağılımı.....	177
Şekil 88.	Ziyaretçilerin gelir durumu.....	178
Şekil 89.	Yerli turistlerin geldikleri bölgeler	178
Şekil 90.	Yabancı turistlerin geldikleri ülkeler	179
Şekil 91.	Ziyaretçilerin milli parka gelme durumu	179
Şekil 92.	Ziyaretçilerin ulaşım tercihi.....	180
Şekil 93.	Ziyaretçilerin tercih ettikleri aylar	181

Şekil 94.	Ziyaretçilerin tercih ettikleri zaman dilimi	181
Şekil 95.	Ziyaretçilerin tercih ettiği saat aralığı.....	182
Şekil 96.	Ziyaretçilerin alanda kalma süreleri	182
Şekil 97.	Ziyaretçilerin konaklama tercihleri	183
Şekil 98.	Günöbirlikçilerin alana geliş nedeni.....	183
Şekil 99.	Yerli turistlerin alana geliş nedeni.....	184
Şekil 100.	Yabancı turistlerin alana geliş nedeni.....	184
Şekil 101.	Milli parkın ilgi çekiç alanları	185
Şekil 102.	Günöbirlikçiler açısından önemli değerler	185
Şekil 103.	Yerli turistler açısından önemli değerler	186
Şekil 104.	Yabancı turistlerce önemli değerler.....	186
Şekil 105.	Yerel halk açısından önemli değerler	187
Şekil 106.	Günöbirlikçiler açısından önemli etkinlikler	187
Şekil 107.	Yerli turistler açısından önemli etkinlikler	188
Şekil 108.	Yabancı turistler açısından önemli etkinlikler.....	188
Şekil 109.	Yerel halk açısından önemli etkinlikler	189
Şekil 110.	Ziyaretçilerce geliştirilmesi önerilen etkinlikler.....	189
Şekli 111.	Onbinlerin Dönüşü yürüyüş yolu	190
Şekil 112.	İsgobel Yaylası-Santa Harabeleri yürüyüş yolu	191
Şekil 113.	Kofragol Yaylası-Sümela yürüyüş yolu	191
Şekil 114.	Taşköprü Yaylası-İspendemos Yaylası-Seslikaya Yaylası yürüyüş parkuru.....	192
Şekil 115.	Piknik alanı	193
Şekil 116.	Sümela Manastırı	193
Şekil 117.	Sümela Manastırı'nda ayin	194
Şekil 118.	St. Barbara (Ayavarvara) Kilisesi.....	194
Şekil 119.	Santa Harabeleri	195
Şekil 120.	Turizm faaliyetlerinin çeşitliliği	196
Şekil 121.	Milli parkta kalmayı etkileyen etmenler.....	197
Şekil 122.	Milli park alanında konaklamayı etkileyen etmenler	197
Şekil 123.	Ulaşım olanakları.....	198
Şekil 124.	Otopark alanlarının yeterliliği.....	198
Şekil 125.	Güvenlik durumu	199
Şekil 126.	Günöbirlikçiler açısından donatı yeterliliği.....	200
Şekil 127.	Yerli turistler açısından donatı yeterliliği.....	200

Şekil 128. Yabancı turistler açısından donatı yeterliliği.....	201
Şekil 129. Yerel halk açısından donatı yeterliliği.....	201
Şekil 130. Konaklama olanakları.....	202
Şekil 131. Aydınlatma elemanlarının yeterliliği.....	202
Şekil 132. Bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının yeterliliği	203
Şekil 133. Tuvalet ünitelerinin yeterliliği	203
Şekil 134. Zemin kaplamasının kalitesi	204
Şekil 135. Altyapı hizmetlerinin kalitesi	204
Şekil 136. Turizm danışma bürolarının yeterliliği.....	205
Şekil 137. Yeme-İçme birimlerinin yeterliliği.....	205
Şekil 138. Günübirlükçiler için olumsuz yönler.....	206
Şekil 139. Yerli turistler açısından olumsuz yönler.....	206
Şekil 140. Yabancı turistler açısından olumsuz yönler.....	207
Şekil 141. Yerel halk açısından olumsuz yönler.....	207
Şekil 142. Bitki ve hayvan varlığı	208
Şekil 143. Tarihsel değerleri koruma.....	208
Şekil 144. Ücret	209
Şekil 145. Geçici istihdama katkı	209
Şekil 146. Bölgesel kalkınmaya katkı.....	210
Şekil 147. Çevre temizliği	210
Şekil 148. Tuvalet ünitelerinin temizliği	211
Şekil 149. Günübirlükçiler açısından yönetsel sorunlar	212
Şekil 150. Yerli turistler açısından yönetsel sorunlar	212
Şekil 151. Yabancı turistler açısından yönetsel sorunlar.....	213
Şekil 152. Yerel halk açısından yönetsel sorunlar	213
Şekil 153. Kalifiyeli personel durumu	214
Şekil 154. Personel sayısının yeterliliği.....	214
Şekil 155. Turist şikayet nedenleri	215
Şekil 156. Tanıtım yeterliliği	215
Şekil 157. Beklenti durumu	216
Şekil 158. Turist kalitesi	216
Şekil 159. Bütüncül ziyaretçi yönetimi çerçevesi ve ilkeleri.....	226
Şekil 160. Altındere Vadisi Milli Parkı rekreasyon potansiyeli haritası	258

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. IUCN'nin oluşturduğu korunan alan sınıfları.....	20
Tablo 2. Avrupa Konseyi'ne korunan alan sınıfları.....	21
Tablo 3. Korunan alan yönetim sınıflarının hedefleri.....	21
Tablo 4. Türkiye'de uluslararası kanunlarla korunan koruma statüleri	23
Tablo 5. Türkiye'deki korunan alan sınıflandırması.....	25
Tablo 6. Korunan alanlarda geleneksel yaklaşım ile yeni yaklaşım arasındaki farklar.....	29
Tablo 7. Türkiye'deki ilan edilen korunan alanların yıllara göre dağılımları.....	38
Tablo 8. Ülkemizde ilan edilen milli parklar	38
Tablo 9. Amerika Birleşik Devletlerindeki milli parklarda plan türleri	41
Tablo 10. UDGP aşamaları	44
Tablo 11. Turizm ve rekreasyon arasındaki farklılıklar.....	47
Tablo 12. Hunter ve Green (1995)'e göre turizmin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri.....	53
Tablo 13. Hunter ve Green (1995)'e göre turizmin yapay çevre üzerindeki olumsuz etkileri	55
Tablo 14. Hunter ve Green (1995)'e göre turizmin sosyo-kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri	56
Tablo 15. Turizmin ekonomik açıdan olumsuz etkileri	56
Tablo 16. Ziyaretçi yönetim modelleri arasındaki üstünlükler	69
Tablo 17. İkili karşılaştırmalara dayalı örnek bir çizelge	75
Tablo 18. Göreceli önem ölçeği.....	75
Tablo 19. Göreceli önem ölçeği.....	79
Tablo 20. İkili karşılaştırmalara dayalı örnek bir çizelge	80
Tablo 21. Eğitim Grupları ve Yüzdelik Oranları	87
Tablo 22. Odunsu türler	105
Tablo 23. Altındere Vadisi Milli Parkı'nda önde gelen türler	107
Tablo 24. Bölgede belirlenen amphibia (iki yaşamlı) türleri.....	109
Tablo 25. Bölgede belirlenen sürüngen türleri.....	109
Tablo 26. Bölgede belirlenen memeliler.....	111
Tablo 27. Alanda belirlenen kuş türleri	114
Tablo 28. Altındere Vadisi Milli Parkı'nın arazi dağılımı.....	120

Tablo 29.	Trabzon ve Maçka'nın nüfus istatistikleri	122
Tablo 30.	Altındere Milli Parkı alanında bulunan yaylaların içme suyu, elektrik ve telefon alt yapısı durumu	126
Tablo 31.	2000-2014 yılları arasında giriş yapan araç sayıları	132
Tablo 32.	2011-2014 arası araç girişi gelir durumu.....	133
Tablo 33.	2011-2014 diğer kira gelirleri.....	134
Tablo 34.	Doğa yürüyüşü güzergahları.....	140
Tablo 35.	Yamaç paraşütü güzergahı.....	142
Tablo 36.	Kriterlerin ağırlıklandırılmış puanları	152
Tablo 37.	Ekolojik duyarlılık analizinde kullanılan kriterler.....	152
Tablo 38.	Kriterlerin aldığı puanlar	153
Tablo 39.	Kriterlerin önceliklendirilmiş hali	153
Tablo 40.	Alt kriterlerin aldığı puanlar	157
Tablo 41.	Seçilen fotoğraflar ve yüzdeleri.....	162
Tablo 42.	Peyzaj tiplerinin yüzde değerleri ve fotoğraf numaraları	169
Tablo 43.	Peyzaj karakterlerinin görsel kalitesinin değerlendirilmesi.....	169
Tablo 44.	Tercih edilen görsel peyzaj tipleri ve ortalama görsel kalite değerleri.....	170
Tablo 45.	Peyzaj karakterlerini oluşturan başlıca bileşenler.....	171
Tablo 46.	Peyzaj karakterlerini oluşturan başlıca bileşenler ve değerlendirmesi	172
Tablo 47.	Alana gelen ziyaretçi türü.....	175
Tablo 48.	Doğa yürüyüşü güzergahları.....	190
Tablo 49.	Yamaç paraşütü güzergahları	192

SEMBOLLER DİZİNİ

AD	: Arazi Deseni
AHS	: Analitik Hiyerarşi Süreci
AIEST	:Uluslar arası Turizm Uzmanlar Birliği
AVMP	: Altındere Vadisi Milli Parkı
AYS	: Arazi Yetenek Sınıfları
B	: Bakı
C-CAP	: Taşıma Kapasitesi
D	: Drenaj
DaP	: Dağ Peyzajı
DeP	: Dere Peyzajı
DoP	: Doğal Peyzaj
E	: Eğim
Er	: Erozyon
ETB	: İngiliz Turist Kurulu
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GEF	: Küresel çevre Tesisi
GS	: Genel Siluet
IUCN	: Uluslararası Doğa Koruma Birliği
J	: Jeomorfoloji
JY	: Jeolojik Yapı
KP	: Kültürle Peyzaj
KYP	: Kırsal Yol Peyzajı
LAC	: Kabul Edilebilir Değişim Sınırı
NPS	: Milli Park Servisi
MP-ZEY	: Milli Parklarda Ziyaretçi Etki Yönetimi
MY	: Meşçere Yapısı
OGKD	: Ortalama Görsel Kalite Değeri
PAN-PARK	: Korunan Alan Ağı
PAVIM	: Korunan Alanlarda Ziyaretçi Etki Yönetimi
ROS	: Rekreatyonel Fırsatlar Dağılımı

STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SVY	: Su Varlığına Yakınlık
TÇV	: Türkiye Çevre Vakfı
TD	: Toprak Derinliği
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TTKD	: Türkiye Tabiatını Koruma Derneği
UDGP	: Uzun Devreli Gelişme Planı
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UOY	: Ulaşım Olanaklarına Yakınlık
USAID	: Uluslararası Kalkınma Dairesi
WCPA	: Korunan Alanlar Komisyonu
WTO	: Dünya Turizm Örgütü
WWF	: Dünya Doğayı Koruma Vakfı
VAMP	: Ziyaretçi Etkinlikleri İçin Yönetim Süreci
VERP	: Ziyaretçi Deneyimini ve Kaynağını Koruma
VIM	: Ziyaretçi Etki Yönetimi
VP	: Vadi Peyzajı
Y	: Yükseklik
YKZ	: Yol Koruma Zonu

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Dünya nüfusunun hızla artmasıyla birlikte küreselleşen yeni dünya düzeninde doğal alanların sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri ekonomik kalkınma adına plansız bir şekilde tüketilmeye başlanmıştır. Bu nedenle hükümetler, sivil toplum kuruluşları (STK) ve özel sektör temsilcileriyle birlikte çevreye duyarlı yeni politikalar ve yeni koruma sistemleri geliştirmek için girişimlerde bulunmuşlardır. Bu sistemlerden en çok kabul göreni korunan alan sistemleridir (Düzgüneş ve Demirel, 2014).

Dünya genelinde yaklaşık %14, Türkiye’de ise %7,24’ünü kaplayan korunan alanlar bir yandan doğal ve kültürel kaynak değerlerini korurken bir yandan da o bölgede yaşayan yerel halka ve alana gelen ziyaretçilere bilimsel, ekonomik, yaşamsal, eğitici, estetik ve rekreasyonel yararlar sağlamaktadır. Gen kaynağı, temiz su kaynakları, iklim denetimi, sel, erozyon ve toprak kaymasını önleme, enerji üretimi, rekreasyonel ve turistik etkinlikler bu yararlarla örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde yerel halk geçimini bu tür alanlardan sağladığından aynı zamanda kendileri için önemli bir ekonomik kaynak oluşturmaktadır (Gadgil, 1990; Rodrigues vd., 2004).

Ancak, 2005-2009 yılları arasındaki korunan alan sistemleri incelendiğinde tür, doğal süreçler ve ekosistemlerin sistematik korunmasının zayıfladığı ve buna bağlı olarak faaliyetlerin de azaldığı görülmektedir (Avcıoğlu Çokçalışkan vd, 2010). Bu nedenle dünya genelinde 2020 yılına kadar karasal alanların en az %17’sinin, kıyı ve deniz alanlarının ise en az %10’unun korunan alan olarak ayrılması öngörülmektedir (UNEP, 2012).

Korunan alan statülerinden özellikle milli parklar, küresel ölçekteki kaynak değerleri ile yerli ve yabancı ziyaretçiler açısından birer çekim noktası konumundadır. Sanayi devrimi ve paralelinde meydana gelen hızlı nüfus artışı, küresel ısınma ve hava kirliliği gibi çevresel olumsuzluklar, turizm anlayışının kitle turizminden alternatif turizme (ekoturizm, doğa turizmi vb.) yönelmesiyle milli parklar için birer tehdit ögesi haline gelmiştir. Bu durum bu tür alanların turistik ve rekreasyonel etkinliklerden olumsuz anlamda etkilenmelerine neden olmuştur.

Küresel ekonomik hareketliliğin çok önemli bir bileşeni olan turizm sektörünün, gelişmiş ülkelerin aksine kaynak değerlerini koruyup kullanmak yerine sadece ekonomik kazanç elde etme şeklinde politikalar geliştirmesi, kaynak değerleri üzerindeki baskıyı oldukça arttırmaktadır. Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nun 2020 yılı için yapmış olduğu öngörüye göre 1,6 milyar kişinin ulusal ve uluslararası seyahate çıkacağı belirtilmekte (Tan, 1999), bu durumun ise milli parklar için tehdit ve risk oluşturacağı, rekreasyon ve turizme dayalı etkinlikler sonucunda bu alanların bozulma sürecine gireceği düşünülmektedir. Bu nedenle rekreasyonel ve turistik etkinliklere bağlı olarak kaynak değerleri üzerindeki etkilerin gözlemlenmesi, değerlendirilmesi, yorumlanması ve yeni stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Günümüzde bu tür alanların planlamalarına yönelik olarak geliştirilen yeni yöntem ve yaklaşımlardan biri de ziyaretçi yönetimidir. Ziyaretçi yönetimi, ziyaretçilerin sürdürülebilir çevresel tutum içinde nitelikli deneyimler elde etmelerini sağlayan, çevre kalitesini sürdürmesi yanında farklı türdeki deneyimler hakkında ziyaretçi memnuniyetini gerçekleştirmeye çalışan bir yönetim planıdır (Akten, 2009). Bu yönetim planı ile ziyaretçi kullanımı sonucu meydana gelen etkiler en aza indirgenebilmektedir.

Gerek az gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde korunan alanlara yönelik planlamalarda merkezî bir yapı gözetilerek yerel halk ve diğer paydaşların katılımının göz ardı edildiği, bu durumun istenilen hedeflere ulaşmada engel oluşturduğu ve etkin bir koruma sağlanamadığı yadsınamaz bir gerçektir. Bunun yanısıra bir alanın farklı yasa ve statülere bağlı olması yönetsel anlamda çatışmalara da neden olmaktadır. Bu tür alanlarda katılımcı odaklı, koruma-kullanma dengesini gözeten, etkin ve uygulanabilir ziyaretçi yönetim planlarının olmaması o alanın kaynak değerleri için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu noktada ziyaretçi yönetimi önemli bir rol oynamaktadır.

Bu kapsamda Rio Konferansı ve Gündem 21 ile çevre bilincinin giderek artması ve biyolojik çeşitlilik, sürdürülebilir kalkınma, katılımcı yaklaşım gibi kavramların tartışılmasıyla birlikte doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunarak kullanılması adına katılımcı odaklı, etkin ve uygun ziyaretçi yönetim planları gündeme gelmiş ve etkin bir koruma için Korunan Alanlar Komisyonu (WCPA) tarafından korunan alanlara yönelik yeni yönetim modelleri geliştirilmiştir. 1964 yılından itibaren geliştirilen modellerden bazıları Taşıma Kapasitesi (Carrying Capacity/C-CAP), Kabul Edilebilir Değişim Sınırı (Limits of Acceptable Change/LAC), Rekreasyonel Fırsatlar Dağılımı (Recreational Opportunity Spectrum/ROS), Ziyaretçi Etkinlikleri İçin Yönetim Süreci (Management

Process for Visitor Activities/VAMP), Ziyaretçi Deneyimini ve Kaynağını Koruma (Visitor Experience Resource Protection/VERP), Ziyaretçi Etki Yönetimi (Visitor Impact Management/VIM) ve Korunan Alanlarda Ziyaretçi Etki Yönetimi (Visitor Impact Management in Protected Areas/PAVIM)'dir. Adı geçen modeller rekreasyon ve turizm etkinliklerinin tespit edilmesi, ziyaretçi kaynaklı kullanım ve etkileri arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi ve yönetim stratejilerinin istenilen kaynak ve sosyal şartların değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Her bir model bir öncekinden beslenerek oluşturulmuştur. Ancak her modelin kendi içinde olumlu olduğu kadar olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Amerika ve Avrupa ülkelerinin yasal, sosyal ve kültürel şartlarına göre geliştirilmesi farklı ülkelerde uygulandığında bu şartlar bakımından yetersiz kalabilmesine ve uygulanabilirliğinin azalmasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de bu alanların korunması ve sürdürülebilir gelişimi için her alanın kendine özgü bir yönetim planı ve stratejisinin oluşturulması gereklidir. Çünkü korunan alanlardan özellikle milli parklar ülkeden ülkeye milli park anlayışı bakımından farklılık göstermekle birlikte birbirlerinden büyüklük, kaynak değerleri, işlevlerine göre de ayrılmaktadır.

Türkiye'de milli park planları 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında Uzun Devreli Gelişme Planları (UDGP) ile yapılmaktadır. İlk milli parkımızın ilan edilmişinden 56 yıl geçmiş olmasına rağmen bu planların merkezî yapıdan tam olarak kurtulamadığı ve ziyaretçi yönetimi ile ilgili konulara halen yer verilmediği görülmektedir. Buna rağmen korunan doğal alanların sertifikalandırılmasını sağlayan ve uluslararası bağımsız bir kuruluş olan PAN Park ziyaretçi yönetim planlarının yapılmasını zorunluluk kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin yasal, sosyal ve kültürel şartlarını dikkate alan bir ziyaretçi yönetim planının oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir.

UDGP'lerin Türkiye'de işlevini yerine getirememesi sonucu ve bu alanların korunması ve sürdürülebilir gelişimi için her alanın kendine özgü bir yönetim planı ve stratejisinin oluşturulması gerekliliğinden hareketle, sürdürülebilir planlama anlayışı içinde koruma-kullanma dengesini gözetken, katılımcı odaklı, etkin ve uygulanabilir ziyaretçi yönetim planı olan MP-ZEY geliştirilmiştir. Çalışma alanı olarak Altındere Vadisi Milli Parkı seçilmiştir. 1987 yılında ilan edilen ve 4468 ha'lık alana sahip olan milli park, içerdiği zengin bitki örtüsü, hayvan varlığı, tarihi ve kültürel yapıları, peyzaj özellikleri ve kendine özgü jeomorfolojisi ile ulusal ve uluslararası platformda Türkiye'yi temsil eden ayrıcalıklı bir değerdir. Altındere Vadisi Milli Parkı'nda bulunan Sümela Manastırı ise

Dünya Miras Alanları Listesi'ne girmesi için Türkiye tarafından UNESCO'ya önerilmiştir. 2009 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada (Düzgüneş, 2009) milli parkın kullanılabilir turizm potansiyeli %19,6 olarak ortaya konmuştur.

Ortalama olarak yılda 600.000 ziyaretçinin geldiği alanın UDGP'si her ne kadar 2014 yılında tamamlanmış olsa da su kaynakları yönetim planı, otlatma planı, atık yönetim planı, eğitim ve bilinçlendirme alt programı, sürdürülebilir turizm ve rekreasyon alt programı ile izleme ve kontrol alt programı olmak üzere alt planlar ve stratejiler dışında herhangi bir ziyaretçi yönetim planına sahip değildir. Sadece ziyaretçilerin bilinçlendirilmesine yönelik ne tür karar ve ilkelerin alınmasına dair hedefler bulunmaktadır. Yani gerçek anlamda ziyaretçi yönetimine planda yer verilmemektedir. Bu durum, ziyaretçilerin kontrolsüz bir biçimde alanı kullanmalarına neden olmakta ve kaynak değerleri üzerinde tehdit oluşturmaktadır. Örneğin, Sümela Manastırı'nın konumlandığı yamacın alt kotlarında bulunan rekreasyon alanı gerek alt yapı ve donatı eksikliğinden, gerekse rekreasyon zonunun iyi bir şekilde planlanmamasından dolayı yoğun bir ziyaretçi kullanımına maruz kalmaktadır. Floristik açıdan alan incelendiğinde, sahip olduğu endemik ve tehlike altında olan bitki türleri ile bitki tür ve çeşitliliği, hassas ekosistemleri, doğal ve yaşlı ormanları alana kullanım değeri açısından çok çeşitli rekreasyonel ve turistik fırsatlar sunmaktadır. Fakat yörede yaşayan insanların denetimsiz bir biçimde aşırı otlatma yapmaları, yakacak elde etmek amacıyla bilinçli veya bilinçsizce ormanlara zarar vermeleri, alan içerisine giren araçların ve jip safari için gelen turistlerin vejetasyon yapısında meydana getirdikleri zararlar flora üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bunun dışında, park alanının eğiminin fazla oluşu çoğunlukla erozyonu tetikleyen önemli bir unsurdur. Bu nedenle turistik kullanım yoğunluğuna karşı hassas olan toprak koşulları turistik gelişimden etkilenmektedir. Özellikle yayla alanlarında yönlendirme tabelalarının eksik oluşu ve araç yolunun eksikliği araçlarıyla gelen ziyaretçilerin bu alanları gelişigüzel kullanmaları ve gerek vejetasyon, gerek yaban hayatı ve gerekse toprak yapısı üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Bunun yanında nitelikli personel sayısının eksikliği, alan içerisindeki ziyaretçi akışının denetlenememesi ve park yönetiminin etkin gözlem ve izleme yapamaması mevcut planlama altında alanın kaynak değerleri üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma bahsedilen eksiklik ve olumsuzlukları gidermeye yönelik olarak hazırlanan bir süreci tanımlamaktadır.

Bu noktadan hareketle C-CAP, LAC, ROS, VAMP, VERP, VIM, PAVIM adı altında geliştirilen stratejilerden yola çıkılarak, adı geçen modellerin olumlu ve olumsuz

yönleri göz önünde tutularak Türkiye'deki Milli Parklar Kanunu ve UDGP'ler doğrultusunda geliştirilen MP-ZEY ile;

- Alanın ekolojik açıdan hassas bölgeleri ile manzara ve estetik açıdan peyzaj değeri yüksek alanları belirlenmiş,
- Ziyaretçilerin sosyo-demografik yapıları ve alanı kullanım eğilimleri ortaya konmuş,
- Kaynak değerleri üzerindeki tehdit ve baskılar tespit edilip değerlendirilmiş,
- Mevsimsellik azaltılarak ziyaretçiler ile kaynak değerleri arasında uyumu sağlayacak özel yönetim amaçları ve eylem planları hazırlanmıştır.

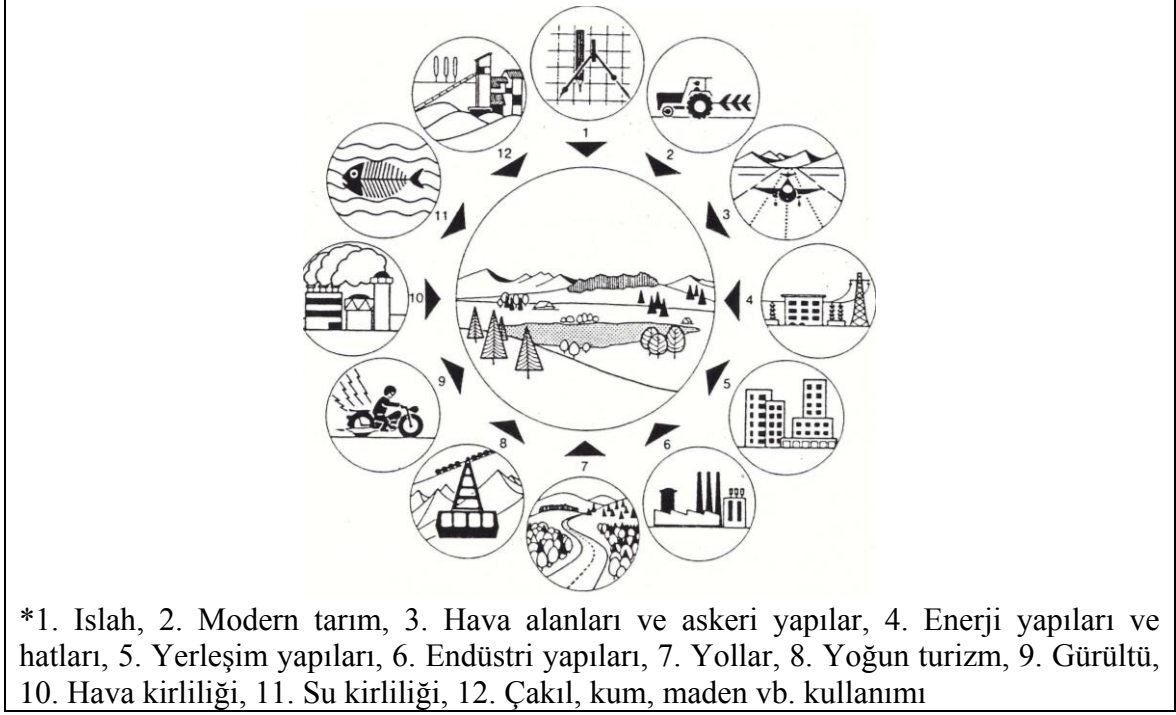
Türkiye'de ilk kez Altındere Vadisi Milli Parkı'nda uygulanacak olan bu model önerisi, genellikle doğal kaynak değerlerine yönelik hazırlanan UDGP içerisine dahil edilebilecek bir ziyaretçi yönetim yaklaşımını ortaya koyması açısından önemlidir. Elde edilen bulgular doğrultusunda Türkiye'deki diğer milli parklara da uygulanabilmesi için bir rehber niteliğini taşıyacağı düşünülmektedir.

1.2. Doğa Koruma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Doğa, insan etkisinin olmadığı, kendi kendini sürekli yenileyebilen ve canlı-cansız maddelerden oluşan ortamın tamamıdır. Bir başka ifadeyle, insanoğlunun bilim ve teknikte, akılcı yollarla günümüzde sınırlı gücüyle ulaşabildiği engin bir fiziksel mekan organizasyonudur (Aran, 1977). Doğa denildiğinde çoğunlukla teknolojinin çok az ya da hiç girmediği kırsal alanlar akla gelmektedir. Günümüzde ise bu kavram ülkelerin sosyo-kültürel yapılarına göre farklılık göstermektedir. Batı ülkelerinde kırsal alanlar ekonomik açıdan ilköllüğü, kentler ise kalkınma ve gelişmişliği temsil etmektedir. Dolayısıyla bu durum ekonomik büyümeyle eş güdümlü olarak doğanın zarar görmesine neden olmaktadır. Doğu ülkelerinde ise insan doğaya saygı duymakta, kendisini doğanın merkezinde değil doğanın bir parçası olarak görmekte ve doğa ile uyumlu bir şekilde yaşamaktadır.

İnsanoğlunun varoluşundan günümüze dek doğa ve doğal kaynaklar üzerindeki baskı ve tahribatlar gittikçe artmış ve bu durum ormanlık alanların azalması ya da yok olmasına, sulak alanların kurumasına, küresel ısınmanın ve erozyonun artmasına, bitki ve hayvan neslinin azalmasına veya yok olmasına neden olmuştur (Düzgüneş, 2009). Maddison

(1995)'e göre bu duruma ek olarak dünya nüfusu kat ve kat artmış ve dünya ekonomisi büyümüştür. Küreselleşen yeni dünya düzeninde ekonominin gelişmesiyle birlikte kaynak değerleri üzerindeki baskılar daha da artmıştır (Demirel, 2005). Widermuth (1986)'ya göre, doğal alanlardaki tahribatların nedenleri Şekil 1'de verilmektedir (Çolak, 2001).

Şekil 1. Doğal alanlar üzerindeki insan etkileri

Endüstri devrimi ve teknolojik gelişmelerle birlikte daha fazla ekonomik büyüme sağlamak amacıyla kaynak değerlerinin insanoğlu tarafından ekonomik kalkınma adına plansız bir şekilde tüketilmeye başlanması ile meydana gelen doğal tahribatlar dünya ülkelerinin bir araya gelerek bir takım kararlar almasını sağlamış ve doğa koruma kavramı ortaya çıkmıştır.

Doğa koruma, insan ruhunda var olan doğayı koruma duygusunun bilinçlenmiş bir düşüncesi olarak (İnal, 1949), tüm canlılar için yaşam ortamı oluşturan doğanın her türlü zararlı etkilerinden veya yok edilmesinden korunması ve iyileştirilmesi için gerekli önlemlerin alınmasıdır (Çelikyay vd., 2006). Bir başka deyişle, insan sağlığı ve yaşamın garantisini için doğada yaşayan bitki ve hayvan türlerinin varlığı, onların yetişme ve yaşam ortamları ile belirli kriterler ışığında korumaya değer bulunan doğa parçalarını ve doğal elemanları korumaktır (Yücel, 2005). Scherzinger (1996)'ya göre doğa koruma, yaban hayvanlarını, bitki türlerini, bunların doğal yaşam ortamlarını, peyzajı ve peyzaj parçalarını

güvence altına alan teşvik ve koruyucu önlemler bütünüdür (Çolak, 2001). Bir başka tanıma göre ise genetik çeşitliliğin, ekolojik süreçlerin, karşılıklı ekolojik etkileşimlerin ve genetik mirasın korunması olarak ifade edilmektedir (O' Connor vd., 1990). Yapılan tanımlar doğrultusunda doğa koruma kavramı, bitki ve hayvan türleri ile insanoğlu için yaşamın temellerini oluşturan doğal kaynakların ve yaşam ortamlarının korunması ve iyileştirilerek sürdürülebilir şekilde gelecek nesillere aktarılması için gerekli tüm önlemlerin alınması şeklinde açıklanabilir.

Doğanın korunmasının nedenleri olarak iki farklı bakış açısı ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi bilim insanları ve ekologların doğanın biyolojik yaşam döngüsünü devam ettirebilmesi ve kendisini yenileyebilmesi için insan müdahalesini kabul etmemeleri, ikincisi ise teknokratlar ve politikaya yön verenlerin endüstri, tarım, turizm ve diğer sektörler için hammadde niteliğinde olan doğayı ekonomik ve sosyal kalkınma için korunması gereken bir materyal olarak görmeleridir (Demirel, 2005). Bu açıdan bakıldığında doğa korumanın nedenleri olarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir (O' Connor vd., 1990; Yücel, 1999; Demirel, 2005; Yücel, 2009).

- Bilimsel ve Etik Nedenler,
- Sağlık (Yaşamsal) Nedenler,
- Ekonomik Nedenler,
- Eğitici ve Öğretici Nedenler,
- Estetik Nedenler ve
- Rekreasyonel ve Turistik Nedenler

Zal (2004)'e göre ise doğa koruma sosyal gereksinimlerin karşılanması, hastalıklarla mücadele, gelecek kuşaklara ve gıda güvenliği amacıyla da korunmaktadır.

Doğa koruma din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin tüm dünyanın ortak bir amaçta bir araya gelebildiği evrensel bir yaklaşımdır. İnsanın doğaya değil doğanın insana ait olduğu dönemlerde sadece temel ihtiyaçlar doğrultusunda doğadan faydalanılmaktaydı. Ancak günümüz dünyasında teknolojik gelişmelerle birlikte insan doğa üstünde egemenliğini ilan ederek bilinçli ya da bilinçsizce doğal kaynakları tüketmeye ve kullanmaya başlamıştır. Ne zaman ki doğaüstündeki nicel ve nitel baskının artmasıyla doğanın kendini yenileyemediği farkedildiğinde çevreye karşı duyarlı olan kesimlerde bir gelecek kaygısı uyanmaya başladı. Toplumsal kalkınma, ekonomik büyüme ve toplumsal refahın sağlanabilmesi için doğal alanlardan yararlanmak kaçınılmazdır. Ancak plansız bir şekilde yapılan bu eylemler doğa üzerinde tahribata yol açmakta ve doğal dengeyi bozmaktadır.

Bu nedenle en başta en önemli doğal kaynaklarımız olan hava, toprak ve suyun korunarak gelecek kuşaklara aktarılması son derece önemlidir. Ne yazık ki Türkiye’deki doğa koruma ile ilgili çalışmalar incelendiğinde henüz gelişmiş ülkelerdekiler ile yarışacak seviyeye gelinmediği görülmektedir.

1.2.1. Dünyada Doğa Korumanın Tarihsel Gelişimi

Tarihsel süreç incelendiğinde günümüzdeki koruma yaklaşımlarıyla çok yakın ilişki kurmasa da koruma çalışmalarının yaklaşık iki bin beş yüz yıl öncesine dayandığı söylenebilir. Tarihte bilinen ilk koruma kavramı MÖ 252 yılında Hindistan İmparatoru Asoka tarafından hayvanların, balıkların ve ormanların korunması için bir ferman çıkarmasıyla başlamıştır. Ant ve Stipproweit (1985)’e göre de, yaklaşık 2000 yıl önce Roma’da meyve ağaçlarının korunması için önlemler alınmıştır. 11. yy’nin son çeyreğine gelindiğinde MacKinnon vd. (1986)’ya göre; 1084 yılında İngiliz Kralı 1. William, koruma amacına yönelik bir arazi etüdünün yapılmasını emretmiş ve “Domesday Book” adında bir kitap yayınlamıştır. Bu kitabın içeriğini ormanlar, balıkçılık, tarım alanları, av rezervleri, verimli toprak kaynakları oluşturmaktadır. 1250 yılında yine İngiltere’de kartal,doğan, atmaca ve balıkçıl kuşların korunması istenmiştir. 1343 yılında da Dortmund’da (Almanya) tarım alanları ve otlakların ağaçlandırılması belirli yasalara bağlanmıştır (Zafer, 1991; Yücel, 1999; Yücel ve Babuş, 2005). Bir alanın içerdiği kaynak değerlerinin belirli bir süre için halkın yararlanması amacıyla koruma altına alınması fikri ise Hollanda’da gündeme gelmiştir. 1576 yılında Orange Prensi ve Lahey Valisi Lahey Ormanı’nın (Haagse Bos) değiştirilmeden korunması konusunda fikir birliğine varılmıştır (Ortaçesme vd., 1998). 17. yy’ye gelindiğinde İsveç ve Danimarka gibi ülkeler daha çok eski eserlerin korunarak güvence altına alınmasına yönelik kral fermanları yayınlamıştır. Fransız ihtilalinin ardından doğa koruma düşüncesi Avrupa’ya yayılarak 18. yy’nin sonu ve 19. yy’nin başlarında mimari eserleri korumak adına ilk yasalar hazırlanmıştır (Gülersoy, 2003).

Doğa koruma kavramının bilinçli bir şekilde ortaya çıkışı 19. yy’nin ilk yarısına, yaygınlaşması ise ikinci yarısına rastlamaktadır. Bir taraftan doğa bilimleri ve beraberinde ormancılık biliminin gelişmesi, diğer taraftan ise 19. yy’ye damgasına vuran romantik dünya görüşünün musiki, şiir ve güzel sanatlara hakim olması bu bilinçlenmeyi desteklemiştir. Almanya’da ilk defa Bonn şehri çevresindeki Drachenfels Ormanı’nın 1829

yılında muhafaza ormanı, 1838 yılında Bohemya’da Kubany Bakir Ormanı’nın bir kısmının muhafaza amaçlı olarak ayrılması, Amerika’da 1832 yılında Arkansas’da şifalı sularından dolayı özel bir korumaya tabii tutulması ve 1921 yılında bu alana “Kaynar Sular Milli Parkı” adının verilmesi bu döneme denk gelmektedir (İnal, 1949).

1872 yılında Amerika’da dünyanın ilk milli parkı olan Yellowstone Milli Parkı’nın ilan edilmesi doğa koruma düşüncesinin resmen başlangıcı olarak düşünülebilir. 1894 yılında İngiltere’de Tarihi ve Doğal Cazibe Merkezleri Milli Zimmetive 1895 yılında Amerika’da Amerika Tarihi ve Doğal Güzelliklerini Koruma Kurulu’nun kurulması 19. yy’ ye doğa koruma ile ilgili damga vuran diğer önemli gelişmelerdir.

20.yy’nin başlarına geldiğinde, 1903 yılında İngiltere’de Yaban Hayatının Korunması Topluluğu, 1904 yılında Hollanda’da Doğal Güzellikleri Koruma Kurulu kurulmuş, 1906 yılında Fransa’da Tabiat Anıtlarının ve Sit Alanlarının Korunması Kanunu geçmiş ve İsveç’te doğal anıt ve milli parklarla ilgili 2 kanunun parlamentoda kabul edilmesi ile koruma ve miras kavramı hukuksal bir boyut kazanmıştır (Sundin, 2005). Almanya’da ise 1904 yılında Memleketi Koruma Birliği kurulmuş ve 1906 yılında ise Almanya’da Tabiat Bakım Komisyonu hayata geçirilmiştir (İnal, 1949). 1913 yılında Bern’de 13 ülkenin katılımıyla ilk “Uluslararası Doğa Koruma Konferansı” gerçekleştirilmiştir. Konferansta ilk defa “Uluslararası Doğa Koruma Komisyonu” oluşturulmuştur. 1921 yılında Almanya’da ilk doğa koruma alanı olan Lüneburger Heide ilan edilmiş ve 1935’te doğa korumanın yasal çerçevesini çizen ilk İmparatorluk Doğa Koruma Yasası yürürlüğe konmuştur (Yücel, 1999). Ardından 1923 yılında Paris’te ilk uluslararası düzeyde ikinci "Uluslararası Doğa Koruma Kongresi" düzenlenmiştir. 1933 yılında “Afrika’nın Bitki ve Hayvan Varlığının Yerinde Korunması Uluslararası Londra Sözleşmesi” imzalanmıştır. Bu sözleşme, nesli tehlike altında olan veya nadir türlerin korunduğu ve bir kıtanın tümünü kapsayan ilk sözleşme niteliğindedir. Ayrıca bu sözleşmenin gerçekleştirildiği kongrede milli park tanımı yapılmıştır. Özellikle 1930’lu yıllar daha çok bitki ve hayvan türlerinin korunmasına yönelik çalışmalarla geçmiştir (Yücel ve Babuş, 2005; Lockwood vd., 2006). Bu kongreye göre, doğal alanlar doğa koruma alanları (milli parklar) ve mutlak doğa koruma alanları olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

1948 yılına geldiğinde Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN)’nin İsviçre’de kurulmasıyla Dünya üzerindeki korunan alanlar belirli kriterler ışığında sınıflandırılmıştır.

Daha sonraları konu ile ilgili çeşitli uluslararası toplantılarda doğal alanların değişik şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir.

1960'larda başlayan ve giderek artan çevre bilincinin gelişmesiyle doğanın korunması konusu dünya genelinde büyük önem kazanmıştır. 1961 yılında Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) kurulmuştur. 1964 yılında ise Amerika'da Ulusal Yabani Koruma Alanları Sistemi oluşturulmuştur (Demirel, 2005). 1972 yılında Aynı yıl UNESCO'nun girişimiyle "Dünya Miras Alanları Konvansiyonu" ile ülkelerin miras alanları ortaya konularak bu alanların koruma alanları statüsünde değerlendirmeleri için ilke kararları alınmıştır. 1980 yılında Dünya koruma stratejisinin ilanı, 1981 yılında korunan alanlar veri tabanının oluşturulması 1980'li yılların doğa koruma konusunda önemli stratejilerin hayata geçirildiği yıllardır olarak gösterilmektedir. 1987 yılında kabul edilen Brundtland Raporu ile çevre sorunlarının diğer sorunlardan ayrılamayacağı, bu sorunların tüm yerküreyi olumsuz olarak etkilediği, artık eski yaklaşımların bu sorunları çözme noktasında yetersiz kaldığı ve sorunları çözmek için ilk önce bireyden başlanması, tüm insanların ortak çaba göstermesi gerektiği vurgulanmıştır (Our Common Future, 1987).

1990 yılında Cenevre'de gerçekleştirilen 2. Dünya İklim Konferansı'nda iklimsel farklılıkların iyice hissedilmeye başlaması ile birlikte çevrenin bu durumdan olumsuz olarak etkileneceği ve çevresel felaketlerin yaşanacağı çeşitli senaryolarla ortaya konmuştur. Bu nedenle bir takım kararlar alınmıştır. Bu kararlar şunlardır (Yıldız vd., 2005);

- Fosil enerji kaynaklarının enerji üretimindeki payı azaltılmalıdır.
- Dünya'nın %12'sini kaplayan yağmur ormanlarının tahribi ve hammadde olarak kullanımı önlenmelidir.

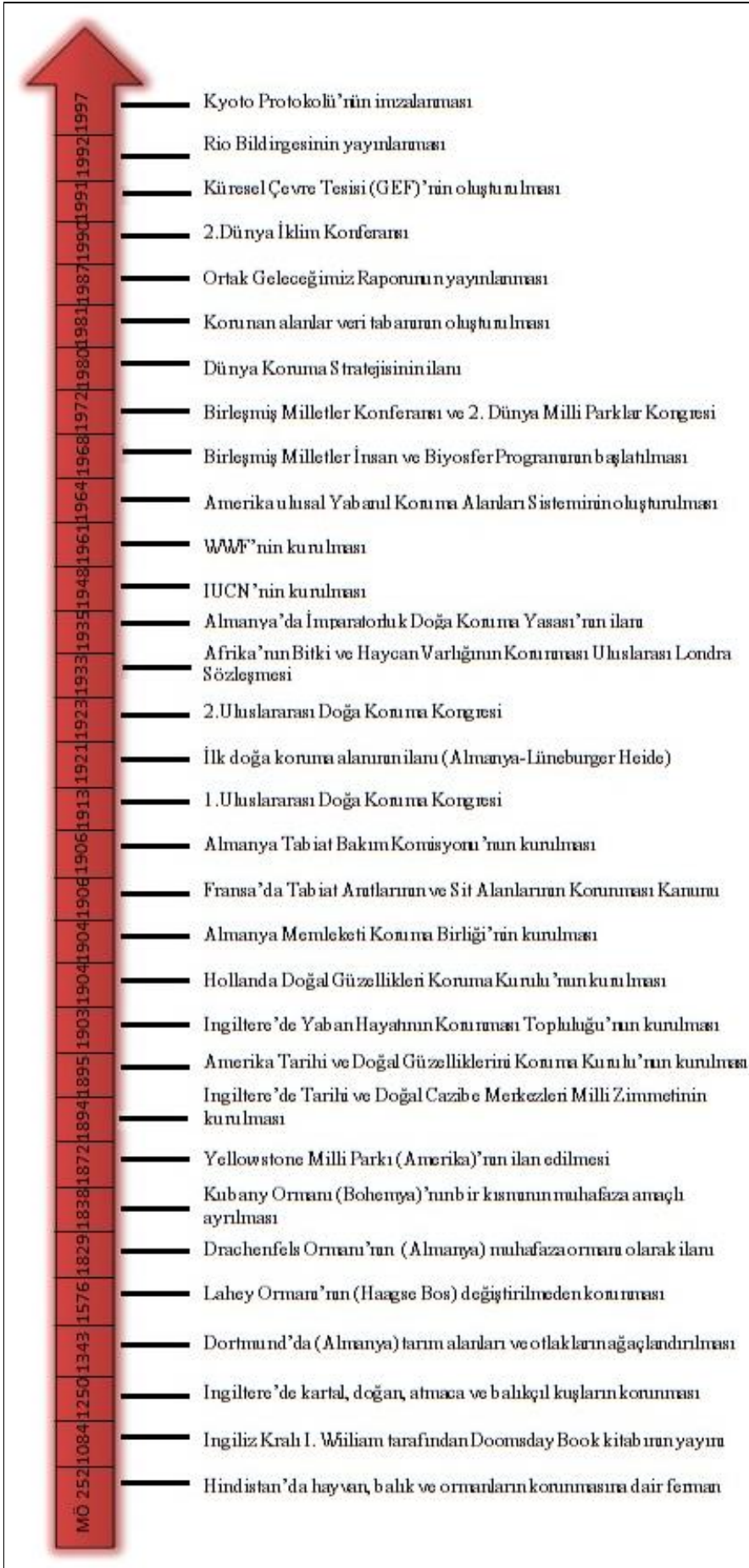
1991 yılında ise 183 ülkenin katılımıyla Küresel Çevre Tesisi (GEF) oluşturularak biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği, deniz ve karasal bozulmalar ve ozon tabakası ile ilgili konularda projeler geliştirmek üzere fon sağlanması hedeflenmiştir. Yine aynı yıl Brezilya'nın başkenti Rio'da çevre ve gelişme üzerine Rio bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildirgeye göre dünya ülkeleri meydana gelen çevre kirliliğinin önüne geçebilmek amacıyla bir takım ilke kararları almışlardır. 1997 yılındaki Kyoto Protokolü, doğa ve çevre koruma üzerine gerçekleştirilen faaliyetlerin en önemlileri olarak gösterilebilir. Japonya'nın Kyoto kentinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin amacına ulaşamaması nedeniyle bir toplantı düzenlenmiş ve Kyoto Protokolü 160 ülke temsilcisinin katılımıyla imzalanmıştır. Bu protokolde dünya sera gazı salınımının

%5,2'nin altına çekilmesi öngörülmektedir. Buna rağmen en çok sera gazı salınımı yapan ABD (%36) ve Avusturalya (%21) taraf olmamıştır. Türkiye ise 2009 yılında protokole katılmayı kabul etmiştir (Yıldız vd., 2005; URL-1, 2012).

Doğa korumanın Dünya genelindeki tarihsel gelişim süreci aşağıdaki zaman çizelgesinde verilmektedir (Şekil 2).

Berendse (1992)'ye göre tarihsel gelişim içinde doğanın korunması ile ilgili faaliyetler dört dönemde yoğunlaşmaktadır. Bunlar 1890'lar, 1920'ler, 1950'lerin sonları ve 1970'lerin başlarıdır. Bu faaliyetlerin yoğunlaştığı dönemler ekonomik gelişme dönemlerinin sonuna rastlamakta, insanların aşırı yüksek endüstrileşmeye ve materyalistliğe tepki gösterdikleri dönemlerin ortak özelliklerini taşımaktadırlar (Akesen, 2002).

Günümüzde Dünya nüfusu 7 milyar olup 2050 yılında 9 milyar olması öngörülmektedir (Chape vd., 2008). Dolayısıyla doğal kaynaklar üzerindeki baskının artacağı ve paralelinde doğal kaynaklar üzerinde tahribatların meydana geleceği kaçınılmazdır. Bu nedenle hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörler çevreye duyarlı yeni politikalar, ürünler ve teknolojiler geliştirmeye başlamışlardır. Ancak bu girişimlerin bölgesel ya da ülkesel değil sınır ötesi gerçekleştirilmesi gereklidir. Çünkü ekosistemlerin sürdürülebilirliği ancak bütüncül yönetim anlayışıyla sağlanabilir.

Şekil 2. Doğa korumanın dünyadaki tarihsel gelişimi

1.2.2. Türkiye’de Doğa Korumanın Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de doğa korumanın tarihsel gelişimi incelendiğinde ilk çalışmaların Osmanlı Devleti zamanında devletin ihtiyaçları doğrultusunda sultanların fermanlarıyla yapıldığı görülmektedir. Fermanların temelini ormanları koruma, kaçak kesimler ve plansız bir şekilde bu alanlardan yararlanmaların önüne geçilmesi oluşturmaktadır. Örneğin 1727 yılında İstanbul’da kaçak kesimlere karşı önlemler alınmıştır (Yalınkılıç ve Arpa, 2005).

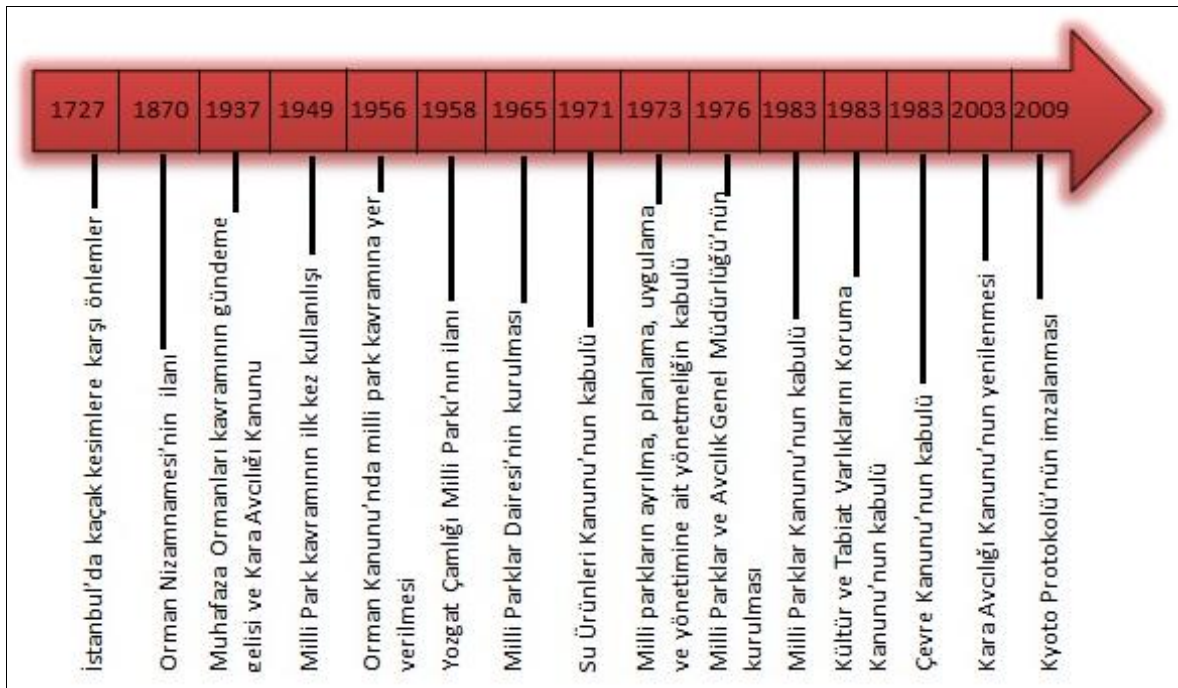
1850’li yıllardan sonra koruma faaliyetleri en çok orman arazilerinde ve özellikle devlet malı konumundaki orman, kuru ve baltalıklarda gerçekleştirilmekteydi (Avcıoğlu ve Kalem, 2006). Öyle ki, 1870 yılında ilan edilen “Orman Nizamnamesi” ile ormanlar koruma altına alınmıştı. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte 1937 yılında yürürlüğe giren 3116 sayılı Orman Kanunu’nun 43. maddesine “Muhafaza Ormanları” kavramı gündeme geldi. 5 Mayıs 1937 yılında ise 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile “Türkiye’de yabancı olarak yaşayan faydalı ve zararlı hayvanların her türlü vasıta ile avlanmaları” hükmüne bağlandı (URL-2, 2013).

Günümüzdeki anlamıyla koruma bölgelerinin gündeme gelmesi 1940’lı yıllara rastlamaktadır. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Selahattin İnal tarafından 1949 yılında yayımlanan “Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız” adlı eserde “Milli Park” deyimini ilk kez kullanılmış, 1956 yılında ise 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 25. Maddesi ile milli parklar kavramı, “Orman Umum Müdürlüğü; mevki ve haiz olduğu hususiyeti dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları, memleketin ilim hayatının istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, halkın çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla milli park olarak ayrılabilir.” denilerek uygulamaya girmiştir. Bu yasanın yürürlüğe girmesinin ardından iki yıl sonra 1958 yılında Türkiye’nin ilk milli parkı olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı ilan edilmiştir (Güleç, 1989).

1965 yılında Milli Parklar Dairesi, 1976 yılında Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü’nün kurulması ve 1970’li yıllarda koruma özelliğine sahip olan bazı alanlar için Türk ve Amerikalı uzmanlarla birlikte Milli Park UDGP’lerin hazırlanması koruma anlamında Türkiye’de atılan diğer adımlardır. 1971 yılında 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu yürürlüğe girmiş, 1965 yılında kurulan Milli Parklar Dairesi tarafından 1959 tarihli ve 6885 sayılı “Milli Parkların Ayrılma, İdare ve İşletmelerine Ait Yönetmelik” kaldırılarak 1973

tarihli 14456 sayılı Resmi gazetede “Milli Parkların Ayrılma, Planlama, Uygulama ve Yönetimine Ait Yönetmelik” kabul edilmiştir (Güleç, 1981). 09.08.1983 yılında ise hükümet, sivil toplum kuruluşları ve halkın girişimleri sonucu 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile Türkiye’de korunan alanlar yasalarla koruma altına alınmıştır. Bu yasaya göre korunan alanlar “milli parklar”, “doğa parkları”, “doğa koruma alanı” ve “doğa anıtları” olmak üzere dörde ayrılmıştır. Yine 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 2872 sayılı Çevre Kanunu yürürlüğe girmiştir. 2003 yılına gelindiğinde ise 1937 yılında yürürlüğe giren Kara Avcılığı Kanunu yeniden gözden geçirilerek yenilenmiştir. 2009 yılına ise Türkiye Kyoto protokolünü imzalayarak karbon salınımının azaltılması ve çevre koruma konusunda önemli bir adım atmıştır.

Türkiye’deki doğa korumanın tarihsel süreci Şekil 3’te gösterilmektedir.

Şekil 3. Türkiye’de doğa korumanın tarihsel gelişimi

Türkiye’de Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları, Türkiye Çevre Vakfı (TÇV), Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ve Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (TTKD) gibi

kamu ve özel kuruluşlar ulusal ölçekte doğa koruma konusunda çalışmalar yürütmektedirler.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nca gerçekleştirilen "Türkiye'nin Korunan Alanları Bilgi Sistemi Projesi" kapsamına göre Türkiye'nin korunan alan büyüklüğü 5.647.568 ha'dır. Bu oran ülke yüzölçümüne göre %7,24'e karşılık gelmektedir. Bu çalışmaya göre en fazla korunan alana sahip iller Aksaray (%36,27), Bitlis (%30,98), Iğdır (%27,24), Muğla (%23,92), İstanbul (%21,16), Rize (%20,25), Konya (%17,24), Isparta (%17,04), Kayseri (%15,81) ve Antalya (%15,63); en az korunan alana sahip olan iller ise Kırıkkale (%0,02), Kilis (%0,02), Yozgat (%0,07), Tekirdağ (%0,13), Ordu (%0,21) ve Kahramanmaraş'tır (%0,41). Batman, Diyarbakır, Mardin ve Siirt'in korunan alanı bulunmamaktadır (URL-3, 2015).

Günümüzde 01.02.2015 tarihi itibariyle 40 adet milli park, 31 adet doğa koruma alanı, 192 adet doğa parkı, 112 adet doğa anıtı, 13 adet Ramsar alanı ve 16 adet özel çevre koruma bölgesi bulunmaktadır. 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 2872 sayılı Çevre Kanunu ile Türkiye'deki diğer koruma yapılarının korunması yasal bir statüye bağlanmıştır.

Ott (1999)'a göre, ülke yüzölçümünün yaklaşık %10'u doğa koruma amaçlı olarak düşünülebilir (Çolak, 2001). Türkiye'deki %7,24'lük oran göz önüne alındığında henüz olması gereken koruma standartlarına ulaşamadığı görülmektedir. Her ne kadar Avrupa Birliği'ne uyum süreci amacıyla kabul edilen yasal düzenlemelerle doğanın nitelikli olarak korunacağı düşünülse de maden yasası, turizmi teşvik kanunu gibi düzenlemeler ile doğaya zarar verilmeye devam edilmektedir. Bu durum yasa ve yönetmeliklerle koruma altına alınan birçok alanın pratikte korunamamasına neden olmaktadır. Hasankeyf ve Alliano'nun baraj yapımı yüzünden sular altında kalması, Sorgun ormanının tahrip edilerek golf sahası yapılması, Kaz Dağları'nın altın madeni arama adına alanın tahrip edilmesi bu duruma örnek gösterilebilir.

1.3. Korunan Alanlar

1.3.1. Korunan Alan Kavramı

Teknolojik gelişmelerin hızla yaşandığı günümüzde hızlı kentleşme ve nüfus artışı sonucu doğal alanlarda meydana gelen toprak kaybı, erozyon, aşırı otlatma,

ormansızlaştırma, tarım alanları açma, sulak alanların kurutulması, bitki ve hayvan türlerinin azalması veya yok olması gibi olumsuzluklar ve tahribatlar doğal, kültürel, tarihsel ve estetik değerlerin sürdürülebilir bir şekilde korunarak devamlılığının sağlanması fikrini gündeme getirmiştir. Bunun üzerine toplumlar sahip oldukları bu değerleri korumak üzere çeşitli koruma sistemleri geliştirmişlerdir. Bu sistemlerin en çok kabul görmüş olanı korunan alan sistemleridir.

IUCN'e göre korunan alanlar; biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir korunmasını sağlamak amacıyla ayrılan, yasalar ve diğer etkili araçlarla yönetilen kara ve deniz parçalarıdır (IUCN, 1994). Bir başka tanıma göre ise, ekosistem ve kültürel değerlerle ilişkili uzun süreli olarak doğanın korunması için yasa, yönetmelik ve diğer etkili mevzuatlarla coğrafi bir yüzey olarak tanımlanan, diğer alanlardan ayrılan ve yönetilen alanlardır (UNEP, 2012).

Korunan alanlar bir yandan doğal ve kültürel kaynakları korurken bir yandan da topluma, yöre insanına ve ziyaretçilere bilimsel, ekonomik, yaşamsal, eğitici, estetik, rekreasyonel fayda sağlamaktadır. Temiz su kaynakları ve gıda, meydana gelebilecek sel, erozyon, toprak kayması gibi felaketleri önleme, enerji üretimi, gen kaynağı, iklim kontrolü, rekreasyon ve turizm bu yararları örnek olarak gösterilebilir.

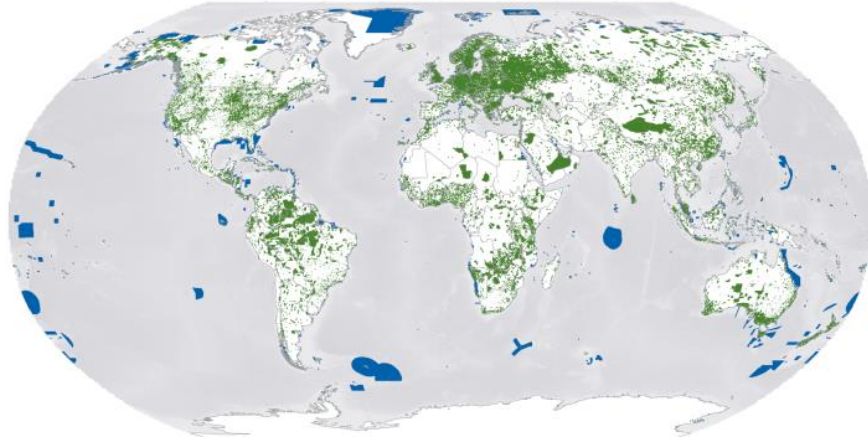
Koruma girişimleri önceleri seçkin ve söz sahibi olan kesimlerin kaynak değerlerini koruma altına almasıyla başlamıştır. Ancak bu kesimin dışında kalan insanların koruma altına alınan bu tür yerlerden yararlanmasına izin verilmemiştir. Günümüzde ise yasa ve yönetmeliklerle koruma altına alınan alanlardan herkes yine yasa ve yönetmeliklerin izin verdiği ölçüde yararlanabilmektedir.

1981 yılında Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi'nde genetik çeşitliliğin, yaşam destek sistemlerinin korunması ve ekosistemlerin kullanımının dengelemesi konusunda alınan kararlar (Zafer, 1991) 1992 Rio Deklarasyonu'nda çevre korunmasının kalkınmanın önünde engel değil, bizzat destekçisi olduğu fikriyle desteklenmiştir (Demirel, 2005).

Modern koruma kavramı iki prensibin birleşimine dayanmaktadır. Bunlardan ilki doğru ve kesin envanter temeline dayanan kaynak yönetimini planlama gereksinimi, ikincisi ise kaynakların tüketilmesini önlemek amacıyla koruma önlemleri alma gereksinimidir (Zafer, 1991).

1950’li yıllara kadar 619 korunan alan ilan edilmişken (O’Neill, 1996), 1962 yılında sadece 1000 adet korunan alan bulunmakta ve dünya yüzeyinin %3’üne denk gelmekteydi. 2003 yılında ise Birleşmiş Milletler 2003 Listesi’ne göre, 102.102 korunan alan bulunmakta olup 18,8 milyon km²’den daha fazla alan kaplamaktaydı. Bu rakam Çin, Güney Asya ve Güneydoğu Asya’nın bütününe denk gelmektedir (IUCN, 2003). 2010 yılına gelindiğinde 161.000 korunan alan ilan edilmiştir (URL-4, 2009). 2012 yılında hazırlanan rapora göre ise dünya genelinde 177.547 korunan alan bulunmaktadır (UNEP, 2012). 2014 yılı itibariyle karasal korunan alanlar dünya yüzeyinin %15,4’ünü, deniz alanları ise %8,4’ünü kaplamaktadır (Deguignet, vd., 2014). Dünya genelinde ilan edilen deniz ve karasal korunan alanların dağılımı ve dünya üzerindeki yerleri Şekil 4’te gösterilmektedir.

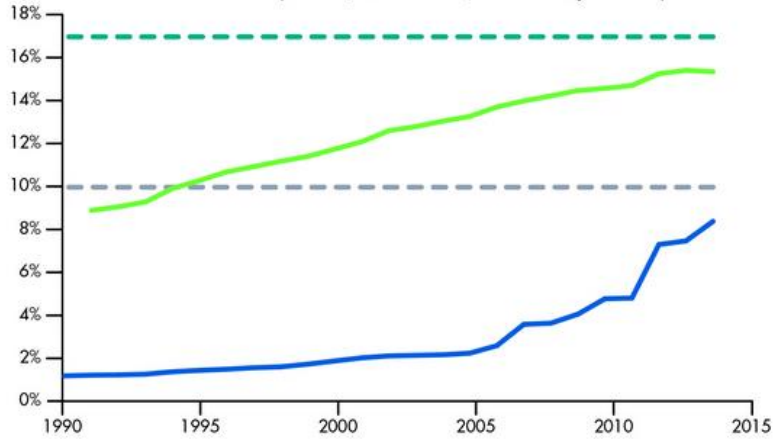
Ott (1999)’a göre doğa korumaya ayrılacak alanların toplamı ülke yüzölçümünün yaklaşık %10’u kadar olmalıdır (Çolak, 2001). Ancak bu oran birçok ülkede oldukça azdır. 2003 yılında Güney Afrika’da yapılan 5. Dünya Milli Parkları Kongresinde, dünya yüzeyinin %13’ünün küresel korunan alan sistemi içinde olduğu ifade edilmiştir (Rodrigues ve ark, 2004; Kuvan, 2005; Demirayak, 2006). Dolayısıyla 2020 yılına kadar karasal alanların en az %17’sini, kıyı ve deniz alanlarının ise en az %10’unu kaplaması öngörülmektedir (UNEP, 2012).

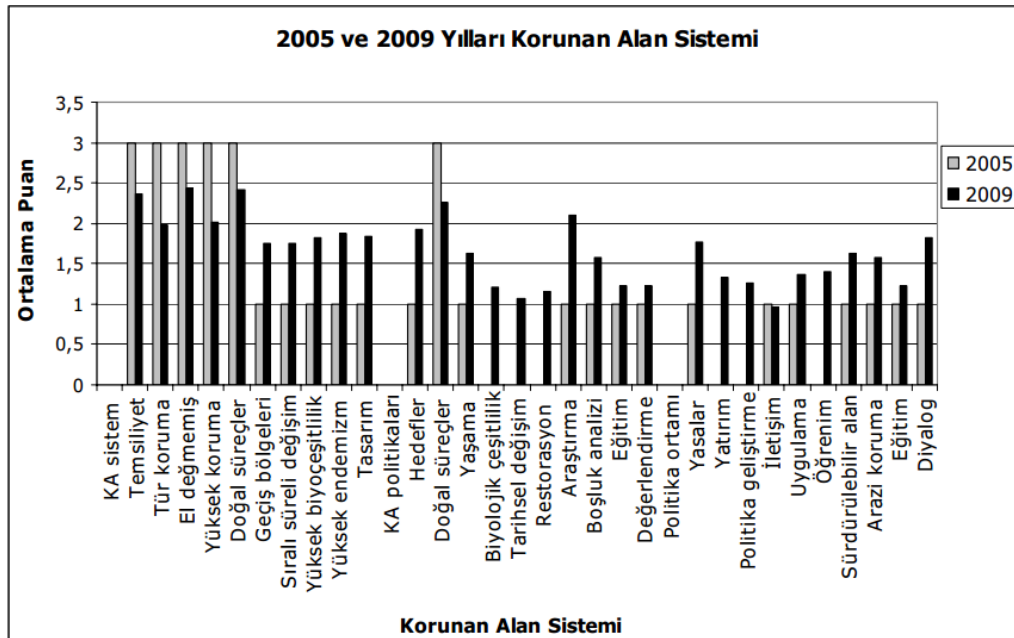
*Mavi renk deniz alanlarını, yeşil renk ise karasal alanları temsil etmektedir.

Şekil 4. Dünya genelindeki korunan alanlar (URL-5, 2013; UNEP, 2012).

Şekil 4'ün devamı

2005-2009 yılları arasındaki korunan alan sistemi incelendiğinde tür, doğal süreçler ve ekosistemlerin sistematik korumasının zayıfladığı, buna yönelik faaliyetlerin de azaldığı görülmüştür (Avcıoğlu vd., 2010) (Şekil 5). Dolayısıyla dünyada, hızla azalan biyolojik çeşitlilik ile söz konusu değerlerin korunması için korunan alanların sayıca ve alansal olarak artırılması, birincil strateji olarak kabul edilmiştir (Liu vd., 2010).

Şekil 5. 2005-2009 yılları arasındaki girdilerdeki değişim (Avcıoğlu vd., 2010).

Korunan alanlar kendi kaynaklarına bir sınırlama getirdiğinden yerel halk bu alanların tesisinden zarar görebilmektedir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde halk geçimini özellikle buralardan sağlamaktadır (Gadgil, 1990). 1994 yılında IUCN tarafından 43 korunan alanda gerçekleştirilen bir çalışma sonucunda kaynak değerleri üzerinde tehdit oluşturan en önemli 10 tehlike şunlardır (Demir, 2001);

- Uygun olmayan kaynak yönetimi,
- İnsan saldırıları, su rejimindeki değişiklikler,
- Başkalarının haklarına tecavüzde bulunma,
- Bitişik arazi gelişimi,
- Uygun olmayan iç gelişmeler (yollar, vb.),
- Çiftlik hayvanları çelişkisi,
- Askeri faaliyetler, ormancılık faaliyetleri,
- Avlanma

Buna rağmen, Ghimire ve Pimbert (1997)'e göre korunan alanlar son yıllarda artan bir hızla yerel halkın geçim kaynağı üzerinde önemli ölçüde ve sürdürülebilir bir rol üstlenmektedir (Sekhar, 2003).

Dünyadaki en önemli kaynak değerlerine sahip özellikli alanlar olarak ayrılan ve yönetilen korunan alanlar biyolojik çeşitliliğin, doğal, kültürel ve tarihi kaynak değerlerinin korunmasında en önemli araçlardan birisidir. Günümüzde özellikle korunan alanların tespiti, planlanması ve yönetilmesine yönelik birçok çalışma yapılmakla beraber yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu durumun nedenleri arasında merkezîyetçi yapıdan tam olarak uzaklaşamaması, o bölgede yaşayan yerel halkın göz ardı edilmesi, planlama sürecine ilgi gruplarının etkin olarak dahil edilmemesi ve farklı yasal mevzuatlarca bir alanın yönetilerek yasal açıdan çatışmazlıklara maruz kalması gösterilebilir. Bu durum birçok sorunu beraberinde getirmekte ve kaynak değerleri üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır.

Yayınlanan “Küresel Komşuluk” ve “Ortak Geleceğimiz”adlı raporlarda kaynak değerlerinin kullanımları sonucu meydana gelebilecek etkiler ve “Karakas Eylem Planı /1992”ile “Durban Kongresi/2003”nde alınan kararlarla kaynak değerlerinin akılcı kullanımı ve o bölgede yaşayan yerel halkın katılımı noktasındaki önemi vurgulanarak korunan alanlardaki baskının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle korunan alanların yerel halkla birlikte diğer paydaşların da dahil edildiği, sürdürülebilirlik ilkesi göz

önünde bulundurulacak etkili ve uygulanabilir planlamaların hayata geçirilmesi son derece önemlidir.

1.3.2. Korunan Alan Sınıflandırması

Korunan alanlar farklı ihtiyaçlardan yola çıkılarak oluşturulan sistemlerdir. Dolayısıyla her ülke kendi yasal, sosyal ve kültürel şartlarına göre korunan alanları sınıflandırmış ve farklı kanunlarla koruma altına almıştır. Bu durum tüm dünyada ortak bir dil ve benzer isimler altında sınıflandırma ihtiyacını doğurmuştur.

Korunan alanlar IUCN tarafından amaçlarına göre 10 sınıfa ayrılmaktadır. Günümüzde dünyada kabul görmüş (in-situ) koruma kategorileri ve koruma yaklaşımları IV. Dünya Milli Parklar ve Koruma Alanları Kongresi'nde IUCN'nin korunan alanların sınıflandırılmasında eksiklikler, yetersizlikler ve net olarak sınırların ortaya konulamamasından ötürü IUCN tarafından korunan alanlar yeniden sınıflandırılmıştır. IUCN WCPA'ya göre koruma sınıfları Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1. IUCN'nin oluşturduğu korunan alan sınıfları (IUCN, 1994).

Koruma Kategorisi	Özellikleri
Mutlak Koruma Ia. Mutlak Doğa Koruma Rezervi Ib. Yabanıl Alanları Koruma	Bilimsel araştırmalara imkan veren ve yabanıl alanların korunması için yönetilen alanlar
Milli Park	Ekosistem koruma ve turizm amacıyla yönetilen alanlar
Doğal Anıt	Spesifik doğa olaylarının korunması için yönetilen alanlar
Habitat ve Tür Yönetim Alanı	Müdahale edilerek habitatların ve türleri korumak için yönetilen alanlar
Peyzaj Koruma Alanı (Kara/Deniz)	Kara ve denizlerin korunması ve rekreasyonel faaliyetlerin planlanması için yönetilen alanlar
Yönetilen Kaynak Koruma Alanı	Doğal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı amacıyla yönetilen alanlar
Antropolojik Rezervler / Doğal Biyotik Alanlar	İlkel insan ya da toplumların yaşadığı, modern insan etkisinin veya teknolojinin önemli bir oranda girmediği doğal alanlar
Yönetilen Kaynak Alanları / Çok Yönlü Kullanım Alanları	Doğal güzelliği çoktan kaybolmuş su, otlak ve orman ürünleri üretimi, yaban hayatı ve açık hava rekreasyonu için uygun geniş alanlar
Biyosfer Rezervleri	Doğal biyomları simgeleyen, eşsiz toplumlar ya da olağanüstü doğal güzelliği bulunan, değişmiş ya da bozulmuş olup yeniden doğal duruma getirilebilme yeteneğinde olan ekosistemleri simgeleyen alanlar
Dünya Miras Alanları	Dünya tarihinin başlıca evrelerini simgeleyen olağanüstü örnekler içeren, eşsiz, ender ya da çok üstün doğal olgular, oluşumlara sahip olan, olağandışı doğal güzelliğe sahip yöreleri içeren, ender ya da tehlike altındaki bitki veya hayvan topluluklarının yaşamını sürdürdüğü alanlar

Avrupa Konseyine göre korunan alanlar 4 sınıfta toplanmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Avrupa Konseyi'ne korunan alan sınıfları

SINIF	Özellikleri
A	İnsan etkinliklerinden tamamen yasaklanan alanlardır. Sadece bilimsel araştırmalar için kullanıma açılabilir.
B	Çok sıkı kurallar altında bazı pasif etkinliklere bazı zonlarında izin verilmekle birlikte herhangi bir insan müdahalesine karşı yasaklı alanlardır. Geleneksel etkinlikler alana zarar vermediği sürece izin verilmektedir.
C	Ekolojik denge ve peyzajın korunması dışında kültürel ve estetik değerlerin dikkate alındığı alanlardır. Geleneksel etkinliklere izin verilirken geleneksel olmayan etkinliklere sıkı denetim altında izin verilebilmektedir.
D	Doğa koruma ilkeleri göz önünde tutularak rekreasyon amacına ayrılmış geniş alanlardır.

Korunan alan yönetim sınıflarının hedefleri ise Tablo 3'te açıklanmaktadır (IUCN, 1994).

Tablo 3. Korunan alan yönetim sınıflarının hedefleri

Yönetim Hedefleri	IUCN Korunan Alan Yönetim Sınıfları						
	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI
Bilimsel Araştırma	1	3	2	2	2	2	3
Yaban Hayatı Koruma	2	1	2	3	3	-	2
Tür ve Genetik Çeşitliliğin Korunması	1	2	1	1	1	2	1
Çevresel Hizmetlerin Tesisi	2	1	1	-	1	2	1
Özellikli doğal ve kültürel değerlerin korunması	-	-	2	1	3	1	3
Turizm ve rekreasyon	-	2	1	1	3	1	3
Eğitim	-	2	2	2	3	-	-
Doğal ekosistem kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı	-	3	3	-	2	2	1
Kültürel ve geleneksel özelliklerin tesisi	-	-	-	-	-	1	2

*1: Birincil Hedef, 2: İkincil hedef, 3: Potansiyel olarak uygulanabilir hedef, -: Uygulanamaz

Her ülke kendi koruma alanlarını sınıflandırarak tanımlamakta ve kaynak kullanımlarını bu doğrultuda sınırlamaktadır. Birkaç ülkeden örnek verilirse;

- Amerika Birleşik Devletleri

Milli Parklar	Ulusal Peyzaj Koruma Alanları
Ulusal Koruma Alanları	Ulusal Nehir Ağız Araştırma Rezervleri
Ulusal Deniz ve Göl Kıyıları Alanları	Ulusal İz Yönetim Sistemi
Ulusal Ormanlar	Ulusal Yaban ve Görsel Nehir Sistemi
Ulusal Otlaklar	Ulusal Yaban Hayatı Koruma Sistemi
Ulusal Anıtlar	Ulusal Yaban Hayatı Sığınak Sistemi
Ulusal Deniz Tapınakları (Sığınakları)	Biyosfer Rezerv Alanları
Ulusal Rekreasyon Alanları	

- İngiltere

Çevreye Duyarlı Alanlar	Biyosfer Rezervleri
Özel Bilimsel İlgi Alanları	Dünya Miras Alanları
Deniz Doğa Rezervleri	Bilimsel Özel İlgi Alanları
Ulusal Doğa Rezervleri	Jeoparklar
Miras Sahil Alanları	Özel Koruma Alanları
Sulak Alanlar	

- Almanya

Biyosfer Rezerv Alanları	Natura 2000 Alanları
Jeoparklar	Doğal Anıtlar
Kuş Rezerv Alanları	Doğa Parkları
Milli Parklar	Doğa Rezervleri
Ramsar Alanları	

- Türkiye

Türkiye’de ise ulusal yasalarla koruma altına alınan koruma statüleri şunlardır (Tablo 4);

Tablo 4. Türkiye’de uluslararası kanunlarla korunan koruma statüleri

Milli Park	Bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır (T.C. Resmi Gazete, 1983a).
Tabiat Parkı	Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır (T.C. Resmi Gazete, 1983a).
Tabiatı Koruma Alanı	Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarıdır (T.C. Resmi Gazete, 1983a).
Tabiat Anıtı	Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarıdır (T.C. Resmi Gazete, 1983a).
Özel Çevre Koruma Bölgeleri	Ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan, çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı toprak ve su alanlarını, biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlarla ilgili kültürel kaynakların gelecek kuşaklara ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla ayrılan alanlardır (T.C. Resmi Gazete, 1983b).
Muhafaza Ormanları	Ormansızlık yüzünden arazi kayma ve yağmurlarla yıkanma tehlikesine maruz olan yerlerdeki ormanlarla meskun mahallerin havasını, demiryollarını, şoseleri, ziraat edilen mahalleri, çığ, sel gibi zararlardan koruyan ve buraları toz fırtınalarına karşı muhafaza eden; nehir dolmalarının önüne geçen, memleket müdafaası için muhafazası zaruri ormanlardır (T.C. Resmi Gazete, 1956).

Tablo 4'ün devamı

Doğal Sit	Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikler ve güzellikleri bakımından korunması gerekli; yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan topografik, hidrolojik, biyolojik, estetik-algısal, kültürel-tarihsel kaynak değerlerinden birine ya da birkaçına sahip olan önemli doğal bölgeleri temsil eden örneklerin sürekli korunması ve doğal genetik materyallerin korunması hedeflerine ulaşmak amacıyla yönetim altına alınması gereken doğal alanlar parçalarıdır (T.C. Resmi Gazete, 1983c). Sahip oldukları kaynak değerlerine göre “Doğal Sit”, “Kentsel Sit”, “Tarihi Sit”, “Arkeolojik Sit” ve “Kentsel Arkeolojik Sit” olmak üzere ayrılmaktadırlar.
Yaban Hayatı Koruma Sahaları	Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı alanlardır (URL-6, 2015).
Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları	Av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma plânı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği alanlardır (URL-6, 2015).
Su Ürünleri İstihsal Sahaları	SU ürünlerini üretme ve üretim araçlarının kurulabildiği su alanları (Demirel, 2005).
Araştırma Ormanları	Bilimsel araştırma ve çalışmalar için ayrılan alanlardır (Demirel, 2005).
Tohum Bahçeleri	Genetik olarak üstün ağaçlardan oluşan ve genetik açıdan istenmeyen polen kaynaklarından izole edilmiş, sık, bol ve kolay tohum hasat edilen plantasyonlardır (Keskin, 1999).
Gen Koruma Ormanları	Bir türün genetik çeşitliliğinin doğal ortamında korunması amacıyla ayrılan doğal meşcereler (URL-7, 2015).
Tohum Ormanları	Üstün özelliklere sahip ağaçların bulunduğu belirli coğrafik bölgelerde yer alan ve doğal ormanlardaki genetik çeşitliliği koruyarak tohum üretimi için özel bir yönetim ve işletmeye tabi tutulan meşcerelerdir (Demirel, 2005; URL-8, 2015).

Ayrıca uluslararası sözleşmeler kapsamında ilan edilen koruma statüleri daha vardır (Tablo 5).

Tablo 5. Türkiye'deki korunan alan sınıflandırması

Dünya Miras Alanları	Uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle takdire ve korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlerdir (URL-9, 2015).
Gen Koruma ve Yönetim Alanları	Bir türün genetik çeşitliliğinin veya gen kaynaklarının doğal ortamında veya doğal ortamı dışında korumak ve yönetilmek amacıyla ayrılan alanlardır (Demirel, 2005).
Biyogenetik Rezerv Alanlar	Nadir, emsalsiz veya tehlike altında bulunan habitat, biyosönöz ve ekosistem ile karakterize olan alanlardır (Demirel, 2005).
Biyosfer Rezerv Alanları	Özel bir iklim ve yaban hayatı ile karakterize olan belli başlı biyomları temsil eden türleri ile yaşam ortamları, çeşitli ekosistem veya doğal peyzaj örneklerini içeren alanlardır (Demirel, 2005).
Önemli Doğa Alanları	Canlı türlerinin sağlıklı topluluklar oluşturmaları ve yaşam döngülerini devam ettirmeleri için gerekli tüm coğrafyalardır (URL-10, 2015).
Sulak Alanlar	Doğal veya suni, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gelgit hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan alanlardır (URL-11, 2015).
Deniz Kaplumbağası Üreme Alanları	Deniz kaplumbağalarının yuvalama, beslenme ve göç yapmak için korumaya alınan alanlardır (Demirel, 2005).
Akdeniz Foku Yaşam Alanları	Özellikle Ege ve Akdeniz'de bulunan yaşam alanlarıdır (Demirel, 2005).
Uluslararası Önemli Kuş Alanları	Doğadaki kuş zenginliği açısından ve türlerin devamlılığının sağlanabilmesi için önem taşıyan alanlardır (URL-12, 2015).
Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları	Botanik açısından zengin olan alanlardır (Demirel, 2005).
Türkiye'nin Önemli Orman Alanları- Sıcak Noktalar	Biyolojik çeşitlilik açısından değerli ve acil olarak korunması gereken alanlardır (Demirel, 2005).

Tablo 5'in devamı

Jeolojik Miras Alanları	Jeolojik açıdan nadir, eşsiz ya da arkeolojik, tarihi veya kültürel özellik taşıyan alanlardır (Demirel, 2005).
Bıçak Sırtı Alanları	İnsan kullanımları sonucu hızla azalan veya yok olmaya yüz tutan kıyı kumulları, turbalıklar, sulak alanlar, fundalıklar, meralar ve doğal yaşlı ormanlar gibi hassas alanlardır (Demirel, 2005).
Ekocoğrafyalar	Geniş el değmemiş alanları ile içerisinde zengin bitki ve hayvan varlığı barındıran coğrafik alanlardır (Demirel, 2005).
Sıfır Yok Oluş Alanları	Önemli doğa alanları altında özel bir alan olup yeryüzünde aşka hiçbir noktada yaşamayan ve burada da kırmızı liste kriterlerine göre nesli CR veya EN kategorilerinde tehlike altında olan bir ya da daha çok canlı türünü içeren alanlardır (URL-13, 2015).
Zümrüt Ağı Alanları	Yabani flora ve fauna ile bunların yaşam ortamlarını korumak amacıyla oluşturulan ağdır (Demirel, 2005).
Natura 2000 Alanları	Avrupa Birliği sınırları içerisinde belirlenmiş tehlikede bulunan doğal yaşam alanlarının ve canlı türlerinin koruma altına alınması amacıyla oluşturulan doğal çevre koruma ağıdır (URL-14, 2015).

Görülmektedir ki her ülke kendi yasal, sosyal ve kültürel şartlarına göre kendi koruma sistemlerini geliştirmektedir. Koruma statüsü bakımından aralarında farklar olsa da genel anlamda her koruma statüsü doğal ve kültürel kaynakların korunarak sürdürülebilirliğini sağlamayı hedeflemektedir.

1.3.3. Korunan Alan Yönetimi ve Planlaması

Yönetim, değişen çevre koşulları karşısında kaynakların etkin şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla ilgililerce işbirliği içinde çalışmak olarak tanımlanmaktadır (Yücel, 2009). Planlama ise aralarında karşılıklı ilişkilerin olduğu, belirlenen amaca ulaşabilmek için kararların alınmasıdır (Suher, 1996). Bir başka tanıma göre, yaşam içinde insan, doğa ve yapılaşmış çevre arasındaki ilişki sistemini tanımlama, düzenleme ve ortaya çıkan veya çıkabilecek sorunlara karşı sistematik biçimde çözüm üretmedir (Olcan ve Şeker, 2007).

Korunan alan yönetimi ve planlaması ise korunan alanlardaki kaynak değerlerinin etkin ve sürdürülebilir bir şekilde belli strateji ve eylem planları ile idaresi olarak tanımlanabilir.

Korunan alanların kullanımının, gelişiminin ve yönetimin nasıl gerçekleştirileceği konusunda rehberlik eden yönetim planları (ANZECC, 2000), geleceğin yönetilmesi için amaç ve ilkelerin koruma çerçevesinde yapılaş biçimini belirlemektedir (Eurositem, 2004).

Korunan alan yönetimi kavramı ilk kez 1972 yılında 2. Dünya Milli Parklar Konferansı'nda gündeme gelmiştir. Bu konferansta milli parklara yönelik olarak parkın içindeki ve dışındaki çevresel etmenleri inceleyen, iyileştirmeye yönelik eylemleri ortaya koyan yıllık park çevre raporunun hazırlanması tavsiye edilmiştir (Hockings vd., 2004).

Korunan alan yönetim planlamasında temel ilkeler şunlardır (Demirayak, 2006);

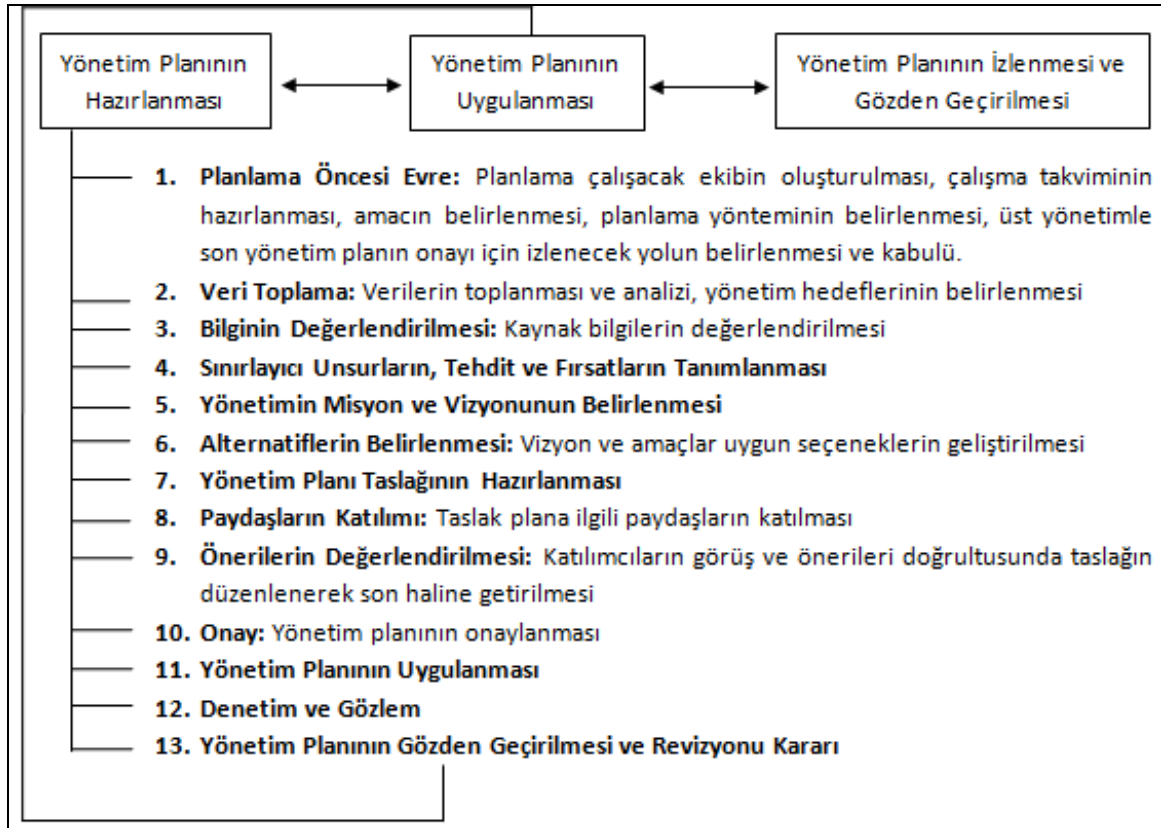
- Kaynak değerlerinin korunarak sürdürülebilirliğini sağlamak,
- Her türlü yatırım ve kullanımda bilimsel verileri etkin olarak hayata geçirmek,
- Sektörel koordinasyon ve eşgüdümü sağlayan kurumsal yapıyı oluşturmak,
- Kaynak değerleri üzerindeki baskıyı ve etkiyi en aza indirmek veya ortadan kaldırmak,
- Planlama ve karar süreçlerine halkın katılımını sağlamak.

Korunan alan yönetimi planlama, örgütlenme, yürütme ve denetim olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (Akesen, 2005). Yöneticilere ve diğer yönetim birimlerine belirlenen zamanda uygulanacak yönetim eylemlerini ve hedeflerini ortaya koyan bir araç olan (Thomas ve Middleton, 2003) yönetim planlarının ilki kaynak analizlerinden elde edilen verilere dayanırken günümüzde stratejik eylemlere yöneliktir (ANZECC, 2000). Bu anlamda IUCN ve EUROSITE korunan alanlar için rehber niteliğinde yönetim planları oluşturmuştur. ANZECC (2000)'e göre planlama hiyerarşisi aşağıda verilmektedir (Şekil 6);

Şekil 6. Planlama hiyerarşisi

Dünyada sayıları giderek artan korunan alanların etkin bir biçimde korunması da orantılı bir şekilde zorlaşmaktadır. Bu nedenle IUCN bünyesinde yer alan Dünya Korunan Alanlar Komisyonu (WCPA), etkin bir koruma yeni bir yönetim ve planlama modeli oluşturmuştur. IUCN'e göre ise yönetim planı modeli şu şekildedir (Thomas ve Middleton, 2003) (Şekil 7);

Şekil 7. IUCN yönetim modeline göre korunan alan yönetim adımları

Korunan alanlardaki geleneksel yaklaşım ile yeni yaklaşımlar arasındaki farklar Tablo 6’da verilmektedir (Philips, 2002; Lockwood vd., 2006).

Tablo 6. Korunan alanlarda geleneksel yaklaşım ile yeni yaklaşım arasındaki farklar

	Geleneksel Yaklaşım	Yeni Yaklaşım
Amaçlar	<p>Alan üretimden ziyade koruma için ayrılır.</p> <p>Genel olarak peyzajları koruma ve görülmeye değer yaban hayatı için tesis edilir.</p> <p>Temel olarak ziyaretçiler ve turistlere göre yönetilirler.</p> <p>El değmemiş değerler kaynak değerlerinin en önemlisini oluşturur.</p> <p>Alandaki mevcut doğal ve peyzaj değerlerinin korunmasına odaklıdır.</p>	<p>Alan orada yaşayan yerel halkın ihtiyaçlarına karşılık verebilmek için yönetilir.</p> <p>Doğal değerler yanında kültürel değerler de önemsenir.</p> <p>Amaçlar koruma yanında onarım ve iyileştirmeyi de içermektedir.</p>
Yönetim Biçimi	<p>Alan merkezi yaklaşımla merkezi hükümet tarafından yönetilir.</p> <p>Ulusal planlama sistemi içinde mevzuatlara göre yönetilir.</p> <p>“Ada” gibi yönetilir.</p> <p>Kısa zamanda tepkili yönetim</p>	<p>Alan pek çok ortak tarafından yönetilir.</p> <p>Ulusal, bölgesel ve uluslararası sistemin bir parçası olarak koruma alanlarına yönelik yönetilir.</p> <p>Bir “ağ” içerisinde yönetilir.</p> <p>Uzun zamanda uyumlu yönetim</p>
Yerel Halk	<p>Alan yöre insanının etkilerine karşı planlanıp yönetilir.</p> <p>Bu alanların yönetiminde yöre insanı etkeni çok az düşünülür, nadiren bilgilendirilir ve nadiren onlardan bilgi alınır.</p> <p>Yöre halkı ve diğer kullanıcıları dışarıda bırakır.</p> <p>Yerel halkın önceliklerini kapsamaz.</p>	<p>Alan yöre insanı ile birlikte yönetilir ve alınan kararlarda kendilerine danışılıp bilgi alışverişinde bulunulur.</p> <p>Yerel halkın önceliklerini kapsar.</p>
Kapsama Alanı	<p>Korunan alanlar dağınık olarak birbirlerinde ayrı ayrı planlanır ve çevresi dikkate alınmadan adalar şeklinde yönetilir.</p>	<p>Korunan alanlar bölgesel, ulusal ve uluslararası sistemlerin bir parçası olarak planlanarak mutlak koruma bölgeleri, tampon zon ve yeşil koridorlarla birlikte ağlar oluşturur.</p>

Tablo 6'nın devamı

	Geleneksel Yaklaşım	Yeni Yaklaşım
Anlayışlar- Algılar	Bu alanlar ulusal bir değer olarak görülür.	Bu alanlar toplumsal bir değer olarak görülür, ulusal miras fikriyle birleştirilir.
Yönetim Teknikleri	Yönetim teknokratik olup politik durumlar çok küçük oranda dikkate alınır. Bu alanlar çok kısa bir zaman dilimi içinde göreceli olarak yönetilir ve elde edilen deneyimler çok az dikkate alınır. Alınan kararlar kağıt üzerinde verilir.	Uzun dönemli olarak planlanırlar. Alanın seçimi, planlanması ve yönetimi politik uygulamalar, talebin hassasiyeti, uzmanlıklar ve net kararlar dikkate alınarak yapılır.
Finans	Vergilerle finanse edilir.	Finansman devlet tarafından ve diğer çeşitli kaynaklardan sağlanır.
Yönetim Becerileri	Alan doğa bilimcileri veya doğal kaynak uzmanları tarafından uzmanların öncülüğünde yönetilir.	Pek çok insan tarafından yerel halkın bilgisine başvurarak yönetilir.

Bir yönetim planının etkin ve başarılı olabilmesi için katılımcı odaklı, koruma-kullanma dengesini gözetmesi ve yasal alt yapının da oluşturulması gerekmektedir. Korunan alan yönetimi kapsamında özellikle doğal kaynakların karmaşık ve dinamik yapısı, çevresel, ekonomik, ekolojik, teknolojik ve sosyal faktörler gibi çeşitli bilgi ve önlemleri kapsayan esnek ve şeffaf karar verme sürecini gerektirmektedir (Dadaşer ve Özesmi, 2001).

Türkiye'deki korunan alan yönetim planlaması UDGP, Çevre Düzeni Planı ve Amenajman Planı gibi klasik planlama yaklaşımları ile yapılmaktadır. Bu konuda yetki ve sorumluluk Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndadır.

Biyolojik çeşitliliği koruma dışında su, besin maddesi, ilaç, turizm ve turizme dayalı iş alanları gibi faydalar sunan korunan alanlar üstündeki tehdit ve baskının artması, sürdürülebilir kullanımın sağlanması amacıyla ulusal ve uluslararası boyutta bir takım kararların alınmasında itici bir güç oluşturmuştur.

Gelişmiş ülkelerdeki yeni yönetim anlayışı koruma-kullanma dengesini gözetken katılımcı yaklaşımı içermektedir. Ancak katılım düzeyi, kimlerden oluşacağı, hangi zaman dilimlerinde gerçekleşeceği gibi konularda dünya genelinde ortak bir yaklaşım bulunmamaktadır. Anonim (2002)'ye göre katılımcılar korunan alan içinde veya yakınında

yaşayan yerel halk, ziyaretçiler, yönetimden etkilenen kişi, kuruluş ya da şirketler, özel ilgi grupları, doğa koruma ile ilgilenen yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve topluluklar, hükümet kuruluşları, yerel otoriteler ve diğer ilgililer şeklinde sıralanmaktadır.

Küreselleşen yenedünya düzeninde ortaya atılan yeni fikir ve düşüncelere Türkiye de ayak uydurmaya çalışmaktadır. Bu nedenle bir takım yasal ve yönetsel düzenlemelere gidilmiştir. Ancak ortaya konulan yönetim modelleri ülkelerin yasal, sosyal ve kültürel şartlarına göre uygulanabilirlik noktasında farklılık göstereceği açıktır.

1.3.3.1. Yönetim Planı Amaç ve Özellikleri

Yönetim planları korunan alanlarda 20.yy'nin ortalarında uygulanmaya başlanan yöneticilere ve alanın yönetimiyle ilgili diğer kurumlara uygulamalarında rehberlik eden araçlardır (Thomas ve Middleton, 2003). Başka bir tanıma göre, koruma alanındaki kaynakları, alanın kullanımını ve yönetimini sağlayan, alanda uygulanacak tüm gelişim ve yönetim faaliyetlerinin uygulanmasına yardımcı olan belgedir (Thorsell, 1995). 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre ise yönetim planı, "koruma alanının korunmasını, yaşatılmasını ve değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlardır" şeklinde ifade edilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 1983c).

Görülmektedir ki, yönetim planları aslında sona eren bir süreç olmamakla beraber koşullara göre değişim gösterebilen, revize edilen ve bu doğrultuda koruma-kullanma dengesi temelinde stratejiler geliştiren taslaklardır.

Bir yönetim planındaki ana amaçlar EUROSITE (2004)'e göre şu şekildedir (Eurosité, 2004);

- Alanın önemini ortaya koymak,
- Mevcut durumu ortaya koymak,
- Yönetim biçimi hakkında bilgilendirmek,
- Yönetimin kimlerden oluşacağını belirlemek,
- Sorunlu alanları belirlemek,
- Stratejileri ve politikaları belirlemek,

- Ziyaretçi ve tüm çalışanlar için güvenilir ve sağlıklı bir rehber olmak
- Yönetim planının özellikleri ise şunlardır (Thomas ve Middleton, 2003);
- Planın oluşturulmasının ardından uygulanan ve devam eden bir süreçtir.
- Alternatif eylemleri içerir. Neden ve sonuçları test eder.
- Katılımcılığı sağlayarak sorunların çözümü, fırsat ve tehditler için fikir alışverişinde bulunulmasını sağlar.
- Uygulanabiliridir.
- Plan sadece kaynakların analizinden oluşmaz, katılımcılığı da içerir.
- Sistemik bir yaklaşım sunar. Alınan kararlar elde edilen verilere dayanır.

Yönetim planlarının teknik özellikler ise açık, anlaşılabilir, kapsamlı, sistemik, kabul edilebilir, uygulanabilir, kesin, pratik ve etkin olmaktadır (Thomas ve Middleton, 2003).

1.4. Milli Parklar

1.4.1. Milli Park Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Park kavramı, Latinler ve Anglosaksonlarda farklı anlamlara gelmektedir. Latinler suni olarak ayrılmış alanlar olarak tanımlarken, Anglosaksonlar güzel manzarası olan doğal güzelliklere sahip alanlar olarak ifade etmektedir (Bayer, 1966). Günümüzde ise park kavramı, bir yerleşme merkezinde halkın gezip hava alması için düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli büyük bahçe olarak tanımlanmaktadır (URL-15, 2015). Milli park ise, bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları olarak ifade edilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 1983a).

Günümüzde ilk milli park 1872 yılında ilan edilen Yellowstone Milli Parkı'dır (899.100 ha). Bu tarihten itibaren milli park kavramı dünya genelinde resmen tanınmış ve diğer ülkelerde bu noktada adımlar atmıştır. Avusturalya'da 1879 yılında Kraliyet Milli Parkı, Kanada'da 1885 yılında Banff Milli Parkı, Yeni Zelanda'da 1897 yılında Tongariro Milli Parkı ve Meksika'da 1898 yılında El Chico Milli Parkı bunlardan sadece birkaçıdır (Düzgüneş, 2009). İlan edilen milli parkların temel özellikleri hükümetlerce kurulmuş olmaları, geniş ve genellikle doğal çevre içerikli alanlar olup halkın kullanımına açık alanlar olmalarıdır (Eagles vd., 2002). Ancak Yellowstone Milli Parkı'nın kuruluş amacı

incelendiğinde o alanda yaşayan insanların bölge dışına çıkarılmasını, alanda gerçekleştirilen etkinliklere sınırlama getirmeyi ve avcı hayvanların ortadan kaldırılması amacını göz önünde bulundurduğu görülmektedir. Ancak 20.yy'nin sonlarına doğru bu anlayış daha demokratik bir hal alarak merkeziyetçi yapıdan uzaklaşarak doğa koruma odaklı demokratik bir yaklaşıma dönmüştür.

Avrupa'daki tarihsel süreç incelendiğinde, ilk milli park 1909 yılında İsveç'te ilan edilmiştir (Söderasen Milli Parkı). Bunu 1914 yılında İsviçre'deki Swiss Milli Parkı izlemiştir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar 11 tanesi Avrupa'da olmak üzere, dünyada yaklaşık olarak 40 milli park ilan edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na kadarsa bu sayı Avrupa'da 31, dünyada ise 300'e ulaşmıştır (Yücel ve Babuş, 2005).

1916 yılına gelindiğinde Amerika'da Milli Parklar Dairesi kurularak milli parkların yönetiminde aktif rol üstlenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde özellikle Asya'da milli parklar 20.y.y.'nin ikinci çeyreğinde ilan edilmeye başlamıştır. Asya kıtasında ise ilk milli park 1925 yılında Kamboçya'da (Angkor Wat) ilan edilmiştir. Uzakdoğu'daki gelişmelere bakıldığında ise Unzen Milli Parkı adı altında ilk milli park 1934 yılında Japonya'da ilan edilmiştir (Nepal ve Weber, 1995).

1926 yılında Güney Afrika'nın ilk milli parkı olan Kruger Milli Parkı'nın ilan edilmesinden 7 sene sonra 1933 yılında "Afrika'nın Bitki ve Hayvan Varlığının Yerinde Korunması Uluslararası Londra Sözleşmesi" imzalanmıştır. Bu sözleşme, nesli tehlike altında olan veya nadir türlerin korunduğu ve bir kıtanın tümünü kapsayan ilk sözleşme niteliğindedir (Yücel ve Babuş, 2005). Gerçekleştirilen kongrede milli park tanımının da yapılmış olması kongrenin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır (Lockwood vd., 2006). Bu tanıma göre milli park; devlet denetimi altında ve sınırları yetkili organlar dışında hiçbir biçimde değiştirilemeyecek doğal öğeleri yapısında taşıyan, toplumun beğenisi yönünden, estetik, jeolojik, prehistorik, arkeolojik nesnelere içeren flora, fauna ve bilimsel değerdeki doğal varlıkların korunması amacıyla ayrılmış alanlardır (Akesen, 2002).

1949 yılında İngiltere'de Milli parklar ve Kırsal Alanlar yasası ile Milli Parklar Komisyonu kurularak 15 bölgeye milli park statüsü vermiştir (Demirel, 2005). Ardından 1962 yılından 1992 yılına kadar 10'ar sene aralıklarla, daha sonra ise 2003, 2012 ve 2014 yıllarında olmak üzere 7 adet dünyanın farklı yerlerinde milli parklar kongreleri düzenlenmiş, milli parkların ilan edilme kriterlerinden, yönetimine, planlanmasından rekreasyonel etkinliklerin düzenlenmesine kadar birçok karar alınmış ve uygulanmıştır.

1962 yılında ABD (Seattle-Washington)'da yapılan 1. Uluslararası Milli Parklar Kongresi'nde doğal alanlar, milli parklar, milli koruma alanları, doğal anıtlar, yaban hayatı mutlak koruma alanları ve göçmen kuşların bulunduğu alanlar olarak sınıflandırılmıştır. 2. Ulusal Parklar Dünya Kongresi, milli parkçılığın 100. Yıldönümü kabul edilen 1972 yılında ABD 'de Grand Teton Milli Parkı'nda gerçekleştirilmiş ve IUCN'nin ortaya koyduğu 10 koruma bölgesi benimsenmiştir. 1982 yılına gelindiğinde Endonezya'da düzenlenen 3. Dünya Milli Parklar Kongresi'nde bir ülke yüzölçümünün %4'ünün korunan alan olarak ayrılması kararına varılmıştır. 1992 yılına gelindiğinde 4. Dünya Milli Parklar Kongresi Caracas'ta yapılarak Caracas Bildirgesi yayınlanmıştır. 2003 yılında 5. Dünya Milli Parklar Kongresi Güney Afrika'nın Durban kentinde gerçekleştirilmiştir. Kongrede hükümet, sürdürülebilir finansal destek, kalkınma kapasitesi, kara ve deniz peyzajındaki bağlantılar konusunda kararlar alınmıştır. Bunun dışında biyolojik çeşitliliğin korunması noktasında katılımcılığın önemi ve gerekliliği vurgulanmıştır. 2012 yılında ise Güney Kore'de 6. Dünya Milli Parklar Kongresi düzenlenmiştir. 2014 yılında ise Sidney'de Dünya Parklar Kongresi gerçekleştirilmiştir.

1969 yılında Yeni Delhi'de yapılan IUCN'nin genel kurul toplantısında milli parkçılık temel felsefe olarak benimsenerek ilkeleri ortaya konmuş ve bir milli parkın ne gibi özelliklere sahip olması belirlenmiştir (Lockwood vd., 2006). Bu özellikler (Akesen, 2002);

- İnsan kullanımı ve uğraşısı ile özünde değişiklik olmamış, bir yada birden çok ekosistemi içeren büyük bir doğal manzara güzelliğine sahip, eğitsel, bilimsel ve rekreasyonel özel önemi olan yerler ile jeomorfolojik yöreleri, bitki ve hayvan türlerini içinde barındırması,
- Tüm alan içerisindeki kullanımların önlenmesi ya da kısıtlanmasına ilişkin önlemlerin ülkenin en yüksek yetkili organınca ele alınması,
- Kültürel, ruhsal, eğitsel ve rekreasyonel amaçları içeren özel durumlarda ziyaretçilerin girişine izin verilen oldukça büyük alanlar olmasıdır.

Bir yerin milli park olabilmesi için ise aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekmektedir (Demirel, 2005);

- Doğal ve kültürel kaynak değerleri ile rekreasyonel potansiyeli, ulusal ve uluslararası seviyede özellik ve önem taşıması,
- Kaynak değerleri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olması,

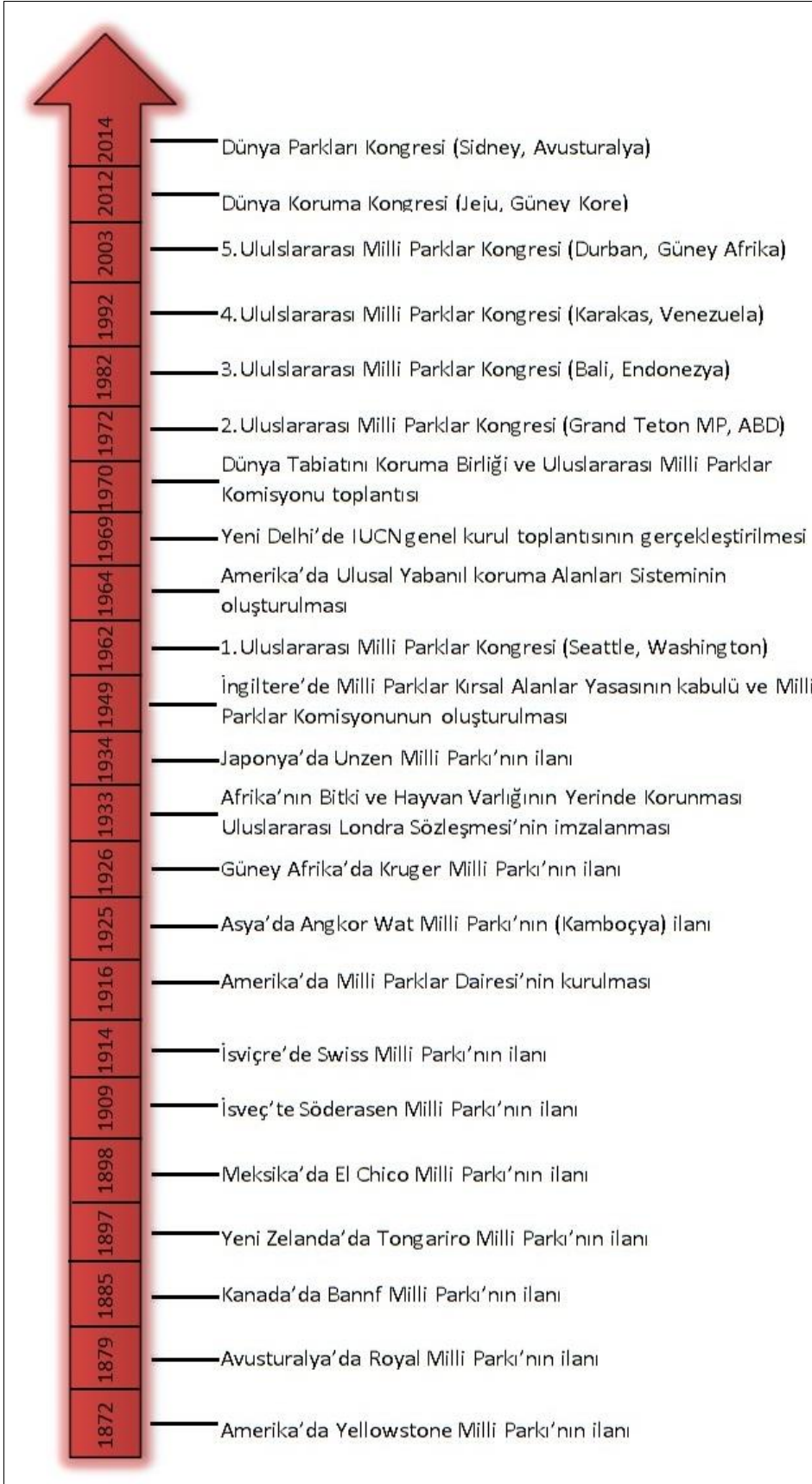
- Kaynak değerleri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olması,
- Saha büyüklüğü, kaynak değerleri yoğunluğu bakımından, özel haller ve adalar dışında en az 1000 ha. olması ve bu alanın bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmesidir.

1970 yılında Hindistan’da bir araya gelen Dünya Tabiatını Koruma Birliği ve Uluslararası Milli Parklar Komisyonu 500 ha’dan küçük alanların milli park statüsü içerisinde değerlendirilemeyeceği ülkelerin milli savaş sahalarının da arkeolojik sahalarla ek olarak tarihi milli park olarak ilan edilmesi kararı almıştır (Demirel, 2005).

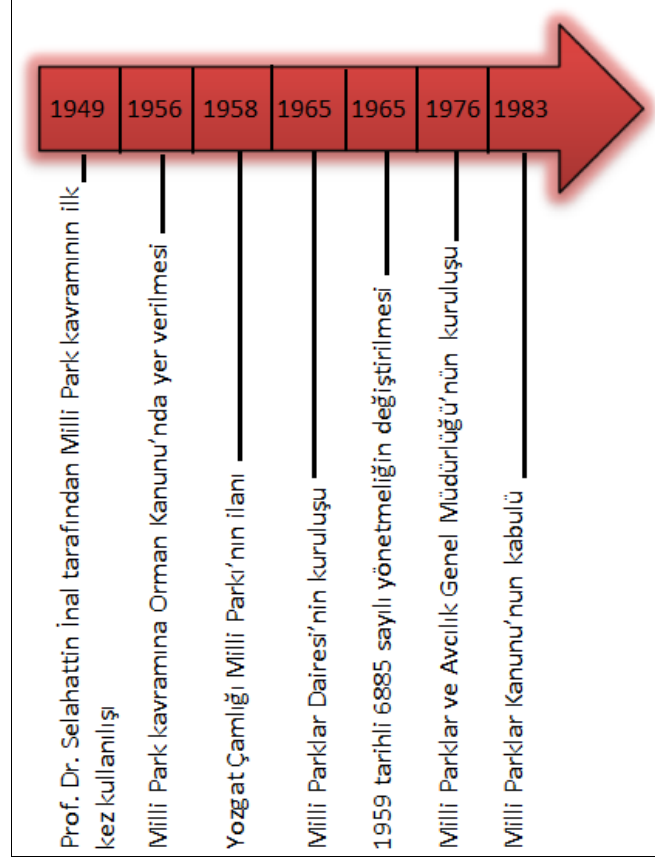
Milli parkların Türkiye’deki gelişmeleri incelendiğinde milli park deyimi ilk kez Prof. Dr. Selahattin İnal tarafından 1949 yılında yayımlanan “Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız” adlı çalışmasında kullanılmıştır.

1956 yılına kadar geçen yedi senelik süre zarfı içinde Türkiye Ormancılar Cemiyeti, TMMOB Orman Mühendisleri Odası ve Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti gibi çeşitli disiplinlerin gayretli çabaları sonucunda 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 25. Maddesi ile milli parklar, “Orman Umum Müdürlüğü; mevki ve haiz olduğu hususiyeti dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları, memleketin ilim hayatının istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, halkın çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla milli park olarak ayrılabilir” denilerek yasal statüye kavuşmuştur. Bu yasanın yürürlüğe girmesinin ardından 1958 yılında ilk milli parkımız olan “Yozgat Çamlığı Milli Parkı” milli park ilan edilmiştir.

1965 yılında Milli Parklar Dairesi kurularak 1959 tarihli ve 6885 sayılı “Milli Parkların Ayrılma, İdare ve İşletmelerine Ait Yönetmelik” kaldırılmış, 1973 tarihli 14456 sayılı Resmi gazetede “Milli Parkların Ayrılma, Planlama, Uygulama ve Yönetimine Ait Yönetmelik” kabul edilmiştir (Güleç, 1981). 1976 yılında Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 1970’li yıllarda koruma özelliğine sahip olan bazı alanlar için Türk ve Amerikalı uzmanlarla birlikte Milli Park Uzun Devreli Gelişme Planları hazırlanmıştır. 1983 yılına gelindiğinde ise 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ile ulusal parkçılık ve doğa koruma yasal bir dayanağa kavuşmuştur. Dünyada ve Türkiye’deki milli parkçılığın tarihsel gelişim süreci Şekil 8 ve Şekli 9’da verilmektedir.

Şekil 8. Dünya genelinde milli parkçılığın gelişim süreci

Şekil 9. Türkiye’de milli parkçılığın gelişim süreci

Türkiye’deki korunan alanların kapladıkları alanın ülke yüzölçümüne oranı % 7,24’tür.

Türkiye’deki ilan edilen korunan alanlar ve yıllara göre sayıları Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo 7. Türkiye’deki ilan edilen korunan alanların yıllara göre dağılımları (01.02.2015 tarihi itibarıyla)

Yıllar	Milli Parklar	Doğa Koruma Alanları	Doğa Parkları	Doğa Anıtları
1958–1960	4	-	-	-
1961–1965	2	-	-	-
1966–1970	5	-	-	-
1971–1975	4	-	-	-
1976–1980	1	-	-	-
1981–1985	1	-	2	-
1986–1990	4	17	3	1

Tablo 7'nin devamı

Yıllar	Milli Parklar	Doğa Koruma Alanları	Doğa Parkları	Doğa Anıtları
1991-1995	7	11	6	54
1996-2000	5	3	5	3
2001-2005	3	-	1	44
2006-2009	4	-	20	3
2010-2015	-	-	155	7
Toplam Adet	40	31	192	112
Toplam Alan (ha)	848.202,57	64.242,95	90.218,30	6.682,72

Türkiye’de 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile ilan edilen 40 adet milli parkın bağlı oldukları il, ilan ediliş tarihleri ve kapladıkları alan büyüklüğü Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Türkiye’de ilan edilen milli parklar (01.02.2015 tarihi itibariyle)

No	Ad	İl	Tesis Tarihi	Alan (ha.)
1	Yozgat Çamlığı	Yozgat	05.02.1958	267
2	Karatepe-Aslantaş	Osmaniye	29.05.1958	4145
3	Soğuksu	Ankara	19.02.1959	1187
4	Kuşçenneti	Balıkesir	27.07.1959	17058
5	Uludağ	Bursa	20.09.1961	13024
6	Yedigöller	Bolu	29.04.1965	1623
7	Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası	Aydın	19.05.1966	27598
8	Spil Dağı	Manisa	22.04.1968	6867
9	Kızıldağ	Isparta	09.05.1969	55106
10	Güllük Dağı-Termessos	Antalya	03.11.1970	6700
11	Kovada Gölü	Isparta	03.11.1970	6551
12	Munzur Vadisi	Tunceli	21.12.1971	42674
13	Beydağları Sahil MP	Antalya	16.03.1972	31018
14	Gelibolu Yarımadası Tarihi MP	Çanakkale	22.11.1973	33439
15	Köprülü Kanyon	Antalya	12.12.1973	35719
16	Ilgaz Dağı	Kastamonu, Çankırı	02.06.1976	1118
17	Başkomutan Tarihi MP	Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	08.11.1981	40948
18	Göreme Tarihi MP	Nevşehir	25.11.1986	9614

Tablo 8'in devamı

No	Ad	İl	Tesis Tarihi	Alan (ha.)
19	Altındere Vadisi	Trabzon	09.09.1987	4468
20	Boğazköy-Alacahöyük	Çorum	21.09.1988	2600
21	Nemrut Dağı	Adıyaman, Malatya	07.12.1988	13827
22	Beyşehir Gölü	Konya	11.01.1993	86855
23	Kazdağı	Balıkesir	17.04.1994	20935
24	Altınbeşik Mağarası	Antalya	31.08.1994	1147
25	Hatila Vadisi	Artvin	31.08.1994	16944
26	Kaçkar Dağları	Rize, Artvin	31.08.1994	52970
27	Karagöl-Sahara	Artvin	31.08.1994	3251
28	Aladağlar	Niğde, Adana, Kayseri	21.04.1995	55064
29	Marmaris	Muğla	08.03.1996	29206
30	Saklıkent	Muğla, Antalya	06.06.1996	1643
31	Troya Tarihi MP	Çanakkale	07.11.1996	13517
32	Honaz Dağı	Denizli	21.04.1998	9429
33	Küre Dağları	Kastamonu, Bartın	07.07.2000	37753
34	Sarıkamış-Allahuekber Dağları	Kars, Erzurum	19.10.2004	22519
35	Ağrı Dağı	Ağrı, Iğdır	17.11.2004	88014
36	Gala Gölü	Edirne	05.03.2005	6087
37	Sultan Sazlığı	Kayseri	17.03.2006	24357
38	Tek Tek Dağları	Şanlıurfa	29.05.2007	19335
39	İğneada Longoz ormanları	Kırklareli	13.11.2007	3155
40	Nene Hatun Tarihi MP	Erzurum	06.06.2009	387

Milli parklar, korunan alanlar içerisinde ekolojik, tarihi ve kültürel değerler bakımından daha çok tanınan alanlar olarak öne çıkmaktadır. Korunan alanların temelini oluşturan milli parkların sahip oldukları yapısal, işlevsel ve yönetsel niceliklerden dolayı ülkenin ulusal sınırları içinde “toplumsal yarar” üretim amacıyla ayrılan ve yönetilen dış parçalarının başında yer almasının küresel uyumdaki rolü büyüktür (Akesen, 2002).

Milli parklarda kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlama noktasında nasıl bir yol izlenmesi gerektiği ancak etkin, uygulanabilir, koruma-kullanma dengesini gözetilen ve katılımcı odaklı yönetim planlarının ortaya konması ile mümkündür.

Son yıllarda PAN-PARK adıyla milli parkları küresel bir ağ sistemi ile birleştirmek ve her ülkenin bu küresel sistemle olan ilişkisini değerlendirme düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Bu sistem sayesinde dünya genelinde sürdürülebilir bir yaklaşım sağlanarak kaynak değerleri kilit altına alınabilecektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ve 3. Dünya ülkelerinin sahip olduğu kaynak değerlerini kullanabilme ve bu konuda söz sahibi olma ihtimalinin olmasıdır.

Türkiye’deki milli parklar her ne kadar 2873 sayılı Milli Parklar kanunu ile korunsa da 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nun 8. Maddesi ve buna bağlı yönetmelikler nedeniyle uygulama noktasında yetersiz kalmaktadır. Turizmi Teşvik Kanunu ile milli parklarda turistik işletmelerin tesisine ve turistik faaliyetlere izin verilmektedir. Bu noktada örneğin bir milli parkın içindeki turizm alanındaki tesis izni, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca verilirken aynı milli parkta turizm alanı dışındaki bir tesise Orman ve Su İşleri Bakanlığı izin vermektedir. Dolayısıyla yönetim karmaşası ve uyuşmazlığı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında nüfus artışı, ulaşım ve iletişim altyapısındaki iyileştirmeler ve alternatif turizmin yaygınlaşması milli parklara olan talebi arttıran etmenlerin başında gelmektedir. Dolayısıyla bu alanlar eğer etkin bir şekilde korunabilirlerse yerli ve yabancı turistlerce birer çekim merkezi olma özelliklerini kaybetmeyerek kaynak değerleri korunabilecektir.

1.4.2. Milli Park Planlaması

Milli park planlamaları ülkeden ülkeye yasal, sosyal ve kültürel şartlar paralelinde değişmektedir. Bir yerin milli park olabilmesi o alanın kaynak değerleri yönünden ulusal veya uluslararası öneme sahip olmasıyla ilişkilidir. Milli park planlamaları bu alanların yok olma tehdidinin engellenmesi ve kaynak değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla yapılmaktadır.

1.4.2.1. Dünyada Milli Park Planlamaları

- Amerika Birleşik Devletleri

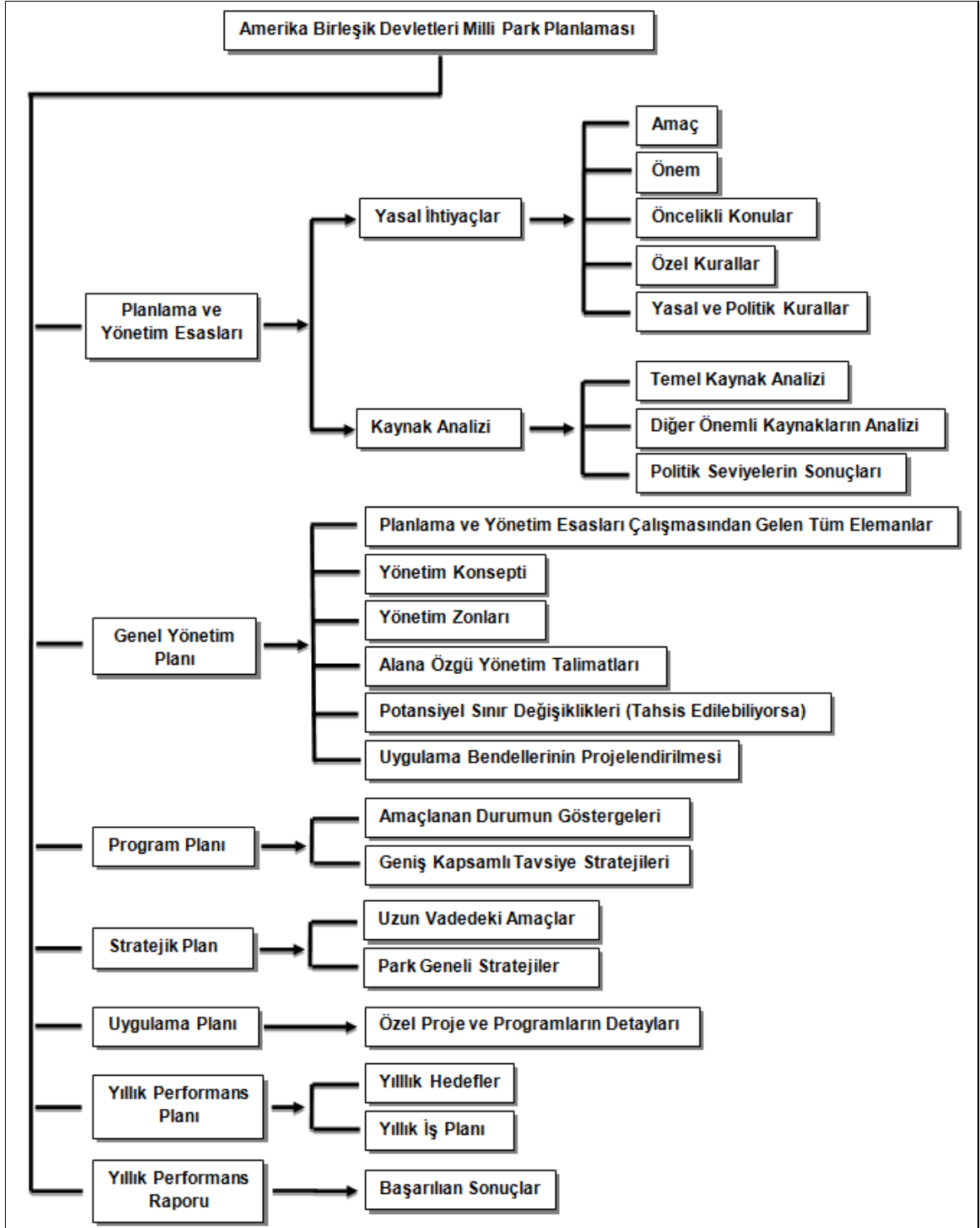
Milli parklar, federal yasalar, İçişleri Bakanlığı’na bağlı Milli Park Servisi (NPS) ve yönetim planları ile yönetilmektedir. 15-20 yıllık dönemleri kapsayan planlar bilimsel çalışmalar doğrultusunda kaynak yönetimi, etkinlikler ve ziyaretçi memnuniyetini kapsamaktadır. Alınacak kararlarda katılımcılarla iş birliği yapılarak müzakereler

gerçekleştirilmektedir (NPS, 2004). Yapılacak eylemler uzun, orta ve kısa vade olmak üzere 3 periyoda ayrılmaktadır (NPS, 2004). Planlama ve karar verme sürecinin bu yapısından dolayı 6 farklı plan türü oluşturulur (Tablo 9).

Tablo 9. Amerika Birleşik Devletlerindeki milli parklarda plan türleri (MP, 2006).

MİLLİ PARK PLANLAMA SÜRECİ			
	Uzun Vade (15-20 yıl)	Orta Vade (5 yıl)	Kısa Vade
Amaç ve Önem	Planlama ve Yönetim Esasları		
Durum-Sonuç	Genel Yönetim Planı		
Eylemler	Program Planı	Stratejik Plan ve Uygulama Planı	Yıllık Performans Planı ve Raporu

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki milli park planlaması modeli Şekil 10'da verilmektedir.

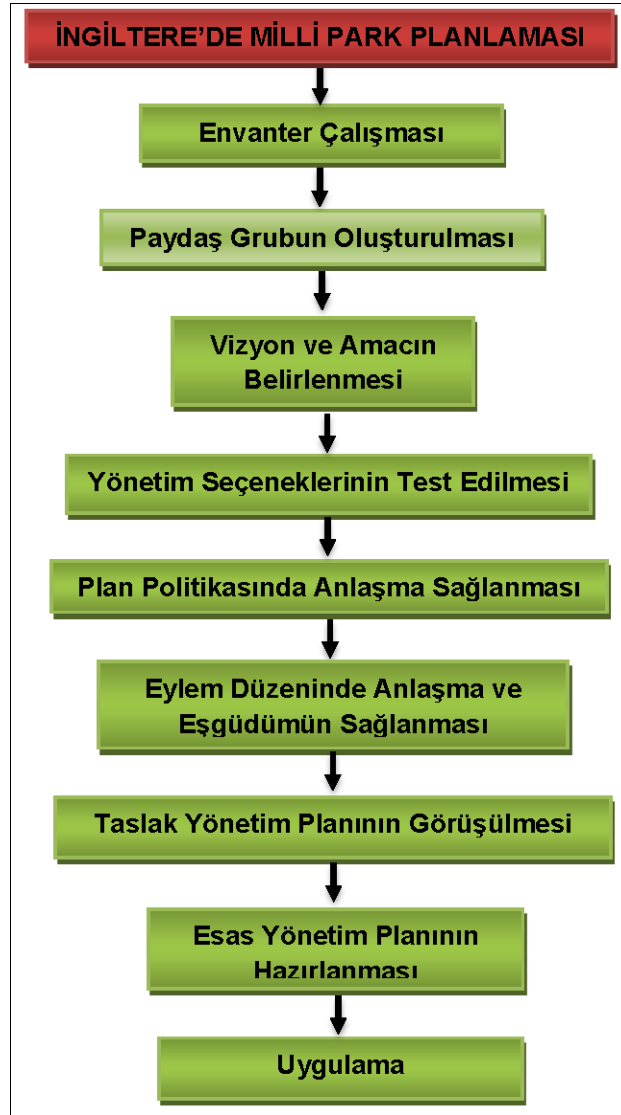
Şekil 10. ABD milli park planlaması (MP, 2006).

- İngiltere

İngiltere’de milli park planlaması İngiliz Doğa ve Kırsal Alan Ajansı, yerel hükümet, STK, yerel ilgi grupları, ticari şirketler, danışman hizmetleri ve enstitüler ile milli parkın

tümünü ya da bir kısmını kapsayan komisyon veya kurulların gözlem ve fikirlerine danışılarak Milli Park İdaresi tarafından gerçekleştirilmektedir (Countryside Agency, 2005).

İngiltere’de milli park planlaması Şekil 11’de gösterilmektedir.

Şekil 11. İngiltere’de milli park planlaması (Carter, 2003).

1.4.2.2. Türkiye’de Milli Park Planlaması

Türkiye’de milli park planları T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nce UDGP’ler ile yapılmaktadır. Yapılan bu planların 5

yıllık kalkınma planları, bölge planları, fiziki planlamalar ve çevre düzeni planları ile imar planları ile uyumlu olması gereklidir.

1960'lı yılların sonlarında başlanıp 1971 yılında tamamlanan UDGP'ler, ABD Milli Parklar Dairesi ve Uluslararası Kalkınma Dairesi'nin (USAID) yardımları ile Amerikalı ve Kanadalı uzmanlar öncülüğünde hazırlanmıştır (Yücel, 2005). Ancak o zamanlar hazırlanan bu planlar genel ve özel yönetim ve idari amaç ve ilkeler ortaya koyan nihai raporlardan ziyade teklif ve gelişmeleri tespit eden tavsiye planlarıdır. Bir diğer olumsuz yönü ise alanın ilan edilmesiyle birlikte eş zamanlı olarak hazırlanmış olmasıdır (Arda, 2002). Bu durum kaynak değerlerinin koruma-kullanma dengesinin sağlanamamasına neden olmuştur. Türkiye'de UDGP'ler 8 aşamada hazırlanmaktadır (Sakarya, 1986; Yücel, 1995; Gülez, 2000). Bu aşamalar Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10. UDGP aşamaları

Kaynak Değerlerini Belirlemeye Yönelik Etüd-Envanter Çalışmaları	Alanın doğal (coğrafi konum, jeolojik, jeomorfolojik yapısı, toprak, iklim koşulları, flora, fauna, hidrolojik özellikler), kültürel (arazi kullanımı, sosyo-ekonomik durum, folklor, sosyal altyapı, geleneksel mimari ve el sanatları, gelenek görenekler, kültürel, tarihi ve arkeolojik değerler) ve rekreasyonel ve turistik kaynak değerleri ilgili bilgi toplanır.
Planlama Amacının Saptanması	Envanter çalışmaları doğrultusunda planlama amacı ve ilkeler saptanır.
Sınırlama	Parkın kaynak değerleri göz önünde tutularak kaynak değerleri bütünlüğü, peyzaj bütünlüğü ve yönetim bütünlüğü sağlamak üzere parkın doğal ve gerçek sınırları belirlenir.
Zonlama	Plan amacı doğrultusunda koruma-kullanma alanları sınırları kesin olarak belirlenir. Genellikle 3 zona ayrılır. Bunlar, mutlak koruma zonu, tampon zon ve gelişme zonedir.
Gelişim Planlaması	Park yönetimi için gerekli olan hizmet ve tesislerle birlikte, ziyaretçilerin park girişinden park çıkışına kadar geçirdikleri süre içinde ihtiyaçlarını karşılayacak hizmet ve tesislerin planlanmasını içerir.
Sosyo-Ekonomik Değerlendirme ve Fizibilite Çalışmaları	Yapılacak iş ve eylemlerin ekonomik boyutları, yerel halkın sosyal ve ekonomik yapısı etraflıca incelenir. Park alanında gerçekleştirilen uygulamaların getirebileceği kısıtlamalar sonucu burada yaşayan yerel halkın mağdur olmaması için ilgili kamu kurum ve kuruluşları kanalıyla iyileştirilmesi yönünde desteklenmelerinin yolları araştırılır.
Yatırımların Programlanması	Parka yönelik yatırımlardan hangilerinin ne zaman başlanıp bitirileceği planlanır. Ziyaretçiler için hizmet kadroları belirlenir.
Eşgüdüm ve Onay	Son aşama olup üniversiteler ve yerel yönetimlerin katılımı ve değerlendirmesi istenir. Ardından ilgili kamu kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak ilgili bakanlıkça yürürlüğe konulur.

1971 yılından 1990'lı yıllar arası planlama çalışmalarına ara verilmiş (Arda, 2002), bu yıldan sonra ise 33 alan için özel sektör ve üniversitelerce ihaleler açılmıştır. Ancak bu alanlardan bazılarının planlamaları yapılabilmıştır (Yücel, 2005). Mart 2015 tarihine kadar 34 adet milli parkın UDGP'si hazırlanmış ve 6 tanesi yapım aşamasındadır.

Türkiye'de hazırlanan UDGP'ler T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır. UDGP Teknik Şartnamesi dört bölümden oluşmaktadır;

1. Bölüm

Madde 1. Amaç ve Kapsam

Madde 2. Tarifler ve Tanımlar

Madde 3. Genel Esaslar

Madde 4. Bu Şartnamenin Uygulandığı Yerler

Madde 5. Planlama İlkeleri

Madde 6. Yasaklanan Faaliyetler

2. Bölüm

Madde 7. UDGP Düzenlenmesi

Madde 8. Analitik Etüt Raporu; Mevcut Durum Tespiti, Sentez

Madde 9. Planlama

3. Bölüm

Madde 10. Düzenlenecek Haritalar

4. Bölüm:

Madde 11. Çizim ve Teknikleri

Hazırlanan UDGP'nin temel ilkeleri şunlardır;

- Planlama ve analitik etüt çalışmaları değişik meslek disiplinlerinden oluşan ilgili uzmanlarca yapılır.
- Park dahilindeki kullanımlar ile alt ve üst yapı tesisleri, kaynak değerlerini en az etkileyecek ve koruma-kullanma dengesini koruyacak şekilde planlanır.
- Genel haberleşme ve bölgesel enerji nakil hatları park içinden geçirilmez. İmkanlar elvermediği durumlarda alanı en az etkileyecek şekilde yamaç eteklerinden geçirilen yer altı kabloları ile tesis edilir. Bu hatlar ufuk hattı üzerine çıkarılamaz.
- Her türlü hizmet ve tesisler taşıma kapasitesi dikkate alınarak yörenin geleneksel mimarisi ve arazi yapısına göreyapılır.

- Genel peyzajda bozulmalar olması durumunda yabancı türler dışında bitkilendirme anlamında restorasyon çalışmaları yapılır.
- İçme ve kullanma suyuna ait yapılar yeraltına gömülerek üzeri ve etrafı çevreye uyumlu olarak bitkilendirilir.
- Kullanım yoğunlukları koruma-kullanım dengesini gözeterek taşıma kapasitelerine göre belirlenir.
- Park içerisinde geçirilecek yolların çok fazla kazı ya da dolgu yapılmadan ve geniş düz alanlardan geçirilmeden alanın kaynak değerlerini tanıtan güzergahlar seçilerek tesisi yapılır.
- Gelişme alanlarında çevre kirliliğine meydan vermemek üzere atık suların ve çöplerin planlanması ve arıtılması veya çevreye zarar vermeyecek şekilde işleme tabi tutulması için gerekli tedbirler önerilir.

UDGP'ler uluslararası yeni yaklaşımların ulusal mevzuatlara göre uyarlanması ile ülke koşulları ve sosyo-kültürel yapı göz önünde bulundurularak (Yenilmez Arpa, 2005) UDGP Teknik Şartnamesine göre hazırlanmaktadır. Bu planlarda ziyaretçi yönetimine ve katılımcılığa “ilgi grup analizi” ve “ilgi gruplarıyla görüşmeler” aşamaları dışında yer verilmemektedir.

Doğal alanların korunması ve planlanmasını T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı gerçekleştirmektedir. Ancak bu durum aynı alan için yetki karmaşasına neden olabilmektedir. Bu durum ise ziyaretçi yönetimi eksikliğinden dolayı ziyaretçilerin alan içerisinde taşıma kapasitesi üzerinde gelişmiş hareket etmelerine ve kaynak değerleri üzerinde tahribatlara neden olmaktadır. Belirtilen bu olumsuzluklar dikkate alınarak milli park planlamalarının katılımcılığı içeren, kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini hedef alan planlama ve yönetim stratejilerini içermesi son derece önemlidir.

1.5. Turizm ve Rekreasyon

Turizm ve rekreasyon insanların boş zamanlarında dinlenme, eğlenme, enerji toplama, fiziki açıdan ve ruhen yenilenme amacıyla ortaya çıkan faaliyetler bütünüdür. Son zamanlarda insanlar için vazgeçilmez bir gereksinim haline gelen turizm ve rekreasyon ülkelerin kaynak değerlerine paralel olarak gelişim göstermektedir.

Dünyanın en hızlı gelişen ve bir yandan kalkınma noktasında ülkelere ekonomik girdi sağlayan, bir yandan da çevresel, sosyal ve kültürel etkileri olan turizmin birçok tanımı yapılmıştır. 1954 yılında Uluslararası Turizm Uzmanlar Birliği (AIEST) turizmi kar amacı gütmeyen insanların bir yerden bir yere seyahatlerinden ve sürekli olarak yerleşmemek koşulu ile konaklamalarından doğan etkinlikler bütünü olarak tanımlamaktadır (Albayrak, 1993). Mayer'in Monte Carlo Uluslararası Turizm Akademisi'nin düzenlediği turizm tanımı yarışmasında ödül kazanan tanımında ise turizm, insan psikolojisinin bir tezahürü olarak ortaya çıkan yer değiştirme, değişiklik, kaçma ve uzaklaşma isteği olarak ifade edilmektedir (Kolcu, 1993). Bir başka tanıma göre ise insanların tatil, dinlenme, sağlık, kültür, spor, avlanma, diğer toplulukları tanıma vb. amaçlarla sürekli olarak buldukları yerlerden ayrılarak, yurtiçi ve yurtdışı yörelere doğru hareketliliği ve bu yörelerdeki geçici sürelerle kalışları olarak tanımlanmaktadır (Uslu, 1990). Yukarıdaki tanımlamalar doğrultusunda turizm insanların serbest zamanlarında en az bir gün konaklamak şartıyla yurt içi veya yurt dışına giderek orada gerçekleştirdikleri (tatil, dinlenme, sağlık, spor, kültürel etkileşim vb.) etkinliklerin tamamı olarak tanımlanabilir.

Rekreasyon ise kişilerin günlük yaşamlarından uzaklaşarak, bedensel ve düşünsel olarak dinlenmesi, serbest zamanlarını kişisel gelişme için harcaması için gerekli faaliyetler bütünüdür (Yılmaz vd., 2003). Bir başka tanıma göre ise bireyin kendi isteğiyle fiziksel ve düşünsel açıdan yenilenmesini amaçlayan, bireyin toplumsal, ekonomik ve kültürel olanakları doğrultusunda toplumun yapısı bağlı olarak gerçekleştirilen eylemlerdir (Güleç, 1979).

Turizm ile rekreasyon arasındaki farklar Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11. Turizm ve rekreasyon arasındaki farklılıklar (Çidam, 2007).

TURİZM	REKREASYON
Kişinin ikamet ettiği yer dışında bir yerde, iş amacı dışında konaklamasıdır.	İkamet edilen yer ve çevresinde, gönüllü olarak yapılan etkinliklerdir.
En az 24 saat konaklama gerektirir.	Konaklama söz konusu değildir.
Turizm talebi, farklı kent veya ülkelerden kaynaklanmaktadır.	Rekreasyon talebi, belirli bir yerde ikamet eden yerleşik nüfus tarafından oluşturulmaktadır.
Kaynak esastır, devamlılığı ilgili kaynakların sürdürülebilirliğine bağlıdır.	Kullanım esastır, kaynaklar kullanım amacına uygun ve erişebilir olmalıdır.

Tablo 11'in devamı

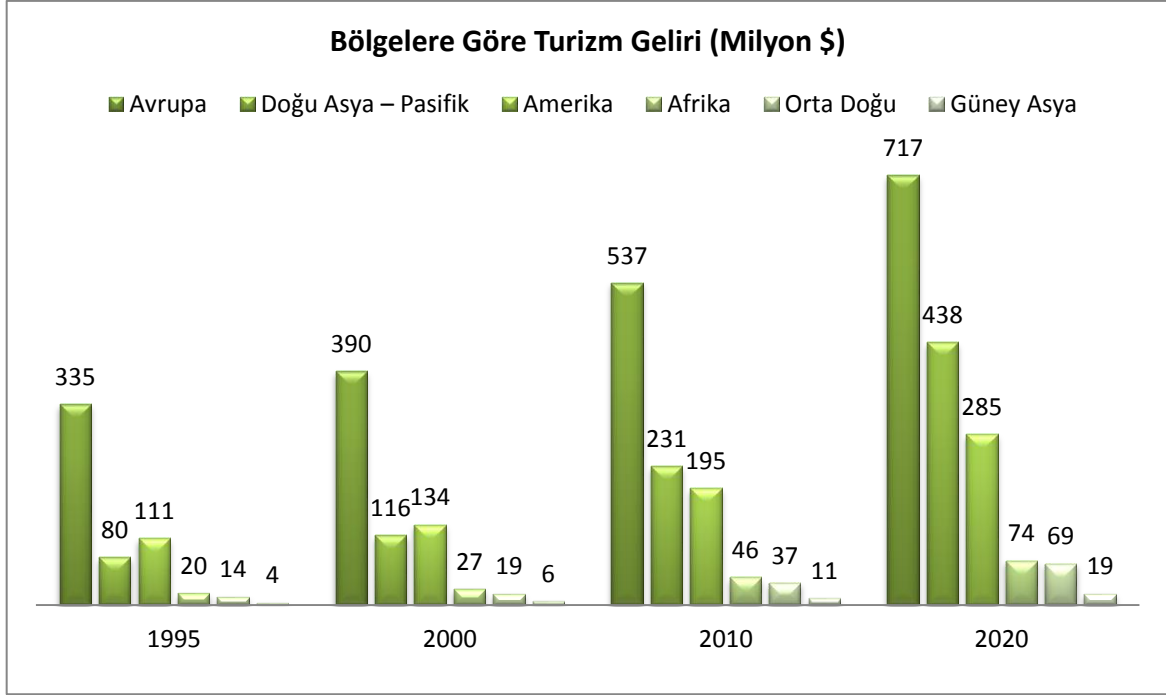
Turizmde kaynaklar belirleyici faktördür.	Rekreasyonda amaç yerel talebin tatmin edilmesi olduğundan kaynaklar yetersiz de olabilir.
İstihdam ve turist harcamaları nedeniyle ekonomik yararı fazladır.	Ekonomik yararı azdır.
Çevre kalitesi açısından tek veya ayırt edici özellik o yerin kimlik oluşumu açısından önemli bir faktördür.	Kent çevresi ve kırsal alanlar önemlidir.
Mevsimlik kullanım söz konusudur, aşırı talebe karşı hassastır.	Hafta sonlarında ve bayram tatillerinde yoğunlaşır, kalabalığa karşı toleranslıdır.

Tarihsel süreç incelendiğinde turizmin MÖ 4000 yıllarda, ancak günümüzdeki anlamıyla 1940'lı yıllardan itibaren başladığı görülmektedir. Türkiye'de ise turizm çalışmaları 1949 yılından itibaren gelişmeye başlamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından turizm çeşitleri sağlık ve termal turizmi, yayla turizmi, av turizmi, golf turizmi, yat turizmi, ipek yolu, hava sporları, akarsu-rafting turizmi, kuş gözlemciliği, kış turizmi, mağara turizmi, kongre turizmi, gençlik turizmi, botanik turizmi, inanç turizmi, dağcılık ve su altı dalış olarak belirlenmiştir (URL-15).

1.5.1. Dünyada ve Türkiye'de Turizm Sektöründeki Eğilimler

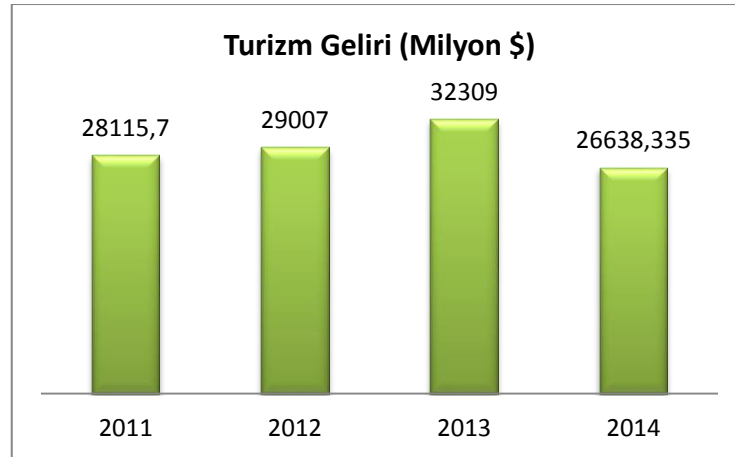
Turizm bir tüketim olgusu olup ekonomi, sosyoloji, işletme, ormancılık, peyzaj mimarlığı gibi birçok meslek disipliniyle ilişki içindedir. Ülkelerin ekonomik kalkınmasında itici bir güç olan bu sektör günümüzde özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir girdi sağlamaktadır. Öyle ki Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nun 2020 yılı için yapmış olduğu öngöründe 1,6 milyar kişinin turizm amaçlı seyahat edeceği ve turizm gelirin 2 trilyon dolara ulaşacağı belirtilmiştir. Türkiye'de ise 2023 yılında 63 milyon turist, 86 milyar \$ dış turizm geliri ve turist başına yaklaşık 1350 \$ harcamaya ulaşılması öngörülmektedir (DPT, 2007).

Şekil 12'de dünya genelinde turizm gelirlerinin bölgelere ve yıllara göre dağılımları gösterilmektedir. Buna göre, en çok Avrupa ülkelerinin en az ise Güney Asya ülkelerinin turizm geliri elde ettiği görülmektedir (Türk, 2000).

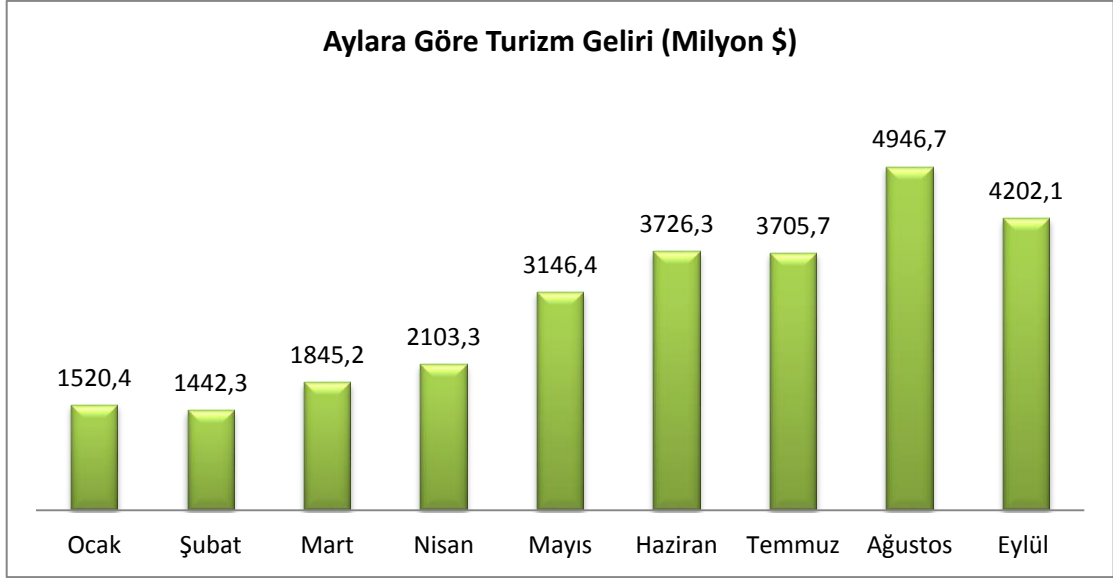
Şekil 12. WTO'ya göre 1995-2020 arasında uluslararası turizm hareketlerinin tahmini

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'ye yönelik gerçekleştirdikleri turizm istatistikleri Şekil 13'te verilmektedir.

Şekil 13. 2011-2014 yılları arasında elde edilen turizm geliri dağılımı

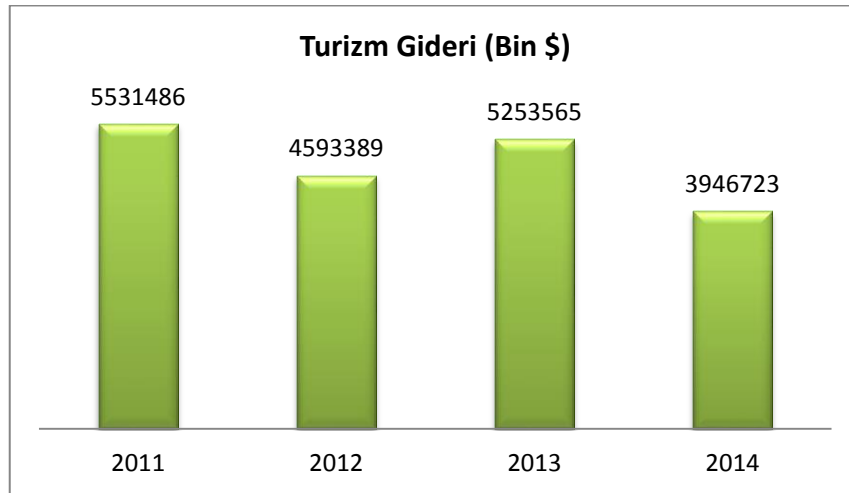
En fazla gelir 2013 yılında elde edilmekle beraber 2014 yılına gelindiğinde 2011 yılına göre daha az gelir elde edildiği saptanmıştır (Şekil 14).

Şekil 14. 2014 yılında elde edilen turizm gelirin aylara göre dağılımı

Şekil 14'e göre baharın gelmesiyle birlikte turizm gelirlerinde artış olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle yaz aylarında bu durum zirve yapmaktadır. Ağustos ayı en fazla gelirin elde edildiği aydır. Ekim, Kasım ve Aralık aylarının henüz istatistiki verisi elde edilmemiştir.

Ziyaretçilerin yıllar itibariyle toplam harcamaları Şekil 15'de gösterilmektedir.

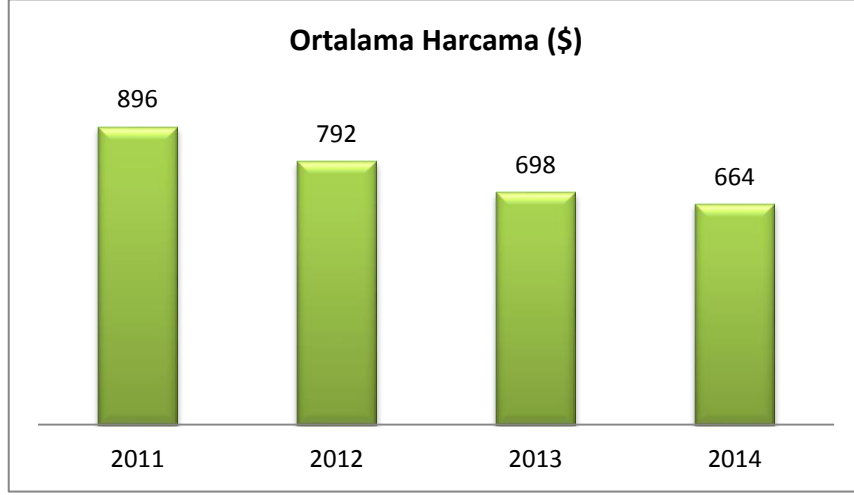

*2014 yılı son çeyrek hariç

Şekil 15. 2011-2012 yılları arası turizm giderleri

Toplam turizm harcamaları 2104 yılında elde edilen düşük gelire paralel olarak azaldığı saptanmıştır.

2011-2014 yılı kişi başına düşen ortalama harcama miktarı ise şu şekildedir (Şekil 16);

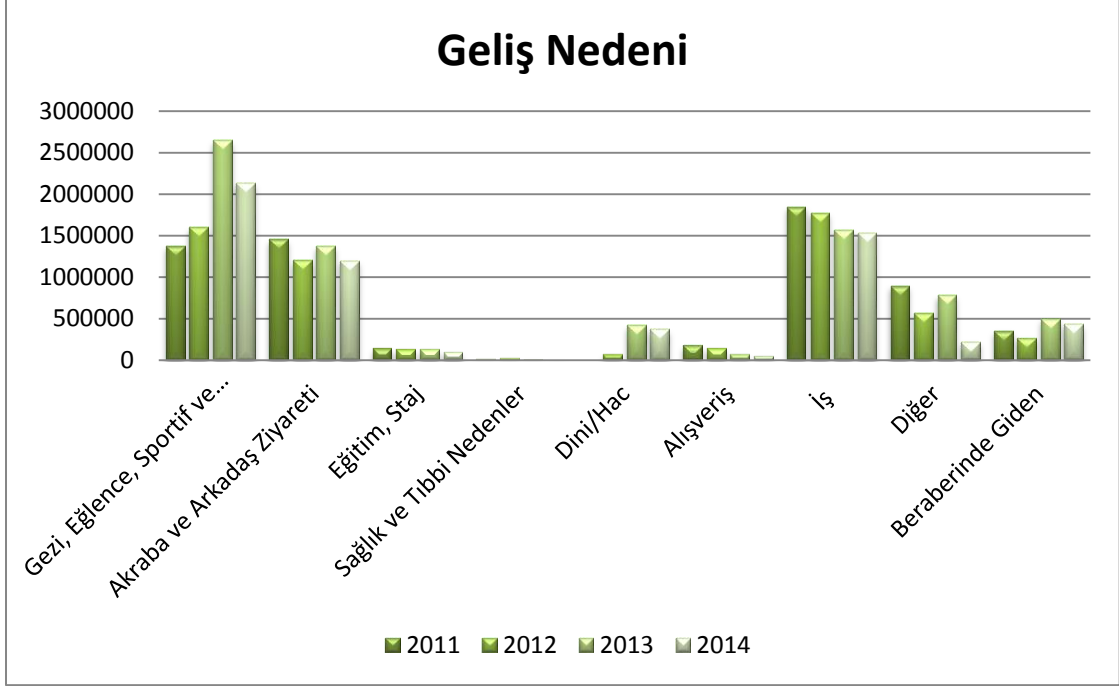

*2014 yılı son çeyrek hariç

Şekil 16. Kişi başına düşen ortalama harcama miktarı

Kişi başına düşen ortalama harcama miktarı 2011 yılından itibaren düşüş sergilemektedir. 2011 yılına göre %7,5'lik bir fark ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de yaşayıp 2011-2104 yılları arasında farklı bölgelere gidiş nedeni Şekil 17'de verilmektedir.

*2014 yılı son çeyrek hariç

Şekil 17. 2011-2014 arası geliş nedenine göre giriş yapan vatandaşlar (Türkiye’de ikamet eden)

Görülmektedir ki, 2014 yılında daha çok gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler amacıyla farklı alanlara gidilmekte ve bunu iş seyahatleri takip etmektedir.

Milli parkların doğal ortamların korunarak kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağladığından gerek bölge gerekse ülke ekonomisi açısından getirileri oldukça fazladır. Örneğin Kenya turizmden elde ettiği gelirin büyük bir kısmını milli parklardan sağlamaktadır. Kenya’nın Sabah şehrindeki Kota Kanibalu Parkı’nın turizm geliri tüm Sabah parklarının bütçesini karşılayabilmektedir (Lindberg ve Huber, 1993).

Bu tür alanlarda gerçekleştirilen rekreasyonel ve turistik etkinlikler döviz girdisi, istihdam, yerel ekonominin çeşitlenmesi ve güçlenmesi, otel, yeme-içme üniteleri, hediyelik eşya stantları ve rehberlik hizmetleri gibi yerel endüstrilerin oluşmasını sağlamaktadır (WTO ve UNEP, 1992).

Türkiye’de 40 adet milli park ve 192 tabiat parkı bulunmaktadır. Ülke yüzölçümünün %7,24’ünü oluşturan korunan alanlar bir yandan biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemli katkılar sağlarken bir yandan da turizm açısından da önemli ekonomik girdiler sunmaktadır. Yıllık 23 milyon turist ağırlayan Türkiye’nin Antalya’da gerçekleştirilen

"Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Turizm ve Yeni Açılımlar" adlı toplantıda bu sayede 10 milyon daha fazla turist çekeceğinin düşünüldüğü ifade edilmiştir.

1.5.2. Turizmin Olumsuz Etkileri

Son yıllarda insanların kitle turizminden alternatif turizme yönelmesi ile birlikte doğal alanlar birer cazibe noktası haline gelmiştir. Turizmden en çok etkilenen alanların başında kıyısal alanlar (adalar, kıyısal sular, mercan kayalıkları, lagünler, mangrovlar, kumsallar ve kumullar), yüksek dağlık bölgeler (ormanlar, makiler, meralar, yaylalar) ve tatlı su ekosistemleri (nehirler, göller, deltalar) gelmektedir. Dolayısıyla turizm ile doğa arasında oldukça hassas bir dengenin varlığını göz ardı etmemek gerekir. Çünkü bir alanda turizmin varlığı ancak o alanın ne kadar doğal kaldığıyla orantılıdır.

Turizmin etkileri, çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik olabilmektedir.

1.5.2.1. Çevresel Etkiler

Turizmin çevresel etkileri doğal ve yapay çevresel etkiler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal çevre üzerindeki etkiler Tablo 12’de verilmektedir.

Tablo 12. Hunter ve Green (1995)’e göre turizmin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri (Sertkaya, 2001).

ETKİLER	POTANSİYEL SONUÇ
KİRLİLİK	<ul style="list-style-type: none"> Atık suların, petrol, deterjan gibi zehirli atıkların boşaltılması sonucu su kaynaklarının kirlenmesi Otomobil egzozlarında ısınma ve aydınlanma amacıyla katı ve sıvı yakıtların yakılmasından kaynaklanan hava kirliliği Otomobil egzozlarında ısınma ve aydınlanma amacıyla katı ve sıvı yakıtların yakılmasından kaynaklanan hava kirliliği

Tablo 12'nin devamı

ETKİLER	POTANSİYEL SONUÇ
BİTKİ ÖRTÜSÜ VE FAUNA ÜZERİNDEKİ DEĞİŞİMLER	<ul style="list-style-type: none"> • Bitki örtüsü ve hayvan cinslerinin üreme düzenlerinin bozulması • Sünger, deniz kabukları, mercan gibi doğal nitelikli bitki hayvan ve türlerinin hediyelik eşya ve anı olarak satışına bağlı olarak yok edilmesi • Turistik işlevlerin yer aldığı mekanlarda, yörenin bitki örtüsünden farklı türlerin kullanılmasıyla zamanla yerel bitki örtüsünde olan değişme • Doğal ortamların aşırı kullanımına bağlı olarak yaşamsal rezervlerin azalması (su, kömür vb. azalması) • Yeşil alanların insanlar veya araçlar tarafından çiğnenerek zarar görmesi • Ağaçların kesilmesi • Turistik tesis ve binalar yapmak için yeşil alanların katledilmesi • Av turizmi ile hayvan cinslerinin bilinçsiz ve kontrolsüz yok edilmesi
EROZYON	<ul style="list-style-type: none"> • Turistik etkinlikleri artırmak amacıyla düzlük veya hafif rölyefli açık alanların elde edilmesi nedeniyle doğal alanlardaki biçimlenmenin bozulması sonucu oluşan toprak erozyonu • Doğal alanlardaki jeolojik özelliklerin tahribi • Nehir yataklarının değiştirilmesi
DOĞAL KAYNAKLAR	<ul style="list-style-type: none"> • Yer altı ve yerüstü su kaynaklarının tüketilmesi • Turistik işlevlere enerji üretilmesi amacıyla fosil yakıtların yakılarak tüketilmesi sonucu rezervlerin tüketilmesi • Doğal alanlardaki turistik faaliyetlerin yangın riskini arttırması • Biyolojik kaynakların tüketilmesi (aşırı balık avlanması vb.)
GÖRSEL ETKİLER	<ul style="list-style-type: none"> • Otopark, mimari yapılar, teleferik gibi üstyapıların görsel açıdan olumsuz etkileri • Çöpler ve döküntüler

Turizmin yapay çevre üzerindeki olumsuz etkileri ise şunlardır (Tablo 13);

Tablo 13. Hunter ve Green (1995)'e göre turizmin yapay çevre üzerindeki olumsuz etkileri (Sertkaya, 2001).

ETKİLER	POTANSİYEL SONUÇ
KENT YAPISI	<ul style="list-style-type: none"> • Kentleşme ve genişleme sonucu yerleşim yerlerinde değişme • Yerleşim alanlarının özel ve kamu amaçlı kullanımında değişme • Kentsel donatılardaki değişimler (yol ve kaldırım gibi özgün yapım niteliklerinin değiştirilmesiyle, yerlerini modern ve pratik elemanların alması)
ALTYAPI	<ul style="list-style-type: none"> • Altyapı yoğunluğu (yollar, demiryolları, otoparklar, elektrik hatları, iletişim sistemleri, atık madde imhası, vb.) • Çevreyi turist kullanımına uygun olarak düzenleme (var olan açıklıkların otopark olarak kullanılması, dalgakıran, restoran, vb)
GÖRSEL ETKİ	<ul style="list-style-type: none"> • Yeni mimariler (yerel mimari ve yerleşim dokusuna uyumsuz yapıların artışı) • İnşaat alanlarının genişlemesi • İnsan yoğunluğu, süprüntü yoğunluğu
KİRLİLİK	<ul style="list-style-type: none"> • Hava kirliliği • Hava kirliliğinin yapılara zararları

1.5.2.2. Sosyo-Kültürel Etkiler

Turizm ile birlikte toplumlar arasında sosyo-kültürel açıdan etkileşim veya değişim meydana gelebilmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken nokta, kültürel gelişimin toplumlar üzerinde yozlaşmaya neden olmamasıdır. Turizmin sosyo-kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri Tablo 14'de gösterilmektedir.

Tablo 14. Hunter ve Green (1995)'e göre turizmin sosyo-kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri (Sertkaya, 2001).

ETKİLER	POTANSİYEL SONUÇ
TARİH	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi eserlerin kaçak kazı yapan kişilerce satılması
GELENEKSEL SANATLAR	<ul style="list-style-type: none"> El sanatlarına talep artışı nedeniyle bu yeteneğe sahip bölge halkının yaşadığı çevreden ayrılmasıyla yöresel sanatların yok olması
GELENEKLER	<ul style="list-style-type: none"> Geleneksel yaşam biçiminden batılı yaşam biçimine geçiş Yiyecek alışkanlığında değişim Milli içecekler ve alkol kullanımında artış
DEĞER VE NORMLAR	<ul style="list-style-type: none"> Aile yapısında etkileşimler Suç oranında artış

1.5.2.3. Ekonomik Etkiler

Turizmin ekonomik etkileri şu şekilde özetlenebilir (Tablo 15);

Tablo15. Turizmin ekonomik açıdan olumsuz etkileri (Kolcu, 1993).

ETKİLER	POTANSİYEL SONUÇ
ENFLASYON	<ul style="list-style-type: none"> Turistlerin geldiği ülke ile ziyaret edilen ülke arasındaki farklı ekonomik yapıların çelişkisi nedeniyle meydana gelen enflasyon Yatırımcıların turistik çekicilik kapsamında yer alan doğal ve tarihi kültürel mekanlara yakın hatta bu mekanların içine yatırım yapmak isteyişleri ekonomik açıdan arsa değerlerinin yükselişi, spekülasyonlar ve çevre ile çatışmalar

Tablo 15'in devamı

ETKİLER	POTANSİYEL SONUÇ
DOĞAL VE TARİHSEL KAYNAKLAR	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal ve tarihsel kaynakların turizm pazarında aşırı kullanımına, dolayısıyla bütün kaynakların tahribi, azalması ve ekonomik olarak işbirliğini yitirmesine yol açma • Bir yandan doğal ve kültürel tarihi çevre, tehdede uğramakta ve zamanla yitirilmekte ve ülkenin yerine konulamayacak kültürel kayba uğramakta oluşu yanında, turizm açısından önemli çekicilik kaynaklarını kaybetme

Milli parklarda alanın sahip olduğu özellikler göz önünde bulundurularak turizm planlarının oluşturulmasında Dünya Turizm Örgütü (WTO), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve IUCN tarafından belli kriterler ortaya konmuştur (WTO, 1997). Bunlar;

- Doğal kaynak değerlerinin yönetim planlarının ortaya konulması,
- Yerel halkın katılımının sağlanması,
- Turizm altyapısının oluşturulması,
- Ziyaretçilerin bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve yönlendirilmesinin sağlanması,
- Gerçekleştirilecek olan turistik faaliyetlerin kendi kendini finanse edebilmesinin sağlanması.

Doğal kaynakları, sürekli, nitelik ve nicelikle yitirmeden kullanabilmek için kaynağın özelliklerini bütün yönleri ile inceleyip koruma-kullanma dengesini sağlayan planlar yapılarak dikkatle ve titizlikle uygulanmalıdır (Gürpınar, 1989).

Türkiye turizm açısından gerek doğal, gerekse kültürel kaynak değerleri yönünden zengin bir potansiyele sahiptir. Ancak özellikle TurizmTeşvik Kanunu (2634 Sayı ve 1982 Tarih)'nin yürürlüğe girmesiyle birlikte kısa vadede ekonomik kazanç elde etmek amacıyla kaynak değerlerimiz hızlı bir bozulma sürecine girmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki, turizm ile doğa arasında çok hassas bir denge vardır. Öyle ki, turistik ve rekreasyonel faaliyetler ancak doğal ve kültürel kaynak değerlerinin varlığı ile gerçekleşebilmektedir.

Korunan alanlardan biri olan milli parklarda gerçekleştirilen rekreasyonel ve turistik etkinlikler sosyo-ekonomik bakımdan olumlu katkılar sağlamaktadır. Yerli ve yabancı para

akışı, istihdam, yerel ekonominin güçlenmesi, otel, restoran, hediyelik eşya, el sanatları, rehberlik hizmetleri gibi karlı yerel endüstrilerin teşviki bu olumlu katkılardan bazılarıdır (WTO ve UNEP, 1992). Öyle ki, dünya genelinde milli parklar ve korunan alanlar, ekonomik açıdan değerlendirildiğinde, ziyaretçilere sunduğu mal ve hizmetedeyali ürün akışı ile birlikte ziyaretçilerin parkın girişinden çıkışına kadar parkta kaldığı sürece harcadığı ve yaptığı tüm harcamalar milli parkların koruma değerinin turizm açısından gelire nasıl dönüştüğünün de kanıtlayıcısı durumundadır (Düzgüneş, 2009).

Turizm bir alandan kısa vadede ekonomik girdi elde edilmesini sağlayan sektörlerden birisidir. Turizm sektörünün temel arz verileri o bölgenin doğal ve kültürel kaynaklarıyla doğrudan ilişkili olduğundan diğer sektörlerle oranla kalkınmayı hızlandırmaktadır (Doğan ve Üngüren, 2010). Ancak söz konusu milli parklar olunca koruma ile kullanma arasındaki hassas dengenin sürekli korunması gerekmektedir. Çünkü bu alanlardaki kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğine ne kadar özen gösterilirse o alandaki turistik faaliyetler de varlığını sürdürülebilir. Turizmden elde edilen gelir gerek o bölgenin kalkınmasında gerekse istihdam oluşturarak yerel halkın da bundan pay almasına imkan sağlamaktadır.

Dünyanın önde gelen doğa koruma örgütlerinden biri olan Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF)'nın turizm sektörü ile birlikte başlattığı "Pan-Park" (Protected Area Network) girişimiyle etkin koruma, katılımcılık, ziyaretçi memnuniyeti gibi belli göstergelere sahip bir yönetim kalitesine ulaşabilen milli parkları "Pan-Park" ağı içinde toplamayı hedeflemektedir. Bu uygulama henüz bazı Avrupa ülkelerinde hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Böylelikle turizm ile çevre arasında karşılıklı faydalanmaya dayanan bir ilişkinin kurulması amaçlanmaktadır (Kalem, 2001).

İyi bir ziyaretçi yönetimiyle gerek yerli halkın gerekse ziyaretçilerin turizme olumlu anlamda katılması ve turizmi algılaması sağlanarak korunan alanlarda ve rekreasyonel ve turistik etkinliklerin yoğun olarak yaşandığı milli parklarda meydana gelebilecek olumsuz çevresel etkiler en aza indirgenebilecektir.

1.6. Korunan Alanlarda Ziyaretçi Yönetimi

Günümüzde korunan alanlarda meydana gelen ziyaretçi kaynaklı tahribatları azaltabilmek amacıyla bu tür alanlara yönelik planlamalar üzerine geliştirilen yeni yöntem ve yaklaşımlardan birisi ziyaretçi yönetimidir.

Ziyaretçi yönetimi ziyaretçiler tarafından gerçekleştirilen etkinlikler sonucu meydana gelen çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri ortadan kaldıran veya en aza indirmeye yardımcı olan, ziyaretçilerin sürdürülebilir çevresel tutum içinde nitelikli deneyimler elde etmelerini sağlayan, çevre kalitesini sürdürmesi yanındafarklı türdeki deneyimler hakkında ziyaretçi memnuniyetini gerçekleştirmeye çalışan bir yönetim planıdır (Giongo vd., 1994; Akten, 2009). Bir başka deyişle sürdürülebilir çevresel tutum içerisinde kaynak değerleri üzerinde meydana gelen etkileri en aza indirgeyen, ziyaretçilerin o alandan en üst düzeyde memnun ayrılmalarını sağlayan bir uygulamadır.

Ziyaretçi yönetiminin temelini taşıma kapasitesi oluşturmaktadır. 1964 yılında Wagar tarafından ortaya konulan taşıma kapasitesi ilk zamanlarda sadece alandaki ziyaretçi sayısını ve etki düzeylerini bir takım yöntemlerle belirleyen bir araçtı (Wagar, 1964). Ancak günümüzde bir alanın taşıyabileceği en üst sınırı değil, o alanın ekolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerine göre değişebilen Kabul Edilebilir Değişim Sınırı (LAC) olarak ifade edilmektedir (Stankey vd., 1985).

Ziyaretçi yönetiminde amaç (Akten vd., 2009);

- Ziyaretçilerin anlayışını, farkındalığını ve doğal alanların veya yöre kaynaklarının değerinin anlaşılmasını sağlamak,
- Doğal ve tarihi süreçleri, ekolojik ilişkileri ve çevredeki insan etkinliklerini içeren mesajları iletmek,
- İnsanları, doğal ve kültürel çevreyle birlikte kişisel deneyimleri yaşayabilecekleri doğal alanlarda vakit geçirmelerini sağlamak,
- Doğal kaynakların özenli kullanımı, kültürel ve doğal mirasın korunması ve negatif etkileri en aza indirmek, pozitif etkileri ise arttırmak,
- Mevsimselliği azaltmak,
- Yöre halkının deneyimlerini kullanımlara katmak,
- Ziyaretçiler için anlam dolu deneyim sağlamak ve alan hakkında özel bir yerde bulunduğunu hissetmesini sağlamak,
- Yönetim konuları ve kendi özel politikaları için kamu desteğinin ve anlayışının artmasını sağlamaktır.

Ziyaretçi odaklı bu yaklaşımda, her kültürden farklı insan tipleri korunan alanları ziyarete geldiklerinde bu alanlardan memnun ayrılmaları gerekmektedir. Bu nedenle farklılıkları dikkate alan bir yönetim modelinin ortaya konması gerekmektedir. Bu yönetim modelinde, düzenlemelerin büyük bir hassaslıkla yapılması gerekir.

Etkin bir ziyaretçi yönetimi için;

- Uzun dönemli gözlem,
- Kapsamlı ziyaretçi özelliklerinin saptanması,
- Elde edilen verilerin güvenilirlik ve geçerliliği için farklı gözlem yöntemlerinin birlikte yorumlanması (Kaptanoğlu, 2010).
- Alanın ihtiyaçlarını tolere edebilen ve değişen şartlara uyum sağlayabilir olması gerekmektedir.

Bir korunan alanda ziyaretçi etkileri biyofiziksel ve sosyal olabilmektedir (Giongo vd., 1994). Taşıma kapasitesi üzerinde ziyaretçi yoğunluğu, buna bağlı olarak trafik ve otopark sorunu, aşırı çiğnenmeye bağlı olarak bitki varlığı üzerinde meydana gelebilecek yıpranma, ezilme ve toprak yapısında sıkışma, yaban hayatı üzerindeki tehdit ve baskı, su yapılarının bozulması, erozyon ve yerel halkın sosyo-kültürel açıdan olumsuz etkilenmeleri örnek olarak gösterilebilir.

1985 yılında 50'den fazla ülkede 135 milli park alanında yapılan bir araştırmaya göre milli parkları tehdit eden 4 önemli etken olarak; 1/yönetim personeli eksikliği, 2/hayvan ve bitki varlığına müdahale, 3/toprak erozyonu,4/yerel uygulamalara zarar verilmesi olarak ortaya konmuştur (Maclish ve Tichnell, 1985). 1987 yılında yapılan başka bir araştırmaya göre ise Kanadave ABD'de toplam 14 milli parktan 13'ünde memeli türlerin yok olduğu ve hayvanlar için oluşturulan yaşam alanlarına uyum sağlayamadıkları belirlenmiştir (Hanrichsen, 1994). Ayrıca1991 yılında İngiltere Çevre Bakanlığı İstihdam Bölümü ve İngiliz Turist Kurulu (ETB) tarafından ziyaretçi ile çevre arasındaki ilişkiyi ortaya konan raporda ziyaretçi yönetiminde ziyaretçi kapasitesinin ve dağılımının sınırlandırılması, ziyaretçi-kaynak değeri arasında uyumun sağlanarak zararların en aza indirgenmesi ve ziyaretçi davranışlarının değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Mason, 2005). Bu nedenle koruma alanlarının sürdürülebilir kullanımı, rekreasyonel kullanım ve doğa koruma hedeflerinin belirlenmesi amacıyla yönetim planlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Özdemir, 2007).

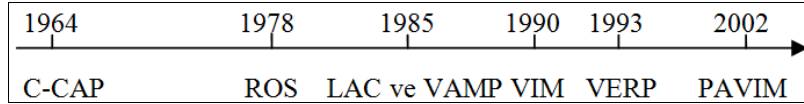
Dünya genelinde birçok milli park aşırı kullanım ve yönetim eksikliği nedeniyle tehdit altındadır. Türkiye'de olmasa da yurt dışında ziyaretçi yönetimi ile ilgili geliştirilen yönetim modellerinin çok önemli etkileri olduğu birçok çalışmada ortaya konmuştur (Absher, 1989; Graefe vd., 1990; Vaske vd., 1993; Manning vd., 1996). Bu modellerin hepsi kaynak değerlerinin korunmasını ve artırılmasını hedeflemekte olup Amerika ve

Avrupa ülkelerinin yasal, sosyal ve kültürel şartlarına göre geliştirilmiştir (Akten vd., 2012).

Türkiye’de milli park planları 2873 sayılı Milli Parklar kanunu kapsamında UDGP’ler ile yapılmaktadır. Ancak planlama süreçleri incelendiğinde merkeziyetçi yapıdan tam olarak kurtulamadığı, ilan edilen 40 adet milli parktan Küre Dağları Milli Parkı dışında Uzun Devreli Gelişme Planlarının katılımcı odaklı olmadığı ve ziyaretçi yönetimini içermediği, sadece ziyaretçilerin etkinliklerini gerçekleştirebilecekleri alanların belirlenmesi ve buraların nasıl yönlendirilmesi gerektiği noktasında ilke ve kararların alındığı görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’de etkin ve uygulanabilir yönetim planlarının yapılabilmesi için yasal ve yönetsel anlamda düzenlemelerin yeniden gözden geçirilmesi ve Türkiye yasal, sosyal ve kültürel şartlara uygun katılımcı odaklı, koruma-kullanma dengesini gözetten, etkin ve uygulanabilir bir ziyaretçi yönetim planının hayata geçirilmesi gereklidir.

1.6.1. Korunan Alanlarda Ziyaretçi Yönetim Modelleri

1964 yılından günümüze kadar korunan alanlar için ziyaretçi yönetimine dayalı bir takım modeller geliştirilmiştir (Şekil 18).

Şekil 18. Ziyaretçi yönetim modelleri

1.6.1.1. Taşıma Kapasitesi (C-CAP)

Taşıma kapasitesi, belirli bir bölgenin ya da alanın sahip olduğu kaynak değerleri ile birlikte varlığını sürdürebilmesi için nüfusta ya da canlı sayısında oluşan artışı kaldırma konusundaki azami yeteneğidir (Wright ve Lund, 2000; Yücel vd., 2008). Bir başka deyişle bir alanın koruma-kullanma dengesini gözeterek kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla nüfus, canlı sayısı veya ziyaretçi sayısı ile ilgili üst sınırı ifade etmektedir.

Taşıma kapasitesi çevre koruma ve sürdürülebilir gelişim için önemli bir rol üstlenmektedir. Görsel, ekolojik, toplumsal, psikolojik ve ekonomik taşıma kapasitesi olmak üzere 5 gruba ayrılmaktadır.

- Görsel Taşıma Kapasitesi: Bir alanda gerçekleştirilen etkinliklere bağlı olarak değişen kalabalıklılık sınırıdır.
- Ekolojik Taşıma Kapasitesi: İnsan etkisi ve faaliyetleri sonucu çevre üzerinde istenmeyen değişimlerin sınırıdır.
- Toplumsal Taşıma Kapasitesi: O bölgede yaşayan yerel halkın gerçekleştirilen faaliyetlerden olumsuz anlamda etki görme sınırıdır.
- Psikolojik Taşıma Kapasitesi: Ziyaretçilerin veya o bölgede yaşayan yerel halkın hoşgörü seviyesi veya memnuniyetsizlik seviyesinin sınırıdır.
- Ekonomik Taşıma Kapasitesi: Turizmin bölgeye kazandırdığı ekonomik girdi ile meydana gelen maliyetler arasındaki dengedir.

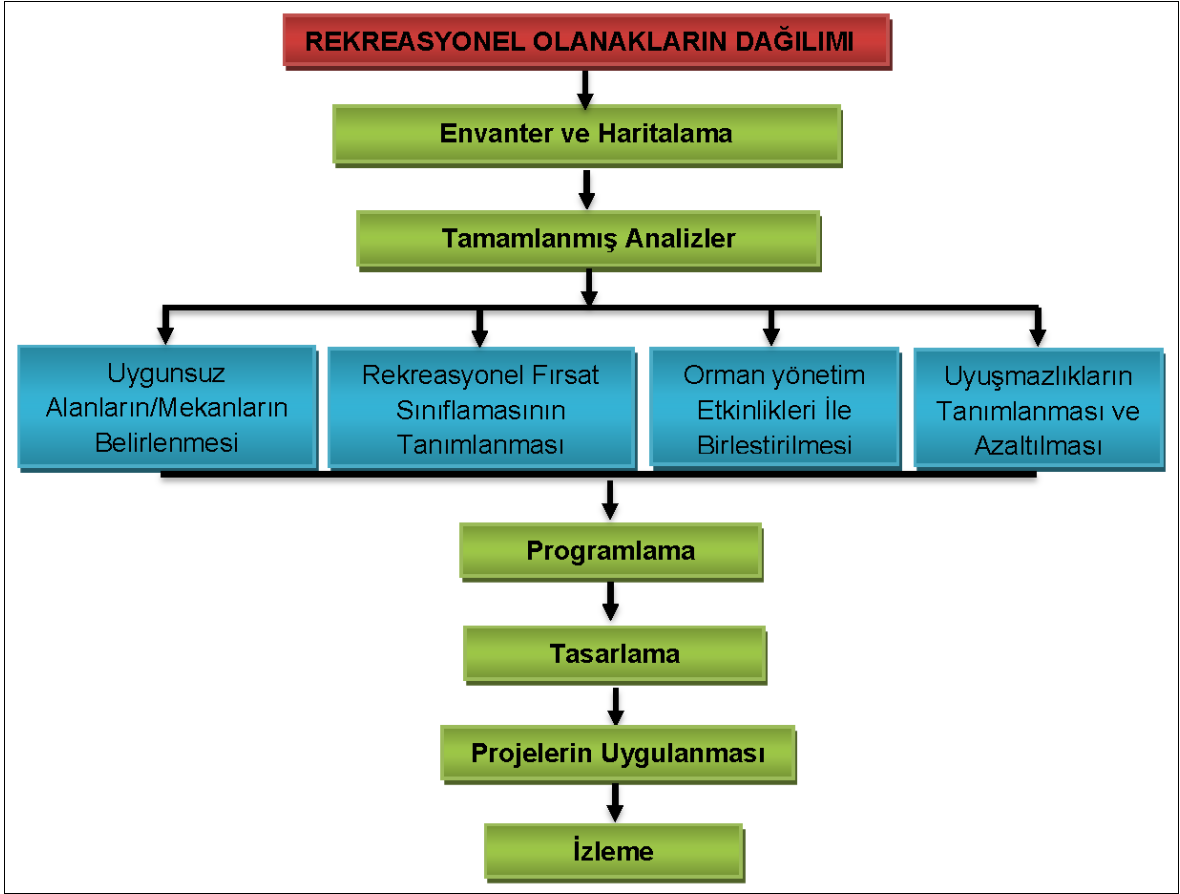
1.6.1.2. Rekreatif Olanakların Dağılımı (ROS)

ROS, ilk olarak alan kullanım planına rekreasyonu entegre etmek için önerilen ve rekreatif çeşitlilik ihtiyacından ortaya çıkan bir yöntem olup Bureau Alan Yönetimi ve Amerika Orman Servisi araştırmacıları tarafından bütüncül ve çok yönlü doğal kaynak planlama yaklaşımı olarak geliştirilmiştir (Eagles vd., 2002). Harita tabanlı olan bu yöntem, çeşitli etkinliklerin dağılımını sağlayan bir envanter sistemi olup (Martin vd., 2009) yöneticilere birçok karakteristik yönden alan değerlendirmesini sağlayan, bir alandaki fiziksel, biyolojik, sosyal ve yönetimsel özelliklerin değerlendirilmesine dayanır ve 6 sınıftan oluşur. (Clark ve Stankey, 1979; Manning, 1985; Nilson ve Tayler, 1997; Stanis vd., 2009, Akten, 2009). Bunlar;

- İlkel Alanlar: Günde 1-6 ziyaretçi girişine izin verilen motorlu araçların girişine yasaklanan alanlardır.
- Yarı İlkel Motorize Olmayan Alanlar: Bu tür alanlarda sadece resmi araç geçişi söz konusudur. İnsan etkisi ise en az seviyededir. Alanın doğallığını bozmayacak ölçüde sınırlı bir şekilde yapılaşmaya izin verilmektedir.

- Yarı İlkel Motorize Alanlar: Motorlu araçların girişine izin verilmektedir. İnsan etkisi görülmektedir. Yapılaşmalar düşük standartlarda olmalıdır. Bu alanlarda amaca uygun olarak doğal kaynakların kullanılmasına izin verilir.
- Yolu Olan Doğal Alanlar: Motorlu araç kullanımına izin verilmekle birlikte yapılacak altyapı çalışmaları doğayla uyum içerisinde olmalıdır.
- Kırsal Alanlar: Gerçekleştirilecek altyapı ve etkinlikler yüksek standartlarda tutulur. Alan içinde motorlu ve motorsuz araç kullanımına izin verilmektedir.
- Kentsel Alanlar: İnsan etkisi ve yapılaşma oldukça fazladır. Kırsal alandan izler bulunmamaktadır.

Yöntemin aşamaları Şekil 19'da gösterilmektedir.

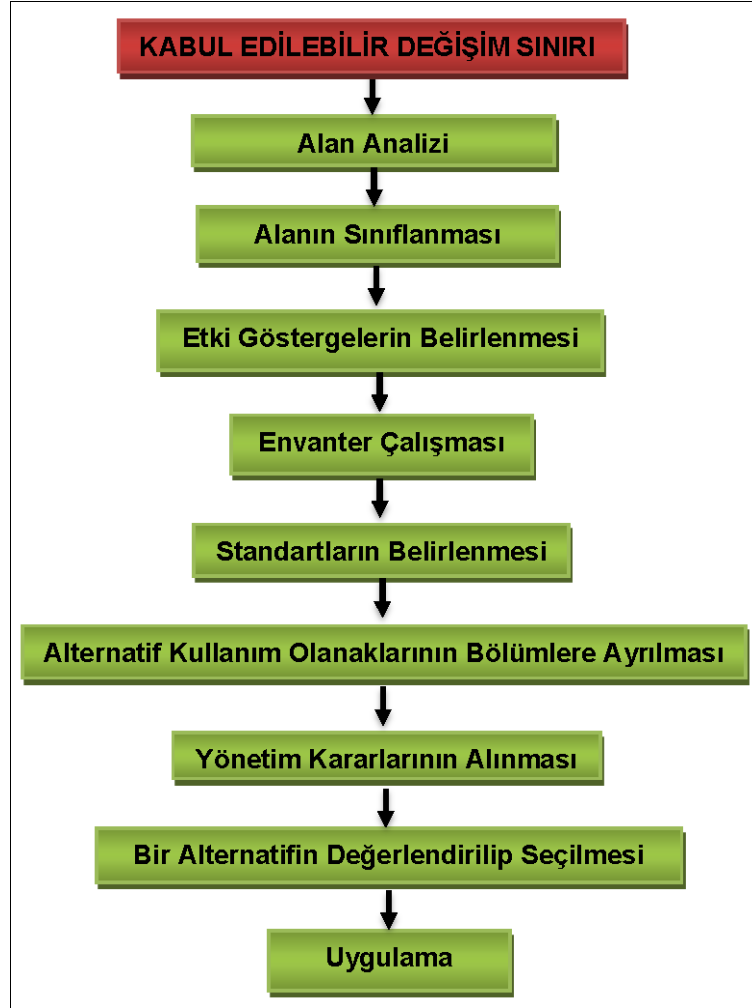

Şekil 19. Rekreatyonel olanakların dağılımı yönteminin aşamaları

1.6.1.3. Kabul Edilebilir Değişim Sınırı (LAC)

Amerikan Orman Servisi tarafından geliştirilen kabul edilebilir değişim sınırı yöntemi, taşıma kapasitesinin aksine ne kadarlık bir değişimin alanda olumsuz etkiler oluşturduğunu ortaya koyarak önlemler alınmasına yardımcı olur. Bu işlem doğal ve sosyal kaynakların kabul edilebilirlik sınırlarını belirleyecek ölçülebilir parametreler, mevcut durumla kabul edilen standartların ilişkilerinin analizleri, uygun yönetim aktivitesi ve geri bilgilenmeyi içermektedir (Stankey vd., 1985).

Yöntemin aşamaları Şekil 20'de gösterilmektedir.

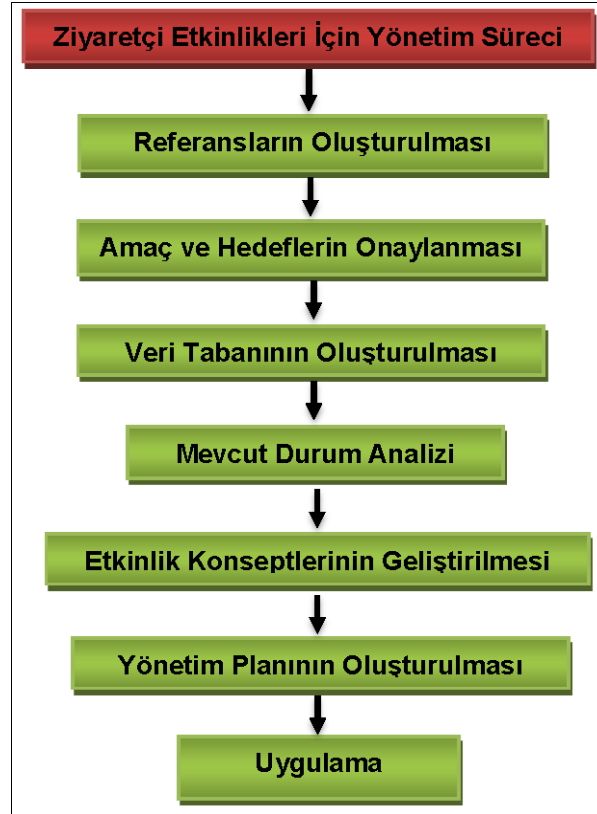
Şekil 20. Kabul edilebilir değişim sınırı yönteminin aşamaları

1.6.1.4. Ziyaretçi Etkinlikleri için Yönetim Süreci (VAMP)

Kanada Park Servisi tarafından geliştirilen ziyaretçi etkinlikleri için yönetim süreci yöntemi ziyaretçi odaklı bir yaklaşım olup farklı tipteki ziyaretçi isteklerini göz önüne alarak kaynak değerleri ile ziyaretçilerin istek ve taleplerini aynı potada değerlendirmeye çalışır. Yeni parklarda veya tesis edilmiş mevcut parklarda yönetim ve planlama için yol gösterir (Eagles vd., 2002).

Bu yöntem, yönetim programı içindeki kararların hiyerarşisine dayanan bir model kullanır. Yönetim plan kararları, parkların sahip olduğu özelliklere dayanarak uygun eğitsel ve rekreasyonel etkinlikler arasından, ziyaretçiler için fırsatlar oluşturarak ve bu fırsatlar arasından en uygununu seçme yoluyla bağlantı kurar. Her etkinlik için karar vermeyi destekleyici hizmetler yönetme ile ilgili kararlar oluşturulur.

Yöntemin aşamaları Şekil 21’de gösterilmektedir.

Şekil 21. Ziyaretçi etkinlikleri için yönetim süreci yönteminin aşamaları

1.6.1.5. Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM)

Graefe vd., (1990)'a göre Amerika Ulusal Parklar ve Koruma Birliği tarafından geliştirilmiştir (Farrell ve Marion, 2002). Bu yöntem, taşıma kapasitesi gibi yönetim kısıtlarını tanımlamakta ve aynı zamanda LAC gibi etki sorun analizi, çok amaçlı strateji seçimi esnekliği ve katılımcılığı (ziyaretçiler, yöre insanları, sivil toplum örgüt temsilcileri, akademisyen, alan yöneticiler, vb.) içine almaktadır (Farrell ve Marion, 2002; Akten, 2009).

4 konumsal strateji tipolojisi, rekreasyon ve park yönetimi literatürüne dayanarak önerilmiştir. Bunlar (Leung ve Marion, 1999);

- Konumsal ayırım (hassas kaynakları ziyaretçi etkilere karşı koruyan yaygın bir stratejidir. Zonlama ve kapatma olarak iki formu vardır.)
- Konumsal çevreleme
- Konumsal yayılma (dağılma)
- Konumsal yapılanma (ziyaretçi davranışlarının etkisini en aza indirir olanakların konumsal düzenlenmesi doğrultusunda)

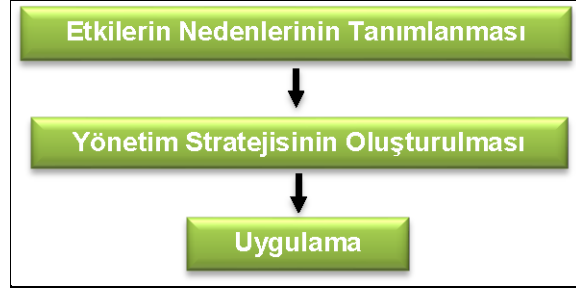
Bu stratejiler ayrı ayrı ya da bütünlük olarak birçok alana uygulanabilir.

Yöntemin aşamaları Şekil 22'de gösterilmektedir.

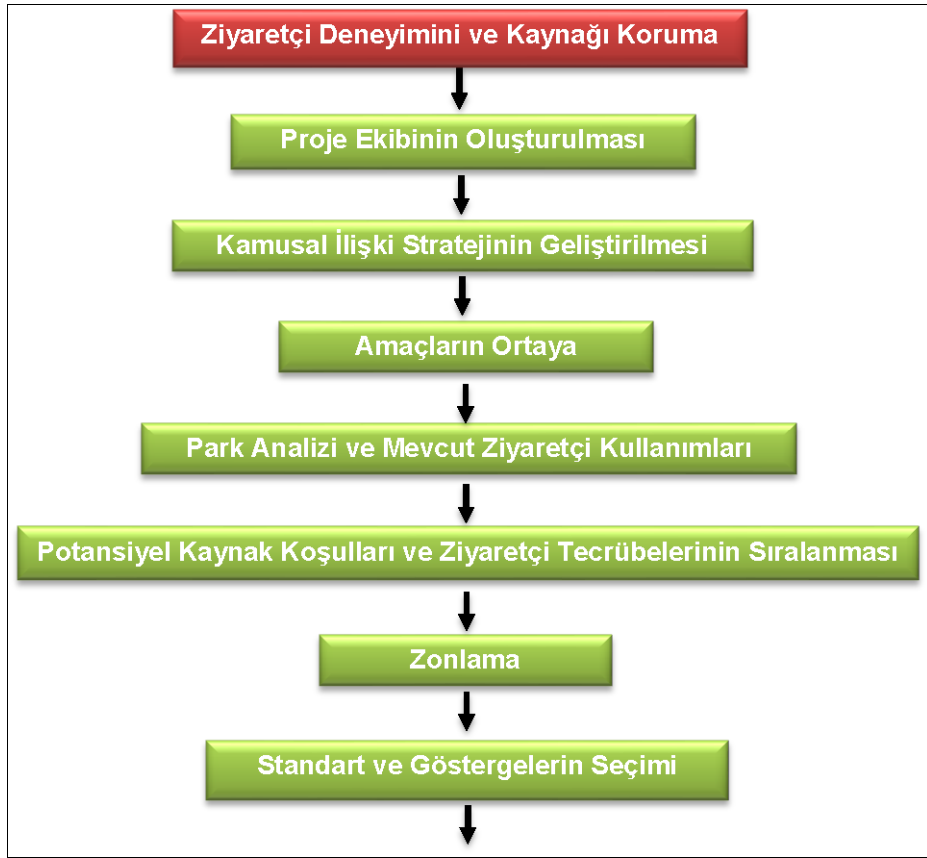
Şekil 22. Ziyaretçi etki yönetimi yönteminin aşamaları

Şekil 22'nin devamı

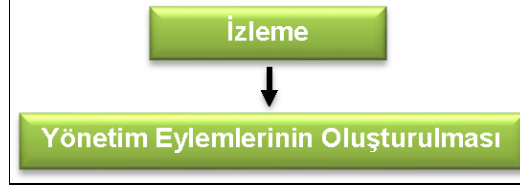
1.6.1.6. Ziyaretçi Deneyimini ve Kaynağını Koruma (VERP)

Ziyaretçi deneyimlerinin niteliği ve kaynak niteliği açısından taşıma kapasiteleri ile ilişkilendirilen yeni bir yöntemdir (Eagles vd., 2002). Yöntemin aşamaları Şekil 23'de gösterilmektedir.

Şekil 23. Ziyaretçi deneyimi ve kaynağı koruma yönteminin aşamaları

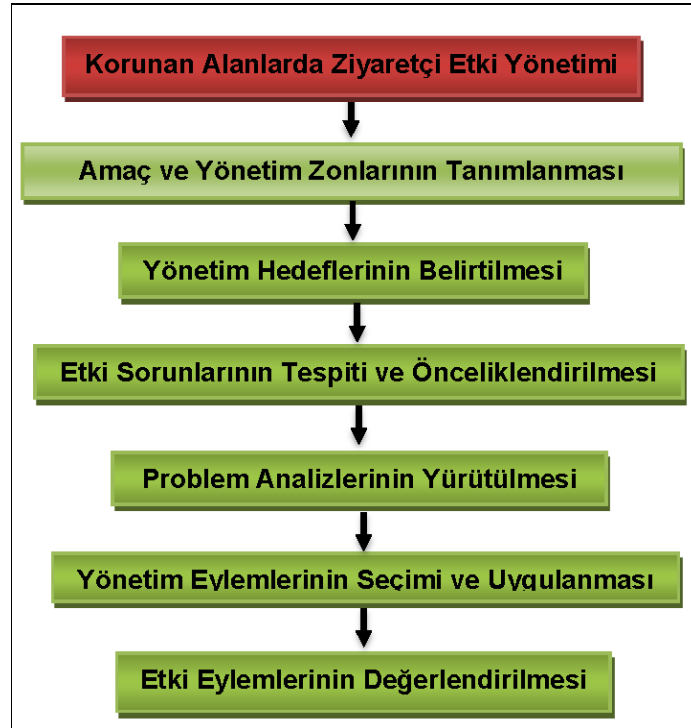
Şekil 23'ün devamı

1.6.1.7. Korunan Alanlarda Ziyaretçi Etki Yönetimi (PAVIM)

PAVIM göstergeleri, gözlem ve standartları belirleyen ve bunların seçimlerini, uygulamalarını, ziyaretçi etki yönetim eylemlerinin değerlendirilmesinin seçimi ile sonuçlanan uzman görüşleri ile sorun analizlerini içeren yönetim stratejilerini ve ziyaretçi etki sorunlarını tanımlar. McCool ve Cole (1997)' a göre PAVIM halk katılımını ve uzman panelini içerir. Çünkü yönetim kararları teknik olmaktan ziyade sosyal ve politik olabilmektedir (Farrell ve Marion, 2002).

Yöntemin aşamaları Şekil 24'de gösterilmektedir.

Şekil 24. Korunan alanlarda ziyaretçi etki yönetimi yönteminin aşamaları

Yukarıda adı geçen modeller rekreasyon ve turizm etkinliklerinin tespit edilmesi, ziyaretçi kaynaklı kullanım ve etkileri arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi ve yönetim stratejilerinin istenilen kaynak ve sosyal şartların değerlendirilmesi için geliştirilmiştir. Her bir model bir öncekinden beslenerek oluşturulmuştur. Modellere ait faktörler ve göstergeler kendi aralarında farklılıklar göstermektedir. Ancak her modelin kendi içinde olumlu olduğu gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır (Tablo 16). Ayrıca farklı ülkelerde uygulandığında yasal, sosyal ve kültürel şartlar bakımında yetersiz kalabilmekte ve uygulanabilirliği azalabilmektedir.

Tablo 16. Ziyaretçi yönetim modelleri arasındaki üstünlükler

MODELLER	Olumlu Yönleri	Olumsuz Yönleri
ROS	<ul style="list-style-type: none"> • Kaynakları koruyarak geniş rekreasyonel fırsatlar sunar. • Rekreasyonel olanakların artırılması ve mevcut ihtiyaçları karşılamak için hareket yeteneği sağlar. • Hemen bütün peyzaj planlama çalışmalarında kullanılabilir. • Mevcudu ve gelecekte istenilen fırsatları tanımlar. • Geniş, kapsamlı ve bütüncüldür. Doğal kaynakların yorumlanmasında kullanılır. • Ziyaretçi memnuniyetini amaçlar ve gözlem ve sosyal veriler yeterlidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mutlaka yöneticiler tarafından belirlenen alansal gösterge ve ölçütler kabul edilmelidir. • Uyuşmazlıklar ve çatışmalar ortaya çıkabilir. Basit, kolay, çabuk, ucuz ve maliyet etkili uygulama noktasında yetersizdir. • Kararlar ve seçenekler kesinleştirilmeden önce mutlaka yöneticiler tarafından belirlenen alansal gösterge ve ölçütler kabul edilir. Bu durum planlama programına etki etmektedir.
LAC	<ul style="list-style-type: none"> • Alanın sunduğu olanaklara göre ayrılan her sınıf için stratejik ve taktiksel bir yönetim planı oluşturur. • Rekreasyonel amaçlı her doğal alan için uygulanabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tek, büyük, doğal alanlara daha çok uygulanabilir. • Katılımcı odaklı değildir. • Küçük ve dar alanlarda kullanılır. • ROS'a göre daha fazla zaman ve uzmana ihtiyaç duyar.

Tablo 16'nın devamı

MODELLER	Olumlu Yönleri	Olumsuz Yönleri
VAMP	<ul style="list-style-type: none"> Gözlem ve değerlendirmeye dayalı olduğundan esnektir. Kapsamlı karar üretim süreci, bir hiyerarşiye dayanır. ROS'un prensiplerini içerir. Milli parklarda yönetim zonlarının belirlenmesinde kullanılır. 	<ul style="list-style-type: none"> Tüm uygulamaları sınırlı kalmaktadır. Çoğunlukla yönetim planlama düzeyinde sahip olması gereken etkiye henüz sahip değildir.
VIM	<ul style="list-style-type: none"> Bilimsel ve düşünsel etmenlerin dengeli bir kullanımını sağlar. Yönetim stratejilerinin sınıflandırılması ve onların değerlendirilmesi için matrisi sağlar. Özel mekan sorunlarının çözümü için daha uygundur. 	<ul style="list-style-type: none"> Potansiyel etkilerin değerlendirilmesinden ziyade etkilerin mevcut durumlarını göstermesi için yapılmıştır. Tek ve karmaşık alanlara daha çok uygulanır. Küçük ve dar alanlarda kullanılır.
VERP	<ul style="list-style-type: none"> Nerede, ne zaman, niçin ve hangi seviyede kullanımın uygun olduğunu tanımlar. Kaynak analizi için rehber olur ve ziyaretçi olarak analizi, ziyaretçi deneyimlerinin tanımlanan önemli bileşenlerinin yorumlanmasına kılavuzluk eder. Milli parklarda yönetim zonlarının belirlenmesinde kullanılır. 	<ul style="list-style-type: none"> Farklı alanlar için pilot yaklaşımlara ihtiyaç duyar.
PAVIM	<ul style="list-style-type: none"> Taşıma kapasitesinden daha karmaşık bir yapısı olmasına rağmen diğer alternatif yöntemlere göre daha basit, daha esnek, daha ucuz ve hızlıdır. Uzman paneli, uzman bilgisine ve görevlilerin bilgi ve tecrübesine dayanır 	<ul style="list-style-type: none"> Etkili bilginin kaybı ve net standartlar ve gözlemlerin ihmalinden ötürü yönetim kararlarının savunabilirliği azalmaktadır.

*Clark ve Stankey, 1979; Stankey vd., 1985; Kuss vd., 1990; Pugh, 1990; Graefe vd., 1990; Maning ve Lime, 1996; Nilssen ve Tayler, 1997; McArthur, 2000; Newsome, 2002; Farrell ve Marion, 2002; Akten, 2009'dan geliştirilmiştir.

1.7. Katılımcı Yaklaşım

Katılım, herhangi bir yönetim sürecinde ilgi gruplarının taraf ve beklentilerini ortaya koyan karar alma, planlama, yürütme, izleme, değerlendirme ve denetim aşamalarına katılması sürecidir (Anonim, 2007b). Katılımcı yaklaşım ise ilgi gruplarının planlama ve yönetim süreçlerine ilgileri ölçüsünde dahil olduğu yaklaşımdır (Anonim, 2007b).

Katılımcı yaklaşımın birçok yararı bulunmaktadır. Bunlar;

- Çözümler daha tarafsız olur.
- Yerel halk yapılan çalışmalardan haberdar olur.
- Alınan kararlarda söz sahibi olunur.
- Alınan kararları sahiplenilir.
- Çok az çözülemeyen çelişkiler kalır.
- Yönetim ile yerel halk ve diğer paydaşlar arasında güven duygusu oluşur.
- Yönetim süreci demokratik bir biçimde işler.

Katılımı oluşturan ilgili paydaşlar yerel halk, gönübirlikçiler, yerli ve yabancı turistler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, proje danışmanları, yerel yönetim birimleri, park yöneticileri, araştırma enstitüleri, uzmanlar ve kamu kurumlarından oluşabilir.

Katılım 6 farklı yol ile sağlanabilir. Bunlar (Özer, 2004);

Edilgen Katılım: Sonuçlardan doğrudan etkilenemeyecek olan ve dışardan gelen insanlara önceden uzmanlar tarafından verilen kararların sunulması veya bilgilendirilmesidir.

Danışmanlıklar Yoluyla Katılım: Kara verme aşamasında etkileri olmayıp sadece sorulan sorulara cevap verilmesidir.

Satın Alınmış Katılım: Gıda, nakit para gibi araçlarla geri dönüş alındığı katılım yoludur.

İşlevsel Katılım: Bir dış kurum veya kuruluş tarafından önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda grupların oluşturulmasıdır.

İnteraktif (Etkileşimli) Katılım: Analizlere dayalı kararların ve eylem planlarının birlikte alındığı katılım yoludur.

Tam Katılım: Yerel toplulukların kendi kendine hareket eden bir katılım mekanizması olan en üst düzey katılımın sağlandığı yoldur.

Katılımda kullanılacak yöntemler ise şunlardır (Saltık ve Gülçubuk, 1996; Jules ve Simplicee, 2003; URL-16, 2014; URL- 17, 2015);

i. Haritalama ve modelleme: Planlaması yapılacak alanda kimlerin nerede yaşadığını, o alanın doğal kaynakları, okulları, ormanları, otlak alanları vb. gösteren haritalar ve modeller oluşturulur.

ii. Grafik Oluşturma: Planlaması yapılacak alanda yaşayanların geçmişte veya mevcutta yaşadıkları sorunlar, nedenleri ve çözüm önerileri grafiklerde vasıtasıyla görselleştirilir.

iii. Yıllık ve tarihi takvimler: Planlaması yapılacak alanda yaşayanların gıda, üretim, iş yoğunluğu, sağlık, fiyatlar, iklim gibi etmenlerin geçmişte veya bir yıl içindeki değişimini sergileyen yıllık takvimler oluşturulur.

iv. Matrisler ve tablolar: Tohum, çakıl taşı gibi farklı malzemelerle oluşturulan matris ve tablolar ile sorunların ya da alınacak kararların önem dereceleri, önceliklendirilmesi ya da sıralanması yapılır.

v. Yarı Yapılanmış Anketler: Çok sınırlı sayıda soru ile önceden planlanmış ve yazılı bir formatı olmadan soru-cevap şeklinde yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler içerir.

vi. Venn Diyagramları: Konu ile ilgili kurum veya kuruluşlar venn diyagramları ile gösterilerek, katılımcılarla olan ilişkiler ve etkileri analiz eder.

vii. Odak Grup Görüşmeleri: Belli bir konuya, hedefe veya hedef kitleye özel odak gruplarla yapılan ortak analizleri kapsar.

Korunan alanlar ve milli parklar özelinde yerel halk ile birlikte ilgili diğer paydaşların korunan alanlar içindeki rolü 5. Dünya Milli Parklar Kongresi'nde yer verilmiştir. 2003 yılında Güney Afrika'da gerçekleştirilen kongrede yerel halkın korunan alanların tesisinde, yönetiminde katılımın önemi ve bu noktada kurulması gereken mekanizmalar anlatılmaktadır. Ortaya çıkan kararlardan birkaçı şu şekildedir (URL-18, 2009);

- Korunan alanın tanımlanması, uygulanması ve yönetiminde yerel halk ile birlikte diğer paydaşların tam katılımının sağlanması,
- Elde edilecek gelirin adil bir şekilde paydaşlar ile paylaşılması için gerekli alt yapı ve mekanizmaların oluşturulmasıdır.

Rio Bildirgesi'nin 10. İlkesine göre ise çevresel sorunlarla mücadelede en iyi çözümün ilgili bütün vatandaşların uygun düzeyde katılımı olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye'de korunan alanlarda katılım konusu irdelendiğinde birtakım boşlukların olduğu, net bir şekilde ortaya konulmadığı ve bu durumun katılımcılığın etkin olarak

uygulanamamasına neden olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuzluklardan birkaçı şu şekildedir (Yenilmez Arpa, 2011);

- Yasal mevzuatta katılım net olarak tanımlanmamıştır.
- Katılım noktasında paydaşların kimlerden oluşacağı belli değildir.
- Katılımın etkisi ve nasıl bir yöntem izleneceği belirlenmemiştir.
- Katılım ile sağlanabilecek yararlar, fırsatlar ve riskler bilinmemektedir.

Ancak Rio Bildirgesi, Gündem 21 ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeler çerçevesinde bu konu ile ilgili olarak bir takım maddeler kabul edilmiştir. Özellikle Türkiye’de ve gelişmekte olan diğer ülkelerde milli park planlamaları yapılırken merkeziyetçi yapıdan uzaklaşamadığı ve paydaş katılımına olması gerektiği gibi yer verilmediği görülmektedir. Sadece bilgi verme noktasında gerçekleştirilen bu anlayış alınan kararlarına çoğu zaman rekreasyonel ve turistik amaçlarla çelişmesine ve yerel halkın ihtiyaçlarına yetersiz kalmasına yol açmaktadır.

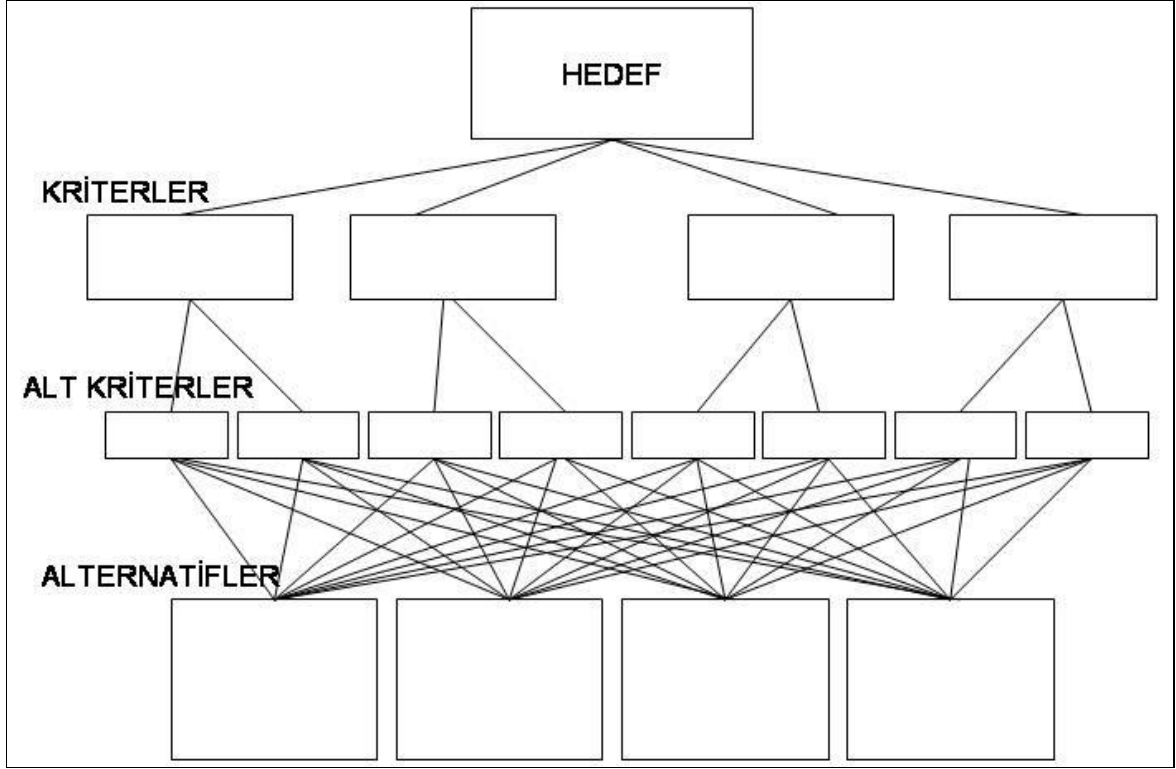
1.8. Analitik Hiyerarşi Süreci

Planlama sürecinin katılımcı yaklaşımla gerçekleştirilmesine dayalı katılımcı haritalama, delphi, toplantı ve çalıştaylar, anket formları gibi birçok teknik bulunmaktadır. Ancak bunların hiçbiri verilerin sayısallaştırılmasına ve haritalar elde edilmesine yardımcı olamamaktadır (Warren, 1998). Buna rağmen, çok kriterli karar verme teknikleri, birden fazla sayıda kriter ve bakış açısının birlikte ve bir bütün olarak ele alınabildiği bir sayısal ortam sağlamaktadır. Bu özelliği ile çok kriterli karar verme teknikleri, çok sayıda fikir ve çıkara sahip katılımcı ziyaretçi yönetimi için uygun teknikler olarak bilinmektedir. Bu anlamda alternatif yönetim stratejilerinden en uygun olanının seçilmesi işleminde Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) kullanılmaktadır.

Bu teknik, ekonomi, planlama, enerji politikaları, kaynak tahsisleri, anlaşmazlık çözümü, proje seçimi, sağlık, eğitim, mimarlık gibi pek çok alanda (Zahedi, 1986) karmaşık karar problemlerinin analizinde gösterdiği basitlik, esneklik, kullanım kolaylığı ve rahat yorumlanabilmesi gibi özellikleriyle çeşitli karar verme problemlerinde kullanılmaktadır. Bu yönüyle karar vericilerin farklı kişisel değer yargılarını doğrudan dikkate almak suretiyle diğer karar verme yaklaşımlarından ayrılmaktadır (Roper-Lowe ve Sharp, 1990).

1970'li yıllarda Thomas L. Saaty tarafından bir model olarak geliştirilen Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS), temel olarak belli kriterlerin ikili olarak karşılaştırılmasından elde edilen öncelik değerlerine dayalı bir ölçüm teorisidir (Saaty, 1977).

AHS belirlenen bir sorun için hedef, kriter ve alt kriterlerden oluşan hiyerarşik bir model ortaya koymaktadır (Şekil 25).

Şekil 25. AHS modelinde hiyerarşik yapı (Saaty, 1994a).

AHS, bir yandan kalitatif ve kantitatif birden fazla sayıda seçim kriterlerini birlikte ele alarak bunların seçim kararı üzerindeki etkilerini dikkate alabilmekte, yani çok boyutlu yaklaşıma imkan vermekte, diğer yandan da karar verme sürecine ilgili paydaşların katılımını sağlayarak katılımcılardan elde edilen farklı bilgilerden faydalanmayı mümkün kılmaktadır. Bunun yanında AHS tekniğinin karar verme modellerini basit bir hiyerarşik yapıya kavuşturabilmesi, katılımcıların sözel hükümlerini sözel ifadeler veya sayısal değerler kullanarak dikkate alabilmesi, bu hükümlerin tutarlılığının sınanabilmesine imkan vermesi, çalışma kolaylığı, elde edilen sonuçların yorumlanmasının yalınlığı ve elde edilen sayısal verilerin haritalandırılabilmesi gibi, çok sayıda olumlu özellikleri bulunmaktadır.

Ancak en fazla 7 kriter değerlendirmeye (9 kriter de olabilir) alınabilmekte ve bunun için Expert Choice programına ihtiyaç duyulmaktadır.

Uzun dönemli stratejik planların oluşturulması konusunda AHS yoğun olarak kullanılmaktadır. AHS karar süreci aşamalı olarak genel bir yapıda aşağıdaki gibi verilebilir;

- Karmaşık karar probleminin hiyerarşik bir yapıda ortaya konulması,
- Her bir hiyerarşi seviyesindeki değişik elemanların göreceli önemlerinin/ağırlıklarının tespit edilmesi için ikili karşılaştırmalar yapılması,
- Karar seçenekleri üzerinde bir değerlendirme yapabilmek için göreceli ağırlıkların/önemlerin bütünleşik bir yapıya dönüştürülmesi.

AHS tekniğinin uygulanabilmesi için bu tekniğin önemli yapı taşlarından biri olan ikili karşılaştırmalar yapılmaktadır (Şekil 17).

Tablo 17. İkili karşılaştırmalara dayalı örnek bir çizelge

Kriter 1	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kriter 2

İkili karşılaştırmalar ile tercih edilen elemanın tercih edilmeyen elemana göre ne derece önem taşıdığı, sözel hükümler ve sayısal değerler yardımıyla saptanır. İki ayrı elemana yönelik göreceli tercihlerin ölçeklendirmesinde 9 birimlik ölçek esas alınır.

Tablo 18’de bilgi formlarında kullanılan ikili karşılaştırmalar için kullanılan göreceli önem ölçeği gösterilmektedir.

Tablo 18. Göreceli önem ölçeği (Saaty, 1994b).

Önem Derecesi	Tanımı	Açıklaması
1	Eşit Önemli	Her iki eylem de amaca eşit katkıda bulunur.
3	Orta Önemli	Tecrübe ve değerlendirmeler sonucunda bir eylem diğerine göre biraz daha fazla tercih ediliyorsa
5	Güçlü Önemde	Tecrübe ve değerlendirme sonucunda bir eylem diğerine göre çok daha fazla tercih ediliyorsa

Tablo 18'in devamı

Önem Derecesi	Tanımı	Açıklaması
7	Çok Güçlü Önemde	Bir eylem diğerine göre çok güçlü şekilde tercih ediliyorsa.
9	Son Derece Önemli	Bir eylem diğerine göre mümkün olan en yüksek derecede tercih ediliyorsa
2, 4, 6, 8	Yukarıdaki değerler arasındaki ara değerler	Bir değerlendirmeyi yapmakta sözler yetersiz kalıyorsa, sayısal değerlerin ortasındaki bir değer verilir.

AHS'nin diğer olumlu özellikleri şu şekilde özetlenebilir;

- Kullanımı oldukça kolaydır. Matematiksel ifadeler kullanıldığından görecelik azalmaktadır.
- Çok fazla teknik bilgi gerekmemektedir.
- İkili karşılaştırmalar yapılarak kriterlerin birbirlerine göre önem düzeyi ortaya konulabilmekte ve bu doğrultuda daha sağlıklı kararlar alınabilmektedir.
- Konusunda farklı uzman grupların düşüncelerinin alınması karar vermede tarafsızlığı ve göreceliliği ortadan kaldırmaktadır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal

Çalışma alanını, Trabzon İli Maçka İlçesi sınırları içerisinde bulunan Altındere Vadisi Milli Parkı (AVMP) oluşturmaktadır. Çalışma süresince araştırma alanı ile ilgili güncel veriler ve yöntemin gidişatına yön verebilmek amacıyla ziyaretçi yönetimi, katılımcı yaklaşım, ziyaretçi yönetimi planlamasında kullanılan modeller, AHS tekniği, ekolojik duyarlılık analizi, görsel peyzaj analizi ve AVMP'yi çeşitli yönleriyle tanımlayan her türlü yerli-yabancı makale, proje, rapor, sayısal haritalar ve diğer materyallerden geniş ölçüde yararlanılmıştır. Türkiye'deki ve yurt dışındaki gerçekleştirilen benzer çalışmalar ile Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı Analitik Etüt Raporu ve Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı incelenmiştir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan elde edilen mevcut alan kullanımlarının bulunduğu STATİP haritaları, 1/25.000 ölçekli memleket haritasından yararlanılmıştır.

Alanın iklim koşullarının belirlenebilmesi için Trabzon Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden temin edilen iklimsel veriler kullanılmıştır.

Detaylı arazi çalışmaları ile alandan çekilen fotoğraflar, arazi üzerinde yapılan gözlem ve incelemeler, yerel halk, günübirlikçi, yerli-yabancı turist, uzman ve yöneticilerden oluşan katılımcılara uygulanan anket çalışmaları sonucu elde edilen veriler SPSS 18.00 programında değerlendirilmiştir.

Yöntem kapsamında gerçekleştirilen ekolojik duyarlılık ve görsel peyzaj analizlerinin değerlendirilmesi ve haritalandırılması için ArcGIS10.0 programı kullanılmıştır.

2.2. Yöntem

Altındere Vadisi Milli Parkı'nda uygulanacak olan Milli Parklarda Ziyaretçi Etki Yönetimi (MP-ZEY) modeli birbirini izleyen aşağıdaki adımlardan oluşmaktadır.

Alan Analizi: MPZEY, koruma-kullanma dengesini gözetten bir model olduğundan dolayı bu aşamada Altındere Vadisi Milli Parkı "doğal" ve "kültürel" kaynak değerleri

açısından analiz edilmiştir. Çalışma alanına yönelik adı geçen başlıklar ile ilgili her türlü yerli-yabancı makale, proje, rapor ve sayısal haritalar toparlanarak detaylı bir literatür ve arazi çalışması gerçekleştirilmiştir. Türkiye'deki ve yurt dışındaki gerçekleştirilen benzer çalışmalar incelenmiştir.

Analiz çalışmaları, geniş kapsamlı literatür çalışmaları ve kuramsal temeller ışığında alanın sahip olduğu doğal, kültürel ve görsel kaynak değerleri envanteri ile milli park yöneticileriyle yapılan görüşmeleri içermektedir. Bu araştırmadaki ilk adım, IUCN'nin ortaya koyduğu korunan alan yönetim planında belirtildiği gibi korunan alan yönetim planlama aşamalarından 3. adımı oluşturan "bilginin değerlendirilmesi" aşamasıdır. Bu nedenle bu aşamayla uyumlu olarak yerel halk, STK ve ziyaretçilere AVMP'nin önemi, faydaları, korumaya gerekçe oluşturan değerler ile çalışmanın amacı ve hedeflerinin anlatıldığı bilgilendirme broşürleri hazırlanmıştır. Alana gelen ziyaretçiler için bu broşürlerin tur operatörleri ile ön görüşmelerle alana gelmeden önce ziyaretçi gruplarına dağıtılması istenmiştir. Böylece katılımcı yaklaşıma çalışmanın ilk aşamasından itibaren yer verilmiştir.

Koruma: Koruma-kullanma dengesini gözeten model iki temel üzerine oturmaktadır. Bunlardan ilki "koruma"dır. Alanın koruma yapısını "ekolojik duyarlılık analizi" ve "görsel peyzaj analizi" ortaya koymaktadır.

Ekolojik Duyarlılık Analizi: Milli parklar, bütün dünyada duyarlı ekosistemlerin ve nadir türlerin korunduğu çok zengin biyolojik kaynak değerlerine sahip ayrıcalıklı alanlar olup ziyaretçiler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Ekolojik öneme sahip bu özelliklerin tanımlanması planlama çalışmaları için ön koşuldur. Bir bölgesel eko-çevre koşulunun kapsamlı değerlendirilmesi ve ekolojik çevre korumanın öncelikli alanlarının belirlenebilmesi için ekolojik duyarlılık analizleri yapılmaktadır (Rossi vd., 2008; Zhang vd., 2010). Ekolojik duyarlılık, ekolojik faktörlerin dışarıdan gelen baskı veya ekolojik çevre kalitesinin zarar görmesine yönelik durumlara karşı uyum gösterebilme kabiliyeti yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Mingwu vd., 2010). Duyarlılık analizi ise insan etkilerine karşı ekolojik çevrenin duyarlılığını ve ekosistemin esnekliğini analiz etmektedir. Ekolojik duyarlılık analizinin yapılabilmesi için ana ve alt kriterlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda farklı literatürler incelenerek ekolojik duyarlılık analizinde kullanılan kriterler ve puanlamaları belirlenmiştir (Yılmaz, 1998; Cengiz, 2003; Ces, 2002; 2008; Özügül, 2006; Yıldız, 2006; Zengin, 2007; Akten vd., 2009; Mingwu vd., 2010; Vromans vd., 2010; Dai vd., 2012). Ardından konusunda uzman 30 kişi tarafından anket

çalışması ile Altındere Vadisi Milli Parkı'nı en iyi tanımlayan kriterleri önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir. Böylece AHS'de değerlendirilmek üzere kullanılan kriterler şu şekilde ortaya çıkmıştır; “Meşçere Yapısı”, “Yükselti”, “Arazi Deseni”, “Su Kaynaklarına Yakınlık”, “Eğim”, “Erozyon” ve “Arazi Yetenek Sınıfları”

Çalışmada, AHS tekniğinin uygulanabilmesi için bu tekniğin önemli yapı taşlarından biri olan ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Hiyerarşinin farklı düzeylerdeki ikili karşılaştırmaları yapabilmek için uzman ve yönetici gruba yönelik “AHS Bilgi Formları” düzenlenmiştir. Bu bilgi formlarında hiyerarşinin her bir düzeyindeki kriterlerin önceliklerinin belirlenmesinde, ikili olarak karşılaştırma amacıyla karşılaştırmayı yapacak kişiden bir tercih yapması istenmiştir. Ardından tercih edilen kriterin tercih edilmeyen kritere göre ne derece önem taşıdığı, sözel hükümler ve sayısal değerler yardımıyla saptanmıştır. İki ayrı kritere yönelik göreceli tercihlerin ölçeklendirmesinde 1-9 ölçeği kullanılmıştır. Tablo 19’da bilgi formlarında kullanılan ikili karşılaştırmalar için kullanılan göreceli önem ölçeği gösterilmektedir.

Tablo 19. Göreceli önem ölçeği (Saaty, 1994a).

Önem Derecesi	Tanımı	Açıklaması
1	Eşit Önemli	Her iki eylem de amaca eşit katkıda bulunur.
3	Orta Önemli	Tecrübe ve değerlendirmeler sonucunda bir eylem diğerine göre biraz daha fazla tercih ediliyorsa
5	Güçlü Önemde	Tecrübe ve değerlendirme sonucunda bir eylem diğerine göre çok daha fazla tercih ediliyorsa
7	Çok Güçlü Önemde	Bir eylem diğerine göre çok güçlü şekilde tercih ediliyorsa.
9	Son Derece Önemli	Bir eylem diğerine göre mümkün olan en yüksek derecede tercih ediliyorsa
2, 4, 6, 8	Yukarıdaki değerler arasındaki ara değerler	Bir değerlendirmeyi yapmakta sözler yetersiz kalıyorsa, sayısal değerlerin ortasındaki bir değer verilir.

Tablo 20’de ise kriterler arasında ikili karşılaştırmaya örnek bir çizelge verilmektedir.

Tablo 20. İkili karşılaştırmalara dayalı örnek bir çizelge

Kriter 1	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Kriter 2

Uzman ve yönetici grup tarafından belirlenen kriterler AHS tekniği ile önceliklendirilerek ve kriterlerin literatürdeki sınıflandırılmaları doğrultusunda 1-9 arasında puanlanmıştır. Ardından CBS ortamında ArcGIS 10.0 programı kullanılarak her bir kriter için sayısal haritalar oluşturulmuştur. Tüm kriterlerin ArcGIS “Konumsal Analiz” tekniği kullanılarak toplanması sonucunda ekolojik duyarlılık haritası elde edilmiştir. Böylece alanın ekolojik açıdan hassas bölgeleri düşük duyarlı, orta duyarlı, yüksek duyarlı, çok yüksek duyarlı olmak üzere belirlenmiştir.

Görsel Peyzaj Analizi: Milli park alanlarında görsel peyzaj değerlerinin, park kullanıcıları açısından bu alanların tercih edilmelerinde en önemli belirleyici öğelerden biri olduğu gerçeği yapılan akademik çalışmalarla ortaya konmuştur (Williamson ve Calder, 1979; Angileri ve Toccolini, 1993; Arriaza vd., 2004; Acar ve Kurdoğlu, 2005; Rodge vd., 2007). Bu nedenle proje alanının görsel peyzaj değerini ortaya koymak amacıyla görsel peyzaj analizi yapılmıştır.

Bu analizin yapılmasında kullanılan yöntemlerden en sık kullanılan “Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi” yöntemidir (Arriaza vd., 2004; Bulut ve Yılmaz 2007; Uzun vd., 2012). Bu yöntemde, peyzaj karakterini temsil eden alanlar belirlenmektedir. Bu alanlara ait çekilen fotoğraflar katılımcı gruba gösterilir ve görsel kalite açısından kendisine daha zengin gelen fotoğrafı seçmesi beklenir. Bu kapsamda belirlenecek olan fotoğraflar seçilirken ziyaretçi yönetimini destekleyen ölçütler sorgulanmaktadır. Bunlar;

- Öznel ve nesnel peyzajın kalitesi ve zenginliğini ortaya koyan görsel peyzaj birleşenleri,
- Ziyaretçilerin bölgeye tekrar gelme isteğini oluşturması, alanın akılda yer etmesi, farklı çağrışımlar(duyular) uyandırması,
- Sahip olduğu doğal ve kültürel özellikleri ile çekim merkezi olması,

Bu doğrultuda Rodge vd. (2007), Lokocz vd. (2011), Cloquell-Ballester vd. (2012)’nin yapmış oldukları değerlendirmeler göz önünde bulundurularak çalışma alanı sahip olduğu 7 farklı peyzaj tipine ayrılmıştır. Bunlar; Genel Siluet, Dağ Peyzajı, Kırsal Yol Peyzajı, Kültürel Peyzaj, Vadi Peyzajı, Dere Peyzajı ve Doğal Peyzaj’dır.

30 kişiden oluşan uzman ve yönetici gruba yönelik hazırlanan anket formu ile her peyzaj tipini yansıtan 4 fotoğraftan hangisinin ilgili peyzaj tipini en çok yansıttığı sorgulanmıştır. Böylelikle belirlenen her bir görsel peyzaj tipinin bir fotoğrafla temsil edilmesi sağlanmıştır. Ardından her bir fotoğrafa ait düşüncelerini önceden belirlenmiş ölçütler doğrultusunda -2 ile +2 arasında puanlandırmaları istenmiştir. Her görsel peyzaj tipini oluşturan ölçütler; canlılık, peyzaj çeşitliliği, doğallık, uyum/harmoni, etkileyici ve gizemlidir. Bu ölçütlerin geliştirilmesinde Daniel (2001), Arriaza vd., (2004), Bulut ve Yılmaz (2007) araştırma bulgularından yararlanılmıştır. Böylelikle görsel kalite değeri yüksek olan peyzaj tipleri belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra her bir görsel peyzaj tipini oluşturan bileşenler (bitki örtüsü, topografya, doğallık, su kaynağı, insan yapımı elementlerin varlığı ve renk) “1-4 ölçümü” ile ağırlıklandırılmıştır. Böylelikle alanın görsel peyzaj değeri açısından yüksek olan peyzaj tipleri ortaya konmuştur. Bu ve benzeri karakterdeki bölgeler CBS ortamında işlenerek Google Map üzerinde belirtilmiştir.

Kullanma: Koruma-kullanma dengesini gözetken modelin diğer temelini “kullanma” oluşturmaktadır. Alanın kullanma yapısını ortaya koymak için aşağıdaki adımlar gerçekleştirilmiştir.

Etkinlik Alanlarının Envanterinin Çıkarılması: Ziyaretçilerin (yerel halk, günübirlikçi, yerli-yabancı turist) hangi etkinlikleri hangi alanlarda gerçekleştirdiklerine dair etkinlik alanları envanteri, arazi çalışması sırasındaki yerinde gözlemler ve milli park yöneticileri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda ortaya konmuştur. Ardından etkinlik alanları sayısal haritalara işlenmek üzere CBS ortamına aktarılmıştır.

Etkinlik Alanları İçin Mevcut Etki Sorunlarının Tespiti: Ziyaretçilerin alandaki etkilerinin ve sorunların belirlenmesi, doğal ve kültürel kaynak yönetimleri kapsamında yapılacak planlama çalışmasında alanı kullananların beklentilerini karşılamaya yönelik kararlar alma, bölge halkının gereksinimlerini belirleme yönünden etkili olacaktır.

Ziyaretçilerin etkinlik alanlarında kullanım sonucu meydana getirdikleri etkiler, bu alanlarla ilgili sorunlar, beklentiler ve ihtiyaçlar yerel halk ve ziyaretçilere gerçekleştirilecek anket çalışması ve uzman ve yöneticilerle yapılacak görüşmelerle ortaya konmuştur.

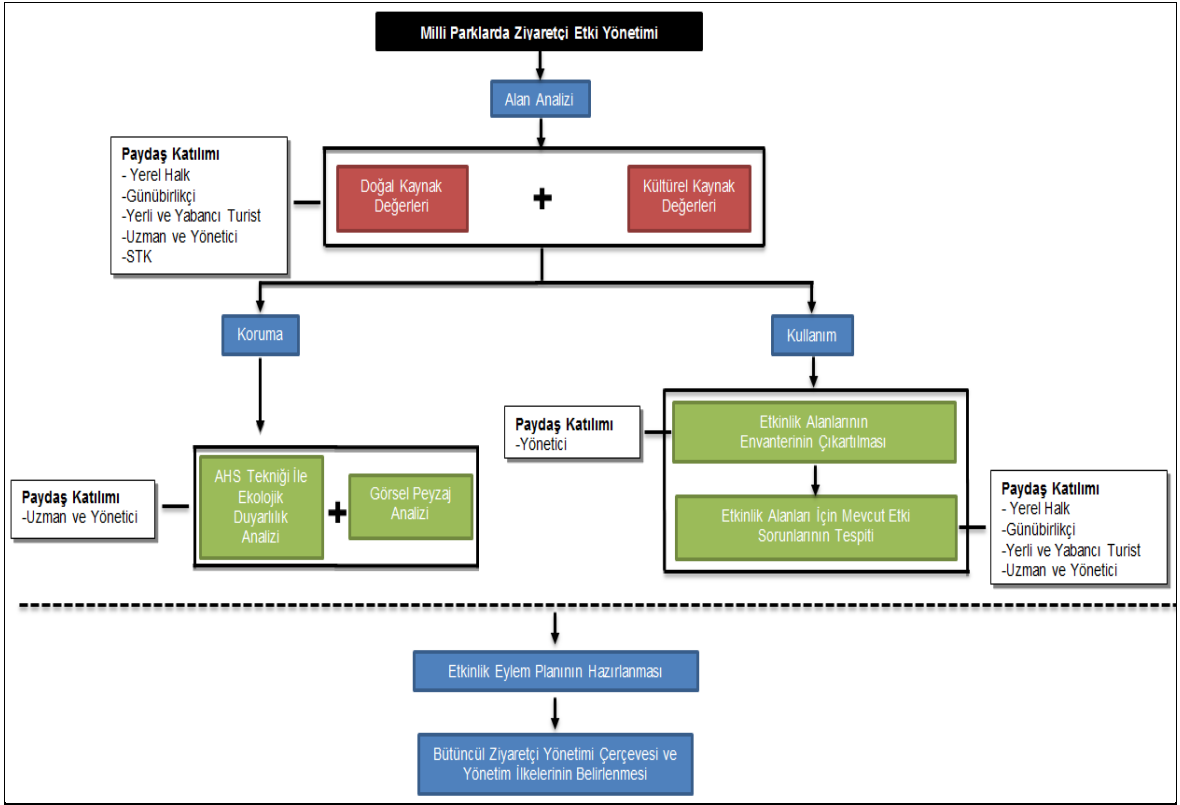
Alandaki sorunlar ve etkiler yönetimin bir parçası olan ziyaretçiler tarafından ortaya konması gelecekteki planlama ve yönetim stratejilerinin belirlenmesinde veri oluşturmaktadır.

Etkinlik Eylem Planının Hazırlanması: Eylem planı süreç içerir. Bu süreç önceliklere göre kısa, orta ve uzun zamanda gerçekleştirilecek hedeflere göre programlanarak bu eylemleri kimlerin gerçekleştireceği yani ilgili kişiler belirlenir.

Bu aşamada alandaki sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara çözüm getirmek amacıyla etkinliklere yönelik eylem planı hazırlanarak, fon, ekipman gibi maliyet ve ziyaretçilerin eylemlerinin sınırlandırılması değerlendirilmiştir.

Bütüncül Ziyaretçi Yönetimi Çerçevesi ve Yönetim İlkelerinin Belirlenmesi: Bu aşamada yönetim ilkeleri, uygun yönetim kararlarının seçimi, ziyaretçi etkilerinin yönetim kararlarına uygunluğu değerlendirilerek bütüncül çerçevesi oluşturulmuş ve buna dair çözümler geliştirilmiştir.

Projenin yöntem iş akışı şeması Şekil 26'da gösterilmektedir.

Şekil 26. Yöntem iş akışı şeması

2.3. Halk Anketi Uygulaması

Yöntemin aşamaları içerisinde belirtilen ziyaretçilere (yerel halk, günübirlikçi (rekreasyonist) ve yerli-yabancı turist) yönelik gerçekleştirilecek anket çalışmaları ile alanın kaynak değerlerinin tespiti, ziyaretçi profilinin belirlenmesi, alanı ne kadar sıklıkla ve süreyle kullandıkları, hangi etkinlikleri gerçekleştirdikleri, alanla ilgili sorunlar, donatı eksiklikleri ile beklentileri ölçülmüştür (EK-1).

Yüzyüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilen anket çalışmasında ankete katılacak olan ziyaretçiler rastgele seçilmiştir. Ziyaretçilerin sayılarının belirlenmesinde örneklem büyüklüğü formülü kullanılmıştır (Kalıpsız, 1981). Altındere Vadisi Milli Parkı'na gelen günübirlikçi sayısı ortalama 240.000, yerli-yabancı turistlerin sayısı ise ortalama 360.000, yerel halkın nüfusu ise 15.07.2013 tarihi ile 23.647'dir. Bu durumda; Yerel Halk-100 kişi, Günübirlikçi-100 kişi, Yerli-Yabancı Turist-100 kişi, olmak üzere toplam 300 kişi belirlenmiştir. Anket çalışması Altındere Vadisi Milli Parkı şefliğinden ve tur operatörlerinden edinilen bilgi doğrultusundan alanın en çok kullanıldığı 2013-2014 yılları Haziran-Temmuz-Ağustos ayları arasında gerçekleştirilmiştir.

2.4. Uzman Anketi Uygulaması

Uzman ve yöneticileri oluşturan katılımcılar ise aşağıdaki meslek disiplinlerinden oluşmaktadır;

Uzman: Peyzaj Mimarı (3), Orman Mühendisi (3), Jeolog (2), Jeofizik Mühendisi (3), Hidrolog (1), Hidrobiyolog (1), Ornitolog (2), Şehir ve Bölge Plancısı (2), Ekolog (2), Yabana Hayatı Uzmanı (3), Botanikçi (3), Biyolog (2),

Yönetici: Rize Milli Park Bölge Müdürü (1), Trabzon Milli Park Şube Müdürü (1), Altındere Vadisi Milli Park Şefi (1) olmak üzere toplam 30 kişi.

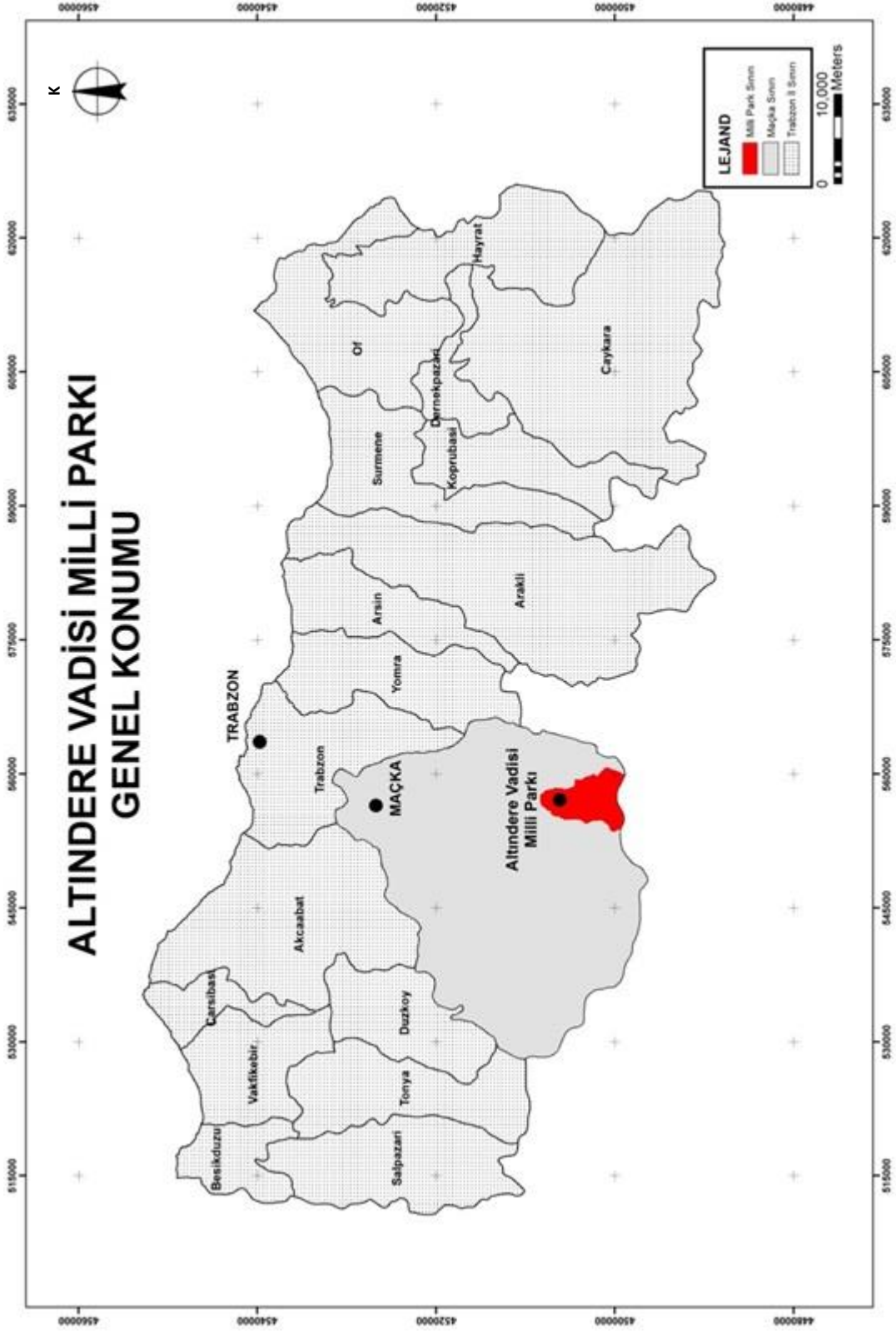
3. BULGULAR

3.1. Alan Analizi

3.1.1. Konum

39°43'00" - 39°37'55" doğu boylamları ile 40°42'24" - 40°36'55" kuzey enlemleri arasında kalan Altındere Vadisi Milli Parkı 87/12097 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile 09.09.1987 yılında milli park olarak ilan edilmiştir.

Trabzon il sınırları içerisinde bulunan ve toplam 4468 ha alan kaplayan milli park Trabzon iline 48 km, Maçka ilçesine 18 km, Altındere köyüne 1 km ve Coşandere köyüne ise 16 km uzaklıktadır. Alanının doğusunda Trabzon ili Merkez ve Yomra ilçeleri, batısında Düzköy, Akçaabat, Tonya ilçeleri; kuzeyinde Trabzon Merkez ilçesi ve güneyinde ise Gümüşhane ili yer almaktadır (Şekil 27).

Şekil 27. Altındere Vadisi Milli Parkı genel konumu

3.1.2. Doğal Kaynak Değerleri

3.1.2.1. Yüzey Şekilleri

Milli park alanı 2800 m'ye kadar çıkan dar tabanlı bir vadiye sahip olup engebeli bir arazi yapısı içerisinde doğal yaşlı ormanlar, küçük su düşüşleri ve çağlayanlar, buzul vadileri, nivasyon sirkleri, çığ olukları, zengin bitki örtüsü, yaban hayatı ve zengin peyzaj özelliklerini barındırmaktadır. Alanın üst sınırı olan 2800 m'den aşağıya doğru inildikçe yamaç eğimleri arttığı ve güney yamaçların kuzeye göre daha az eğime sahip olduğu saptanmıştır. Batı yamaçlarındaki eğimse doğu yamacına göre daha fazladır (Şekil 28).

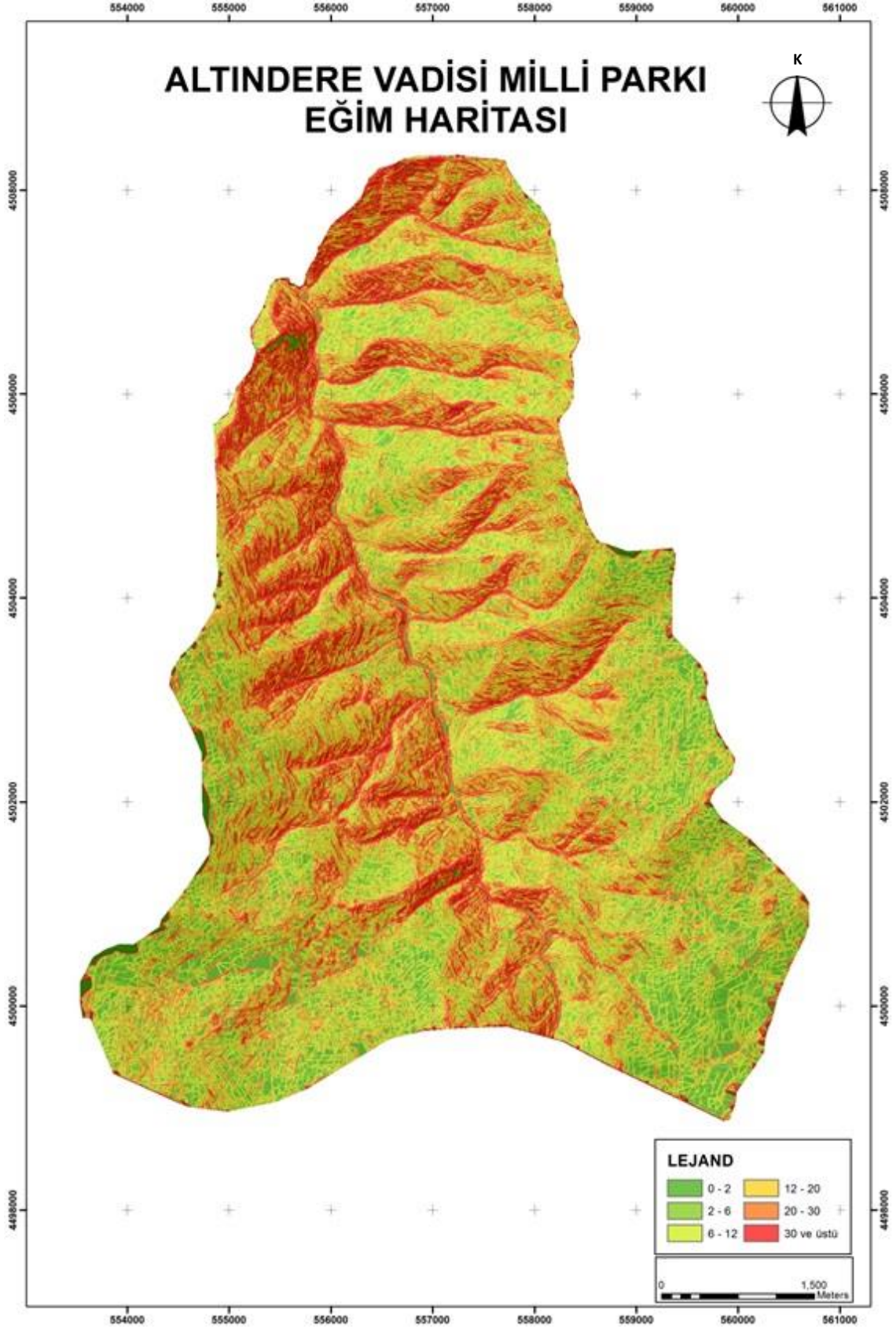
Şekil 28. Batı yamacından bir görünüm

Altan (1982)'nin yapmış olduğu çalışma göz önüne alınarak Altındere Vadisi Milli Parkı 6 farklı eğim grubuna ayrılmıştır. Buna doğrultuda eğim gruplarının kapladıkları alanlar ve yüzdeler şu şekildedir (Tablo 21).

Tablo 21. Eğim grupları ve yüzdelik oranları

Eğim Grubu (%)	Kapladıkları Alan (%)
0-2 (Düze Yakın)	9,56
2-6 (Hafif Eğimli)	17,02
6-12 (Orta Eğimli)	18,95
12-20 (Dik Eğimli)	19,93
20-30 (Çok Dik Eğimli)	19,88
30 ve + (Sarp)	14,66

Tablo 21'e göre düze yakın eğimli olarak nitelendirilen % 0-2 arası eğim grubu % 9,56 ile en az alanı kaplamaktadır. Bu alanlar daha çok çayır ve meraları kapsamaktadır. Dik (%19,93) ve çok dik eğimli (%19,88) olarak nitelendirilen alanlar ise en fazla en az alan kaplamaktadır. Bu tür yerler özellikle alanın kuzey ve kuzey batı kısmında ormanlık alanlar ile Sümela Manastırı ve çevresinde ağırlıklı olarak bulunmaktadır. Şekil 29'da alanın eğim haritası gösterilmektedir.

Şekil 29. Altındere Vadisi Milli Parkı eğim haritası

Kışın batı yamacının doğu yamacına göre daha az güneş görmesi bu alanlarda karın birikmesine ve çığ oluklarının oluşmasına neden olmaktadır (Şekil 30).

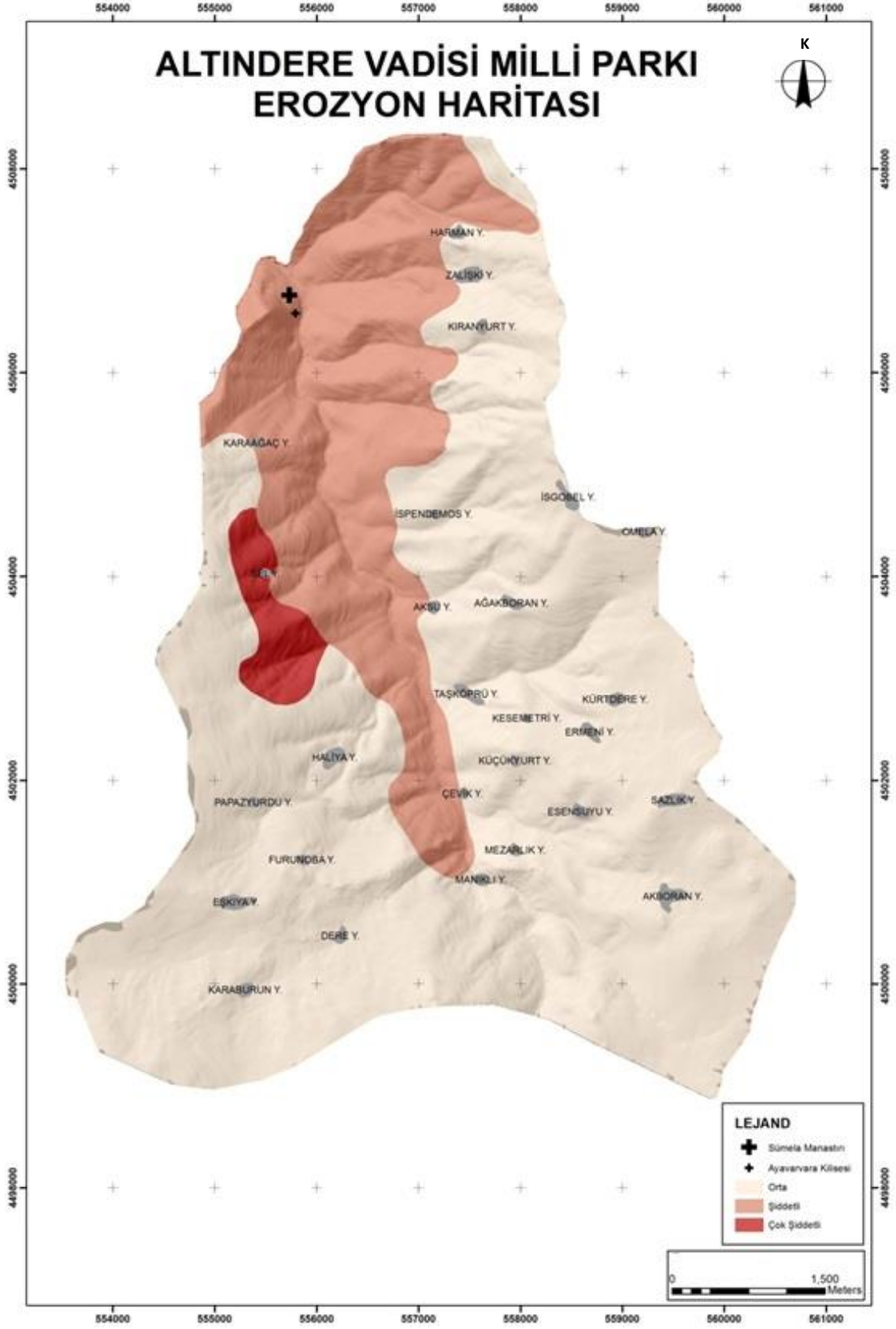
Şekil 30. Meryemana Vadisi'nin batı yamacının batı yamacındaki çığ oluklarından biri

Bunun dışında Furunoba, Dere, Boncuklu, Kürtdere ve Ağakboran yaylaları yakınlarında nivasyon sirkleri görülmektedir (Anonim, 2014) (Şekil 31).

Şekil 31. Kürtdere çevresindeki nivasyon sirkleri (Anonim, 2005).

Alanın tamamı erozyon sahası içerisinde olup orta Şiddetli, Şiddetli ve çok Şiddetli olmak üzere 3 farklı erozyon riski taşımaktadır. Özellikle Sel yaylası çok Şiddetli erozyon tehlikesi altında bulunmaktadır. Bunun yanında Karaağaç ve evik yaylaları Şiddetli, diğer yaylalar ise orta Şiddetli risk grubunda bulunmaktadır (Şekil 32).

Şekil 32. Altındere Vadisi Milli Parkı erozyon haritası

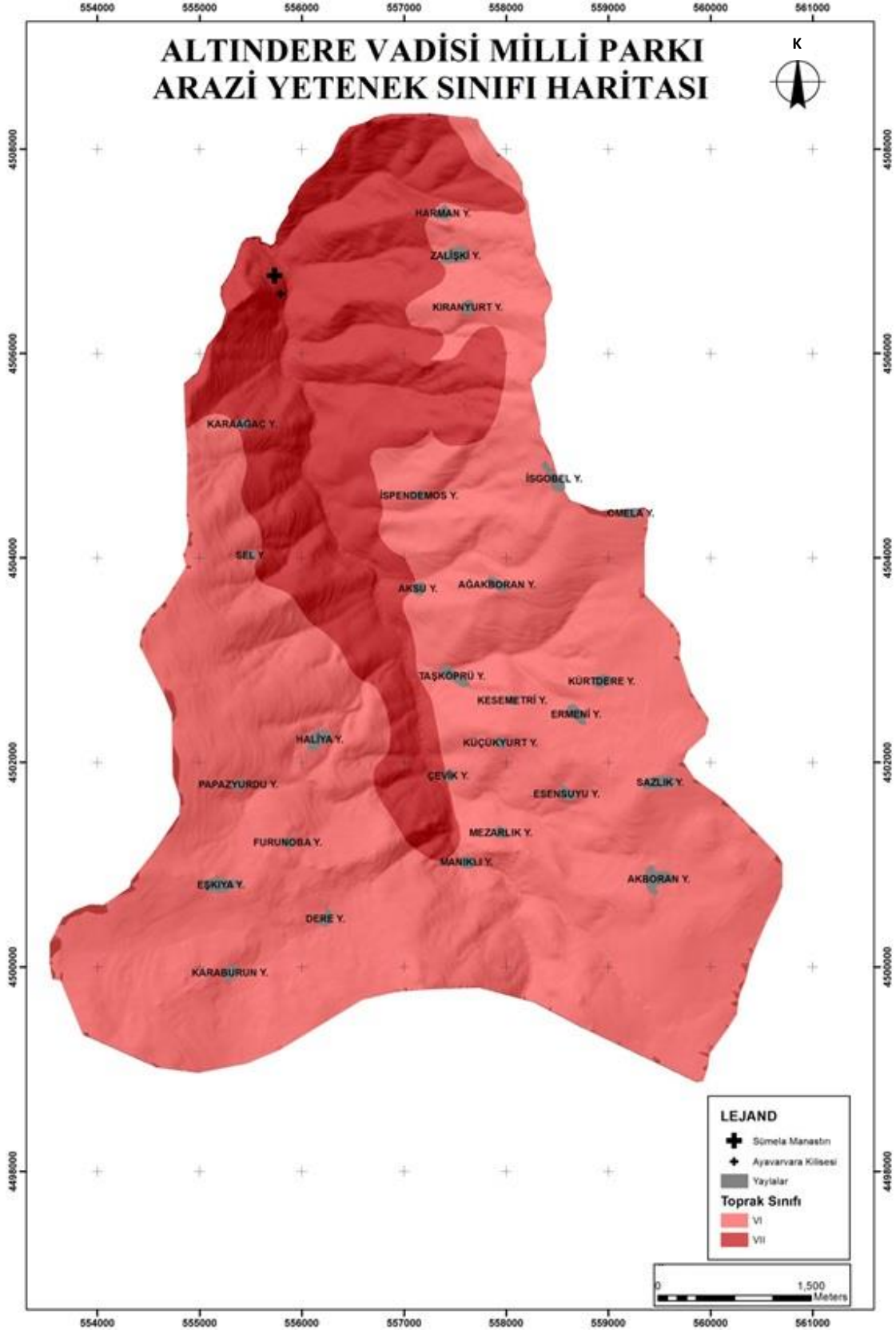
Bu anlamda özellikle Taşköprü ve Haliya yaylaları çığ riski taşıyan alanlardır (Şekil 33).

Şekil 33. Taşköprü yaylası (sol), Haliya yaylası (sağ)

3.1.2.2. Toprak Yapısı

Milli Park alanı genel olarak kumlu balçık, balçıklı kum ve kumlu killi balçık tekstürlerinden oluşmaktadır. Bu nedenle erozyona duyarlıdır. Ortalama pH değeri 5,38 olup, bu değer yükseltiyle doğru orantılıdır (Anonim, 2001). Alan, 6. ve 7. sınıf topraklardan meydana gelmektedir (Şekil 34).

Şekil 34. Altındere Vadisi Milli Parkı arazi yetenek sınıfı haritası

Özellikle milli park alanının ormanlık alanın bulunduğu kuzey ve orta kısımlar 7. sınıf topraklardan oluşurken, çayır ve mera alanları 6. sınıf topraklardan meydana gelmektedir. 1350 m yüksekliğe kadar olan alanlar üzerinde özellikle Meryemana Manastırı'nın yer aldığı kısımda kahverengi Orman toprakları bulunmaktadır. 1350-1750 m arasında ise kireçsiz kahverengi orman toprakları bulunmaktadır. Yaylaların konumlandığı 1750 m'den sonraki yükseltilerde yüksek dağ çayır toprakları yer almaktadır (Anonim, 2001).

3.1.2.3. Jeolojik Özellikler

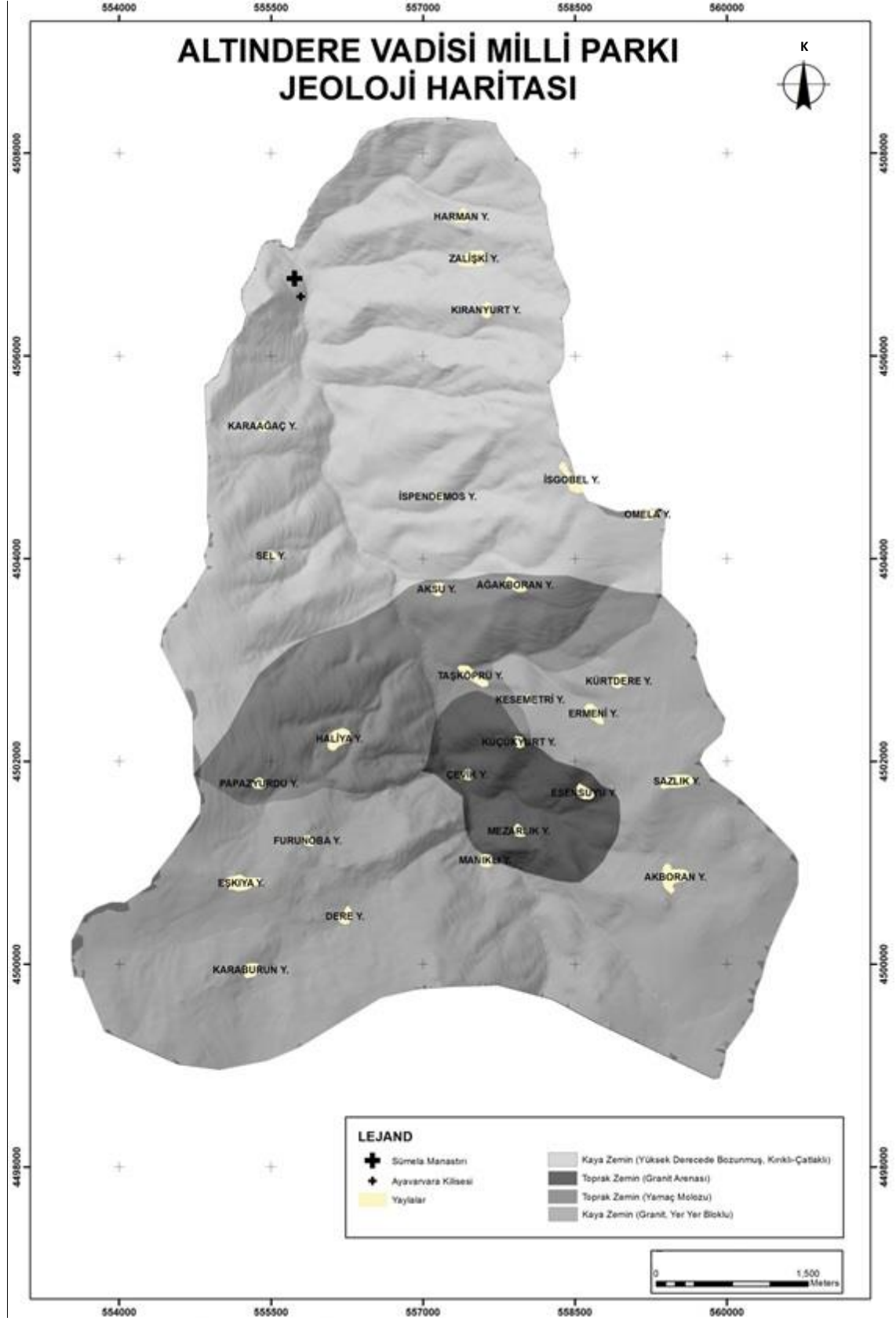
Altındere Vadisi Milli Parkı Kuzey Zon Hattında konumlanmaktadır (Şekil 35). Bu zonda, Mezozoyik-Senozoyik yaşlı volkanik ve plütonik kayalar güney zonda ise sedimanter kayalar hakim durumdadır (Taşlı vd., 1999).

Şekil 35. Doğu pontidlerde litostratigrafik farklılıklar sunan zonlar. KAF: Kuzey Anadolu Fayı, KDAF: Kuzey Doğu Anadolu Fayı (Anonim, 2005).

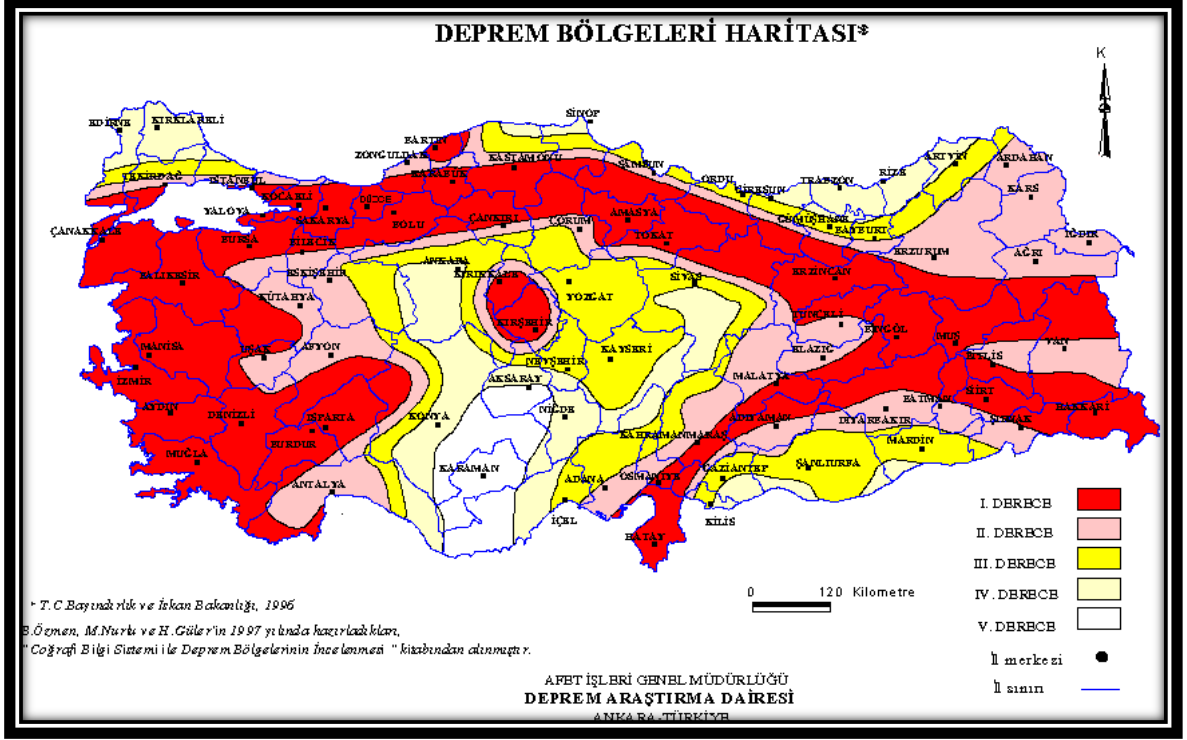
Milli Park alanı bozulmaların son derece hakim olduğu bir bölgedir ve iki tür kaya zeminine sahiptir. Bunlardan birincisi granitik kayalardır. Yer yer bloksu yapıda ve sert zemin özelliğine sahip granitik kayalar yamaç eğimlerinin düşük olduğu yerlerde konumlanmışlardır. İkincisi ise volkanik kayalardır. Bu tip kayalar özellikle Milli Park'ın en sert eğimli alanlarını oluşturmaktadır. Milli parkın mevcut tepe ve sırtların daha çok trakiandezitler ile bazaltdan, Sümela Manastırı'nın bulunduğu kayanın da trakiandezit bloğundan oluştuğu saptanmıştır (Menteş, 1992).

Altındere Vadisi Milli Parkı'nın zemin sınıflaması ise dörde ayrılmaktadır. Bunlar toprak zemin (yamaç molozu), toprak zemin (granit arenası), kaya zemin (yüksek derecede bozunmuş kırıklı-çatlaklı), kaya zemin (granit, yer yer bloklu) (Şekil 36). Arazi dik eğim ve sahip olduğu kayaç ve zemin özelliği nedeniyle heyelan riskine açıktır. Taşköprü ve Haliya yaylası bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Doğu Pontid Kuzey Zonunda yer alan Milli Park Alanı başlıca, volkanik ve plütonik kayaçların mostra verdiği bir alan olup, Milli Park Alanı'nın, sadece, güney-güneydoğu kesiminde mermerler ortaya çıkmakta (Güven, 1998) ve İspendemos ve Taşköprü yaylaları civarında demir-sülfür yatakları bulunmaktadır (Menteş, 1992).

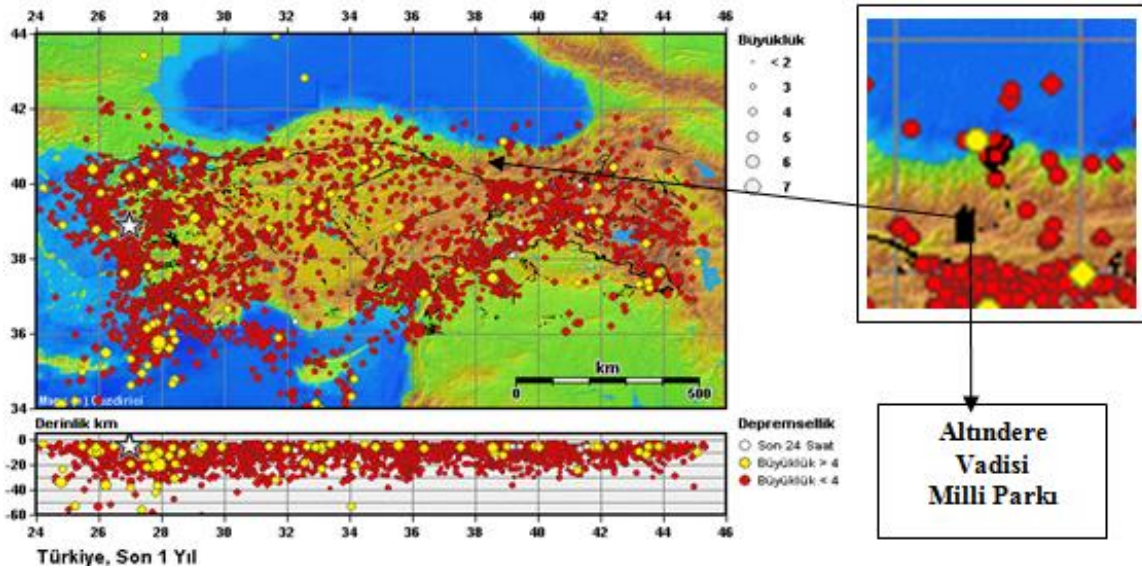
Şekil 36. Altındere Milli Parkı jeoloji haritası

Altındere Vadisi Milli Parkı'nın depremsellik durumu incelendiğinde görülmektedir ki T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı tarafından 1996 yılında hazırlanan deprem bölgeleri haritasına göre Trabzon ili ve Altındere Vadisi Milli Parkı 4. Derece deprem bölgesinde yer almaktadır (URL-19, 2015) (Şekil 37).

Şekil 37. Türkiye'nin deprem haritası (URL-19, 2015).

Yaklaşık alanın 40-50 km güney batısından pasif kırıklı Rize fayı geçmektedir. Meryemana Deresi eski bir kırık hattı konumundadır. Kaldera sınır fayı da Milli Park alanını doğu-batı yönünde kesmektedir. Deprem odak noktaları milli parkın güneyinde son derece yoğun bir şekilde bulunmaktadır. Bu yoğunluk Kuzey Anadolu Fay hattından kaynaklanmaktadır. Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi verilerine göre Trabzon ilinde 2012-2013 yılları arasında meydana gelen ve büyüklükleri Richter ölçeğine göre 3'ün üstünde (derinlik: 16,2, büyüklük: 3,2) 1 deprem meydana gelmiştir (Şekil 38).

Şekil 38. Türkiye’de ve mili park alanında son bir yılda olan depremler (URL-19, 2015).

3.1.2.4. İklim Koşulları

Altındere Vadisi Milli Parkı sahip olduğu jeomorfolojik özellikler ve bulunduğu konum itibariyle kendi özgü iklimsel şartlara sahiptir. Bunda Karadeniz’e paralel olarak uzanan sıra dağların kuzeye ve denize bakan yamaçlar üzerinde yer alması etkilidir. Karadeniz’e uzanan paralel sırtlar yüksek Zigana Dağları ile birleşerek alanın Doğu Karadeniz İklim Tipi içinde yer almasına neden olmaktadır (Menteş, 1992). Ancak alanın kuzeydeki yüksek kesimlerinde yağış miktarının az olması Milli park sahasının Doğu Karadeniz İklimi ile Orta Karadeniz İklimi arasında kalmasında etkili olmaktadır.

Alanın kendine özgü iklimsel şartlarına sahip olmasından ötürü iklimsel veriler 2010 yılından itibaren Trabzon Bölge’den değil alanın girişine yerleştirilen Maçka-Altındere Otomatik Meteoroloji Gözlem İstasyonu’ndan elde edilmektedir. 2010-2013 yılları arası elde edilen iklimsel veriler incelendiğinde Altındere Vadisi Milli Parkı’nın ortalama sıcaklığı 10,3°C, en yüksek sıcaklığı 15°C ve en düşük sıcaklığı 6,3°C’dir. Yıllık ortalama yağış miktarı 68,2 mm’dir. Yılın en yağmurlu ayları ise Mayıs ve Haziran’dır. Güneşlenme süresi özellikle yaz ayları olan Haziran, Temmuz ve Ağustos’tur. Milli parkta ortalama rüzgar hızı 1,1 m/sn olup ay bazında 1,6 m/sn’nin üzerine çıkmadığı saptanmıştır.

3.1.2.5. Su Varlığı

Altındere Vadisi Milli Parkı topografik yapısı ve kendine özgü iklim şartları sayesinde su varlığı bakımından zengin bir potansiyele sahiptir. Karların erimesi ile birlikte özellikle bahar aylarında yüksek debili akımlar meydana gelmektedir. Vadiyi kuzeyden güneye ikiye bölen Meryamana Deresi, güneyde Deveboynu Tepe, kuzeyinde ve Çakır Gölü yakınlarından doğan ana akarsu akışı boyunca bünyesine yan kollardan gelen Aksu deresi, Haliya deresi, İncesu deresi, Mays Deresi, Kürtdere, Karataş Manıklı, Gırlavu, Seslikaya ve Zalişki Derelerinden gelen suları almakta ve kuzeyde havza çıkışında Maçka Deresi ile birleşmektedir (Şekil 39).

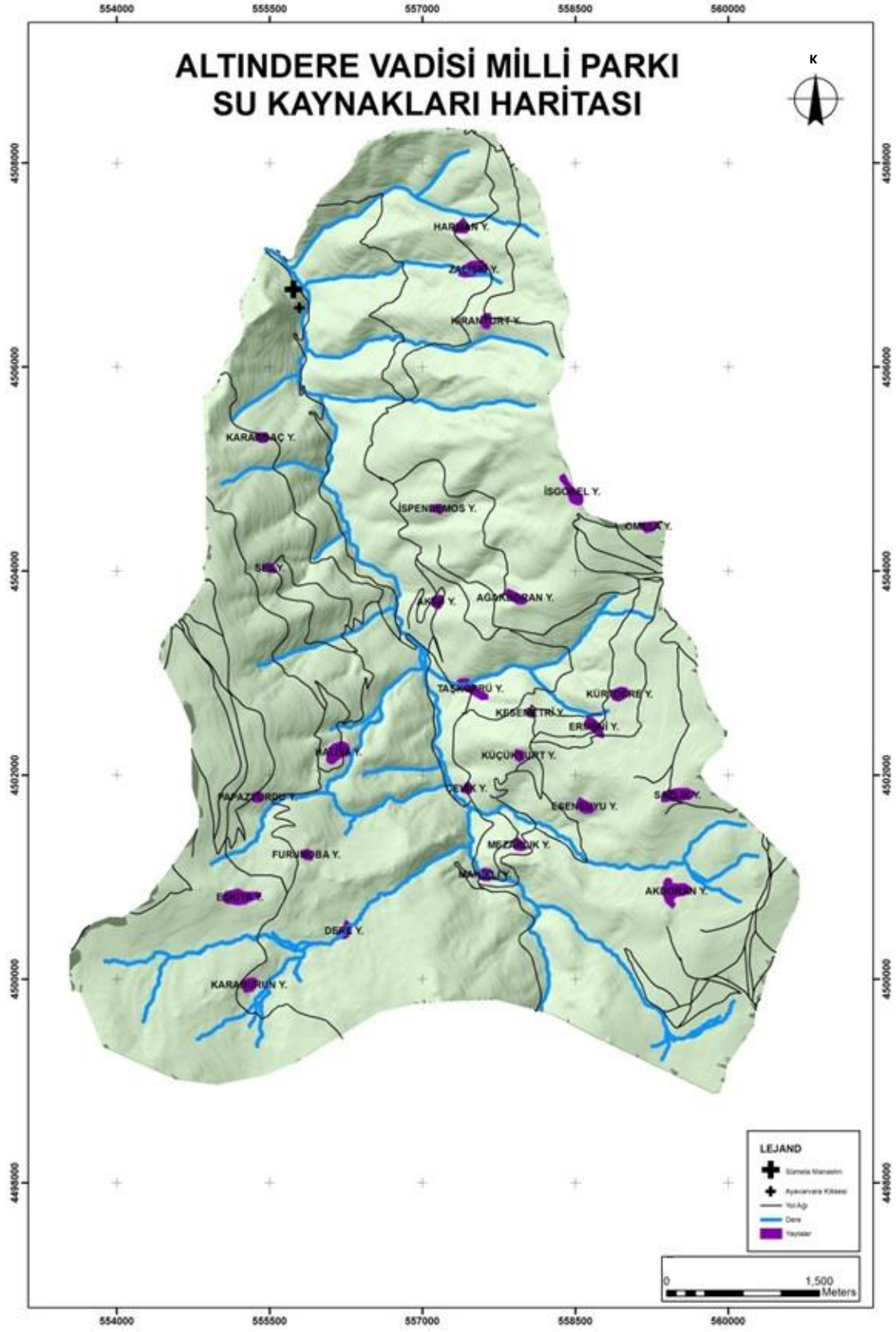
Şekil 39. Meryamana deresini besleyen yan kollardan görünüm

Milli park alanının yüzey sularını Meryamana Deresi ve bu derenin yan kolları ile park sınırları dışında bulunan Çakır Gölü meydana getirmektedir (Şekil 40). Park alanındaki yüzey sularının, fiziksel-kimyasal özellikleri ile su kalitesinin kaliteli olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra Haliya deresi Haliya yaylasındaki heyelanı tetiklemekte ve bu durum yaylacılığı olumsuz yönde etkilemektedir (Anonim, 2014).

Şekil 40. Çakırgöl

Milli Park alanına ait su kaynakları haritası Şekil 41’de gösterilmektedir.

Şekil 41. Altındere Vadisi Milli Parkı su kaynakları haritası

3.1.2.6. Bitki Varlığı

Altındere Vadisi Milli Parkı, içinde bulunduğu vejetasyon zonları bakımından Mayr'ın Orman Zonlarına göre Piceatum, Alpinetum zonlarında (Menteş, 1992), Davis'e göre ise Holartik Bölge'nin, Avrupa-Sibirya fitocoğrafik alanının Karadeniz Provensinin Kolşik kesiminde yer almaktadır (Anonim, 2001).

Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün Altındere Vadisi Milli Parkı'nda yürüttükleri çalışma doğrultusunda, 102 familyaya ait 339 cins, 535 tür, 30 alttür ve 9 varyete tespit edilmiştir. Bunlardan 6 tür az tehlikede (LC), 4 tür zarar görebilir (VU), 1 tür tehlike altına girmeye aday (NT) tehlike kategorisindedir. Ayrıca endemik olmayıp tehlike kategorisi önemli 5 bitki türünden 4' ü zarar görebilir (VU), 1'i tehlikede (EN) kategorisinde bulunmaktadır.

Bitkilerin fitocoğrafik bölgelere dağılımı ise İran-Turan 4, Avrupa-Sibirya 119, Hyrcano-Öksin 12 ve Akdeniz 14 şeklindedir. Vadi sınırları içerisinde 10 endemik bitki türü bulunmaktadır. Bu türler;

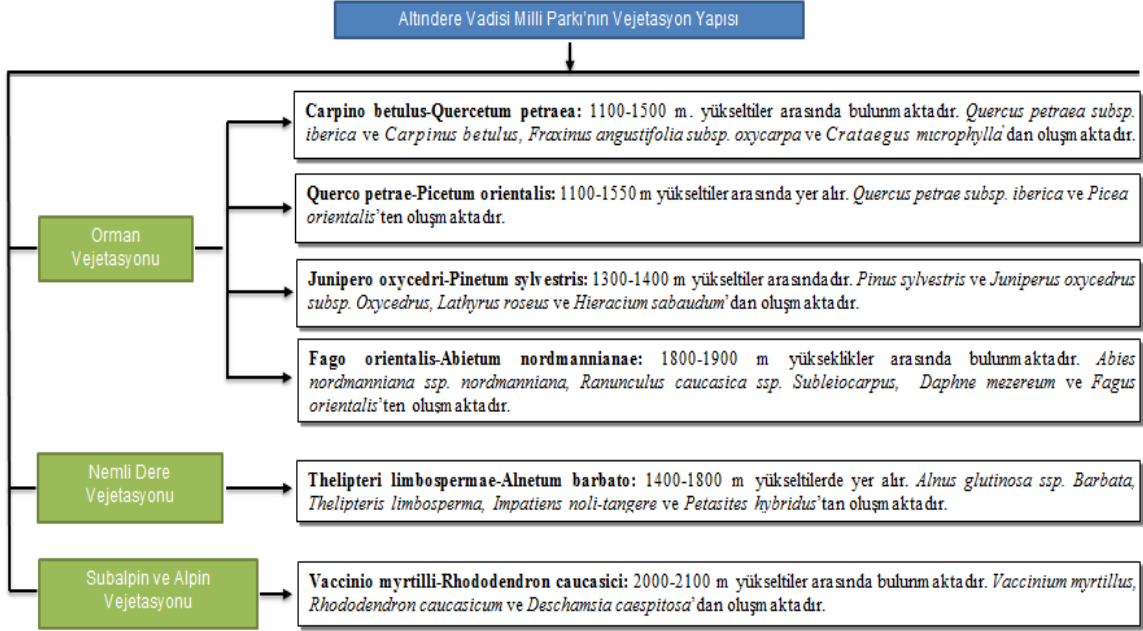
- *Delphinium formosum* (Hazeran)
- *Papaver lateritium* (Gelincik)
- *Onobrychis armena* (Korunga)
- *Trifolium pannonicum ssp. elongatum* (Üçgül)
- *Achillea sintenisii* (Arslan pençesi)
- *Sempervivum armenum var. armenum*
- *Lonicera caucasica ssp. orientalis* (Hanımeli)
- *Senecio platyphyllos var. glandulosus* (Kanarya otu)
- *Campanula betulifolia* (Çan çiçeği)
- *Betula browicziana* (Huş ağacı)

Endemik olamayıp tehlike kategorisi önemli olan 5 bitki türü ise;

- *Senecio fluviatilis* (Kanarya otu)
- *Myosotis lazica* (Unutmabeni çiçeği)
- *Galanthus rizehensis* (Kardelen)
- *Erysimum deflexum* (Erisimum)
- *Lilium carniolicum ssp. ponticum var. ponticum* (Zambak)

- Vejetasyon Yapısı

Altındere Vadisi Milli Park alanının vejetasyon yapısı 3'e ayrılmaktadır (Şekil 42).

Şekil 42. Altındere Vadisi Milli Park'ının vejetasyon yapısı

- Orman Yapısı

Altındere Vadisi Milli Park'ında orman sınırı 900-2000 m arasında değişmektedir (Şekil 43).

Şekil 43. Orman üst sınırı

1100 m'lik bu yükselti aralığında farklı ağaç türleri bulunmaktadır. Alanda bulunan hakim ağaç türleri Doğu Ladini (*Picea orientalis*), Doğu Kayını (*Fagus orientalis*), Doğu Karadeniz Göknaarı (*Abies nordmanniana*) ve Kızılağaç (*Alnus glutinosa sub. berbata*)'dır (Şekil 44).

Şekil 44. Alana hakim olan türlerden doğu ladini

Bu tür ağaçlar saf ya da karışık meşçereler halinde bulunmaktadır (Şekil 45).

Şekil 45. Doğu ladini ve kayının karışık meşçereler oluşturması

Bunun dışında sarıçam, karaağaç, kestane, meşe, gürgen, ıhlamur, ceviz, titrek kavak, huş, akasya, akçaağaç, şimsir, ormangülü, böğürtlen, taflan, karayemiş, ayıüzümü, kuşburnu, ahududu, eğrelti otu ve çeşitli çayır ve mera otları diğer türleri oluşturmaktadır.

Altındere Vadisi Milli Parkı'nın en önemli ve hatta sembolü sayılabilecek Doğu Ladini (*Picea orientalis*) doğal yaşlı ormanlar olarak adlandırılabilirler. Özellikle alanın doğu kısmı doğal yaşlı orman karakterine sahiptir. Doğu Ladini doğu, batı ve güney bakılarda saf meşçereler halinde, kuzey bakılarda ise yapraklı türler ile karışık olarak bulunmaktadır. Yapraklı türlerin ise güney bakılarda azaldığı ve kuzey bakılarda çoğaldığı görülmektedir. Sucul alanlar olan su kenarı ve dere boylarında ise Kızılağaç bulunmaktadır. Alanın güney kesimlerinde daha çok Sarı Çam bulunmaktadır. Göknar, doğu ve Kayın batı bakılarda görülmektedir.

Vaccinium arctostaphylos (Trabzon Çayı, Ayı Üzüümü) BERN listesinde bulunan tek odunsu takson olup popülasyonu Avrupa ölçeğinde tehdit altında olmasına karşın Türkiye'deki durumunda bir tehlike söz konusu değildir.

Sümela Manastırı ve çevresinde sık rastlanan odunsu türler şunlardır (Tablo 22);

Tablo 22. Odunsu türler (Anonim, 2012).

Latince Adı	Latince Adı
<i>Acer cappadocicum</i> Gled. var. <i>cappadocicum</i> Hyr.-Eux.	<i>Ribes alpinum</i> L. Euro-Sib.
<i>Acer platanioides</i> L. Euro-Sib.	<i>Ribes biebersteinii</i> Berl. ex DC. Eux.
<i>Acer trautvetteri</i> Medw. Eux.	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. Alien.
<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn. subsp. <i>barbata</i> (C.A.Mey.) Yalt. Eux.	<i>Rubus hirtus</i> Waldst. & Kit. Eux.
<i>Carpinus betulus</i> L. Euro-Sib.	<i>Rubus idaeus</i> L.
<i>Carpinus orientalis</i> Mill.	<i>Salix alba</i> L. Euro-Sib.
<i>Castanea sativa</i> Mill. Euro-Sib.	<i>Salix caprea</i> L. Euro-Sib.
<i>Clematis vitalba</i> L.	<i>Sambucus nigra</i> L. Euro-Sib.
<i>Corylus avellana</i> L. var. <i>pontica</i> (C.Koch) Winkl. Eux.	<i>Sorbus aucuparia</i> L. Euro- Sib.
<i>Euonymus europaeus</i> L. Euro-Sib.	<i>Staphylea pinnata</i> L. Euro-Sib.
<i>Euonymus latifolius</i> (L.) Mill. subsp. <i>Latifolius</i>	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V.Engl.
<i>Fagus orientalis</i> Lipsky Euro-Sib.	<i>Ulmus glabra</i> Huds. Euro-Sib.
<i>Hedera colchica</i> (C.Koch) C.Koch Eux.	<i>Ulmus minor</i> Mill. subsp. <i>Minor</i>
<i>Ilex colchica</i> Pojark. Eux.	<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L. Eux.
<i>Juglans regia</i> L.	<i>Viburnum orientale</i> Pall. Eux.
<i>Laurocerasus officinalis</i> Roem. Eux.	<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach subsp. <i>nordmanniana</i> Eux.

Tablo 22'nin devamı

Latince Adı	Latince Adı
<i>Lonicera caucasica</i> Pall. subsp. <i>orientalis</i> (Lam.) Chamb. & Long Endemic, LR (lc).	<i>Juniperus communis</i> L. subsp. <i>alpina</i> (Sm.) Celak.
<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop. Medit.	<i>Rhododendron luteum</i> Sweet Eux
<i>Platanus orientalis</i> L.	<i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i> Eux
<i>Populus tremula</i> L. Euro-Sib.	<i>Taxus baccata</i> L.
<i>Picea orientalis</i> (L.) Link Eux.	
<i>Pinus sylvestris</i> L. var. <i>hamata</i> Steven Euro-Sib.	

Milli Park içerisinde öne çıkan bazı türler ise Tablo 23'de verilmektedir.

Tablo 23. Altındere Vadisi Milli Parkı'nda önde gelen türler (Menteş, 1992).

Latince Adı	Türkçe Adı	Latince Adı	Türkçe Adı
<i>Abies nordmanniana</i>	Doğu Karadeniz Göknarı	<i>Quercus petraea ssp. Iberica</i>	Çoruh Meşesi
<i>Acer trautvetteri</i>	Kayın Gövdeli Akçağaç	<i>Ribes biebersteinii</i>	Frenk Üzüümü
<i>Acer cappadocicum</i>	Doğu Karadeniz Akçağaç	<i>Rhododendron ponticum</i>	Mor Çiçekli Ormangülü
<i>Acer platanoides</i>	Çınaryapraklı Akçağaç	<i>Rhododendron luteum</i>	Sarı Çiçekli Ormangülü
<i>Acer campastre</i>	Ova Akçağaç	<i>Sambucus nigra</i>	Siyah Mürver
<i>Alnus glutinosa ssp. Barbata</i>	Sakallı Kızılğaç	<i>Sorbus aucuparia</i>	Kuşüvezi
<i>Betula litwingwii</i>	Tüylü Huş	<i>Tilia rubra</i>	Kafkas İhlamuru
<i>Betula pendula</i>	Siğilli huş	<i>Ulmus glabra</i>	Dağ Karağacı
<i>Carpinus betulus</i>	Adi Gürgen	<i>Vaccinium lantana</i>	Trabzon Çayı
<i>Castanea sativa</i>	Anadolu Kestanesi	<i>Viburnum lantana</i>	Tüylü Kartopu
<i>Corylus avellana</i>	Adi Fındık	<i>Agrostis tenuis</i>	Narin Tavusotu
<i>Euonymus europaeus</i>	Adi Papazkühahı	<i>Ballarochloa polychroa</i>	Çokrenkli Salimotu
<i>Fagus orientalis</i>	Doğu Kayını	<i>Deschampsia caespitosa</i>	Çayır Timsahotu
<i>Hedera colchica</i>	Kafkas Orman Sarmaşığı	<i>Festica ovina</i>	Koyun Yumağı
<i>Ilex colchica</i>	Çoban Püskülü	<i>Helictotrichon pratense</i>	Çayır Yulafı
<i>Juglans regia</i>	Adi Ceviz	<i>Lotus corniculatus</i>	Adigüzel Boynuzu
<i>Laurocerasus officinalis</i>	Karayemiş	<i>Nardus stricta</i>	Topuk Otu (Hasır Otu)
<i>Lonicera caucasica</i>	Hammeli	<i>Phleum alpinum</i>	Alpin Kelkuyruğu
<i>Picea orientalis</i>	Doğu Ladini	<i>Trisetum flavescens</i>	Altın Yulaf
<i>Populus tremula</i>	Titrete Kavak	<i>Trifolium hybridum</i>	Melez Üçgül

3.1.2.7. Hayvan Varlığı

Türkiye jeopolitik konumu sebebiyle gerek bitki örtüsü, gerek iklimsel şartları ve gerekse zengin yaban hayatıyla çeşitlilik göstermektedir. Özellikle Altındere Vadisi Milli Parkı'nının bulunduğu bölge Batı Palearktiğin en önemli kuş göç yollarından birisi üzerinde yer almakta ve özellikle yırtıcı kuş türleri tarafından kuzey-güney göçü esnasında yoğun olarak kullanılmaktadır. Ancak milli parkın alansal büyüklüğü memeliler için yetersizdir.

Altındere Vadisi Milli Parkı'nın hayvan varlığını böcekler, sucul fauna, iki yaşamlılar, sürüngenler, memeliler ve kuşlar ve balıklar oluşturmaktadır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planına göre milli park alanının hayvan varlığı envanteri şu şekildedir (Anonim, 2014);

- Böcekler

7 takıma ait 39 familyadan 70 tür böcek tespit edilmiştir. Endemik böcek türü tespit edilmemiştir.

- Sucul Fauna

Milli park sınırları içinde 34 takson tespit edilmiştir.

- İki Yaşamlılar

Altındere Milli Parkı içerisinde 11 tür tespit edilmiştir. Belirlenen amfibi türlerinden 5 tanesi Bern sözleşmesi EK II (Kesin koruma altındaki fauna türleri) listesinde, 6 tanesi de EK III (Korunan fauna türleri) listesinde yer almaktadır (Tablo 24).

- Sürüngenler

Alanda 21 sürüngen türü tespit edilmiştir. Belirlenen sürüngen türlerinden 9 tanesi Bern sözleşmesi EK II (Kesin koruma altındaki fauna türleri) listesinde, 12 tanesi de EK III (Korunan fauna türleri) listesinde yer almaktadır (Tablo 25). Park alanında çok az görülmekte olup *Vipera barani* ve *Vipera ammodytes* türü zehirli engerek yılanı tespit edilmiştir.

Tablo 24. Bölgede belirlenen amphibia (iki yaşamlı) türleri (Anonim, 2005).

SINIF	TAKIM	AİLE	TÜR (<i>Latince, Türkçe</i>)	BERN	IUCN
AMPHIBIA	Urodela	<i>Salamandridae</i> (Semenderler)	<i>Mertensiella caucasica</i>	EK III	VU
			(Kafkas Semenderi)		B2ab(iii)
			<i>Triturus vittatus</i>	EK III	NE
			(Şeritli Semender)		
			<i>Triturus karelinii</i>	EK II	NE
			(Taraklı Semender)		
			<i>Bufo bufo</i>	EK III	NE
			(Siğilli Kurbağa)		
			<i>Bufo viridis</i>	EK II	NE
			(Gece Kurbağası)		
			<i>Hyla arborea</i>	EK II	NT
			(Ağaç Kurbağası)		
			<i>Pelodytes caucasicus</i>	EK II	NE
			(Kafkas Kurbağası)		
Anura	<i>Ranidae</i>	<i>Rana camerani</i>	EK III	NE	
		(Şeritli Kurbağa)			
		<i>Rana dalmatina</i>	EK II	NE	
		(Çevik Kurbağa)			
		<i>Rana macrocnemis</i>	EK III	NE	
		(Uludağ Kurbağası)			
<i>Rana ridibunda</i> s.l.	EK III	NE			
Ova Kurbağası)					

Tablo 25. Bölgede belirlenen sürüngen türleri (Anonim, 2005).

SINIF	TAKIM	AİLE	TÜR (<i>Latince, Türkçe</i>)	BERN	IUCN
REPTILIA	Squamata	<i>Anguidae</i>	<i>Anguis fragilis</i>	EK III	NE
			(Yılanımsı Kertenkele)		
			<i>Pseudopus apodus</i>	EK II	NE
			(Oluklu Kertenkele)		
			<i>Hemidactylus turcicus</i>	EK III	NE
			(Geniş Parmaklı Keler)		
<i>Lacerta viridis</i>	EK II	NE			
(Yeşil Kertenkele)					

Tablo 25'in devamı

	<i>Darevskia derjugini</i> (Artvin Kertenkelesi)	EK III	NE
	<i>Darevskia parvula</i> (Gürcü Kertenkelesi)	EK III	NE
	<i>Darevskia rudis</i> (Trabzon Kertenkelesi)	EK III	NE
	<i>Darevskia sp.</i>	EK III	NE
	<i>Darevskia valentini</i> (Valentin Kertenkelesi)	EK III	NE
	<i>Ophisops elegans</i> (Tarla Kertenkelesi)	EK II	NE
	<i>Coronella austriaca</i> (Avusturya Yılanı)	EK II	NE
	<i>Elaphe hohenackeri</i> (Kafkas Yılanı)	EK III	NE
	<i>Elaphe quatuorlineata</i> (Sarı Yılan)	EK II	NE
	<i>Elaphe longissima</i> (Eskülap Yılanı)	EK II	NE
<i>Colubridae</i>	<i>Haemorrhois ravergieri</i> (Kocabaş Yılan)	EK III	NE
	<i>Natrix natrix</i> (Yarı Sucul Yılan)	EK III	NE
	<i>Natrix tessellata</i> (Su Yılanı)	EK II	NE
	<i>Platyceps najadum</i> (İnce Yılan)	EK III	NE
<i>Typhlopidae</i>	<i>Typhlops vermicularis</i> (Kör Yılan)	EK III	NE
	<i>Vipera ammodytes</i> (Boynuzlu Engerek)	EK II	NE
<i>Viperidae</i>	<i>Vipera barani</i> (Baran Engereği)	EK II	NE

- Memeliler

Memeliler böcekçiller, yarasalar, tavşanlar, kemiriciler, etçiller ve toynaklılar olmak üzere altıya ayrılmaktadır. Belirlenen 9 tür böcekçilden 7 tanesi EK III (Korunan fauna

türleri) listesinde, 10 yarasa türünden 9 tanesi Bern sözleşmesi EK II (Kesin koruma altındaki fauna türleri) listesinde, 1 tanesi de EK III (Korunan fauna türleri) listesinde, 22 kemirici türünden 1 tanesi Bern sözleşmesi EK II (Kesin koruma altındaki fauna türleri) listesinde, 5 tanesi de EK III (Korunan fauna türleri) listesinde, 1 letçil türden 4 tanesi Bern sözleşmesi EK II (Kesin koruma altındaki fauna türleri) listesinde, 4 tanesi de EK III (Korunan fauna türleri) listesinde, 5 toynaklı türünden 1 tanesi Bern sözleşmesi EK II (Kesin koruma altındaki fauna türleri) listesinde, 3 tanesi de EK III (Korunan fauna türleri) listesinde yer almaktadır. Alanda tek bir tavşan türü belirlenmiştir ve toplam 58 memeli türü saptanmıştır (Tablo 26).

Tablo 26. Bölgede belirlenen memeliler (Anonim, 2005).

TAKIM	AİLE	TÜR (<i>Latince</i> , Türkçe)	BERN	IUCN
	<i>Erinaceidae</i>	<i>Erineceus concolor</i> (Doğu Kirpisi)	-	NE
		<i>Crocidura gueldenstedti</i> (Sivrifare)	EK III	NE
		<i>Crocidura leucodon</i> (Beyazdışlı Sivrifare)	EK III	NE
		<i>Crocidura suaveolens</i> (Sivriburunlu Bahçefaresi)	EK III	NE
<i>INSECTIVORA</i> (Böcekçiller)	<i>Soricidae</i>	<i>Neomys teres</i> (Bataklık Sivrifaresi)	EK III	NE
		<i>Sorex raddei</i> (Radde Sivrifaresi)	EK III	NE
		<i>Sorex satunini</i> (Kafkas Sivrifaresi)	EK III	NE
		<i>Sorex volnuchini</i> (Kafkas Sivrifaresi)	EK III	NE
	<i>Talpidae</i>	<i>Talpa levantis</i> (Anadolu Köstebeği)	-	NE
<i>LAGOMORPHA</i> (Tavşan)	<i>Leporidae</i>	<i>Lepus europaeus</i> (Yabani Tavşan)	-	NE

Tablo 26'nin devamı

		<i>Rhinolophus ferrumequinum</i> (Nalburunlu Büyük yarasa)	EK II	LR/nt
	<i>Rhinolophidae</i>	<i>R. hipposideros</i> (Nalburunlu Küçük yarasa)	EK II	NE
		<i>R. euryale</i> (Akdeniz Nalburunlu yarasası)	EK II	VU A2c
		<i>Myotis myotis</i> (Farekulaklı Büyük yarasa)	EK II	LR/nt
		<i>Myotis mystacinus</i> (Bıyıklı Küçük yarasa)	EK II	NE
CHIROPTERA (Yarasa)	<i>Vespertilionidae</i>	<i>Eptesicus serotinus</i> (Genişkanatlı Yarasa)	EK II	NE
		<i>Pipistrellus pipistrellus</i> (Cüce Yarasa)	EK III	NE
		<i>Hypsugo savii</i> (Savi'nin Cüce Yarasası)	EK II	NE
	<i>Miniopteridae</i>	<i>Miniopterus schreibersii</i> (Uzunkanatlı Yarasa)	EK II	NE
	<i>Molossidae</i>	<i>Tadarida teniolis</i> (Buldog Yarasa)	EK II	NE
ARTIODACTYLA (Toynaklılar)	<i>Suidae</i>	<i>Sus scrofa</i> Yaban Domuzu	-	NE
	<i>Cervidae</i>	<i>Capreolus capreolus</i> Karaca	EK III	NE
		<i>Cervus elaphus</i> Kızıl Geyik	EK III	NE
	<i>Bovidae</i>	<i>Rupicapra rupicapra asiatica</i> Çengel Boynuzlu Dağkeçisi	EK III	DD
		<i>Capra aegagrus</i> Yaban Keçisi	EK II	VU A2cde

Tablo 26'nin devamı

TAKIM	AİLE	TÜR (<i>Latince, Türkçe</i>)	BERN	IUCN
RODENTIA (kemiriciler)	<i>Sciuridae</i>	<i>Sciurus vulgaris</i> (Mavi Sincap)	EK III	NT
		<i>Sciurus anomalus</i> (Kızıl Sincap)	EK II	LR/nt
		<i>Spermophilus xanthopyrnus</i> (Gelengi)		NE
		<i>Cricetulus migratorius</i> (Cüce Aurtlak)		LR/nt
		<i>Clethrionomys glareolus</i> (Kızıl Orman Faresi)		NE
		<i>Microtus rossioasubmeridionalis</i> <i>Microtus</i> sp. (Tarla faresi)		NE
		<i>Chionomys roberti</i> (Robert Karfaresi)		LR/nt
		<i>Chionomys nivalis</i> (Karfaresi)	EK III	LR/nt
		<i>Microtus majori</i>		NE
		<i>Apodemus iconicus</i>		NE
		<i>Apodemus mystacinus</i> (Kayalık faresi)		NE
		<i>Apodemus sylvaticus</i> (Orman faresi)		NE
		<i>Apodemus uralensis</i> (Orman faresi)		NE
		<i>Apodemus flavicollis</i> (Sarıboyunlu orman faresi)		NE
		<i>Rattus rattus</i> (Çatı Sıçanı)		NE
		<i>Rattus norvegicus</i> (Lağım Sıçanı)		NE
		<i>Mus domesticus</i> (Evfaresi)		NE
		<i>Mus macedonicus</i> (Evfaresi)		NE

Tablo 26'nın devamı

	<i>Dryomys nitedula</i> (Hasancık)	EK III	LR/nt
	<i>Glis glis</i> (Yediuyur)	EK III	LR/nt
	<i>Muscardinus avellanarius</i> (Fındık Faresi)	EK III	NE
CARNIVORA (Etciller)	<i>Canis lupus</i>	EK II	NE
	<i>Kurt</i> <i>Canis aureus</i>	-	NE
	<i>Çakal</i> <i>Vulpes vulpes</i>	-	NE
	<i>Tilki</i> <i>Mustela nivalis</i>	EK III	NE
	<i>Gelincik</i> <i>Martes martes</i>	EK III	NE
	<i>Ağaç Sansarı</i> <i>Martes foina</i>	EK III	NE
	<i>Kaya Sansarı</i> <i>Meles meles</i>	EK III	NE
	<i>Porsuk</i> <i>Lutra lutra</i>	EK II	NT
	<i>Susamuru</i> <i>Ursidae</i> <i>Ursus arctos</i> Ayı	EK II	NE
	<i>Lynx lynx</i> Vaşak	-	NT
	<i>Felidae</i> <i>Felis silvestris</i>	EK II	NE
	<i>Yaban kedisi</i>		

- Kuşlar

Alanda 52 kuş türü saptanmıştır. Endemik kuş türüne rastlanılmamıştır. 45 tür Ber sözleşmesine göre koruma altında olup 2 tür tehlike altına girmeye aday (VU) tehlike kategorisinde yer almaktadır (Tablo 27).

Tablo 27. Alanda belirlenen kuş türleri (Anonim, 2005).

Latince Adı		Türkçe Adı	
<i>Accipiter nisus</i>	Atmaca	<i>Anthus spinoletta</i>	Dağ Incirkuşu
<i>Buteo rufinus</i>	Kızıl Şahin	<i>Anthus pratensis</i>	Çayır Incirkuşu
<i>Buteo buteo</i>	Şahin	<i>Motacilla cinerea</i>	Dağ Kuyruksallayanı
<i>Pernis apivorus</i>	Arı Şahini	<i>Motacilla flava feldegg</i>	Sarı kuyruksallayan
<i>Aquila chrysaetos</i>	Kaya Kartalı	<i>Motacilla alba</i>	Ak Kuyruksallayan

Tablo 27'nin devamı

<i>Falco tinnunculus</i>	Kerkenez	<i>Cinclus cinclus</i>	Dere Kuşu
<i>Falco subbuteo</i>	Delice Doğan	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Çıt Kuşu
<i>Athena noctua</i>	Kukumav	<i>Prunella modularis</i>	Dağ bülbülü
<i>Dendrocopos major</i>	Orman Alaca	<i>Erithacus rubecula</i>	Kızılgardan
	Ağaçkakan		
<i>Galerida cristata</i>	Tepeli Toygar	<i>Luscinia megarhynchos</i>	Bülbül
<i>Alauda arvensis</i>	Tarlakuşu	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Kara Kızılkuyruk
<i>Eremophila alpestris</i>	Kulaklı Toygar	<i>Saxicola rubetra</i>	Çayır Taşkuşu
<i>Ptyonoprogne rupestris</i>	Kaya Kırlangıcı	<i>Oenanthe oenanthe</i>	Kuyrukkakan
<i>Delichon urbica</i>	Ev Kırlangıcı	<i>Oenanthe finschii</i>	Ak Sırtlı Kuyrukkakan
<i>Anthus trivialis</i>	Ağaç Incirkuşu	<i>Turdus viscivorus</i>	Ökse Ardıcı
<i>Oenanthe hispanica</i>	Kara Kulaklı Kuyrukkakan	<i>Phylloscopus collybita</i>	Çıvgın
<i>Turdus torquatus</i>	Boğmaklı Ardıç	<i>Phylloscopus trochiloides nitidus</i>	Yeşil Söğüt Bülbülü
<i>Turdus merula</i>	Karatavuk	<i>Regulus regulus</i>	Çalikuşu
<i>Turdus philomelos</i>	Öter Ardıç	<i>Parus ater</i>	Çam Baştankarası
<i>Parus major</i>	Büyük Baştankara	<i>Passer domesticus</i>	Serçe
<i>Garrulus glandarius</i>	Alakarga	<i>Carduelis flavirostris</i>	Sarı gagalı ketenkuşu
<i>Corvus corax</i>	Kuzgun	<i>Loxia curvirostra</i>	Çaprazgaga
<i>Sitta tephronota</i>	Büyük kaya sıvacıkuşu	<i>Carpodacus erythrinus</i>	Çütre
<i>Sitta neumayer</i>	Kaya sıvacıkuşu	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Şakrak Kuşu
<i>Fringilla coelebs</i>	Ispinoz	<i>Carduelis spinus</i>	Karabaşlı İskete
<i>Serinus pusillus</i>	Kara İskete	<i>Carduelis cannabina</i>	Ketenkuşu

- Balıklar

Meryemana Deresi'nde Karadeniz Alabalığı (*Salmo trutta labraxve*) ve (Anadolu Alabalığı) *Salmo trutta macrostigma* bulunmaktadır. Bu türler Avrupa Omurgalıları Kırmızı Liste kategorisinde tehlike altındaki Avrupa'nın endemik türleri arasından bulunmaktadır.

3.1.3. Kültürel Kaynak Değerleri

3.1.3.1. Arazi Kullanımı ve Geleneksel Mimari

Altındere Vadisi Milli Park alanı içerisinde bulunan Sümela Manastırı'nın yakın çevresi 26.03.1997 tarih ve 2278 sayılı karar ile I. derece doğal sit alanı, Sümela Manastırı ve St. Barbara (Ayavayvara) Kilisesi'ni kapsayan bölge 03.08.1998 tarih ve 3214 sayılı karar ile I. derece arkeolojik sit ilan edilmiştir. Altındere Yerleşmesi ise 03.08.1998 tarih 3215 sayılı karar ile II. Derece doğal sit ilan edilmiştir.

Çalışma alanını oluşturan Trabzon İli Maçka İlçesi idari sınırları içerisinde bulunan Altındere Vadisi Milli Parkı 4468 ha'dır. Doğu Karadeniz Dağları'nın kuzey yamacında bulunana alanın doğusunda Semen Tepesi, Kurtluçeşme Tepesi, Sazlık Tepesi; batısında Yanık Tepesi, İstihkam Tepesi, Çatal Tepe; kuzeyinde Goflagol Tepesi; güneyinde Taşkesen Tepesi, Koskoma Tepesi ve İncesu Tepesi bulunmaktadır. Altındere köylerinin bir bölümünü sınırları içerisine aldığı ve içerisinde 27 yayla bulundurduğu görülmektedir.

Milli Park içerisinde bulunan yaylalar şunlardır;

Ağakboran Yaylası: 1900 m yükseklikte bulunan alan milli parkın orta kesimi doğu yönünde yer almaktadır. Evler taştan tek katlı olup ahır olarak kullanılan kısmı araziye gömülüdür.

Akboran Yaylası: 2300 m yükseklikte bulunmaktadır. Milli parkın güney doğu yönünde bulunmaktadır. 30 hanelik yaylada 12 hane aktif olarak kullanılmaktadır. Yayla evleri taştan olup tek katlıdır. Ahır olarak kullanılan kısmı araziye gömülüdür.

Aksu Yaylası: Milli parkın orta kısmında 1700 m yükseklikte yer almaktadır. Evler taştan olup tek katlıdır. Geleneksel mimariye uygun olarak yapılan evlerin alt katı ahır olarak kullanılmaktadır.

Çevik Yaylası: Milli parkın orta güney kesiminde 1700 m yüksekliğindedir. Yayla evleri ahşap ve taştan yapılmış olup tek katlıdır. Yapıların toprağa gömülen kısmı ahır olarak kullanılmaktadır.

Dere Yaylası: 2300 m yükseklikteki bulunan yayla, milli park alanının güney batı yönündedir. 8 hanelik yaylada 6 hane kullanılmaktadır. Yayla evleri taştan ve tek katlıdır. Araziye gömülen kısmı ahır olarak kullanılmaktadır.

Ermeni Yaylası: Milli parkın güney doğusunda 2200 m yükseklikte bulunmaktadır. 5 hanelik yaylada 1 hane aktif olarak kullanıma açıktır. Yayla evler taştan ve tek katlıdır. Alt katı ahır olarak kullanılmaktadır.

Esensuyu Yaylası: Milli parkın güney doğu kesiminde 2100 m yüksekliğinde konumlanmaktadır. 2 hanelik yaylada 1 hane kullanıma açıktır. Yayla evlerinde taş malzeme kullanılmaktadır.

Eşkîya Yaylası: 2300 m yüksekliğinde milli parkın güney batısında bulunmaktadır. Toplam 5 hanenin bulunduğu yaylada 2 hane kullanıma açıktır. Yayla evleri taştan ve tek katlı olup alt katı ahır olarak kullanılmaktadır.

Furunoba Yaylası: Milli parkın güney batısında 2400 m yükseklikte bulunan yayla alandaki en büyük yayla yerleşimidir. 50 hanelik yaylada 35 hane aktif olarak kullanılmaktadır. Yayla evleri genel olarak tek katlı olup inşasında taş malzeme kullanılmıştır. Yayla yerleşiminde bir adet cami ve köy kahvesi bulunmaktadır.

Haliya Yaylası: Milli parkın güney batısında 2000 m yükseklikte bulunmaktadır. Toplam 8 hanelik yaylada 4 hane kullanılmaktadır. Yayla evleri tek katlı olup taştan inşa edilmiştir. Ahır olarak kullanılan alan evlerden ayrı olarak yapılmıştır.

Harman Yaylası: 1900 m yüksekliğinde milli parkın kuzey doğusunda bulunmaktadır. Evler taş ve ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Alt katı ahır olarak kullanılmaktadır.

İsgobel Yaylası: Milli parkın doğusunda 1700 m yüksekliğinde konumlanmaktadır. 8 hanelik yaylada 1 hane kullanıma açık olup evler taş ve ahşaptan inşa edilmiştir.

İspendemos Yaylası: Milli parkın orta kesiminde 1700 m. yükseklikte bulunmaktadır. Evler taş ve ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. 12 hanelik yaylada 1 hane kullanıma açıktır.

Karaağaç Yaylası: Milli parkın kuzey batısında 1600 m yükseklikte bulunmaktadır. Yayla evlerinde taş ve ahşap kullanılmıştır.

Kesemetri Yaylası: Milli parkın orta doğu kesiminde küçük bir yayla yerleşimdir. Evler taştan inşa edilmiştir.

Karaburun Yaylası: Milli parkın güney batısında 2400 m yükseklikte konumlanmaktadır. Toplam 18 hanelik yaylada 3 hane kullanılmaktadır. Yayla evleri taş malzeme ile inşa edilmiş olup tek katlı yapılardır. Alt katı arazi yapısı göz önüne alınarak koda yedirilmiş ve ahır olarak kullanılmaktadır.

Kıranıyurt Yaylası: Milli parkın kuzey doğusunda 1900 m yükseklikte bulunmaktadır. Evlerde taştan inşa edilmiştir.

Küçükyurt Yaylası: 1800 m yüksekliğinde orta doğu kesiminde konumlanan küçük bir yayladır. 2 hanelik yaylada hanelerin tamamı kullanılmaktadır. Evlerde taş ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Evler tek katlı olup alt katı ahır olarak kullanılmaktadır.

Kürtdere Yaylası: Milli parkın güney doğusunda 2200 m yüksekliğinde konumlanmaktadır. 45 hanelik yaylada 30 hane kullanılmaktadır. Yayla evleri taştan yapılmış olup tek katlıdır. Ancak yeni inşa edilen evlerde malzeme olarak betonarme kullanılmaktadır. Gündeme gelen Çakırgöl kayak merkezine yakın oluşu nedeniyle turizm amacıyla gelişim göstereceği paralelinde turistlerce kullanılacağı düşünülmektedir

Manıklı Yaylası: Milli parkın güneyinde 1900 m yüksekliğinde bulunmaktadır. Evler tek katlı olup alt katı arazi koduna gömülmüş ve ahır olarak kullanılmaktadır. İnşasında kullanılan malzeme taştır.

Mezarlık Yaylası: 2100 m yükseklikte milli parkın güneyinde konumlanmaktadır. 10 hanelik yaylada 7 hane kullanılmaktadır. Yayla evleri tek katlı olup taş malzeme ile inşa edilmiştir.

Omela Yaylası: Milli parkın doğusunda 2300 m yüksekliğinde yer almaktadır. 2 hanelik yaylada 1 hane kullanılmaktadır. Yayla evlerinin inşasında taş kullanılmıştır.

Papazyurdu Yaylası: Milli parkın güney batısında 2300 m yükseklikte yer almaktadır. 11 hanelik yaylanın tamamı kullanıma açıktır. Yayla evleri tek katlı olup inşasında taş malzeme kullanılmıştır. Alt kat ise ahır olarak kullanılmaktadır.

Sazlık Yaylası: 2300 m yükseklikte milli parkın güney doğusunda konumlanan 13 hanelik yaylada 4 hane kullanıma açıktır. İnşa edilen geleneksel yayla evleri tek katlı olup taştan yeni evler ise tuğla veya briketten yapılmıştır.

Sel Yaylası: Milli parkın batısında 2000 m yüksekliğinde bulunmaktadır. Toplam 2 hanenin bulunduğu yaylada 1 hane kullanıma açıktır.

Taşköprü Yaylası: Milli parkın güneyinde orta kısımda 1600 m yüksekliğinde konumlanmaktadır. Yükseltisinin az olması sebebiyle orman manzarası ve görsel estetik değerleri ile dikkat çekmektedir. 15 hanelik yaylada 8 hane kullanıma açıktır. Yayla evleri tek katlı olup taştan yapılmıştır.

Zalışki Yaylası: Milli parkın kuzey doğusunda 1800 m yüksekliğinde bulunmaktadır. Taştan inşa edilen yayla evler tek katlı olup alt katı ahır olarak kullanılmaktadır.

Alan içerisinde bulunan 27 yaylada 259 hane bulunmaktadır. Yaylalardaki yerleşimlerde ortalama 5-10 kişi yaşamaktadır. 2400 m'de bulunan Furunuoba Yaylası 50 hanesi ile milli parkın en büyük yerleşmesidir. İçerisinde bir adet cami ve köy kahvesi bulunmaktadır.

Yaylacılık yapanların sayısı 405 kişi olup civar köylerden Haziran-Eylül ayları arasında yaylalara çıkmaktadırlar (Anonim, 2005). Yaylacılık faaliyetinin yapılmadığı yayla sayısı 7 olup bunlar Ağakboran, Çevlik, Harman, Karaağaç, Kesemetri, Kıranyurt ve Zalişki yaylalarıdır. Milli park sınırları içerisinde tarıma dayalı herhangi bir faaliyete izin verilmemektedir. Sadece hayvancılık için dönemsel olarak yaylalara çıkılmaktadır. Mevsimsel olarak kullanılan yaylalarda gerçekleştirilen hayvancılık genellikle 1700-2200 m arasında yapılmaktadır (Şekil 46).

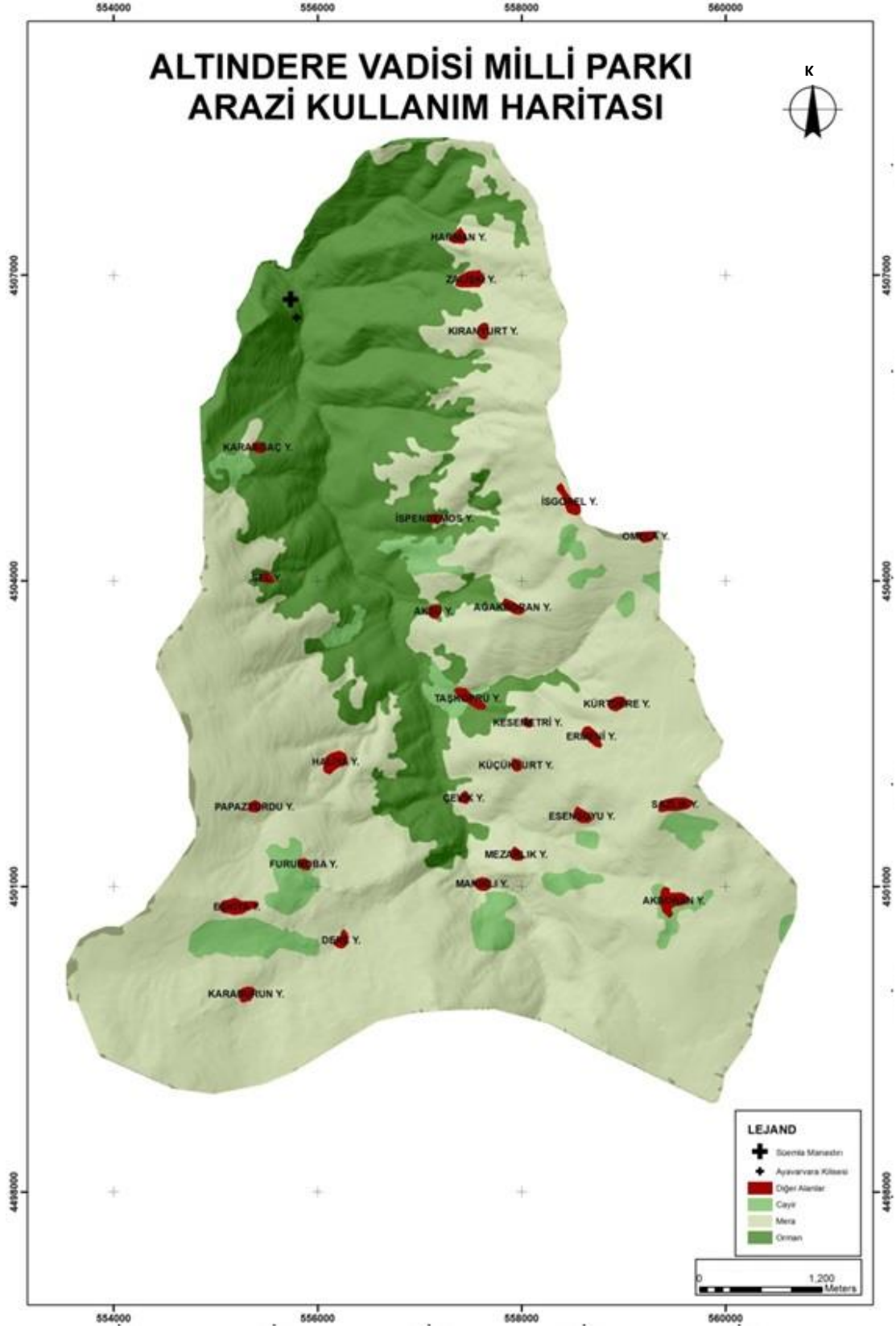
Şekil 46. Yaylalardaki hayvancılık faaliyetleri

Altındere Vadisi Milli Parkı ormanlık alan, mera, çayır ve yayla yerleşim alanlarından oluşmaktadır. Park alanının %23,54'ünü (1051,86 ha) ormanlık alan, %71,00'sini (3172,33 ha) mera alanı, %4,29'unu (191,86 ha) çayır alanı ve %1,17'ini (51,95 ha) yayla yerleşim alanı oluşturmaktadır (Tablo 28).

Tablo 28. Altındere Vadisi Milli Parkı'nın arazi dağılımı

Altındere Vadisi Milli Parkı	ha	Oran (%)
Ormanlık alan	1051,86	23,54
Mera alanı	3172,33	71,00
Çayır alanı	191,86	4,29
Yayla yerleşim alanı	51,95	1,17
Toplam	4468	100

Altındere Vadisi Milli Parkı'nın arazi dağılımını gösteren harita Şekil 47'de verilmektedir.

Şekil 47. Altındere Vadisi Milli Parkı arazi kullanım haritası

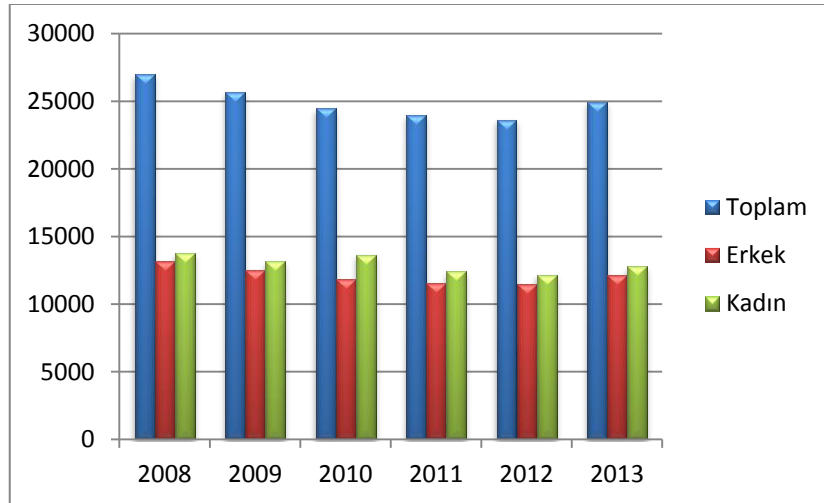
2013 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre, 2008 yılından itibaren ilçenin göç verdiği ancak 2012 yılından itibaren tekrar nüfusunun yükseldiği görülmektedir. Trabzon İli ve Maçka İlçesi'nin nüfus istatistikleri Tablo 29'da verilmektedir.

Tablo 29. Trabzon ve Maçka'nın nüfus istatistikleri

	Erkek	Kadın	Toplam
Trabzon	374.562	383.675	758.237
Maçka	12.164	12.807	24.971

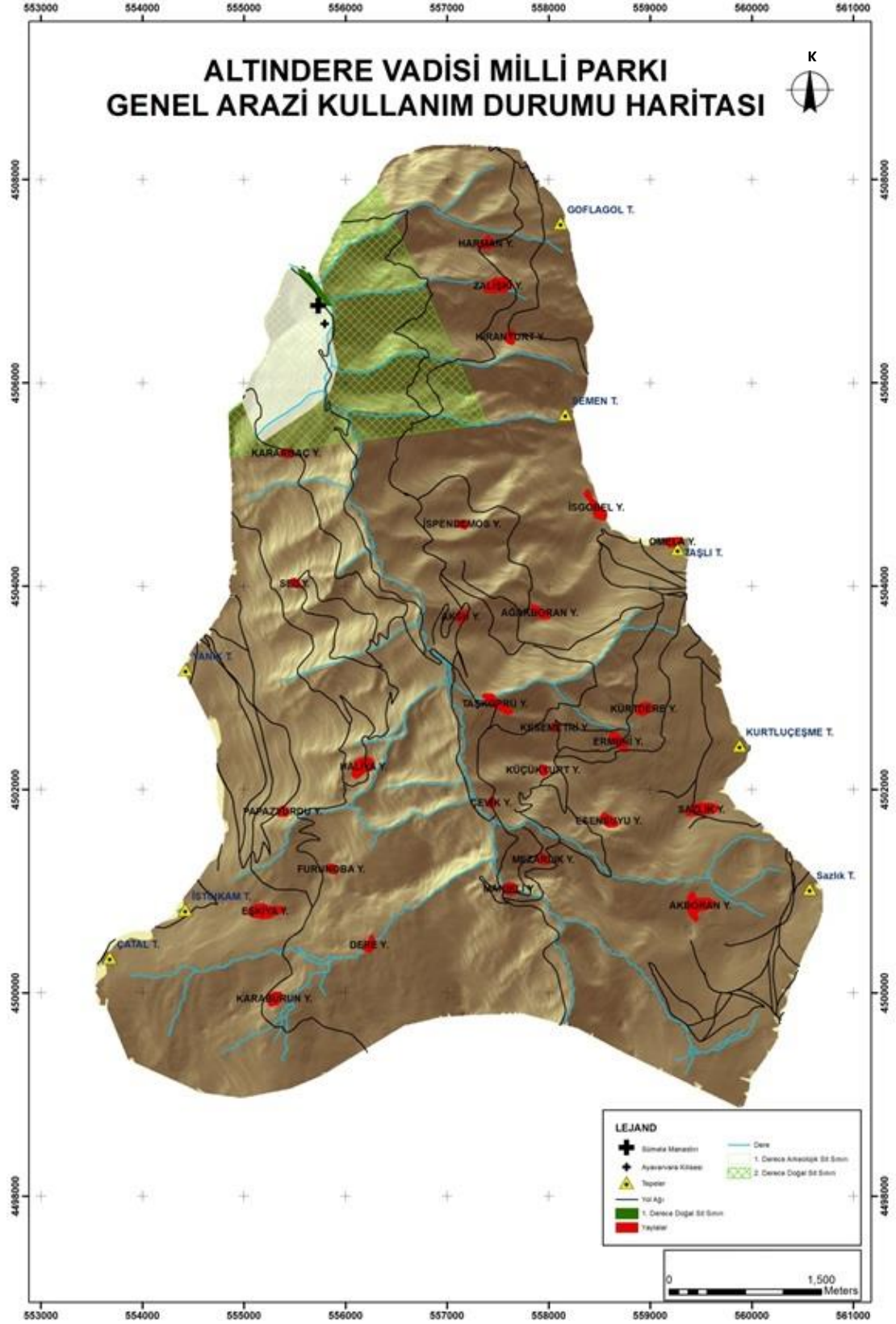
*2013 yılına göre

Şekil 48'de 2008-2013 yılları arasındaki nüfus dağılımları gösterilmektedir.

Şekil 48. 2007-2013 yılları arası Maçka İlçesi'nin cinsiyete göre nüfus dağılımı

Altındere Vadisi Milli Parkı'nın genel arazi kullanım durumu Şekil 49'da gösterilmektedir.

Şekil 49. Altındere Vadisi Milli Parkı genel arazi kullanım durumu haritası

Geleneksel yerleşim dokusu incelendiğinde arazi yapısının dik ve eğimli oluşundan ötürü yaylaların ve yayla evlerinin dağınık bir şekilde yerleştiği görülmektedir. Yayla yerleşimlerinin oluşmasında arazi içerisinden geçen yol, su kaynakları, sırtlar ve eğim etkili olmaktadır.

Genel olarak arazi yapısından ötürü evler iki kattan oluşur ve arazi yapısına göre inşa edilmektedir. Dışarıdan bakıldığında tek katlı gibi algılanan bu yapıların alt katı hayvan barınağı, üst katı ise yaşam alanı olarak planlanmakta ve ahşap ve taş malzemeler kullanılmaktadır (Şekil 50).

Şekil 50. Geleneksel yayla evlerinden örnekler

Ancak günümüzde yeni yapılan evlerin gerek malzeme gerekse arazi yapısı göz önüne alınmayarak, geleneksel yapıdan uzaklaştığı arazi gözlemleri sonucu saptanmıştır. Yeni inşa edilen evlerin tuğla ve briketten yapıldığı gözlemlenmiştir (Şekil 51).

Şekil 51. Yeni inşa edilen evlerden örnekler

3.1.3.2. Çevresel Sorunlar

Altındere Vadisi Milli Parkı'nda meydana gelen çevresel sorunlar şunlardır;

- Milli Parkın etkin bir yönetim planının olmayışı ve denetimlerin tam anlamıyla gerçekleştirilememesi: Yaylalara çıkan motorlu taşıtların herhangi bir yayla planlaması bulunmamasından ötürü dilediği yerlerden geçmekte, üst toprakta ezilmeler meydana gelmekte ve yeşil örtü üzerinde olumsuz tahribatların oluşmaktadır. Birçok yaylada rekreatif etkinlikler herhangi bir yasal düzenleme olmadan gelişmiş güzel gerçekleştirilmektedir.

- Alt yapı sistemlerinin eksik oluşu veya tamamlanamaması: Altındere Köyü'nde, yaylalarda ve tesislerde kanalizasyon sistemleri bulunmamaktadır. Dolayısıyla atıklar derelere bırakılmaktadır. Ancak kirlilik açısından önemli bir sorun oluşturmamaktadır.

- Yörede yaşayan insanların doğa üzerinde meydana getirdikleri tahribatlar: Yakacak elde etme amacıyla ağaç kesimi, yaylalarda teneke, cam ve naylon gibi katı atıkların ayrıştırılmadan toprağa gömülmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

- Ziyaretçilerin rekreasyonel etkinlikler sonucu meydana getirdikleri çevresel etkiler: Etrafa bırakılan, pet, naylon, cam şişe ve katı atıklar ile organik atıklar bu duruma örnek olarak verilebilir. Milli Parkta alan içerisinde yoğun kullanımın gerçekleştiği alanlar olan Sümela Manastırı ve çevresi, konaklama birimleri ve piknik alanları ile restoran ve satış ünitelerinin olduğu alanlar haricinde çöp kutuları bulunmamaktadır (Şekil 52).

Özellikle Taşköprü Yaylası, İspendemos Yaylası, Çevlik Yaylası ve Haliya Yaylası çevresel sorunların meydana geldiği alanlara örnek olarak gösterilebilir. Furunoba yaylasında özellikle İsraili turistler tarafından yapılan jeep safariler çok yoğun olarak gerçekleştirilmese de gerek bitki gerekse yaban hayatı üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Ancak taşıma kapasitesinin üzerinde olmamasından ötürü doğa kendini yenileyebilmektedir.

Şekil 52. Alan içerisindeki çöp ünitelerinden örnekler

3.1.3.3. Enerji ve Kanalizasyon Altyapısı

Alanda enerji olarak elektrik enerjisini kullanmaktadır. Köylerde herhangi bir elektrik sorunu yaşanmamaktadır. Halen, Doğu Karadeniz Bölgesi'ne doğal gaz verebilmek amacıyla gerekli alt yapı çalışmaları devam etmektedir. Alt yapı sistemleri Milli Park alanı içerisinde de geçmektedir. Tablo 30'da milli park alanı içerisinde bulunan yaylalardaki altyapı durumları verilmektedir.

Tablo 30. Altındere Milli Parkı alanında bulunan yaylaların içme suyu, elektrik ve telefon alt yapısı durumu (Anonim, 2005).

Yaylalar	İçme suyu			Kanalizasyon		Elektrik		Telefon	
	Yeterli	Yetersiz	Yok	Fosseptik Var	Fosseptik Yok	Var	Yok	Var	Yok
Ağakboran	X				X	X		X	
Akboran	X				X	X		X	
Aksu	Boş								
Çevlik	X				X		X		X
Dere	X				X	X			X
Ermeni	X				X		X		X
Esensuyu	X				X		X		X
Eşkiya	X				X	X			X
Furnoba	X				X	X		X	
Haliya	X				X		X		X
Harman	Boş								
İsgobel	X				X	X			X
İspendemos	X				X		X		X

Tablo 30'un devamı

Yaylalar	İçme suyu			Kanalizasyon		Elektrik		Telefon	
	Yeterli	Yetersiz	Yok	Fosseptik Var	Fosseptik Yok	Var	Yok	Var	Yok
Karaağaç	X				X		X		X
Karaburun	X				X	X			X
Kesemetri	X				X		X		X
Kıranıyurt	X				X		X		X
Küçükyurt	X				X		X		X
Kürtdere	X				X	X		X	
Manıklı	X				X		X		X
Mezarlık	X				X		X		X
Omela	X				X		X		X
Papazyurdu	X				X		X		X
Sazlık	X				X	X		X	
Sel	X				X	X			X
Taşköprü	X				X		X		X
Zalışki	X				X		X		X

* "BOŞ" olarak gösterilen edilen yaylalar, yaylacılar tarafından artık kullanılmayan, her hangi bir yaylacılık faaliyetinin yapılmadığını yaylaları ifade etmektedir.

Sümela Manastırı ve Milli Park girişi, konaklama tesisleri, piknik alanları ve diğer yaylalarda özellikle Furunoba, Kürtderesi ve Akboran yayları civarında küçüklü büyüklü pınarlar ve su altyapısı bulunduğu görülmektedir. 2005 yılında gerçekleştirilen çalışma sonuçlarına göre yaylaların %93'ünde su şebekesi bulunmaktadır (Anonim, 2005) (Şekil 53).

Şekil 53. Sümela Manastırı çevresindeki çeşmeler

3.1.3.4. Ulaşım-İletişim Altyapısı

Trabzon iline 48 km, Maçka ilçesine ise 18 km mesafesi olan alana asfalt yol kullanılarak tur otobüsleri, minibüs ve özel araçlarla ulaşım sağlanmaktadır (Şekil 54). Milli Park içerisinde yer alan yayla ve orman yolları stabilize veya toprak olup 64,3 km orman yolu ve 2605 km uzunluğunda yayla patikası bulunmaktadır (Anonim, 2005). Toplam 27 yayla ile Altındere köyünün bir bölümünü içeren milli parka ulaşım özel veya toplu taşıma araçlarıyla asfalt yolla sağlanabilmektedir.

Şekil 54. Milli park ulaşım altyapısı

Araçlarla gelen ziyaretçiler Sümela Manastırı'na iki farklı güzergahtan ulaşabilmektedir. İlki yayaların kullandığı toprak ve adım taşı ile kaplı patika yol (Şekil 55), diğeri ise yaklaşık 500-600 m mesafeye kadar minibüslerin kullandığı asfalt ve kırma taşla kaplı yoldur (Şekil 56).

Şekil 55. Toprak ve adım taşı kaplı patika yol

Şekil 56. Asfalt ve kırma taş kaplı yol

Milli park alanının merkezi sayılan Sümela Manastırı ve yakın çevresi dışında kalan alanlarda yönlendirme ve bilgilendirme tabelaları yetersiz kalmaktadır (Şekil 57). Bu durum, alanda farklı güzergahların farklı amaçlar doğrultusunda kullanılmasına ve arazide yol dışı alanlar ulaşım amaçlı kullanılıp yeşil alanların tahribine neden olmaktadır.

Şekil 57. Alanda bulunan yönlendirme levhalarından örnekler

Milli park girişinde bulunan sosyal tesis ve çevresinde iletişimi sağlamak amacıyla birer adet PTT ve Türk Telekom üniteleri bulunmaktadır (Şekil 58). Yayla alanlarında ve milli park sınırları içerisinde bir bölümü bulunan Altındere Köyü'nde telefon ve televizyon bulunmakla beraber park alanının büyük bir bölümünde cep telefonu çekmektedir. Ulaşım ve iletişimin kolay ve rahat oluşu bu anlamda alanın daha fazla turist çekmesini sağlamaktadır.

Şekil 58. PTT ve Türk Telekom üniteleri

Buna ek olarak Maçka ilçesinin girişine Maçka Turizm Bilgilendirme Altyapısının Geliştirilmesi Projesi kapsamında Maçka turizm bilgi sistemi, turizm danışma bürosu ve el sanatları hediyelik eşya reyonları kuruldu. Bunun dışında yine bu noktaya ve milli park içerisine bilgilendirme kioskları kurulmuştur (Şekil 59).

Şekil 59. Turizm danışma bürosu, hediyelik eşya reyonları ve bilgilendirme kiosku

3.1.3.5. Sosyo-Ekonomik Yapı

Altındere Vadisi Milli Parkı, Maçka İlçesi Coşandere ve Altındere köylerinin bir bölümünü içine alan ve 27 yaylayı barındıran bir alana sahiptir. 27 yayla içerisinde 259

hane bulunmakta ve 405 kişi yaylacılık faaliyeti ilke uğraşmaktadır. Yaylalar Mayıs-Ağustos ayları arasında özellikle Maçka, Yomra İlçe merkezleri ile Trabzon İl merkezi tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Milli park sınırları içerisinde tarımsal faaliyetlere Milli Parklar Kanunu gereğince izin verilmemektedir. Dolayısıyla yayla ve meralarda sadece otlatma yapılmaktadır. Alanın toprak yapısı incelendiğinde milli park sınırları dahilindeki alanlarda tarıma elverişli yerler bulunmamaktadır.

Alan içerisinde gerçekleştirilen başlıca ekonomik faaliyet hayvancılıktır. Hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen ürünler süt, yağ ve peynirdir. Alan dışında ise tarımsal faaliyetler (fındık, tahıl ürünleri, patates, mısır ve kültür mantarcılığı) yürütülmektedir. Altındere Milli Parkı; Türkiye'deki ilk paralı girişe sahip olan milli parktır. Yılda ortalama 600.000 kişi alanı ziyaret etmektedir. En çok tercih edilen aylar Haziran-Ağustos ayları arasındır. Gerek alana giriş yapan araçlardan, gerek alan içindeki konaklama birimlerinden ve gerekse yeme-içme tesislerinden alınan kiralardan gelir elde edilmektedir.

2000 – 2004 döneminde araç girişlerinden elde edilen gelirler aşağıda gösterilmiştir (Tablo 31).

Tablo 31. 2000-2014 yılları arasında giriş yapan araç sayıları

Yıl	Otomobil Sayısı	Minibüs Sayısı	Midibüs Sayısı	Otobüs Sayısı	Motosiklet Sayısı	Toplam Araç
2000	19.815	1.146	172	432	56	21.621
2001	19.143	1.235	129	572	191	21.270
2002	20.112	1.103	244	653	262	22.374
2003	21.701	992	194	590	217	23.694
2004	24.748	1.060	188	706	226	26.928
2005	25.054	1.650	316	852	211	28.094
2006	26.953	1.077	299	803	246	29.378
2007	32.944	1.641	390	889	230	36.094

Tablo 31'in devamı

Yıl	Otomobil Sayısı	Minibüs Sayısı	Midibüs Sayısı	Otobüs Sayısı	Motosiklet Sayısı	Toplam Araç
2008	35.642	1.136	314	935	348	38.375
2009	37.362	1.774	347	946	292	40.721
2010	41.918	2.238	562	994	364	46.076
2011	44.042	2.685	698	1.415	620	49.460
2012	52.475	2.267	671	1.243	567	57.223
2013	64.658	2.627	668	1.706	519	70.178
2014	75.077	3.571	736	2.071	649	82.104

2011-2014 yılları arası araç girişlerinden elde edilen gelir durumu şu şekildedir (Tablo 32);

Tablo 32. 2011-2014 arası araç girişi gelir durumu (TL)

Yıl	Otomobil	Minibüs	Midibüs	Otobüs	Motosiklet	Toplam
2011	440.420,00	53.700,00	23.370,00	84.850,00	3.100,00	606.440,00
2012	773.365,00	56.035,00	26.685,00	99.100,00	4.247,50	959.432,50
2013	969.870,00	72.710,00	29.945,00	153.450,00	3.863,50	1.229.838,50
2014	762.875,00	71.880,00	22.125,00	124.350,00	3.245,00	984.475,00

Tablo 31 ve 32'ye göre yıllara paralel olarak araç giriş sayılarında ve dolayısıyla girişlerden elde edilen gelirden artış olduğu ve Altındere Vadisi Milli Parkı Şefliği'nin son 5 yıllık kayıtlarına göre Haziran-Ağustos ayları arası ve akabinde Eylül ayında daha çok araç girişinin gerçekleştiği saptanmıştır.

Tablo 33'de ise 2011-2014 yılları arası restoran, kooperatif ve ahşap satış ünitesi kira gelir durumu gösterilmektedir.

Tablo 33. 2011-2014 arası diğer kira gelirleri (TL)

Yıl	Restoran	Kooperatif	Ahşap Satış Ünitesi	Toplam
2011	102.244,00	7.350,00	1.579,00	111.173,00
2012	115.870,00	4.800,00	1.789,00	122.459,00
2013	84.004,00	4.880,00	1.833,00	90.717,00
2014	128.436,00	5.106,00	2.060,00	135.602,00

Bunu dışında Altındere Deresi'nde doğal alabalıklar bulunmasına karşın kış aylarının soğuk geçmesi sebebiyle alabalık yetiştiriciliği yapılamamaktadır. Ancak milli park sınırı dışında örneğin Coşandere gibi daha düşük kotlu alanlarda alabalık yetiştiriciliği yapılabilmektedir. Coşandere Köyünde 6, Altındere Köyünde ise 2 adet tatlısu balığı üretim tesisi bulunmaktadır.

3.1.3.6. Sosyo-Kültürel Yaşam

Literatür kaynaklarına göre, 1964-1965 yıllarına kadar Sümela Manastırı'nda şenlikler yapılmakta idi. Yerel olarak "Meryemana (Sümela) Derneği olarak geçen şenlikler, Milli Park idare binalarının olduğu yerde, Manastır önünde ve içinde gerçekleşmekte idi. Şenlik esnasında havaya ateş açılır, yemekler yenir ve oyunlar oynanırdı. Manastır içerisinde şifalı su olduğuna inanılan suyun altına girilir ve ayazmaya para atılırdı. Şimdilerde bu etkinliklerden sadece ayazmaya para atıldığı görülmektedir. Günümüzde ise Milli Park içerisinde bulunan Sümela Manastırı'na, dünya genelinden birçok yabancı turist hacı olmak amacıyla gelmektedir.

Milli park içerisinde olmasa da Maçka ilçesinde 2004 yılından itibaren Maçka'nın ve yörenin uluslararası platformda tanınabilirliğini ve kültürel paylaşımı sağlamak amacıyla şenlikler düzenlenmektedir. Gerçekleştirilen şenlikler Uluslararası Maçka-Sümela Kültür ve Sanat Festivali, Lişer Yaylası Soğuksu Şenlikleri, Sevinç köyü Karabtal (Sorsi) Yayla Şenliği, Mataracı İlaksa Yayla Şenliği, Atasu Ambarlı Yayla Şenliği, Hamsiköy Sütlaç Festivali, Yeşiltepe Yayla Şenliği, Ayaser yayla Şenliği ve Kusera Şenlikleri'dir.

Bölgenin sahip olduğu yöresel müzik ve oyunları ile lehçesi alanın otantik zenginliğini ortaya koymaktadır. Özellikle folklorik müziği Karadeniz'in hırçınlığını ve

coğrafi koşulların zorluğundan ortaya çıktı söylenmektedir. Aynı zamanda iklimsel şartların ani değişikliği de müzik ve danslarındaki aceleciliği yansıtmaktadır.

Özellikle burayla özdeşleşen temel oyun olan horon kemeçe ile gerçekleştirilmektedir. Kadın ve erkeklerin bir arada oynadıkları horon aynı zamanda dayanışmanın da bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Şekil 60).

Şekil 60. Folklor

Halen günümüzde oynanan ip atlama, saklambaç, beştaş, çelik çomak, tahta araba çocuk oyunlarından bazılarıdır (Şekil 61).

Şekil 61. Tahta araba

3.1.3.7. El Sanatları ve Yöre Mutfağı

Trabzon ve çevresinde geleneksel el sanatı olarak dokumacılık, bakırcılık, taş ve ahşap işçiliği, bıçakçılık, yorgancılık ve hasır bilezik yapımı sürmektedir (Şekil 62).

Şekil 62. Geleneksel el sanatları örnekleri (hasır bilezik, bakırcılık, dokumacılık, el değirmeni)

Diğer el sanatları kapsamına giren ürünler ise kalbur, kot ve urup kapları, kufa, dırmaç ve kendir ipleri, gudal, kalbur ve yün çoraplardır (Şekil 63).

Şekil 63. Kalbur (üst sol), Dırmaç ve Kendir İpleri (üst sağ), Kot ve Urup Kapları (orta sol), Gudal (orta sağ), Yün Çorap (alt)

Yöre halkı, farklı renklerde özellikle bordo ve mavi renklerle bezenmiş yöresel kıyafetleri giymektedir. Kadın giysilerini, çömber adı verilen baş örtüsü, peştamal, gömlek, fistan, şalvar, etek, kuşak, çarık, kara lastik oluşturmaktadır (Şekil 64).

Şekil 64. Yöresel kıyafetler

Kadınların giydiği peştamal, günümüzde Doğu Karadeniz Bölgesi'nin simgesi haline gelmiştir. Erkeklerin kıyafetleri başlık, aba, yelek, zıpka, gömlek, sabuk, hamayıl, yağdanlık, kavlık, sırma silahlık ve bıçaktan oluşmaktadır.

Park alanında tarımcılık yapılamamasından ötürü ve alan dışında tarım alanlarının azlığı nedeniyle göze çarpan ürünler mısır unu ve balıktır. Balığın ve özellikle hamsinin birkaç türlü yemeği (hamsili pilav, hamsi kuşu, hamsili kaygana, hamsili ekmeğ, vb.) yapılmaktadır. Bunun dışında kaygana, kuymak, lahana, sarma, pazı, fasulye, fasulye turşusu, mısır ekmeği diğer gastronomik değerleri oluşturmaktadır (Şekil 65).

Şekil 65. Doğu Karadeniz mutfağından örnekler (hamsi kuşu, hamsili kaygana, hamsili pilav, kuymak)

3.1.3.8. Rekreatyonel Etkinlikler

Altındere Vadisi Milli Parkı sahip olduğu engebeli arazi yapısı, bitki örtüsü, su varlığı, yaban hayatı ve kendine özgü iklimsel şartları ile birçok rekreatyonel etkinliklere imkan tanımaktadır. Tırmanma, doğa yürüyüşü, yamaç paraşütü, doğa gözlemciliği ve fotoğrafçılığı, piknik, su sporları, kayak, kültürel ve dini amaçlı ziyaretler gerçekleştirilen etkinliklerden bazılarıdır.

• Tırmanma: Milli park alanı sahip olduğu jeomorfolojik yapısı ve aniden yükselen arazi yapısıyla gerek profesyonel, gerekse amatör dağcılar ile bu işi hobi olarak yapan ziyaretçilere yönelik olarak kaya tırmanışları, halatla ve tırmanma fileleri aracılığıyla uluslararası standartlarda sertifikalı tırmanma etkinliğine imkan tanımaktadır (Şekil 66, 67).

Şekil 66. Alanın jeomorfolojik görünümü

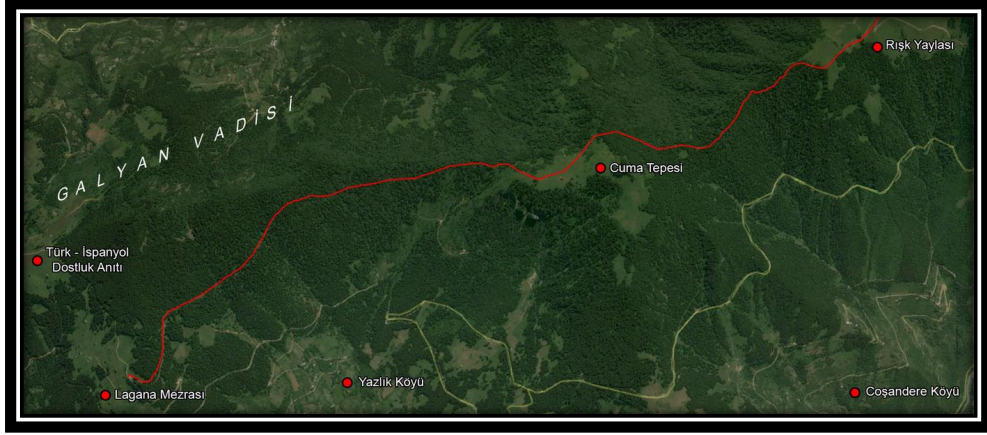

Şekil 67. Kaya tırmanışı (sol) ve tırmanma filesi (sağ)

•Doğa Yürüyüşü: Milli park alanı içerdiği zengin flora, fauna ve peyzaj özellikleri ile doğa yürüyüşü kapsamının oldukça zengin güzergahları içermektedir. 2012 yılında DOKA projesi kapsamında gerçekleştirilen çalışma sonucunda Altındere Vadisi Milli Parkı sınırları içerisine giren doğa yürüyüşü parkurları ile ilgili özellikler Tablo 34’de gösterilmektedir (Anonim, 2012).

Tablo 34. Doğa yürüyüşü güzergahları

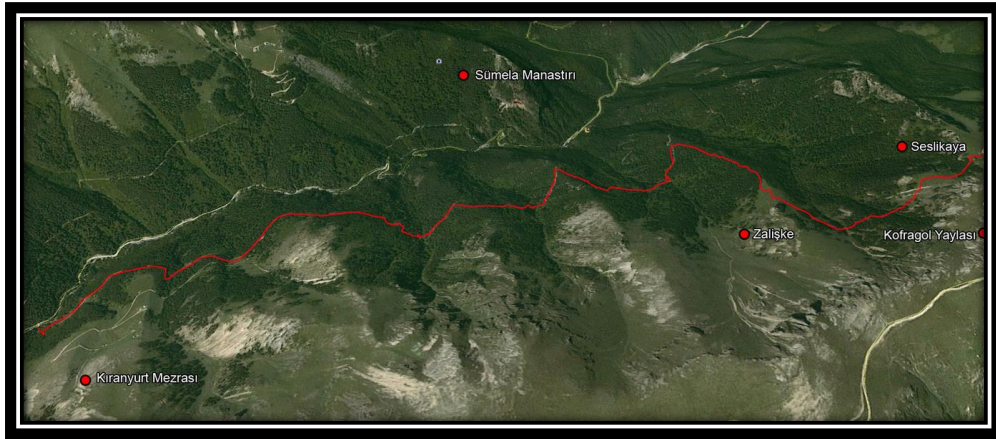
Parkur Adı	Yükseklik (m)	Uzunluğu (km)	Yürüyüş Süresi (saat)
Onbinlerin Dönüşü Yolu (Şekil 68)	1731	5	2-3
İsgobel Yaylası-Santa Harabeleri Yürüyüş Yolu (Şekil 69)	2400	15	6-7
Kofragol Yaylası-Sümela Yürüyüş Yolu (Şekil 70)	2018	4	2-3
İspendemos-Altındere Yayla Yürüyüş Yolu	-	12	-

Şekil 68. Onbinlerin dönüşü yolu

Şekil 69. İsgöbel Yaylası-Santa Harabeleri yürüyüş yolu

Şekil 70. Kofragol Yaylası-Sümela yürüyüş yolu

Alanın güney kesiminde bulunan yaylalar maalesef kuzey kesiminde bulunan Sümela Manastırı kadar iyi bilinmemektedir. Bu nedenle yoğun bir kullanıma sahip değildir. Örneğin Taşköprü-İspandemos-Seslikaya yürüyüş parkuru görsel açıdan doğal güzelliklere sahip bir alandır. 5km'lik uzunluğa sahip bu parkurda önemli vista noktaları bulunmaktadır (Şekil 71).

Şekil 71. Taşköprü Yaylası-İspandemos Yaylası-Seslikaya Yaylası yürüyüş parkuru

• Yamaç Paraşütü: DOKA projesi kapsamında yamaç paraşütü ile ilgili belirlenen güzergah Tablo 35'de ve ekinlikler ile ilgili görseller Şekil 72'de gösterilmektedir.

Tablo 35. Yamaç paraşütü güzergahı

Parkur Adı	Yükseklik (m)	Uzunluğu (km)	Yürüyüş Süresi (dk)
İskobel Yaylası	2450	15	60-120

Şekil 72. Milli Park içerisinde gerçekleştirilen yamaç paraşütü etkinliğinden görüntüler

•Doğa Gözlemciliği ve Fotoğrafçılığı: Milli parkın 100 önemli kuş alanlarından birisi olması burada kuş gözlemciliğinin yapılmasını ve sahip olduğu botanik, etnografik ve tarihi özellikleriyle ekoturizm olanağı sağlamaktadır. Aynı zamanda alanın sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik ziyaretçilere doğa fotoğrafçılığı ve foto-safari gibi etkinliklere katılmalarına imkan vermektedir. Özellikle insanların Sümela Manastırı silüetini yukarıdan ve karşıdan görebilecekleri yerler bulunmaktadır. Yükseltiye göre çeşitlilik gösteren bitki türleri ile bu türlerin özellikle sonbahar ve ilkbahar renklemeleri alana gelen ziyaretçilere görsel bir kompozisyon sunmaktadır. Aynı zamanda Doğu Ladini karlı ve sisli havalarda eşsiz bir manzara sunmaktadır (Şekil 73).

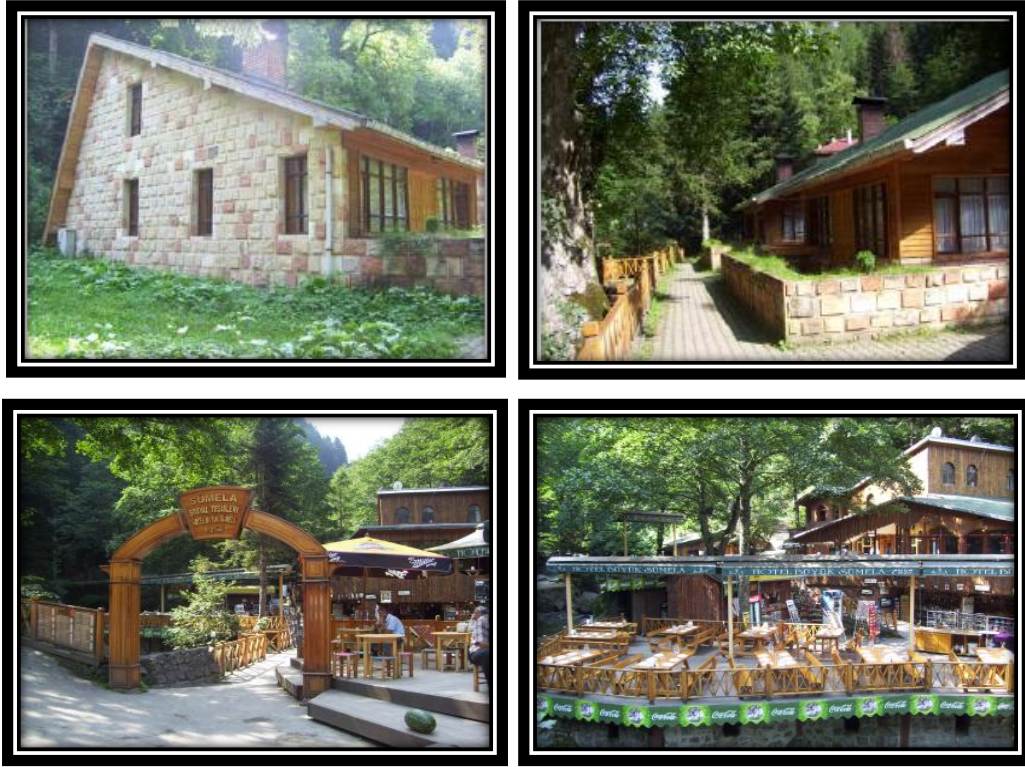
Şekil 73. Sisli manzara görünümüleri

•Piknik Alanı: Alanda, Sümela Manastırı'nın konumlandığı yamacın eteklerinde kurulu piknik alanı mevcuttur (Şekil 74).

Şekil 74. Piknik alanlarından örnekler

•Yeme-İçme Alanı ve Konaklama: Milli Park'ın gelişim zonunda yer alan alan içerisinde 40 kişilik bugalovlardan oluşan konaklama üniteleri ile açık ve kapalı olmak üzere yeme-içme alanları bulunmaktadır (Şekil 75).

Şekil 75. Konaklama ile yeme-içme üniteleri

• Kayak: Milli park alanı iklimsel koşulları ile kış aylarında kış turizmine ve kayak sporuna imkan vermemekle kalmayıp yazın gelmesiyle birlikte özellikle yayla alanlarındaki açıklıklarda çim kayağı sporuna imkan tanımaktadır. Bu anlamda DOKA projesi kapsamında İsgobel yaylasında milli park sınırları dışında kalan ve yapımına başlanan Çakırgöl Kayak Merkezi dışında uluslararası olimpiyat standartlarında olmayıp sadece atlama platformlarının kurulacağı ve kısa mesafelerde serbest kayışların gerçekleştirilebileceği kayak ve çim kayağı alanlarının kurulması planlanmaktadır (Şekil 76).

Şekil 76. İsgöbel yaylasında önerilen kayak alanları

•Kültürel ve Dini Amaçlı Ziyaretler: Altındere Vadisi Milli Parkı'nın en önemli kültürel aynı zamanda tarihi kaynak değerini Sümela Manastırı oluşturmaktadır. Araçlarla gelen ziyaretçiler Sümela Manastırı'na gitmek için iki farklı güzergahı kullanabilmektedir. Bunlardan ilki yaya yolu diğeri ise araç yoludur. Yaya yoluyla ulaşım orman içindeki patika yollardan sağlanmaktadır. Ortalama 40-45 dakikalık yürüyüş sonrasında Sümela Manastırı'na ulaşılmaktadır. Araç yolu ise manastıra yakın bir noktaya kadar ulaşmakta ve yaklaşık 10 dakikalık bir yürüyüş mesafesinden sonra alana ulaşılmaktadır (Şekil 77).

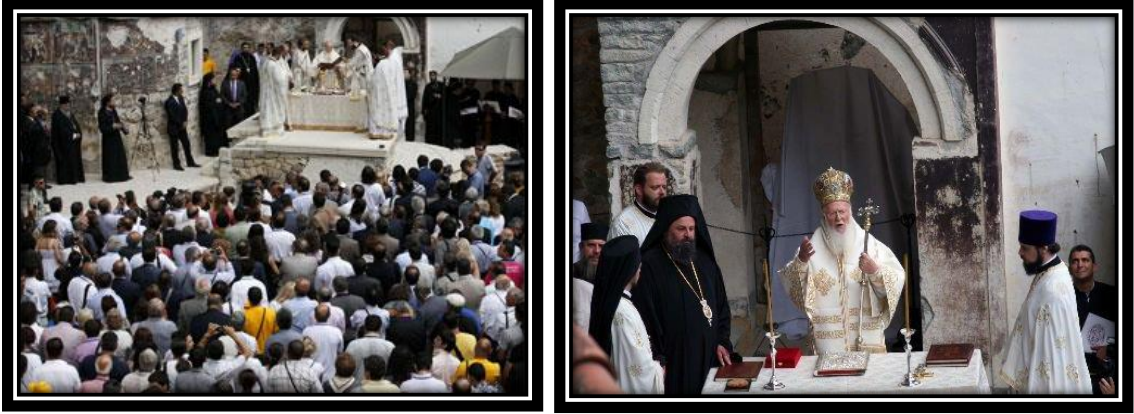

Şekil 77. Sümela Manastırı

1636 m yükseklikteki tepenin doğu yamacında dik ve sarp bir kayalık içine kurulu bu yer Rum Manastır ve Kilise kompleksidir. Kaynaklar incelendiğinde MS 374-395 tarihleri arasında inşa edildiği düşünülmektedir. Rivayete göre Atinalı Barnabas ile Sophronios adlı iki keşişin Hz. İsa'nın öğrencilerinden Aziz Luka'nın yaptığı üç Panagia ikonundan, Meryem'in bebek İsa'yı kollarında tuttuğu ikonun bulunduğu yer olarak Sümela'nın yerini rüyalarında görmesi üzerine birbirlerinden habersiz olarak Trabzon'a gelmeleri ve kiliseyi burada inşa ettikleri söylenmektedir. Sümela, Yunanca'da "siyah", "karanlık" anlamına gelen "melas" sözcüğünden türemektedir. Melas sözcüğünün kullanılmasının nedenlerinden biri konumlandığı kayanın esmer renkli olması ya da Manastır içerisinde bulunan Meryem betimlemesinin siyah renkli olması gösterilmektedir.

Gerek Vadi'nin alt noktalarında ve gerekse Manastır'a çıkan yol güzergahında pasif rekreasyonel etkinliklere olanak vermektedir.

Özellikle Sümela Manastırı yıl boyu yerli ve yabancı ziyaretçilerin akınına uğramaktadır. Ayrıca ilki 2010 yılında başlayan ve her yıl Hristiyanlarca 15 Ağustos'ta ayin düzenlenmekte ve bu anlamda din turizmi adı altında Sümela Manastırı ziyaret edilmektedir. Manastırın tehlike arzeden önemli bir bölümü restore edilmiş olup, onarım ve koruma çalışmaları devam etmektedir (Şekil 78).

Şekil 78. Sümela Manastırı'nda ayin

Sümela Manastırı'nın yaklaşık 500 m güneyinde sarp kayalık üzerinde bulunan St. Barbara (Ayavarvara) Kilisesi bir diğer tarihi kaynak değeri oluşturmaktadır. Tek nefli şapelden ibaret olan kilise maalesef yeterli koruma çabaları olmadığından ötürü harap durumdadır (Şekil 79).

Şekil 79. St. Barbara (Ayavarvara) Kilisesi

Bir diğer tarihi değeri ise milli park sırlarında olmasa da katkı sağlayan Santa Harebeleri'dir. Santa Harabeleri Meryemana yöresine 17 km uzaklıkta olup 7 farklı mahallede konumlanmıştır (Binatlı, Çakallı, İşhanlı, Pişvotlu, Terzili, Zurnalı, Sincanlı).

Tümü üç nefli ve üç apsisli bazikalar olup, fıçı tipi kubbe ile örtülüdür. Sahip olduğu kabartma haçları ile ilgi çekmektedirler.

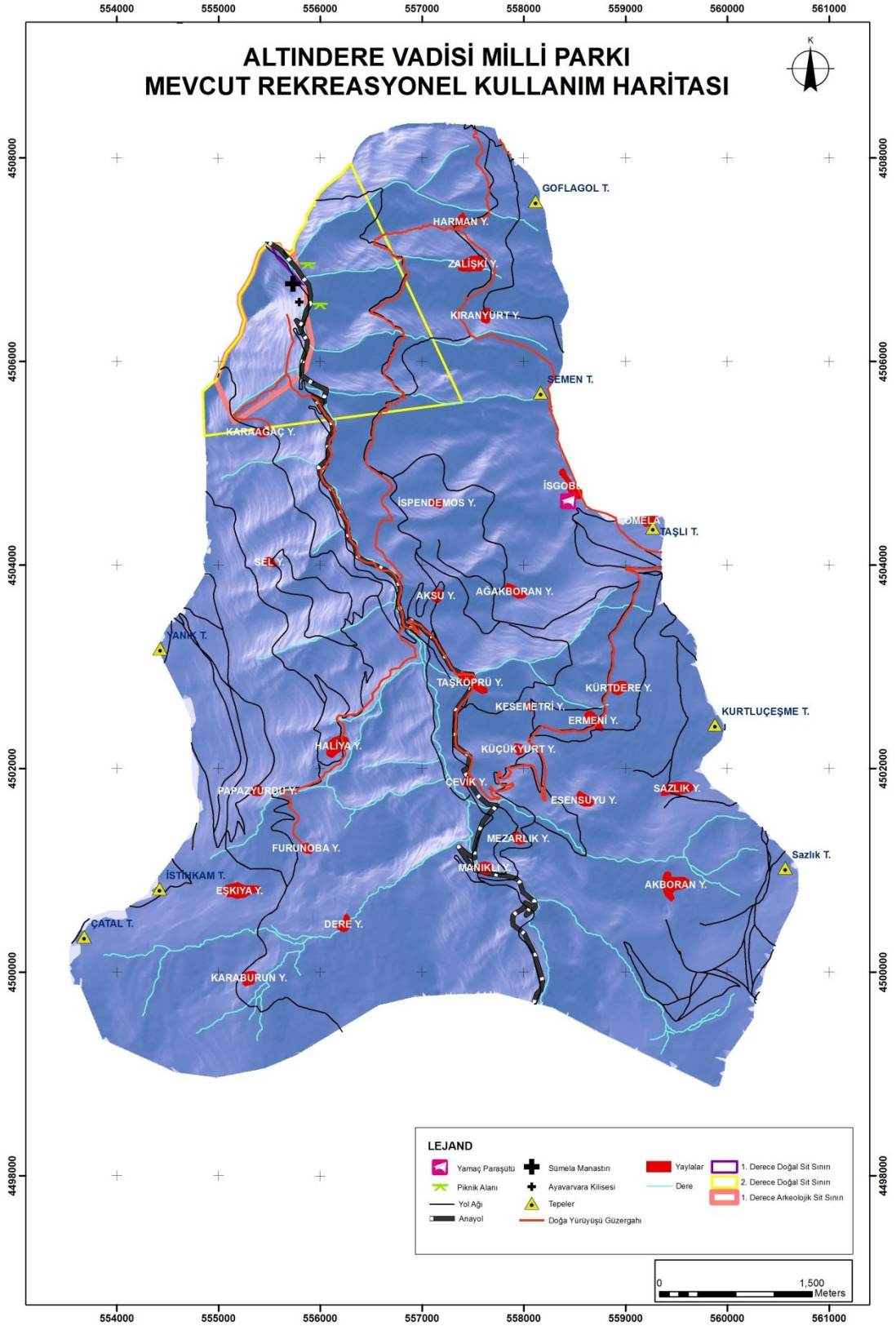
Devlet eliyle yeterli koruma sağlanamadığından defîne avcıları tarafından zarar görmüş ve bir kısmı hayvan barınağı amaçlı kullanıldığından bakımsızlıktan ötürü turizme tam olarak kazandırılmamıştır. Bundan dolayı belirgin bir ziyaretçi potansiyeline sahip değildir (Şekil 80).

Şekil 80. Santa Harabeleri

Belirtilen rekreasyonel etkinlikler dışında Altındere Vadisi Milli Parkı atlı doğa yürüyüşü, yaban hayatı gözlemciliği, dağ bisikleti, doğa eğitimi, jeep safari ve kampçılık gibi etkinliklere de imkan tanımaktadır.

Şekil 81’de Altındere Vadisi Milli Parkı’nın mevcutta gerçekleştirilen rekreasyon etkinliklerin gösterildiği harita verilmektedir.

Şekil 81. Altındere Vadisi Milli Parkı mevcut rekreasyonel kullanım haritası

3.2. Altındere Vadisi Milli Parkı Koruma Amaçlı Analizi

3.2.1. Ekolojik Duyarlılık Analizi

Milli parklar bütün dünyada hassas ekosistemlerin ve nadir türlerin korunduğu çok zengin biyolojik kaynak değerlerine sahip ayrıcalıklı alanlar olup ziyaretçiler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Ekolojik öneme sahip bu özelliklerin tanımlanması planlama çalışmaları için ön koşuldur. Bir bölgesel eko-çevre koşulunun kapsamlı değerlendirilmesi ve ekolojik çevre korumanın öncelikli alanlarının belirlenebilmesi için ekolojik duyarlılık analizleri yapılmaktadır (Rossi vd., 2008; Zhang vd., 2012). Ekolojik duyarlılık, ekolojik faktörlerin dışarıdan gelen baskı veya ekolojik çevre kalitesinin zarar görmesine yönelik durumlara karşı uyum gösterebilme kabiliyeti yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Mingwu vd., 2010). Duyarlılık analizi ise insan etkilerine karşı ekolojik çevrenin duyarlılığını ve ekosistemin esnekliğini analiz etmektedir. Ekolojik duyarlılık analizinin yapılabilmesi için ana ve alt kriterlere ihtiyaç duyulmaktadır.

3.2.1.1. Ana Kriterlerin Tespiti

Farklı literatürler incelenerek ekolojik duyarlılık analizinde kullanılan kriterler ve puanlamaları belirlenmiştir (Yılmaz, 1998; Cengiz, 2003; Ces, 2002; 2008; Özügül, 2006; Yıldız, 2006; Zengin, 2007; Akten vd., 2009; Mingwu vd., 2010; Vromans vd., 2010; Dai vd., 2012). Bu kriterler;

“Arazi Deseni (AD)”, “Arazi Yetenek Sınıfları (AYS)”, “Yükselti (Y)”, “Eğim E”, “Bakı (B)”, “Erozyon (Er)”, “Jeolojik Yapı (JY)”, “Jeomorfoloji (J)”, “Toprak Derinliği (TD)”, “Drenaj (D)”, “Su Varlığına Yakınlık (SVY)”, “Meşçere Yapısı (MY)”, “Yol Koruma Zonu (YKZ)”, “Ulaşım Olanaklarına Yakınlık (UOY)”dir.

Ardından AHS’de değerlendirilmek üzere konusunda uzman 30 kişi tarafından anket çalışması ile (EK-2) Altındere Vadisi Milli Parkı’nın ekolojik duyarlılığını en iyi tanımlayabilecek 9 kriter önem sırasına göre belirlenmiştir. Önem sırasına göre belirleyebilmek için kriterler ağırlıklandırılmıştır (Tablo 36).

Tablo 36. Kriterlerin ağırlıklandırılmış puanları

Kriterler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Toplam
AD	-	7	7	5	4	2	-	1	1	1	1	-	-	-	310
AYS	-	-	2	3	6	2	4	6	1	2	-	2	-	-	231
Y	-	3	5	11	7	1	4	-	1	-	-	-	-	-	317
E	-	1	6	3	7	7	1	2	-	-	-	-	-	-	273
B	-	-	-	-	1	-	2	2	4	2	1	1	1	1	84
Er	1	1	1	2	2	8	4	7	2	1	-	-	-	-	251
JY	-	2	1	2	2	2	2	3	2	4	2	1	-	-	178
J	2		2	2		3	7	1	5	2	-	-	-	-	204
TD	-	-	-	-	1		2	3		4	4	2	-	-	89
D	-	-	-	-	1	3	-	-	3	3	4	2	-	-	92
SVY	-	8	5	1	1	1	-	-	1	2	1	1	-	-	308
MY	28	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	417
YKZ	-	-	-	1	-	-	2	2	3	1	1	4	-	-	80
UOY	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	2	1	27

Bu doğrultuda belirlenen 9 kriter şunlardır (Tablo 37);

Tablo 37. Ekolojik duyarlılık analizinde kullanılan kriterler

Kriterler	Toplam
Meşçere Yapısı	417
Yükselti	317
Arazi Deseni	310
Su Varlığına Yakınlık	308
Eğim	273
Erozyon	251
Arazi Yetenek Sınıfları	231

3.2.1.2. Analitik Hiyerarşi Süreci Tekniğinin Uygulanması

Ana ve alt kriterlerin belirlenmesinin ardından hazırlanan AHS bilgi formu ile ilgili kriterler 30 kişilik uzman grupça ikili olarak karşılaştırıldı (EK-3). Verilen cevaplar ilgili puan ile çarpılıp toplandıktan sonra kriterler kendi içerisinde verilen cevap sayısına

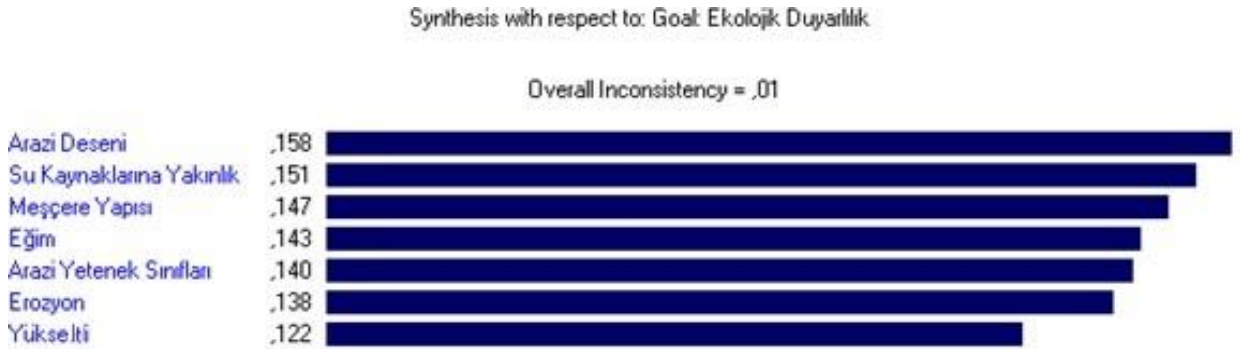
bölündü. Ardından iki kriter arasındaki fark elde edilerek birbirlerine göre üstünlüklerinin gösteren sayısal değerler saptandı. Bu şekilde 9 kriterin elde ettiği oranlar Expert Choice programı ile önceliklendirildi (Tablo 38).

Tablo 38. Kriterlerin aldığı puanlar

	Meşçere Y	Yükselti	Arazi Dese	Su Kaynak	Eğim	Erozyon	Arazi Yetei
Meşçere Yapısı		1,04	1,14	1,05	1,16	1,2	1,03
Yükselti			1,16	1,71	1,12	1,21	1,05
Arazi Deseni				1,06	1,17	1,03	1,4
Su Kaynaklarına Yakınlık					1,04	1,24	1,05
Eğim						1,28	1,03
Erozyon							1,2
Arazi Yetenek Sınıfları	Incon: 0,01						

Tablo 39’de ise kriterlerin önceliklendirilmesine ait puanlar gösterilmektedir.

Tablo 39. Kriterlerin önceliklendirilmiş hali

Tablo 39’a göre önce ele alınması gereken ana kriter “Arazi Deseni”, en son değerlendirmeye bırakılması gereken kriter ise “Yükselti”dir.

3.2.1.3. Alt Kriterlerin Tespiti

3.2.1.3.1. Meşçere Yapısı

Biyolojik çeşitlilik bir alandaki genler, türler, ekosistemler ve bu ekosistemlere dahil olan ekolojik yapılar arasındaki farklılaşma olarak tanımlanabilir. Biyolojik çeşitliliğin

korunması 1992 yılında imzalanan Rio Sözleşmesi'nde "Biyolojik çeşitliliğin korunması" olarak ifade edilmiş hükümetler ile üniversite ve özel sektörlerin bu konuda girişimlerde bulunulması istenmiştir.

Biyolojik çeşitliliğin besin, gen kaynağı, tıbbi ilaç ve insanların ihtiyaçlarını karşılaması noktasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Bunun yanında o alandaki yerel halka ve üst ölçekte ülkeye ekonomik anlamda fayda sağlamaktadır.

Milli parklar biyolojik çeşitliliğin korunmasında kilit rol oynayan en önemli alanlardandır. Altındere Vadisi Milli Parkı ise içerisinde barındırdığı 102 bitki familyasına ait 339 cins, 535 tür, 30 alttür, 9 varyete ile 10 endemik tür ve yaban hayatı ile biyolojik çeşitlilik bakımından zengin bir potansiyele sahiptir.

Meşçere yapısı ana kriterinin alt kriterleri Shannon ve Wiener indeksine göre bitkiler için (Magurran, 1988), "tek tür", "tek tür kapalılık az", "tek tür kapalılık fazla", "birden fazla tür", "birden fazla asli tür", "birden fazla tür kapalılık az", "birden fazla tür kapalılık fazla", "birden fazla asli tür kapalılık az" ve "birden fazla asli tür kapalılık fazla"dır.

3.2.1.3.2. Yükselti

Yükselti genel anlamda jeomorfolojinin önemli bir bileşeni olup iklimi, su yapısını, toprak oluşumunu, bitki tür ve çeşitliliğini, yerleşim alanlarının konumlanmasını, hayvan dağılışını ve rekreasyonel ve turistik etkinliklerin çeşitliliğini belirleyen ve etkileyen bir kriterdir. Altındere Vadisi Milli Parkı'nın yüksekliği 900 m ile 2800 m arasında değişmektedir. Gerek jeomorfolojik yapısı gerekse ani yükseklik değişimleri ile Trabzon ilinden farklı olarak kendine has bir iklim yapısı sergilemektedir. Bu yükselti farklılıkları toprak yapısından su yapısına, yayla yerleşimlerinden rekreasyonel ve turistik etkinliklere kadar olumlu ve olumsuz etkileri olmaktadır.

Yükselti ana kriterinin alt kriterleri belirlenirken Cengiz (2003), Yıldız (2006), Akten vd. (2009)'un yapmış olduğu çalışmalar ile bitki türlerinin yayılış basamakları dikkate alınmıştır. Buna göre bu alt kriterler "800-1000 m", "1001-1500 m", "1501-2000 m", "2001-2500 m" ve "2501m ve daha yukarısı" şeklinde ortaya konmuştur.

3.2.1.3.3. Arazi Deseni

Arazi deseni doğal süreçlerin yönünü ve oranlarını değiştirebilmektedir (Meyer, 1995). Bu anlamda arazi desenleri insanların kullanım amacına göre farklılaşmaktadır. Yiyecek üretme, konut, sanayi ve rekreasyonel faaliyetler bunlardan bazılarıdır (Nir, 1983). Bu doğrultuda Cengiz (2003) ve Yıldız (2006)'ın yapmış olduğu çalışmalar göz önüne alınarak Altındere Vadisi Milli Parkı 4 farklı alt kritere ayrılmıştır. Bunlar “Ormanlık Alanlar”, “Çayır Alanları”, “Mera Alanları” ve “Yerleşim Alanları”dır.

Ormanlık Alanlar: Orman, ağaçlarla birlikte diğer bitkiler, hayvanlar, toprak ve iklim gibi canlı ve cansız doğa faktörlerinin birlikte oluşturdukları ve bu faktörlerin etkileşim içinde olduğu bir ekosistemdir. Su rejimini düzenlemesi, sel, taşkın ve çığ gibi tabii afetleri engellemesi, erozyonu önlemesi, iklimi yumuşatması, canlıların yaşamı için gerekli olan oksijeni üretmesi, rekreasyon ihtiyaçlarını karşılaması, doğal hayatın devamı, ekolojik dengenin sağlanması yanında, ürettiği ekonomik mallardan dolayı çok önemli kaynak niteliği taşımaktadır.

Çayır Alanları: Çayırlar genellikle düz ve taban suyu yüksek olan taban arazilerde teşekkül ederler. Toprak daha uzun bir süre nemli olduğundan bitki örtüleri sık ve yüksek boyludur. Sık bitki örtüleri, yani kapalı vejetasyonlara sahip olduklarından bitkiler toprağı sıkı bir şekilde tutarak kuvvetli bir çim kapağı meydana getirirler. Hızlı büyüme döneminde çayır bitkileri yaprakları ile aşağı yukarı toprak yüzeyinin tamamını kaplarlar. Toprakta organik madde bakımından zengin ve pH'ları meralardan daha düşüktür.

Mera Alanları: Mera, üzerinde hayvan otlatma hakkı tesis edilmiş bulunan ve hayvan otlatılmasına uygun bitki örtüsü ile kaplı arazi parçası olarak tanımlanabilir. Genellikle taban suyunun bulunmadığı veya çok derinde olduğu meyilli ve engebeli arazilerde teşekkül etmiştir. Eğimden dolayı yağış suları yüzey akısı veya sızarak topraktan daha fazla ve kısa sürede uzaklaşır. Meralarda toprak derinliği az, topraklar çoğunlukla kumlu ve çakıllı, su tutma kapasiteleri düşüktür. Karların erimesi ve yağışlı mevsimin geçmesinden hemen sonra topraklar kurumaktadır. Su genellikle bitkiler için yetersizdir. Bundan dolayı bitki örtüleri seyrek ve kısa boyludur.

Yerleşim Alanları: Kendi çevresi ile ilişkisinde yaratacağı çevresel etkileri fiziksel, kimyasal, iklimsel etiler şeklinde sınıflandırılabilir.

3.2.1.3.4. Su Varlığına Yakınlık

Su canlıların yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan en önemli temel besin kaynağıdır. Suyun varlığı verimli toprakların ve yaşam ortamlarının oluşmasına imkan tanımaktadır. Yaşam için son derece önemli olan bu maddenin gerek yapısı gerekse kalitesinin korunması gereklidir. Altındere Vadisi Milli Parkı topografik yapısı ve kendine özgü iklim şartları sayesinde su varlığı bakımından zengin bir potansiyele sahiptir. Bu nedenle doğa üzerinde herhangi bir müdahale söz konusu olduğunda su kaynaklarının en az etkilenmesi ya da hiç etkilenmemesi gereklidir. Dolayısıyla müdahaleler belirli uzaklıklarda yapılmalıdır.

Yıldız (2006) ve Zengin (2007) ve Mingwu vd., (2010)' nun yapmış oldukları çalışmalar incelenmiş ve Mingwu vd., (2010)' nun belirlediği aralıklar dikkate alınarak su varlığına yakınlık alt kriterleri “0-20 m”, “21-50 m”, “51-100 m”, “101-150 m” ve “151 m ve üstü” şeklide oluşturulmuştur.

3.2.1.3.5. Eğim

Eğim bir yandan jeomorfolojik birimleri ve süreçleri belirlerken bir yandan da bitki ve hayvan dağılımını, toprak oluşumunu, yerleşim alanlarını ve rekreasyonel ve turistik etkinliklerin çeşitliliğini belirlemektedir (Elibüyük ve Yılmaz 2010). Bu doğrultuda Yılmaz (1998), Cengiz (2003), Yıldız (2006), Zengin (2007), Akten vd. (2009) ve Altan (1982)'nin yapmış oldukları çalışmalar incelenmiş ve Altan (1982) eğim grupları baz alınmıştır. Böylelikle eğim kriterinin alt kriterleri şu şekildedir; “%0-2”, “%2-6”, “%6-12”, “%12-20”, “%20-30”, “%30 ve üstü”

3.2.1.3.6. Erozyon

Erozyon bir doğa afeti olup verimli tarım arazilerinin azalmasına, çölleşmeye, bitki ve hayvan türlerinin azalmasına ya da yok olmasına neden olmaktadır. Yılmaz (1998), Cengiz (2003), Yıldız (2006) ve Akten vd. (2009)'nin yaptığı çalışmalar doğrultusunda Altındere Vadisi Milli Parkı'nın erozyon kriteri “Çok Şiddetli”, “Şiddetli” ve “Orta Şiddetli” olmak üzere 3 alt kritere ayrılmıştır.

3.2.1.3.7. Arazi Yetenek Sınıfları

Araziler toprak işlemeye karşı gösterdikleri sınırlayıcı özelliklerine göre, hiçbir sorunu bulunmayan I. sınıf araziler ile hiçbir bitkisel üretime olanak vermeyen VIII. Sınıfa doğru gittikçe artmak koşulu ile sekiz sınıfa ayrılmaktadır. V., VI. Ve VII. Sınıf araziler tarıma elverişli olmayan arazilerdir. Orman, çayır ve meraların büyük bir kısmı bu gruba girmektedir. VII. ve VIII. sınıf araziler daha çok dağlık kesimlerde bulunmaktadır. Altındere Vadisi Milli Parkı VI. ve VII. sınıf topraklardan meydana gelmektedir. Genellikle bitki ot, saz ve çiçekli bitkilerden oluşan bitki örtüsüne sahiptir. Özellikle yaz aylarında mera olarak otlatma amacıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla arazi yetenek sınıfları kriteri alt kriter olarak “VI” ve “VII” olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır.

3.2.1.4. Alt Kriterlerin Puanlanması

Her bir ana kritere ait alt kriterler literatürdeki puanlamaları dikkate alınarak Altındere Vadisi Milli Parkı özelinde tekrar puanlanmıştır. Puanlamalar Saaty (1994a)’nın ortaya koyduğu 1-9 ölçeğine göre gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda alt kriterlerin aldığı puanlar Tablo 40’da gösterilmektedir.

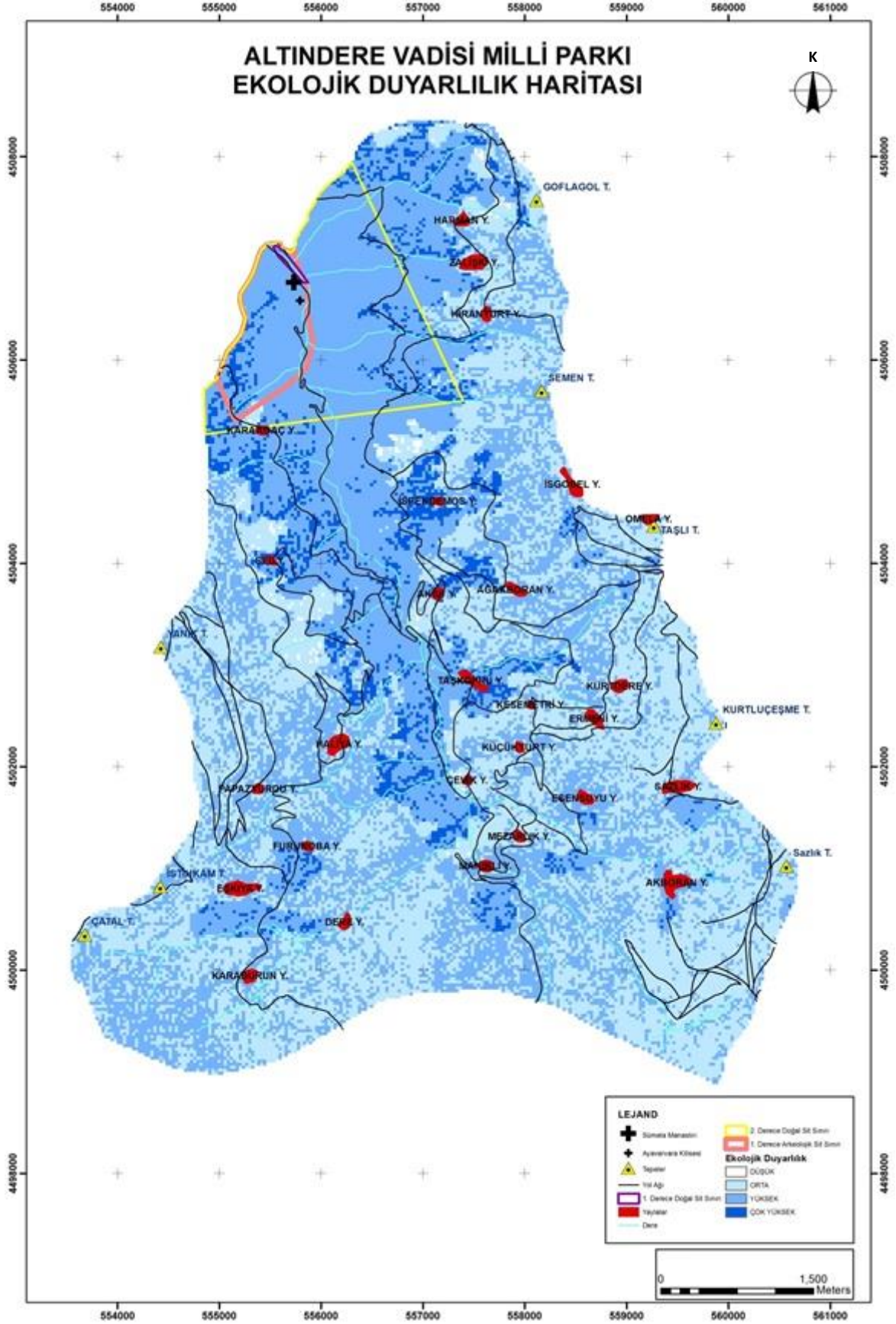
Tablo 40. Alt kriterlerin aldığı puanlar

Kriterler	Alt Kriterler	Puan
Arazi Deseni	Ormanlık Alanlar	9
	Çayır Alanları	7
	Mera Alanları	3
	Yerleşim Alanları	1
Arazi Yetenek Sınıfları	6.Sınıf Toprak	3
	7.Sınıf Toprak	1
Yükselti	800-1000	1
	1001-1500	3
	1501-2000	5
	2001 -2500	7
	2501 +	9

Tablo 40'ın devamı

Kriterler	Alt Kriterler	Puan
Eğim	Düze Yakın %0-2	1
	Hafif Eğimli (%2-6)	1
	Orta Eğimli (%6-12)	3
	Dik Eğimli (%12-20)	5
	Çok Dik Eğimli (%20-30)	7
	Sarp (%30'dan fazla)	9
Su Varlığına Yakınlık	0-20m	9
	21-50m	9
	51-100m	7
	101-150m	5
	151m +	3
Meşçere Yapısı	Tek Tür	1
	Tek Tür Kapalılık Az	1
	Tek Tür Kapalılık Fazla	3
	Birden Fazla Tür	3
	Birden Fazla Asli Tür	5
	Birden Fazla Tür Kapalılık Az	5
	Birden Fazla Tür Kapalılık Fazla	7
	Birden Fazla Asli Tür Kapalılık Az	7
Birden Fazla Asli Tür Kapalılık Fazla	9	
Erozyon	Orta Şiddetli	7
	Şiddetli	5
	Çok Şiddetli	3

Tablo 40'da gösterilen puanlamalar doğrultusunda her bir ana kritere ait alt kriterler ArcGIS 10.0 ortamında sayısal ortamda ağırlıklandırılmıştır. Ardından CBS ortamında ArcGIS 10.0 programı kullanılarak her bir kriter için sayısal haritalar oluşturulmuştur. Tüm kriterlerin ArcGIS "Konum Analizi" tekniği kullanılarak toplanması sonucunda çalışma alanının ekolojik duyarlılık haritası elde edilmiştir (Şekil 82). Böylece alanın ekolojik açıdan hassas bölgeleri düşük duyarlı, orta duyarlı, yüksek duyarlı, çok yüksek duyarlı olmak üzere belirlenmiştir. Sınıflama yapılırken çalışma alanının alabileceği maksimum puan ile minimum puan değerlendirmeye alınmıştır. Buna göre alanın geneli ekolojik açıdan duyarlılığı yüksek alanlardan meydana gelmektedir (%53-78,2403,03 ha). Ekolojik duyarlılığı orta olana alanların oranı %38,57 (1723,26 ha), düşük olan alanlar %0,95 (42,23 ha) ve çok yüksek olan alanlar ise %6,70 (299,48 ha)'dır.

Şekil 82. Altındere Vadisi Milli Parkı ekolojik duyarlılık haritası

3.2.2. Görsel Peyzaj Analizi

Görsel Peyzaj Analizi ile Altındere Vadisi Milli Parkı'nda görsel kalite açısından zengin ve çeşitli olan peyzaj karakterlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Böylelikle;

- Görsel açıdan peyzaj kalitesi yüksek olan alanlar belirlenerek yüksekten düşük görsel kaliteye sahip olan alanlar sıralanmış,
- Görsel peyzaj karakter tipleri ve peyzaj bileşenleri arasındaki ilişkiler sorgulanmış,
- Görsel peyzajın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için önlem ve öneriler sıralanmıştır.

Çalışma alanı arazi gözlemleri ve literatür araştırmaları doğrultusunda 7 adet peyzaj karakteri tipine ayrılmıştır (Rodge vd., 2007; Lokocz vd., 2011; Cloquell-Ballester vd., 2012). 2013 yılı sonbahar ve 2014 yılı yaz dönemlerinde gerçekleştirilen fotoğraflama çalışması sonucu toplam 425 fotoğraf çekilmiştir. Hava ve yol şartları izin vermediğinden kış aylarında araziye gidilememiştir.

Ardından çekilen 425 fotoğraf arasından çalışma amacına uygun olanlar seçildikten sonra her peyzaj tipini temsil eden 4 fotoğraf olmak üzere toplam 28 adet fotoğraf kullanılmış ve uzmanlar tarafından çeşitli peyzaj bileşenlerince sorgulanmıştır. Fotoğrafların belirlenmesinde ilgili peyzaj tipinin niteliğini ortaya konmasına dikkat edilmiştir. Ardından elde edilen veriler istatistiki olarak değerlendirilmiştir.

Altındere Vadisi Milli Parkı için belirlenen 7 peyzaj karakteri tipi şu şekildedir;

1. Genel Siluet (GS)
2. Doğal Peyzaj (DoP)
3. Dağ Peyzajı (DaP)
4. Dere Peyzajı (DeP)
5. Kırsal Yol Peyzajı (KYP)
6. Kültürel Peyzaj (yayla dokusu) (KP)
7. Vadi Peyzajı (VP)

Genel Siluet: Milli Park alanının bir bütün halinde kadrja girdiği görüntüleri ve peyzajları ifade etmektedir.

Doğal Peyzaj: Milli Park sınırları dahilinde bulunan bitki örtüsü görüntülerini ve peyzajlarını ifade etmektedir.

Dağ Peyzajı: Milli Park sınırı içerisinde olup çevresindeki karasal alanlardan daha yüksekte bulunan kara kütleleri görüntülerini ve peyzajlarını ifade etmektedir.

Dere Peyzajı: Milli Park içerisindeki vadi tabanlarından ve oluklardan akan akarsu dokusu ve peyzajları ifade etmektedir.

Kırsal Yol Peyzajı: Milli Park sınırları içinde bulunan, yaylalara ve etkinlik alanlarına ulaşımı sağlayan ana ve tali yol güzergahı görüntülerini ve peyzajlarını ifade etmektedir.

Kültürel Peyzaj: Milli Park sınırları içerisinde yer alan yaylalardaki konut ve yaşam alanlarını barındıran görüntü ve peyzajları ifade etmektedir.

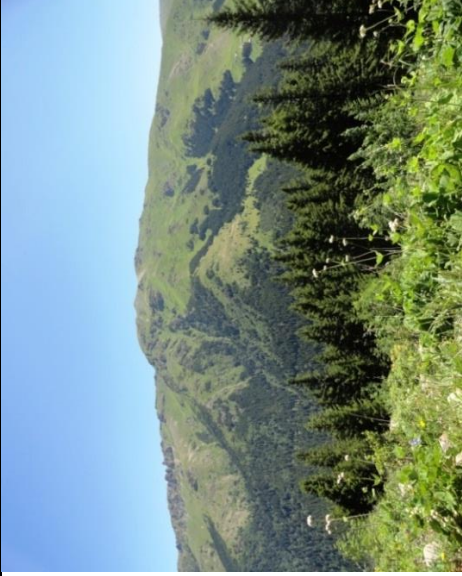

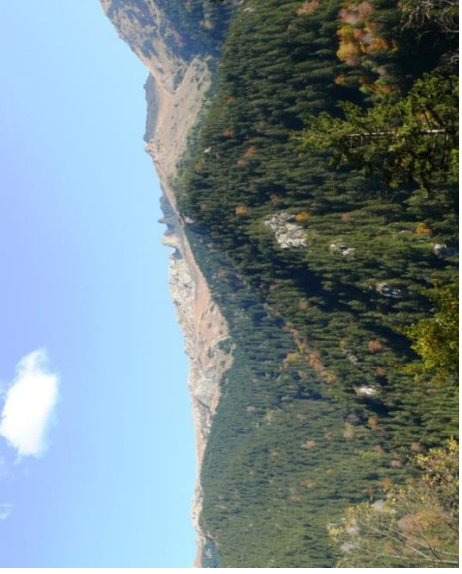
Vadi Peyzajı: Milli Park sınırlarındaki iki dağ arasındaki derin yarıkların oluşturduğu doku ve peyzajları ifade etmektedir.

7 farklı peyzaj karakter ünitesine ait fotoğrafların değerlendirilmesi amacıyla toplam 30 kişiden oluşan uzman gruba anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu gruplar şu şekildedir;

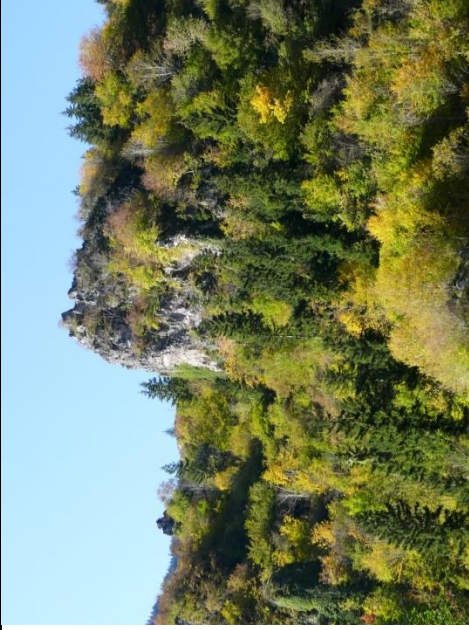

Biyolog (3), Botanikçi (2), Ekolog (2), Hidrolog (2), Jeofizik Mühendisi (3), Milli Park Şefi (1), Milli Park Görevlisi (1), Mimar (3), Orman mühendisi (3), Peyzaj Mimarı (3), Ressam (2), Şehir ve Bölge Plancısı (3) ve Yaban Hayatı Uzmanı (2)'dir.

Uzmanlardan görüntüleri değerlendirme sürecinde ilgili peyzaj tipini en iyi ifade eden 4 fotoğraftan birini seçmeleri istenmiştir. EK-4'de oluşturulan anket formu ve belirlenen fotoğraflar verilmektedir. Buna göre uzmanlar tarafından seçilen fotoğraflar ve yüzdeleri Tablo 41'de gösterilmektedir.

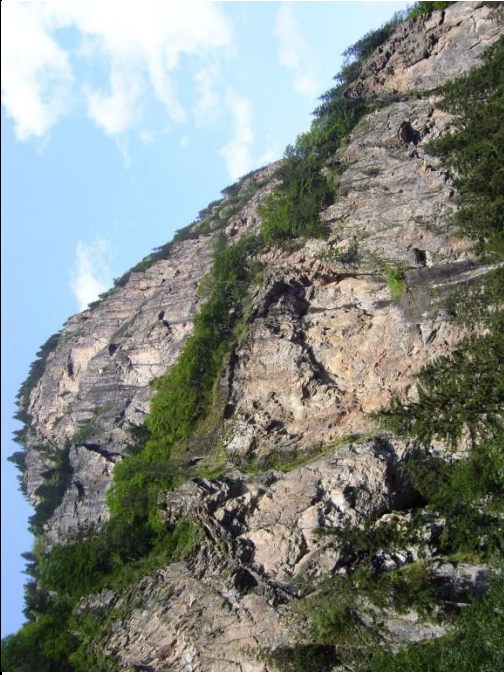
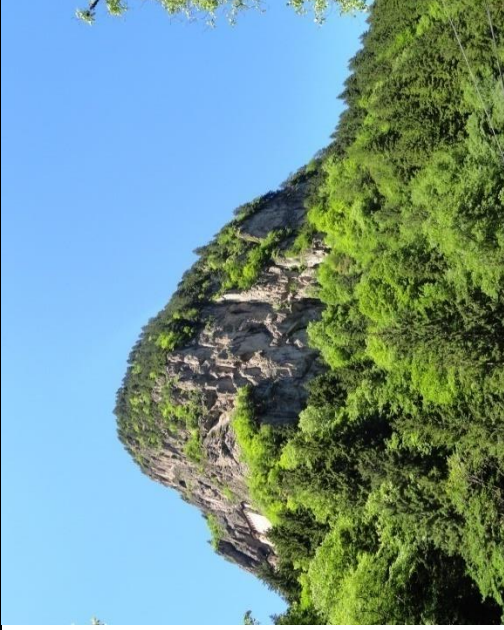

Tablo 41. Seçilen fotoğraflar ve yüzdeleri

Genel Silüet (GS-1)	%	Kişi Sayısı	Genel Silüet (GS-2)	%	Kişi Sayısı
	30	9		53,3	16
Genel Silüet (GS-3)	%	Kişi Sayısı	Genel Silüet (GS-4)	%	Kişi Sayısı
	6,7	2		10	3

Tablo 41'in devamı

Doğal Peyzaj (DoP-1)	%	Kişi Sayısı	Doğal Peyzaj (DoP-2)	%	Kişi Sayısı
	33,3	10		23,3	7
Doğal Peyzaj (DoP-3)	%	Kişi Sayısı	Doğal Peyzaj (DoP-4)	%	Kişi Sayısı
	16,7	5		26,7	8

Tablo 41'in devamı

Dağ Peyzajı (DaP-1)	%	Kişi Sayısı	Dağ Peyzajı (DaP-2)	%	Kişi Sayısı
	3,3	1		16,7	5
Dağ Peyzajı (DaP-3)	%	Kişi Sayısı	Dağ Peyzajı (DaP-4)	%	Kişi Sayısı
	56,7	17		23,3	7

Tablo 41'in devamı

Dere Peyzajı (DeP-1)	%	Kişi Sayısı	Dere Peyzajı (DeP-2)	%	Kişi Sayısı
	53,3	16		6,7	2
Dere Peyzajı (DeP-3)	%	Kişi Sayısı	Dere Peyzajı (DeP-4)	%	Kişi Sayısı
	3,3	1		36,7	11

Tablo 41'in devamı

Kırsal Yol Peyzajı (KYP-1)	%	Kişi Sayısı	Kırsal Yol Peyzajı (KYP-2)	%	Kişi Sayısı
	30	9		3,3	1
Kırsal Yol Peyzajı (KYP-3)	%	Kişi Sayısı	Kırsal Yol Peyzajı (KYP-4)	%	Kişi Sayısı
	6,7	2		60	18

Tablo 41'in devamı

Kültürel Peyzaj (KP-1)	%	Kişi Sayısı	Kültürel Peyzaj (KP-2)	%	Kişi Sayısı
	56,7	17		3,3	1
Kültürel Peyzaj (KP-3)	%	Kişi Sayısı	Kültürel Peyzaj (KP-4)	%	Kişi Sayısı
	23,3	7		16,7	5

Tablo 41'in devamı

Vadi Peyzajı (VP-1)	%	Kişi Sayısı	Vadi Peyzajı (VP-2)	%	Kişi Sayısı
	3,4	1		13,3	4
Vadi Peyzajı (VP-3)	%	Kişi Sayısı	Vadi Peyzajı (VP-4)	%	Kişi Sayısı
	53,3	16		30	9

Tablo 41'e göre elde edilen veriler ışığında her bir peyzaj tipi ile ilgili seçilen fotoğrafların numaraları ve yüzde değerleri Tablo 42'de belirtilmektedir.

Tablo 42. Peyzaj tiplerinin yüzde değerleri ve fotoğraf numaraları

Peyzaj Tipi	Fotoğraf Numarası	Tercih Eden Kişi Sayısı	Yüzde Değeri
Genel Siluet	GS-2	16	53,3
Doğal Peyzaj	DoP-1	10	33,3
Dağ Peyzajı	DaP-3	17	56,7
Dere Peyzajı	DeP-1	16	53,3
Kırsal Yol Peyzajı	KYP-4	18	60
Kültürel Peyzaj	KP-1	17	56,7
Vadi Peyzajı	VP-3	16	53,3

Yöntem dahilinde belirlenen her bir peyzaj tipine ait seçilen fotoğraflar -2 +2 aralığında 5'li Likert ölçeğinde belirlenen parametreler doğrultusunda değerlendirmeye tabi tutulmuştur (EK-5). Bu ölçütlerin geliştirilmesinde Daniel (2001), Arriaza vd. (2004), Bulut ve Yılmaz (2007)'nin araştırma bulgularından yararlanılmıştır. Bu parametreler canlılık, peyzaj çeşitliliği, doğallık, uyum/harmoni, etkileycilik ve gizemlilik. -2 +2 aralığında verilen değerler toplanarak toplam kişi sayısına bölünmüş ve her bir peyzaj karakteri tipinin ortalama görsel kalite değeri ortaya konmuştur (Tablo 43). Burada “-2”en düşük, “+2”en yüksek değeri ifade etmektedir.

Tablo 43. Peyzaj karakterlerinin görsel kalitesinin değerlendirilmesi

Görsel Kalite Sırası	Görsel Peyzaj Karakteri	Fotoğraf Numarası	Ortalama Görsel Kalite Değeri (OGKD)	Etkin Görsel Değerlendirme Parametresi
1	Genel Siluet	GS-2	5,1667	Doğallık
2	Doğal Peyzaj	DoP-1	9,8	Doğallık
3	Dağ Peyzajı	DaP-3	4,0	Peyzaj Çeşitliliği
4	Dere Peyzajı	DeP-1	6,2	Doğallık
5	Kırsal Yol Peyzajı	KYP-4	4,9667	Doğallık
6	Kültürel Peyzaj	KP-1	0,5333	Uyum/Harmoni
7	Vadi Peyzajı	VP-3	8,0	Doğallık

Tablo 43'deki değerlendirmeye gore ortalama gorsel kalite değeri en yuksek olan peyzaj tipi doğal peyzajdır. Bu peyzaj tiplerinin belirlenmesinde etkin olan parametre doğallıktır. Ardından vadi peyzajı gelmektedir. Bu peyzaj tipinin etkin parametresi de doğallıktır. En dusuk peyzaj karakteri tipi ise kulturel peyzajdır. Etkin parametresi uyum/harmonidir. Tablo 44'de peyzaj tipleri ve ortalama peyzaj kalite değerleri fotoğrafları ile birlikte verilmektedir.

Tablo 44. Tercih edilen gorsel peyzaj tipleri ve ortalama gorsel kalite değerleri

Doğal Peyzaj (DoP-1)	OGKD	Kırsal Yol Peyzajı (KYP-4)	OGKD
	9,8		4,9667
Vadi Peyzajı (VP-3)	OGKD	Dağ Peyzajı (DaP-3)	OGKD
	8,0		4,0
Dere Peyzajı (DeP-1)	OGKD	Kulturel Peyzaj (KP-1)	OGKD
	6,2		0,5333

Tablo 44'ün devamı

Genel Siluet (GS-2)		OGKD
		5,1667

Ardından her peyzaj tipini oluşturan ana bileşenler ve aralarındaki ilişki Tablo 45'deki 4'lü Likert (1-4) ölçeği ile değerlendirilmiştir. "1" en düşük değeri, "4" en yüksek değeri ifade etmektedir.

Tablo 45. Peyzaj karakterlerini oluşturan başlıca bileşenler (Bulut ve Yılmaz, 2007'den geliştirilerek)

Peyzaj bileşeni	Ölçüm			
	1	2	3	4
Bitki örtüsü				
Bitki örtüsü ile kaplı alan	%0-25	%25-50	%50-75	%75-100
Bitki örtüsünün tipi	Çıplak alan	Ot & çalı	Karışık (ağaç & çalı)	Orman
Topoğrafya				
Topoğrafyanın tipi	Düz	Engebeli	Dağlık	Çok dağlık
Doğallık				
Doğallık derecesi	Doğal olmayan	Yarı-doğal	Doğala yakın	Doğal
Su kaynağı				
Suyun varlığı	Yok	Kanal	Dere	Deniz

Tablo 45'in devamı

İnsan-yapımı elementlerin varlığı				
Pozitif-insan yapımı elementler	%0-25	%25-50	%50-75	%75-100
Negatif-insan yapımı elementler	%0-25	%25-50	%50-75	%75-100
Renk				
Renk çeşitliliği	1 renk	2 renk	3-5 renk	Çok renkli

Yapılan değerlendirmelere göre elde edilen sonuçlar şu şekildedir (Tablo 46);

Tablo 46. Peyzaj karakterlerini oluşturan başlıca bileşenler ve değerlendirmesi

Peyzaj bileşeni	Görsel kalite açısından tercih edilen peyzaj tipleri						
	GS-2	DoP-1	DaP-3	DeP-1	KYP-4	KP-1	VP-3
Bitki örtüsü							
Bitki örtüsü ile kaplı alan	3	4	2	4	4	1	4
Bitki örtüsünün tipi	3	3	3	3	3	2	4
Topoğrafya							
Topoğrafyanın tipi	2	3	2	3	2	3	3
Doğallık							
Doğallık derecesi	4	3	3	4	3	3	4
Su kaynağı							
Suyun varlığı	1	3	1	3	1	1	1
İnsan-yapımı elementlerin varlığı							
Pozitif-insan yapımı elementler	1	1	1	1	1	3	1
Negatif-insan yapımı elementler	1	1	1	1	1	1	1
Renk							
Renk çeşitliliği	2	3	2	4	2	2	2

Tablo 46'ya göre belirlenen peyzaj tiplerinin görsel açıdan tercih edilmesinde en etkin olan bileşenler doğallık derecesi, bitki örtüsüyle kaplı olma durumu ve bitki örtüsünün tipidir. Bu peyzaj bileşenleri görsel peyzaj karakterlerine dinamik bir yapı kazandırmaktadır. Etkisi en düşük bileşen ise negatif insan yapımı elementlerdir. Tablo 46 incelendiğinde görülmektedir ki insan yapısı etkiler azaldıkça doğallık artmakta dolayısıyla ortalama görsel kalite değeri artmaktadır. Doğal peyzaj ve vadi peyzajı bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Aynı zamanda bitki örtüsü ile kaplı alan yüzeyi ve tipinin varlığının artması doğallıkla paralellik göstereceğinden yine ortalama görsel kalitenin artmaktadır. Ortalama görsel kaliteyi artırma noktasında önemli olan diğer bir parametre ise su varlığıdır. Bu nedenle doğal peyzaj ve vadi peyzajından sonra üçüncü sırada dere peyzajı gelmektedir. Bu bileşenler dışında topografya tipinin düz alandan dağlık alana doğru artması yine ortalama görsel kaliteyi arttıracığından genel siluet ve dağ peyzajı dere peyzajından sonra gelmektedir. Ancak kültürel peyzajdaki negatif insan etkisinin yüksek olması kültürel peyzajın ortalama görsel kalite puanını düşürerek en son sırada yer almasına neden olmuştur.

Elde edilen bulgular ışığında çalışma alanı içerisinde belirlenen yedi farklı peyzaj tipini görsel kalite değerlerine göre beş farklı gruba ayırmak mümkündür. Bunlar;

Görsel Kalite Değeri Çok Yüksek Peyzaj Tipleri

- Doğal Peyzaj (Dop-1): 9,8

Görsel Kalite Değeri Yüksek Peyzaj Tipleri

- Vadi Peyzajı (VP-3): 8,0

Görsel Kalite Değeri Orta Peyzaj Tipleri

- Dere Peyzajı (DeP-1): 6,2

Görsel Kalite Değeri Düşük Peyzaj Tipleri

- Genel Siluet (GS-2): 5,1667

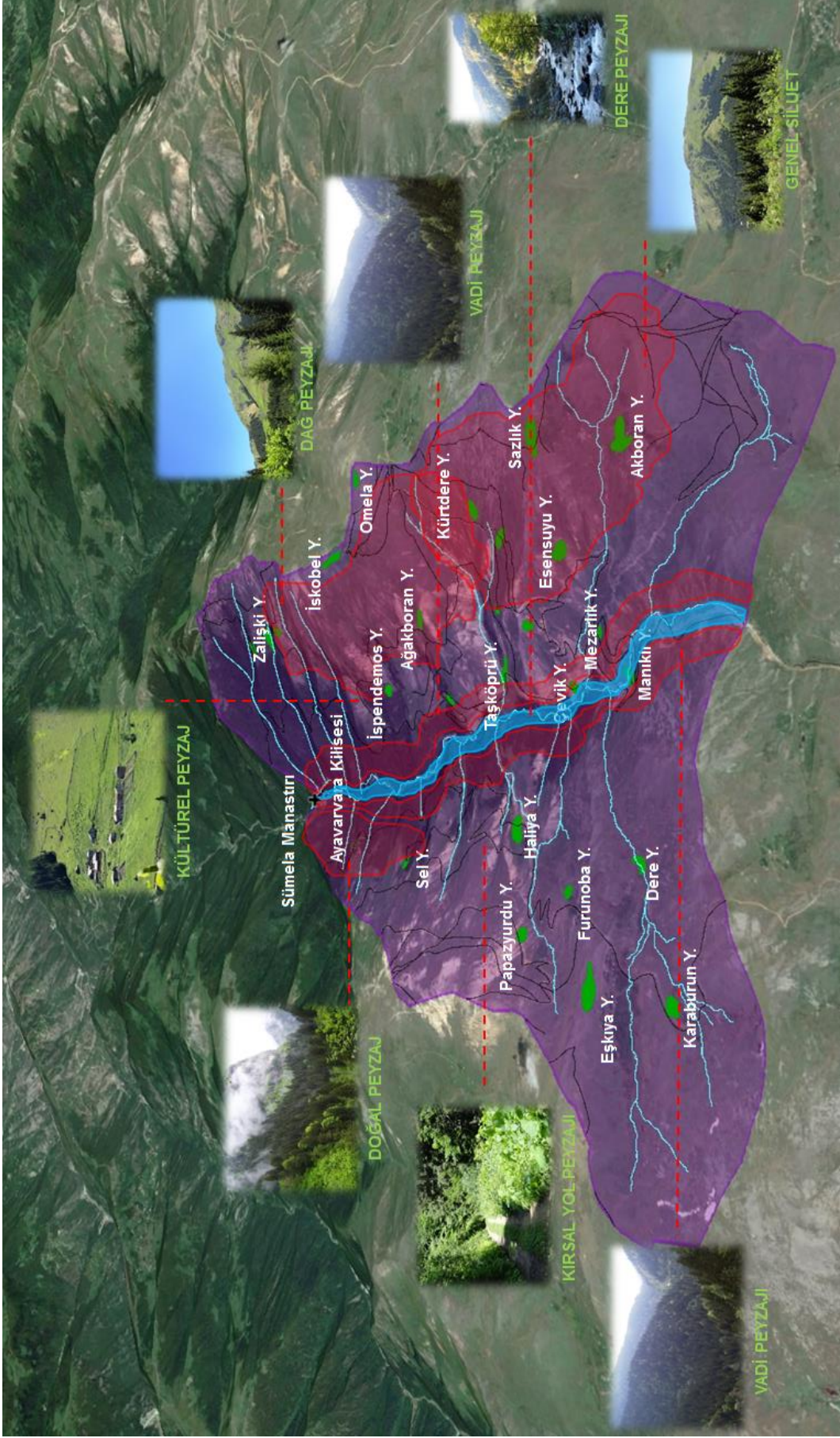
- Kırsal Yol Peyzajı (KYP-4): 4,9667

- Dağ Peyzajı (DaP-3): 4,0

Görsel Kalite Değeri Zayıf Peyzaj Tipleri:

- Kültürel Peyzaj (KP-1): 0,5333

Görsel peyzaj analizinde çekilen fotoğrafların yorumlanmasıyla elde edilen veriler kuramsal temellere dayandırılarak işlenmiş ve Altındere Vadisi Milli Parkı'nda görsel açıdan peyzaj değeri taşıyan alanlar Şekil 83'de çalışma alanı üzerinde gösterilmiştir.

Şekil 83. Altındere Vadisi Milli Parkı görsel peyzaj analizi haritası

3.2.3. Anket Sonuçları

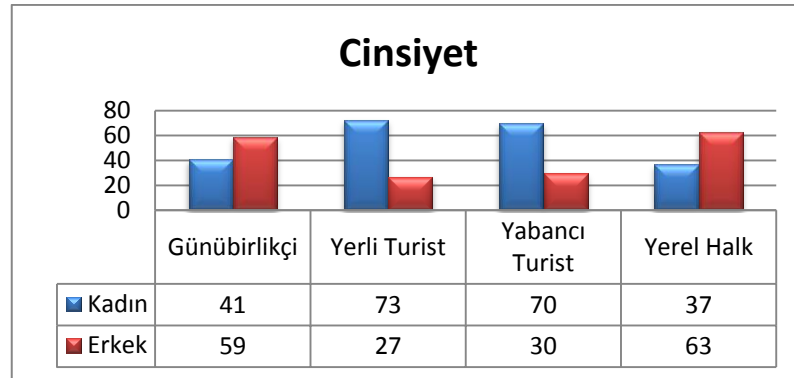
3.2.3.1. Ziyaretçilerin Sosyo-Demografik Yapısı

Ankete katılanların büyük bir çoğunluğu alana ziyaret amaçlı gelmekte olup günübirlikçilerin %5'i, yerli turistlerin %4'ü, yabancı turistlerin %14'ü ve yerel halkın ise %8'i araştırma ve inceleme amaçlı gelmektedir. (Tablo 47).

Tablo 47. Alana gelen ziyaretçi türü

Profil	Geliş amacı		Günübirlikçi	Yerli Turist	Yabancı Turist	Yerel Halk
	Araştırma ve inceleme amaçlı	ve	5	4	14	8
Ziyaret amaçlı		95	96	86	92	

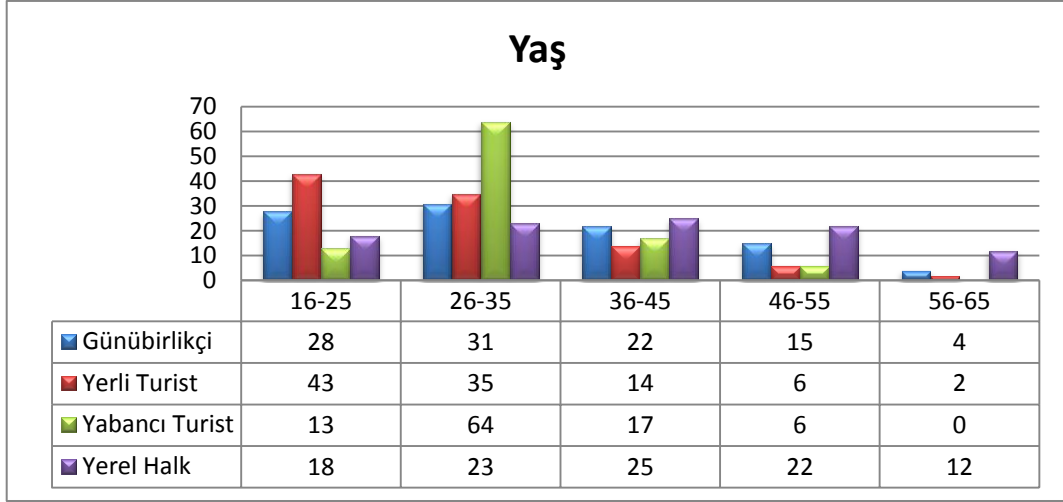
Günübirlikçiler (%59) ile yerel halkın (%63) yarısından çoğu erkeklerden oluşmakta iken yerli turist (%73) ve yabancı turistlerin (%70) ise kadınlardan meydana gelmektedir. (Şekil 84).

Şekil 84. Ziyaretçilerin cinsiyet dağılımı

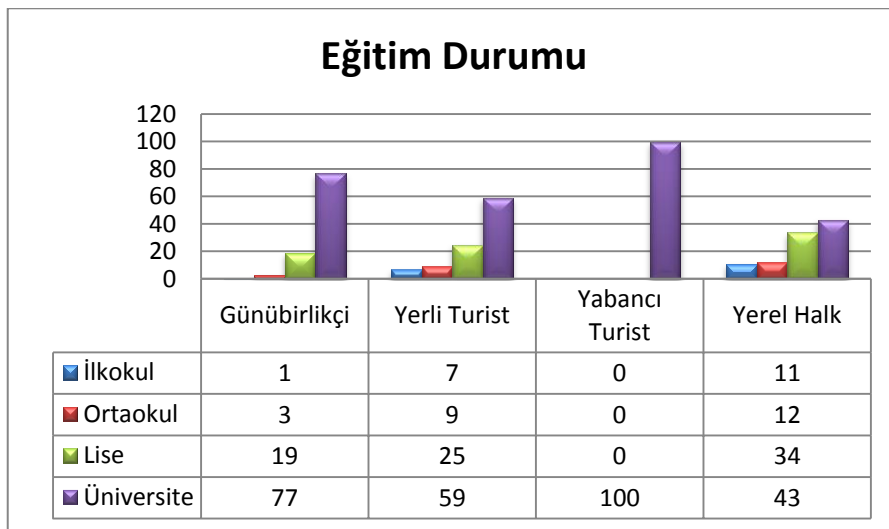
Yaş durumları incelendiğinde ise günübirlikçilerin %31'i ve yabancı turistlerin %64'ü 26-35, yerli turistlerin %43'ü 16-25 ile yerel halkın %25'i 36-45 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Yabancı turistler dışında diğer 3 grup için yaşlı nüfus grubu

olarak adlandırılan 56-65 yaş aralığında oldukça az bir orana sahip olduğu saptanmıştır. Yabancı turistlerde ise yaş grubuna denk gelen katılımcıya rastlanmamıştır (Şekil 85).

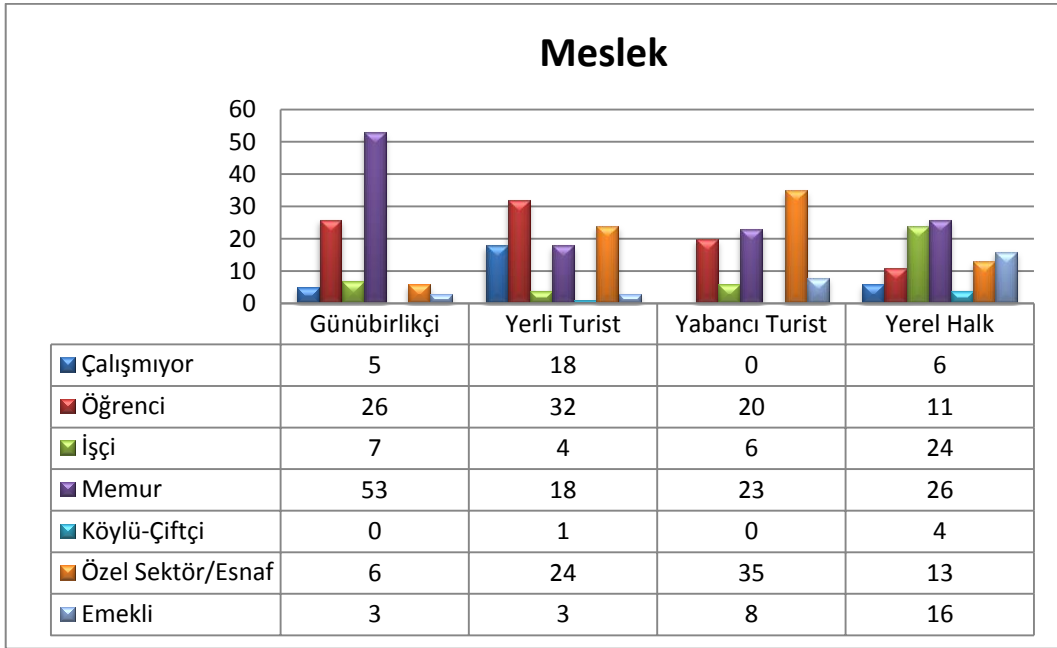
Şekil 85. Ziyaretçilerin yaş dağılımı

4 farklı ziyaretçi grubunun da ağırlıklı olarak lise ve üniversite mezunu oldukları ortaya çıkmıştır. Özellikle yerel halk içinde az olsa da ilkokul mezunu olanların %11'lik bir orana sahip oldukları buna karşılık yabancı turistlerin tamamının (%100) üniversite mezunu olduğu saptanmıştır (Şekil 86).

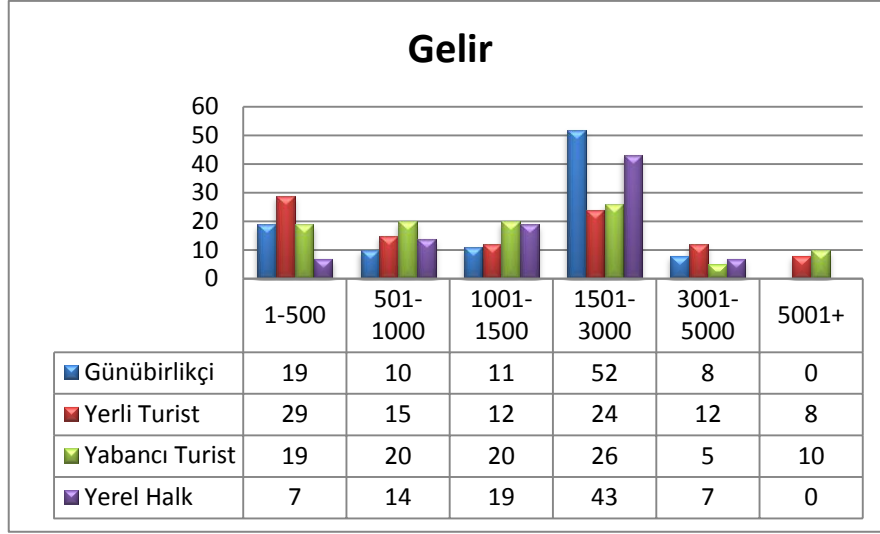
Şekil 86. Ziyaretçilerin eğitim durumu

Alana gelen g n birlik ilerin yarısından çoğunu memur kesim (%53) oluşturmaktadır. Bu durum yabancı turistlerde  ğrenci (%67) olurken yerli turistler için  ğrenci (%32) ve yerel halk için ise memur kesim (%26) olmaktadır. Gerçekleştirilen anket çalışması doğrultusunda yerel halk dışında diğer gruplar içerisinde emeklilerin çok az bir orana sahip olduğu görülmektedir Her ne kadar yerel halk kırsal alanda yaşasa da köylü- ift i oranı %4'te kalmıştır (Şekil 87).

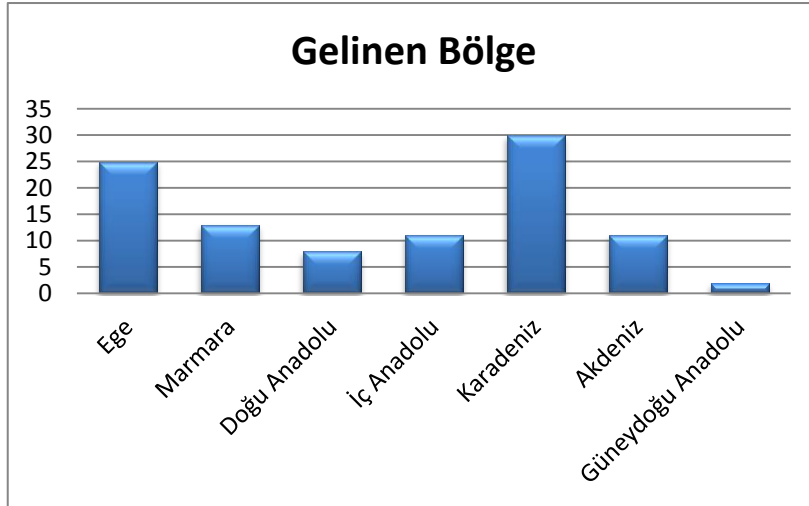
Şekil 87. Ziyaretçilerin meslek dağılımı

Ziyaretçilerin gelir durumlarının özellikle 1501-3000 TL arasında yoğunlaştığı yani orta gelir grubunda oldukları görülmektedir (Şekil 88).

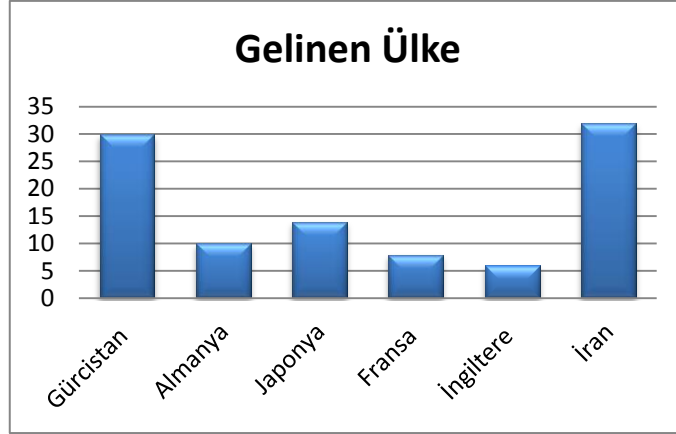
Şekil 88. Ziyaretçilerin gelir durumu

Yerli turistlerin %30'unu Karadeniz Bölgesi'nden gelenler oluştururken Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelenler %2'lik bir orana sahiptir. Karadeniz Bölgesi'ni %25 ile Ege ve %13 ile Marmara Bölgesi takip etmektedir (Şekil 89).

Şekil 89. Yerli turistlerin geldikleri bölgeler

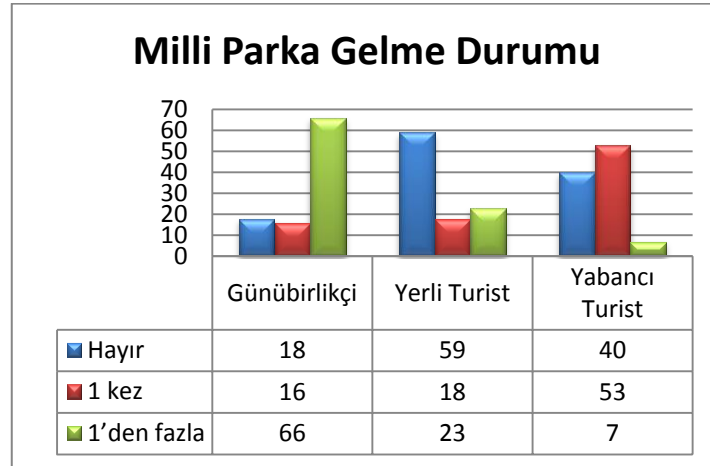
Yabancı turistlerin ise %32'sini İran ve %30'unu Gürcistan oluştururken %8'ini Fransa ve %6'sını İngiltere oluşturmaktadır (Şekil 90).

Şekil 90. Yabancı turistlerin geldikleri ülkeler

3.2.3.2. Alan Kullanımına Yönelik Eğilimler

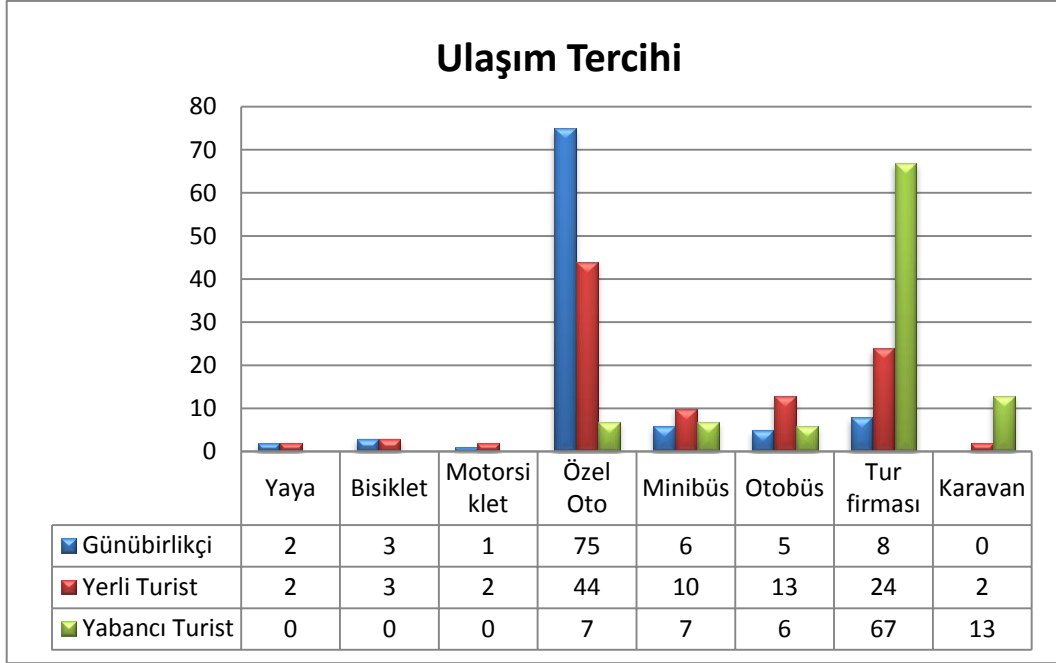
Günübirlikçilerin yarısından çoğu alana birden fazla gelirken (%66), yerli turistlerin daha önce hiç gelmedikleri (%59) ve yabancı turistlerin ise daha önce bir kez geldikleri (%53) saptanmıştır. Ancak yabancı turistler için daha önce alana gelmeyenler oranı ise %40'tır. (Şekil 91).

Şekil 91. Ziyaretçilerin milli parka gelme durumu

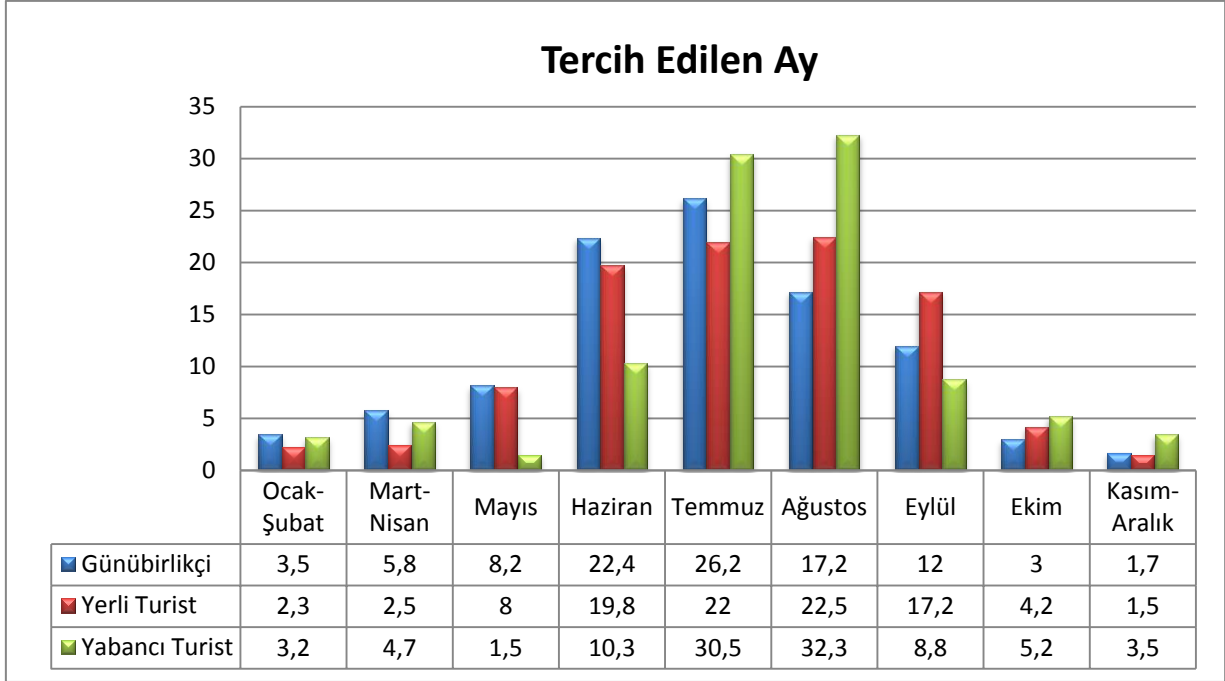
Özellikle günübirlikçilerin büyük bir çoğunluğu alana özel araçlarıyla gelirken (%75), yerli turistlerin yarısına yakını özel araç (%44) ve %24'ü tur organizasyonlarını

tercih etmektedir. Yabancı turistlerin ise %64'ü tur organizasyonunu %13'ü ise karavanı tercih ettiği görülmektedir (Şekil 92).

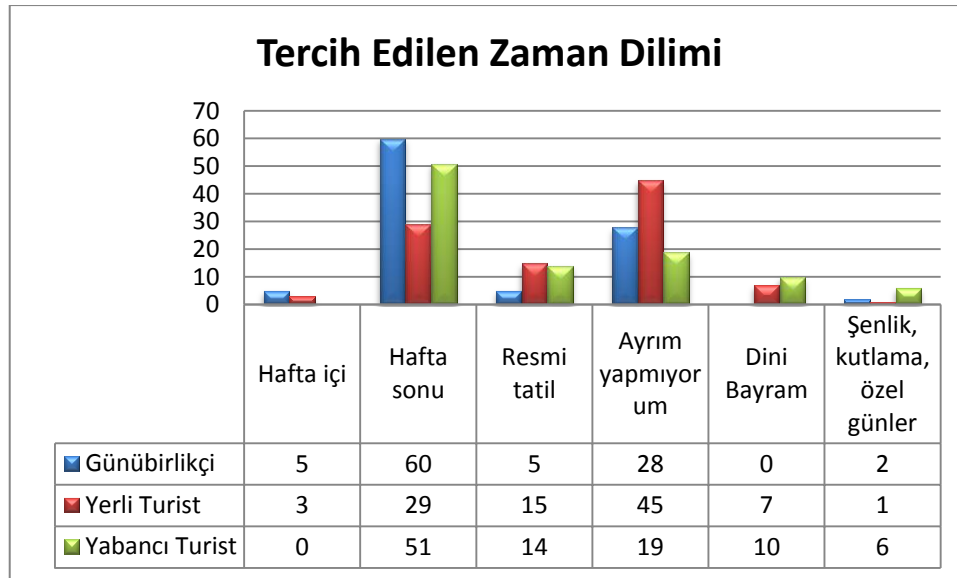
Şekil 92. Ziyaretçilerin ulaşım tercihi

Özellikle her üç ziyaretçi grubunun da (günübirlükçi, yerli ve yabancı turist) alana yaz ayları olan Haziran Temmuz ve Ağustos'ta gelmeyi tercih ettikleri saptanmıştır. Bu oran kış ayları olan Kasım-Şubat ayları arasında oldukça düşüktür (Şekil 93).

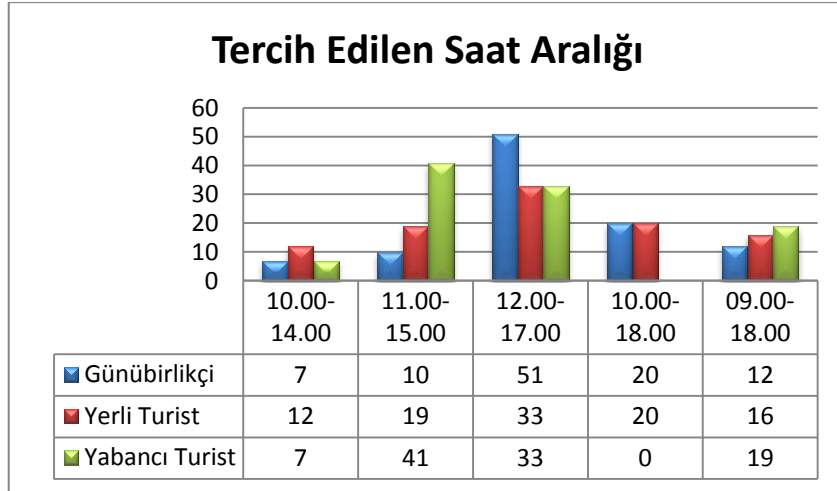
Şekil 93. Ziyaretçilerin tercih ettikleri aylar

Ziyaretçilerin özellikle hafta sonlarını ancak gün olarak ayırım yapmadıklarını belirtenlerin de göz ardı edilemeyeceği, bunun dışında hafta içi gelenlerin oranının oldukça düşük olduğu saptanmıştır (Şekil 94).

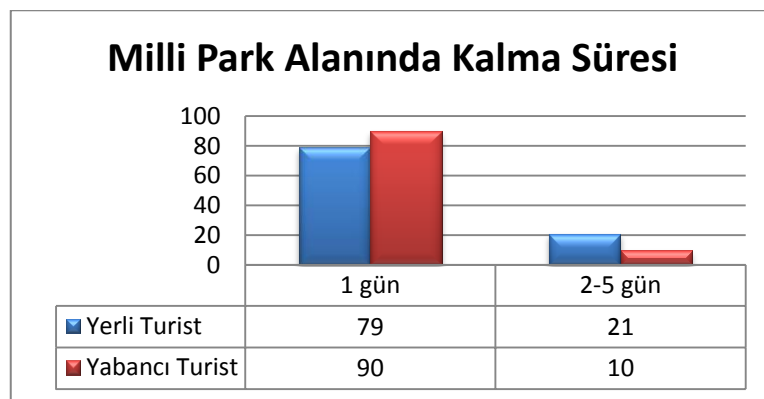
Şekil 94. Ziyaretçilerin tercih ettikleri zaman dilimi

Günöbirlikçi ve yerli turistler özellikle alanı 12.00-17.00 saatleri arasında kullanırken yabancı turistler ise 11.00-15.00 arasında kullanmaktadır. Sabah saatlerinde kullananların oranları her üç grup için de düşüktür (Şekil 95).

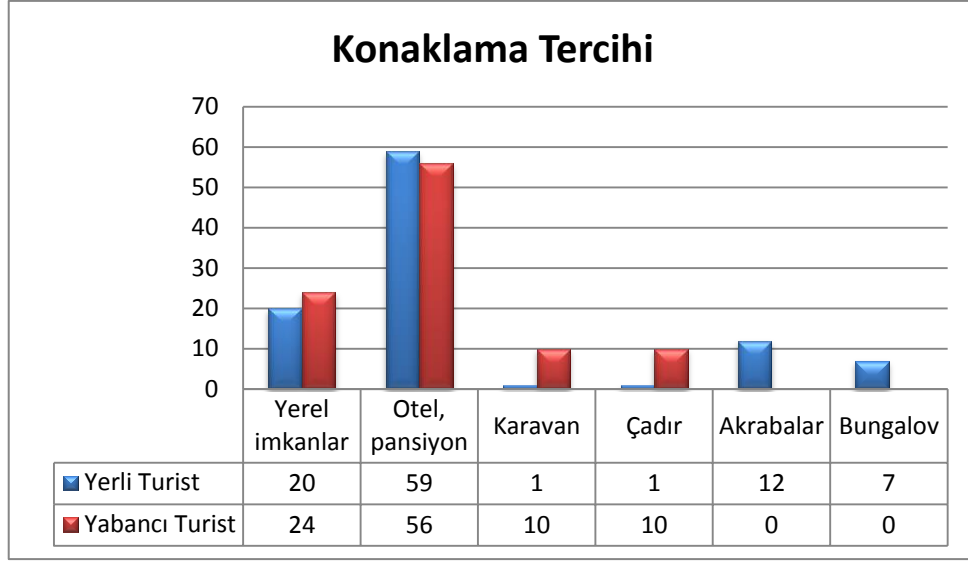
Şekil 95. Ziyaretçilerin tercih ettiği saat aralığı

Gerek yerli ve gerekse yabancı turistlerin büyük bir çoğunluğu alanda bir gün kaldıklarını belirtmişlerdir. 2-5 gün arasında kalanların oranı oldukça düşük iken 5 günden fazla kalmayı tercih edenler bulunmamaktadır (Şekil 96).

Şekil 96. Ziyaretçilerin alanda kalma süreleri

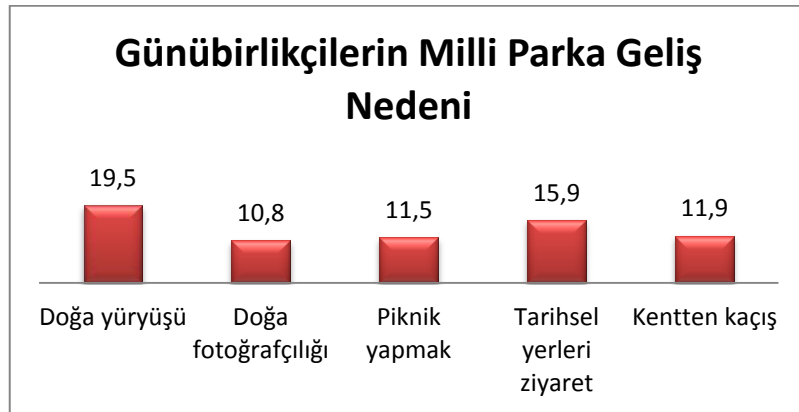
Alanda içerisinde konaklayan yerli ve yabancı turistleri tercihleri ise ağırlıklı olarak oteller ve pansiyonlar olmuştur. Bunu alandaki yerel imkanlar izlemektedir (Şekil 97).

Şekil 97. Ziyaretçilerin konaklama tercihleri

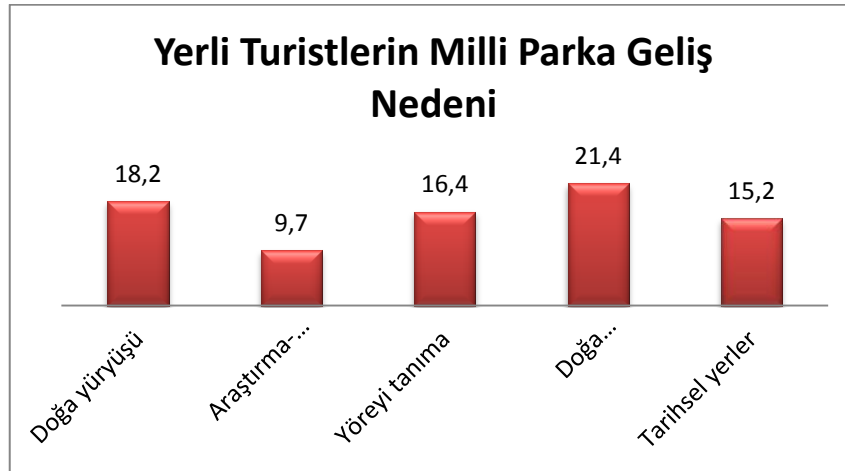
Ziyaretçilere alana geliş nedenleri arasından en önemli ilk 5 nedeni belirtmeleri istendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir;

- Günübirlükçilerin %19,5'i doğa yürüyüşü yapmak, %15,9'u tarihsel yerleri ziyaret, %11,9'u kentten kaçış, %11,5'i piknik yapmak ve %10,8'i alanda amatör ya da profesyonel doğa fotoğrafları çekmek amacıyla (Şekil 98),

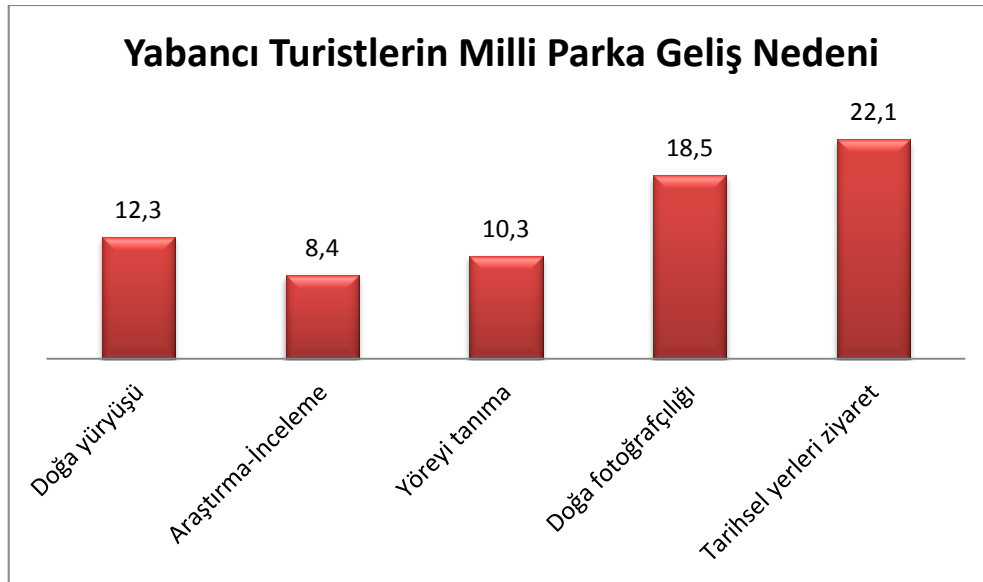
Şekil 98. Günübirlükçilerin alana geliş nedeni

- Yerli turistlerin %21,4'ü amatör ya da profesyonel doğa fotoğrafı çekmek, %18,2'si doğa yürüyüşü yapmak,%16,4'ü yöreyi tanımak, %15,2'si tarihsel yerleri ziyaret etmek ve %9,7'si ise araştırma ve inceleme amaçlı (Şekil 99),

Şekil 99. Yerli turistlerin alana geliş nedeni

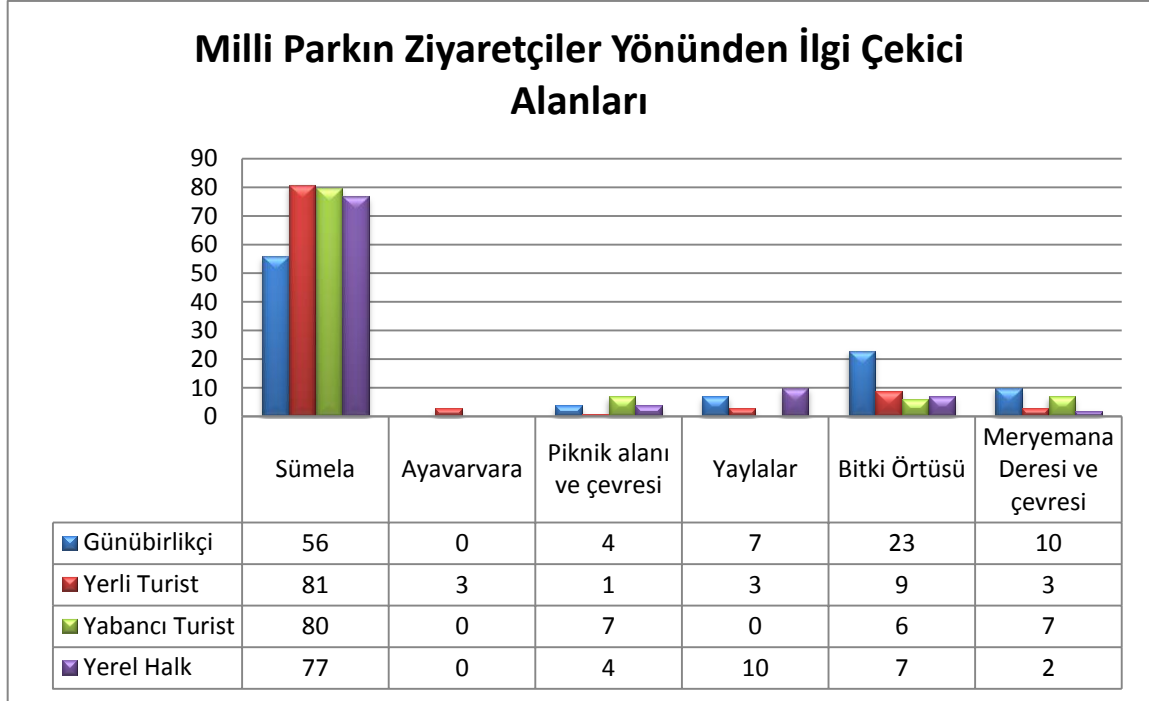
•Yabancı turistlerin ise %22,1'i tarihsel yerleri ziyaret etmek, %18,5'i, amatör ya da profesyonel doğa fotoğrafları çekmek, %12,3'ü doğa yürüyüşü yapmak, %10,3'ü yöreyi tanımak ve %8,4'ü araştırma ve inceleme amacıyla geldiklerini belirtmişlerdir (Şekil 100).

Şekil 100. Yabancı turistlerin alana geliş nedeni

Alanın sahip olduğu ve ziyaretçilerce ilgi çekici alanlar olarak nitelendirilebilecek yerlerin büyük bir çoğunluğunun Sümela Manastırı olduğu ortaya çıkmıştır. Sümela Manastırı'nın hemen yanında bulunun Ayavarvara Kilisesi neredeyse hiç tercih

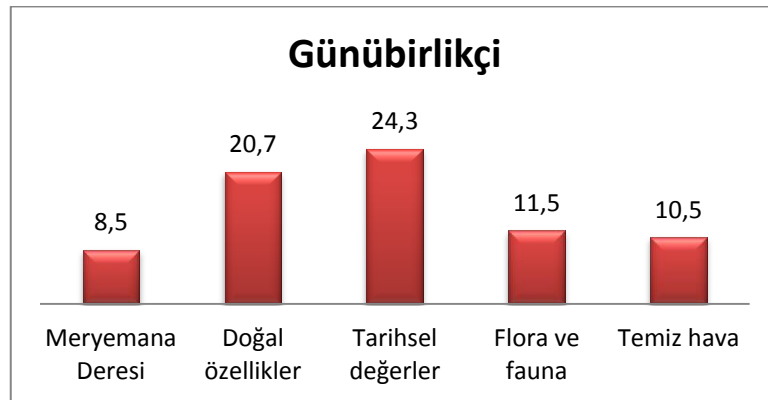
edilmemiştir. Alanın sahip olduğu zengin bitki örtüsü günübürlükçiler ve yerli turistler için ikinci sırada yer alırken yerel halk için yaylalar tercih edilmiştir (Şekil 101).

Şekil 101. Milli parkın ilgi çekici alanları

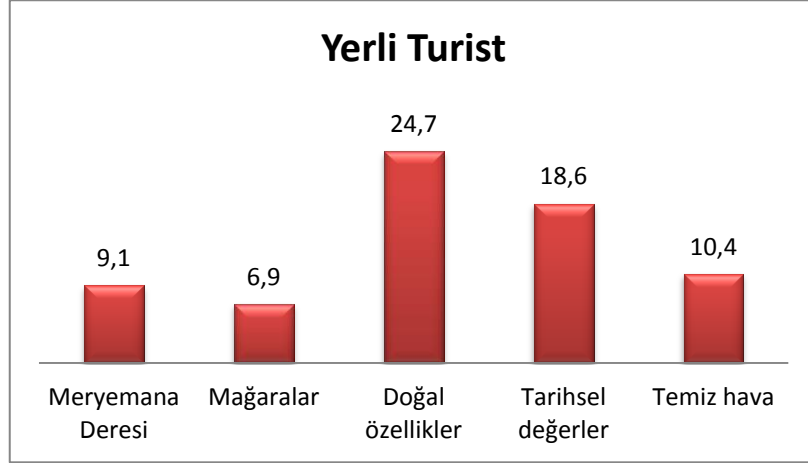
Ziyaretçiler açısından alanın sahip olduğu en önemli ilk 5 değer ise şunlardır;

• Günübürlükçiler açısından tarihsel değerler (%24,3), doğal özellikler (%20,7), flora ve fauna (%11,5), temiz hava (%10,5) ve orman içi etkinlikler (%6,1) (Şekil 102),

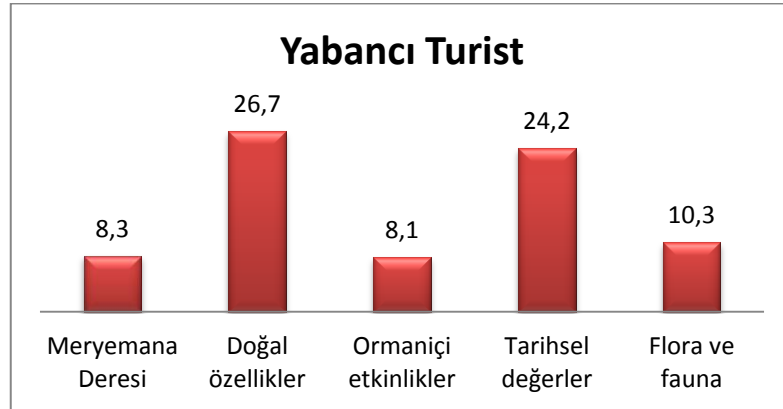
Şekil 102. Günübürlükçiler açısından önemli değerler

• Yerli turistler açısından doğal özellikler (%24,7), tarihsel değerler (%18,6), temiz hava (%10,4), flora ve fauna (%6,7) ve yayla kültürü ve şenlikler (%6,4) (Şekil 103),

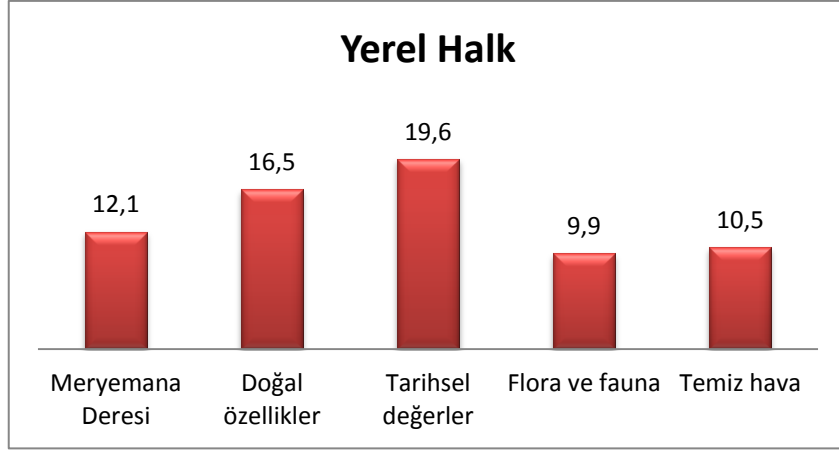
Şekil 103. Yerli turistler açısından önemli değerler

• Yabancı turistler açısından doğal özellikler (%26,7), tarihsel değerler (%24,2), flora ve fauna (%10,3) orman içi etkinlikler (%8,1) ve geleneksel mimari (%5,2) (Şekil 104),

Şekil 104. Yabancı turistlerce önemli değerler

• Yerel halk açısından tarihsel değerler (%19,6), doğal özellikler (%16,5), temiz hava (%10,5) flora ve fauna (%9,9) ve yayla kültür ve şenlikler (%8,9)'dir (Şekil 105).

Şekil 105. Yerel halk açısından önemli değerler

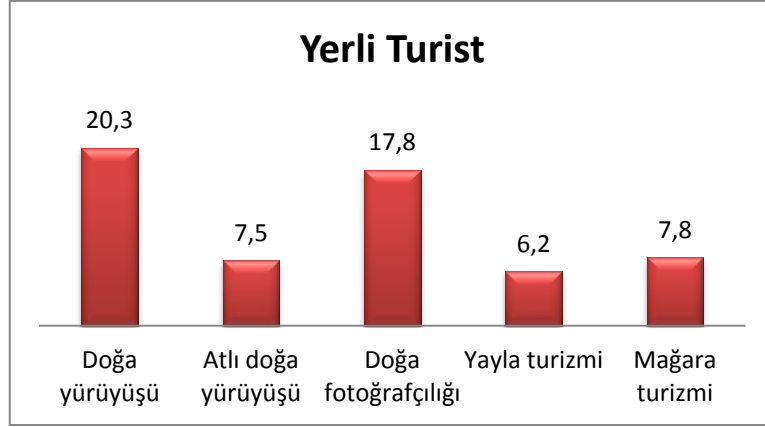
Ziyaretçilerin alan içerisinde altyapısı oluşturulduğunda ya da tamamlandığında gerçekleştirmek istedikleri en önemli 5 etkinlik şunlardır;

•Günübirlikçiler: Doğa yürüyüşü (%16,9), doğa fotoğrafçılığı (11,5), piknik yapmak, (%9,2), yayla turizmi (%8,9) ve atlı doğa yürüyüşü (%8,4) (Şekil 106),

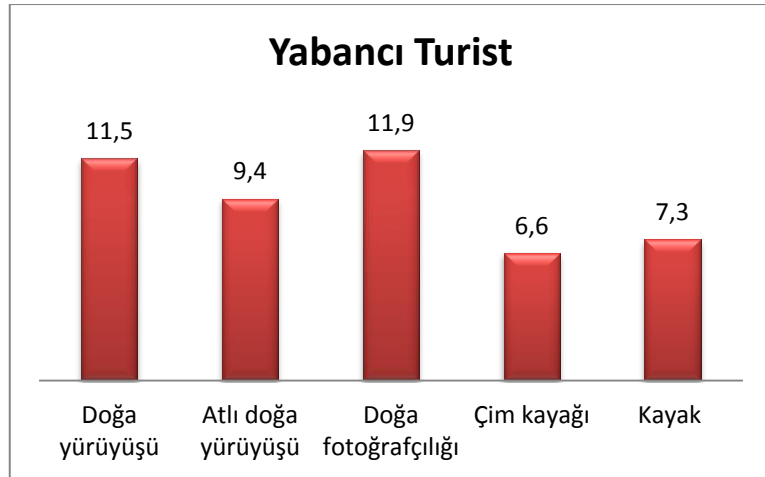
Şekil 106. Günübirlikçiler açısından önemli etkinlikler

•Yerli turistler: Doğa yürüyüşü (%20,3), doğa fotoğrafçılığı (%17,8), mağara turizmi (%7,8), atlı doğa yürüyüşü (%7,5) ve yayla turizmi (%6,2) (Şekil 107),

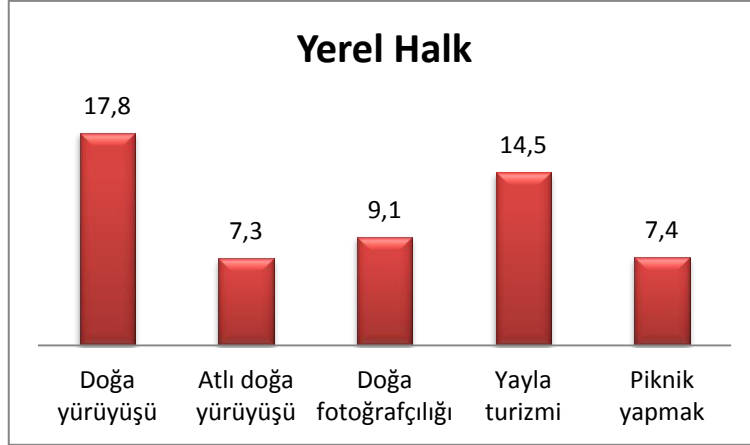
Şekil 107. Yerli turistler açısından önemli etkinlikler

• Yabancı turistler: Doğa yürüyüşü (%11,9), doğa fotoğrafçılığı (%11,5), atlı doğa yürüyüşü (%9,4), kayak (%7,3) ve çim kayağı (%6,6) (Şekil 108),

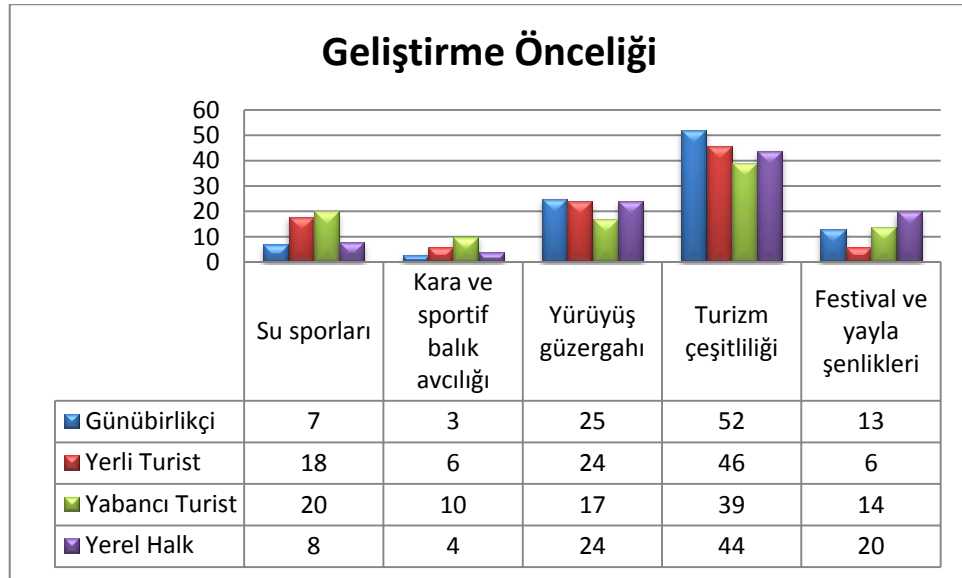
Şekil 108. Yabancı turistler açısından önemli etkinlikler

• Yerel halk: Doğa yürüyüşü(%17,8), yayla turizmi (%14,5), doğa fotoğrafçılığı (%9,1), piknik yapmak (%7,4) ve atlı doğa yürüyüşü (%7,3)'dür (Şekil 109).

Şekil 109. Yerel halk açısından önemli etkinlikler

Altındere Vadisi Milli Parkı'na gelen ziyaretçilerin tamamı alan içerisinde turist çeşitliliğinin artırılmasını ve geliştirilmesini istemiştir. Bunu yürüyüş güzergahlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi takip etmiştir. En düşük oranı ise kara ve sportif balık avcılığı izlemektedir (Şekil 110).

Şekil 110. Ziyaretçilerce geliştirilmesi önerilen etkinlikler

3.3. Altındere Vadisi Milli Parkı Kullanma Amaçlı Analizi

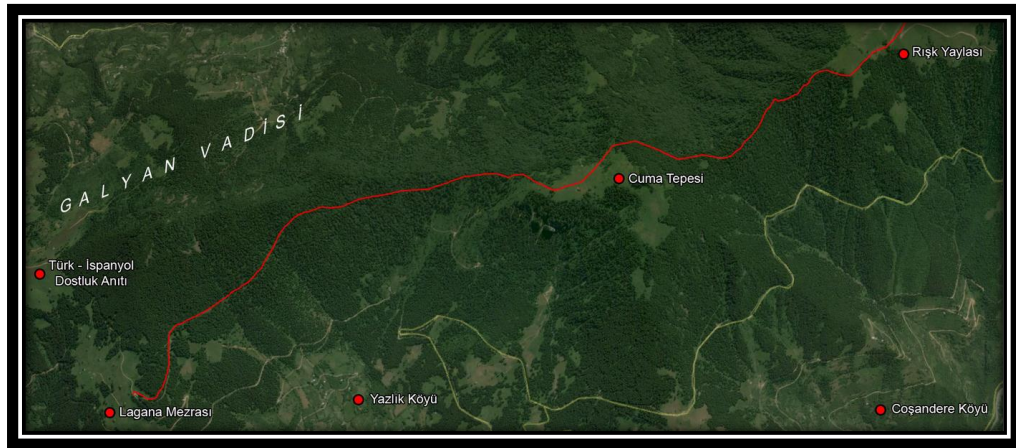
3.3.1. Etkinlik Alanları Envanterinin Çıkartılması

Mevcut olarak gerçekleştirilen etkinliklerin çoğu milli park alanının kuzeybatısında Sumela Manastırı'nın konumlandığı yamaç ve yakın çevresinde gerçekleştirilmektedir. Milli park alanında gerçekleştirilen etkinlikler şunlardır;

- Doğa Yürüyüşü: Milli park alanı içerdiği zengin flora, fauna ve peyzaj özellikleri ile doğa yürüyüşü kapsamın oldukça zengin güzergahları içermektedir (Tablo 48).

Tablo 48. Doğa yürüyüşü güzergahları

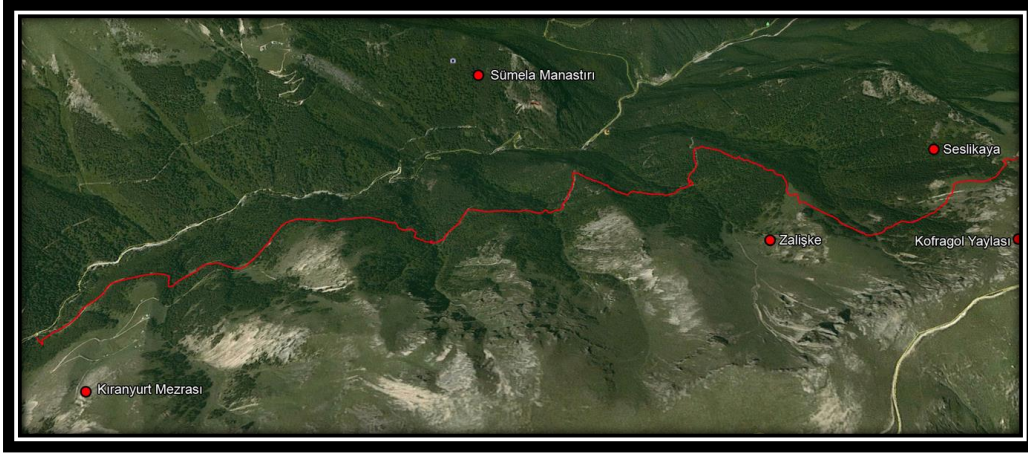
Parkur Adı	Yükseklik (m)	Uzunluğu (km)	Yürüyüş Süresi (saat)
Onbinlerin Dönüşü Yolu (Şekil 111)	1731	5	2-3
İsgobel Yaylası-Santa Harabeleri Yürüyüş Yolu (Şekil 112)	2400	15	6-7
Kofragol Yaylası-Sümela Yürüyüş Yolu (Şekil 113)	2018	4	2-3
İspendemos-Altındere Yayla Yürüyüş Yolu	-	12	-

Şekli 111. Onbinlerin Dönüşü yürüyüş yolu

Şekil 112. İsgöbel Yaylası-Santa Harabeleri yürüyüş yolu

Şekil 113. Kofragol Yaylası-Sümela yürüyüş yolu

Taşköprü-İspandemos-Seslikaya yürüyüş parkuru görsel açıdan doğal güzelliklere sahip bir alandır. 5 km'lik uzunluğa sahip bu parkurda önemli vista noktaları bulunmaktadır (Şekil 114).

Şekil 114. Taşköprü Yaylası-İspendemos Yaylası-Seslikaya Yaylası yürüyüş parkuru

Yürüyüş yollarının tamamında altyapı sistemleri ve yönlendirme tabelaları tamamlanmış değildir.

- Yamaç Paraşütü: Yamaç paraşütü ile ilgili belirlenen güzergah milli park sınırları içerisinde Seslikaya'dan gerçekleştirilmektedir (Tablo 49).

Tablo 49. Yamaç paraşütü güzergahları

Parkur Adı	Yükseklik (m)	Uzunluğu (km)	Yürüyüş Süresi (dk)
İskobel Yaylası	2450	15	60-120

- Doğa Gözlemciliği ve Fotoğrafçılığı: Milli parkın 100 önemli kuş alanlarından birisi olması burada kuş gözlemciliğinin yapılmasını ve sahip olduğu botanik, etnografik ve tarihi özellikleriyle ekoturizm olanağı sağlamaktadır. Aynı zamanda alanın sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik ziyaretçilere doğa fotoğrafçılığı ve foto-safari gibi etkinliklere katılmalarına imkan vermektedir. Özellikle insanların Sümela Manastırı silüetini yukarıdan ve karşıdan görebilecekleri yerler bulunmaktadır. Yükseltiye göre çeşitlilik gösteren bitki türleri ile bu türlerin özellikle sonbahar ve ilkbahar renklemeleri alana gelen ziyaretçilere görsel bir kompozisyon sunmaktadır.

•Piknik: Alanda, Sümela Manastırı'nın konumlandığı yamacın eteklerinde kurulu piknik alanı mevcuttur (Şekil 115).

Şekil 115. Piknik alanı

•Kampçılık: Alan içerisinde altyapısı planlanmayan ancak dağınık bir biçimde gelişigüzel konumlanmış kamp alanları bulunmaktadır. Özellikle yabancı turistlerce tercih edilmektedir.

•Kültürel ve Dini Amaçlı Ziyaretler: Altındere Vadisi Milli Parkı'nın en önemli kültürel aynı zamanda tarihi kaynak değerini Sümela Manastırı oluşturmaktadır. (Şekil 116).

Şekil 116. Sümela Manastırı

Sümela Manastırı yıl boyu yerli ve yabancı ziyaretçilerin akınına uğramaktadır. Ayrıca ilki 2010 yılında başlayan ve her yıl Hrisiyanlarca 15 Ağustos'ta ayin düzenlenmekte ve bu anlamda inanç turizmi adı altında Sümela Manastırı ziyaret edilmektedir. (Şekil 117). Gerek Vadi'nin alt noktalarında ve gerekse Manastır'a çıkan yol güzergahında pasif rekreasyonel etkinliklere olanak vermektedir.

Şekil 117. Sümela Manastırı'nda ayin

Sümela Manastırı'nın yaklaşık 500 m güneyinde sarp kayalık üzerinde bulunan St. Barbara (Ayavarvara) Kilisesi bir diğer tarihi kaynak değeri oluşturmaktadır. Tek nefli şapelden ibaret olan kilise maalesef yeterli koruma çabaları olmadığından ötürü harap durumdadır. Gerek Manastır gerekse kilise Kültür Bakanlığı tarafından I. Derece arkeolojik ve doğal sit kapsamındadır (Şekil 118).

Şekil 118. St. Barbara (Ayavarvara) Kilisesi

Bir diğeri tarihi değeri ise milli park surlarında olmasa da katkı sağlayan Santa Harabeleri'dir. Santa Harabeleri Meryemana yöresine 17 km uzaklıkta olup 7 farklı mahallede konumlanmıştır (Binatlı, Çakallı, İşhanlı, Pişvotlu, Terzili, Zurnalı, Sincanlı). Tümü üç nefli ve üç apsisi bazikalar olup, fıçı tipi kubbe ile örtülüdür. Sahip olduğu kabartma haçları ile ilgi çekmektedirler.

Devlet eliyle yeterli koruma sağlanamadığından define avcıları tarafından zarar görmüş ve bir kısmı hayvan barınağı amaçlı kullanıldığından bakımsızlıktan ötürü turizme tam olarak kazandırılmamıştır. Bundan dolayı belirgin bir ziyaretçi potansiyeline sahip değildir (Şekil 119).

Şekil 119. Santa Harabeleri

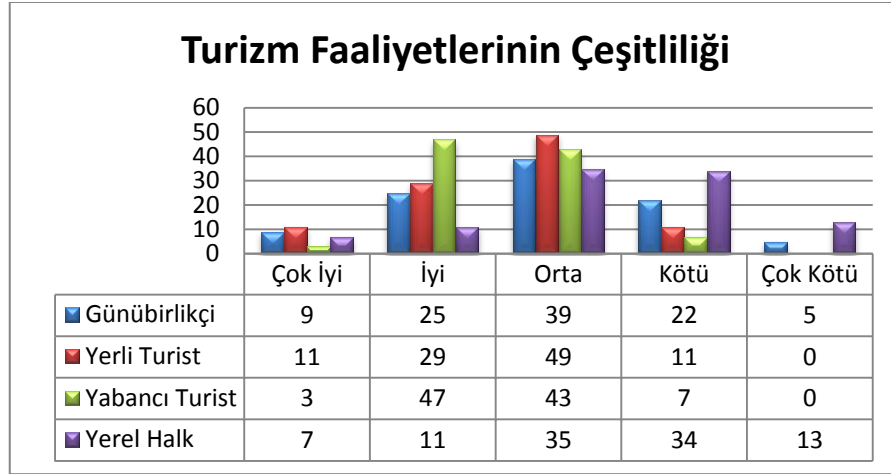
3.3.2. Etkinlik Alanları İçin Etki Sorunlarının Tespiti

Etki sorunlarının tespiti için Altındere Vadisi Milli Parkı'na gelen ziyaretçilere (Yerel halk, günöbirlikçi, yerli-yabancı turist) alan içerisinde anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcı gruba 100 olmak üzere toplam 300 anket yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar 6 ana başlıkta toplanarak alt başlıklarda açıklanmıştır.

3.3.2.1. Kullanıma Yönelik Sorunlar

- Turizm Faaliyetlerinin Çeşitliliği

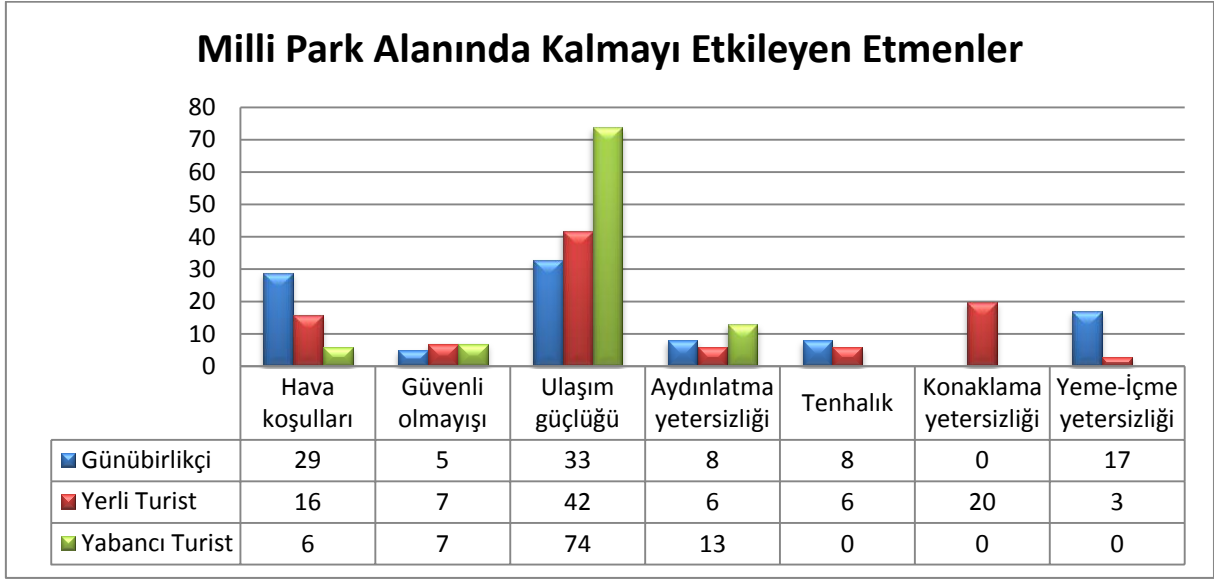
Altındere Vadisi Milli Parkı'nda gerçekleştirilen turistik ve rekreatif etkinlikler gerek çeşitlilik gerekse gerçekleştirildiği alanlar olarak oldukça sınırlı kalmaktadır. Yabancı turistlerin dışında diğer üç ziyaretçi grubun yarısına yakını (günübirlikçi %39, yerli turist %49, yerel halk %35) turizm faaliyetlerinin çeşitliliğinin orta düzeyde olduğu, yabancı turistlere göre ise iyi düzeyde olduğu (%47) saptanmıştır. Yerli ve yabancı turistlerin tamamı turizm çeşitliliğini çok kötü bulmazken çok iyi cevabını verenlerin sayısı her dört grup için de oldukça düşüktür (Şekil 120).

Şekil 120. Turizm faaliyetlerinin çeşitliliği

- Milli Park Alanında Kalmayı Etkileyen Etmenler

Özellikle alanda kalamama nedenleri arasında günübirlikçilerin %33'ü, yerli turistlerin %42'si ve yabancı turistlerin ise %74'ü ulaşımdan doğan güçlükler olarak belirtmiştir. Bunu günübirlikçiler (%29) için hava koşulları, yerli turistler için (%20) konaklama alanlarının yetersizliği ve yabancı turistler için (aydınlatma elemanlarının yetersizliği (%13) takip etmektedir. Verilen cevaplar arasında en son sırayı günübirlikçiler için (%0) konaklama alanlarının yetersizliği, yerli turistler için (%3) yeme-içme tesislerinin yetersizliği ve yabancı turistler için ise (%0) tenhalık, konaklama alanlarının ve yeme-içme tesislerinin yetersizliği almaktadır (Şekil 121).

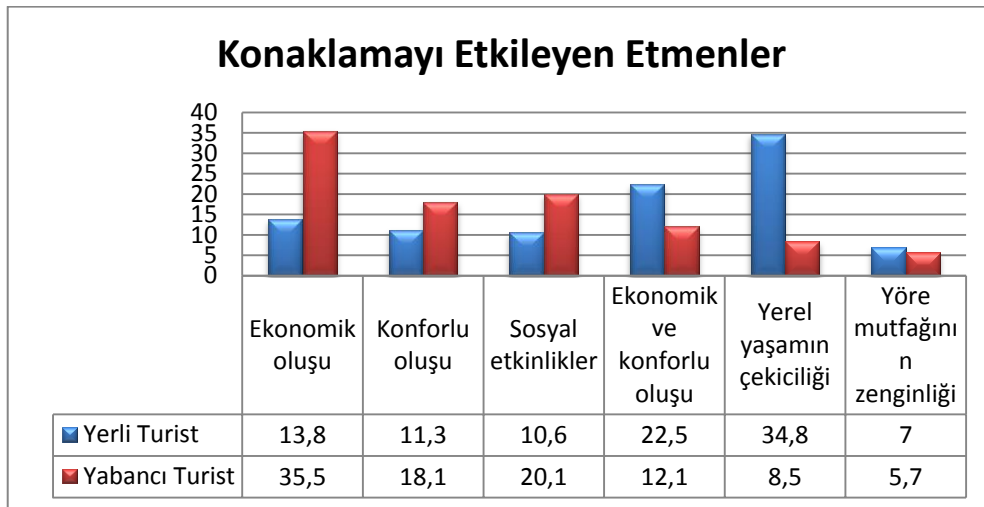

Şekil 121. Milli parkta kalmayı etkileyen etmenler

- Konaklamayı Etkileyen Etmenler

Yerli ve yabancı turistlere konaklama tercihlerini etkileyen en önemli 3 nedenin ne olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplar şu şekildedir (Şekil 122);

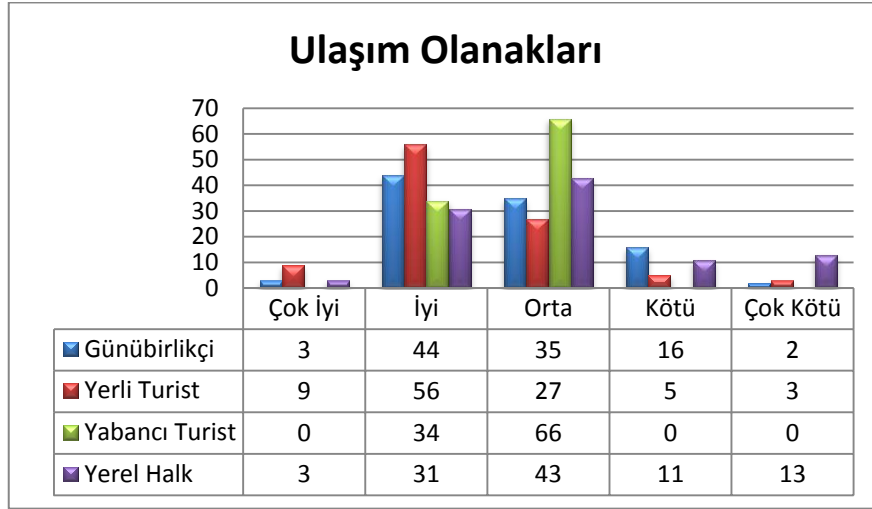
- Yerli turist: Yerel yaşamın çekiciliği (%34,8), ekonomik ve konforlu oluşu (%22,5) ve ekonomik oluşu (%13,8),
- Yabancı turist: Ekonomik oluşu (%35,5), sosyal etkinlikler (%20,1) ve konforlu oluşu (%18,1)'dur.

Şekil 122. Milli park alanında konaklamayı etkileyen etmenler

- Ulaşım Olanakları

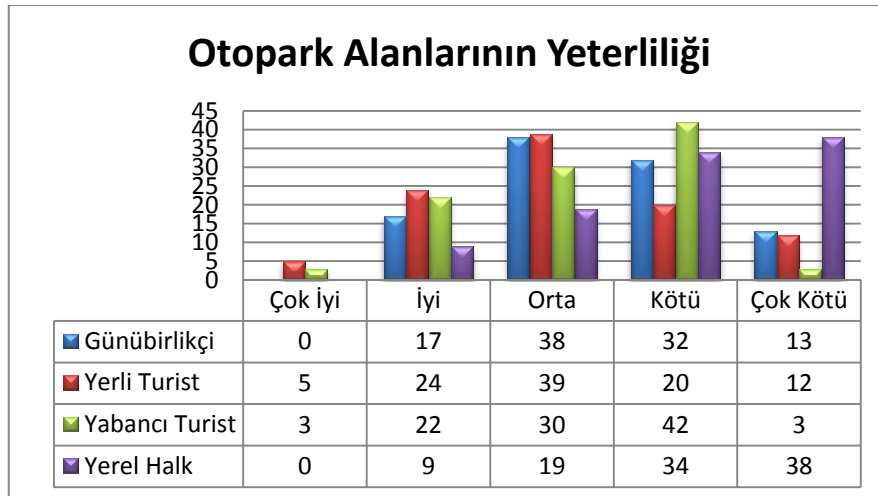
Günöbirlikçiler (%44) ile yerli turistler (%56) ulaşım olanaklarının iyi bulurken yabancı turist (%66) ve yerel halk (%43) orta düzeyde olduklarını belirtmiştir (Şekil 123).

Şekil 123. Ulaşım olanakları

- Otopark Alanlarının Yeterliliği

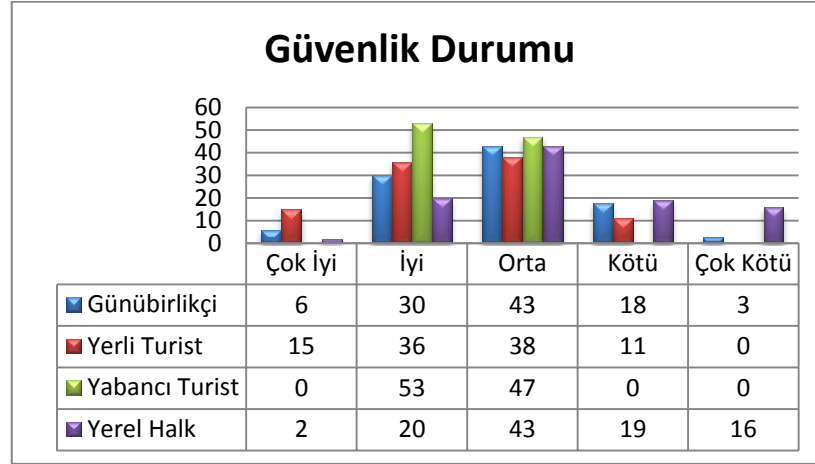
Günöbirlikçiler (%38) ile yerli turistler (%39) otopark alanlarının yeterliliğinin orta seviyede olduğunu vurgularken yabancı turistler (%42) kötü ve yerel halk ise (%38) çok kötü olarak nitelendirmektedir (Şekil 124).

Şekil 124. Otopark alanlarının yeterliliği

- Güvenlik Durumu

Yabancı turistler için güvenlik seviyesi iyi olarak nitelendirilirken (%53) g n birlik iler (%43), yerli turistler (%38) ve yerel halk (%43) için orta düzeyde olarak değerlendirilmiştir (Şekil 125).

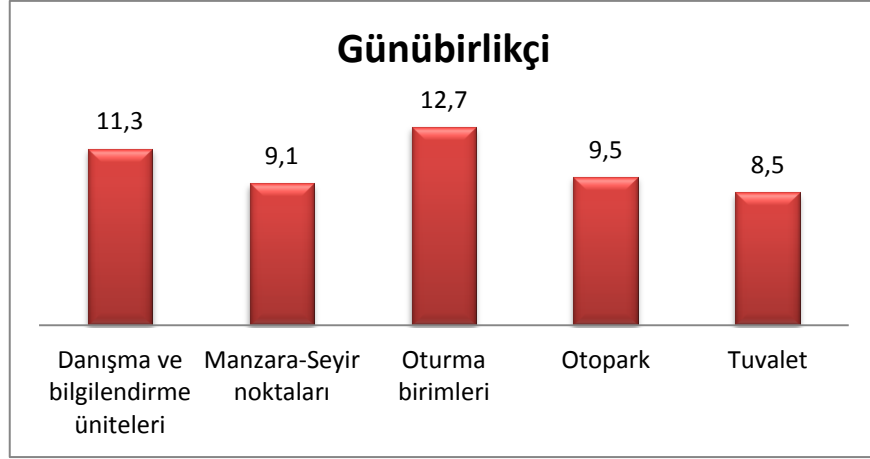

Şekil 125. Güvenlik durumu

- Donatı Yeterliliği

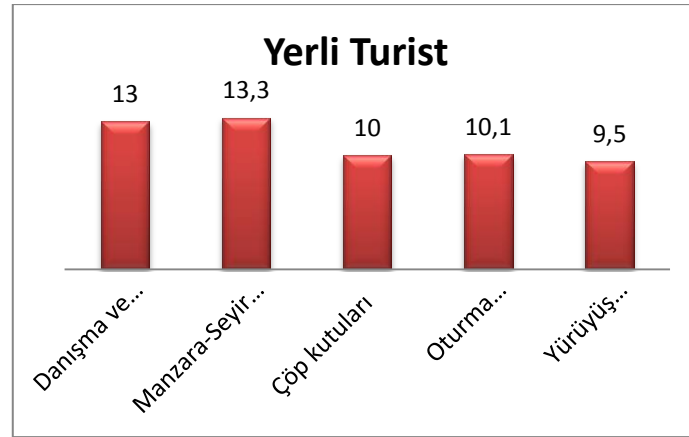
Ziyaretçilere alanda gördükleri donatı, birim ve tesislere yönelik en önemli ilk beş eksikliğin neler olduklarına dair verdikleri cevaplar Şu Şekildedir;

- G n birlik i: Yüzde oranları her ne kadar yakın gözükse de oturma birimleri (%12,7) ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu danışma ve bilgilendirme üniteleri (%11,3), otopark (%9,5), manzara ve seyir noktaları (%9,1) ve tuvalet eksikliği (%8,5) izlemektedir (Şekil 126).

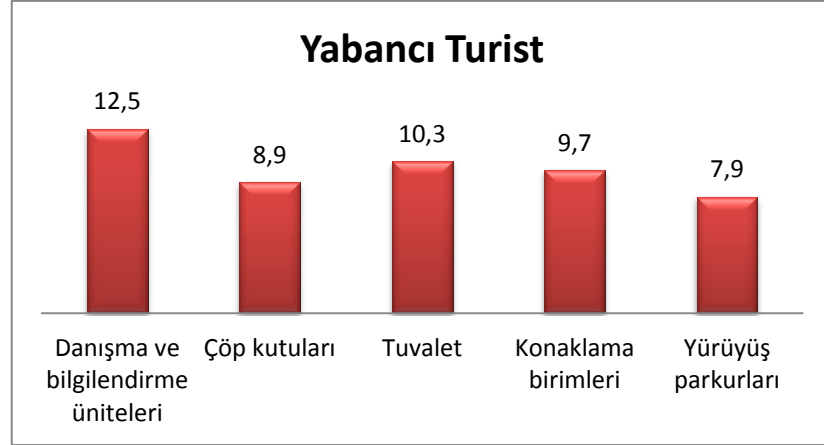
Şekil 126. Günöbirlikçiler açısından donatı yeterliliği

•Yerli Turist: Bu ziyaretçi grubu için de yüzde oranları birbirine yakın çıkmıştır. Yerli turistlere göre en önemli eksiklik manzara ve seyir noktaları (%13,3), danışma ve bilgilendirme üniteleri (%13), oturma birimleri (%10,1), çöp kutuları (%10) ve yürüyüş parkurları (%9,5)'dir (Şekil 127).

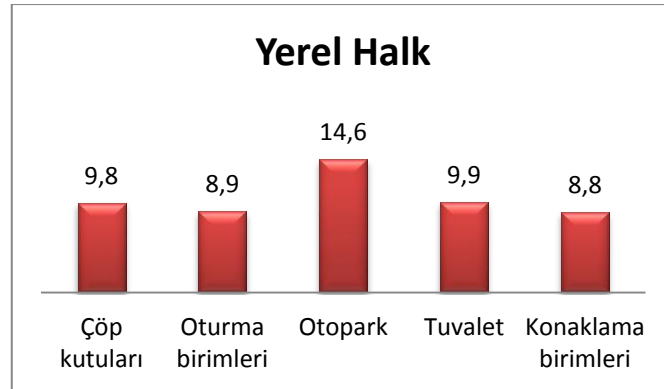
Şekil 127. Yerli turistler açısından donatı yeterliliği

•Yabancı Turist: Yabancı turistlere göre en önemli eksiklikler sırasıyla danışma ve bilgilendirme üniteleri (%12,5), tuvalet (%10,3), konaklama birimleri (%9,7), çöp kutuları (%8,9) ve yürüyüş parkurları (%7,9)'dir (Şekil 128).

Şekil 128. Yabancı turistler açısından donatı yeterliliği

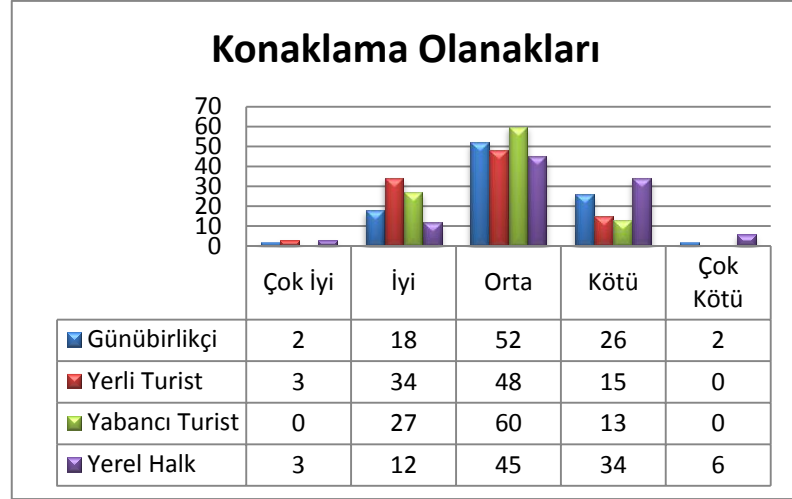
• Yerel Halk: Yerel halk için ise otopark (%14,6), tuvalet (%9,9), çöp kutuları (%9,8), oturma birimleri (%8,9) ve konaklama birimleri (%8,8)'dir (Şekil 129).

Şekil 129. Yerel halk açısından donatı yeterliliği

- Konaklama Olanakları

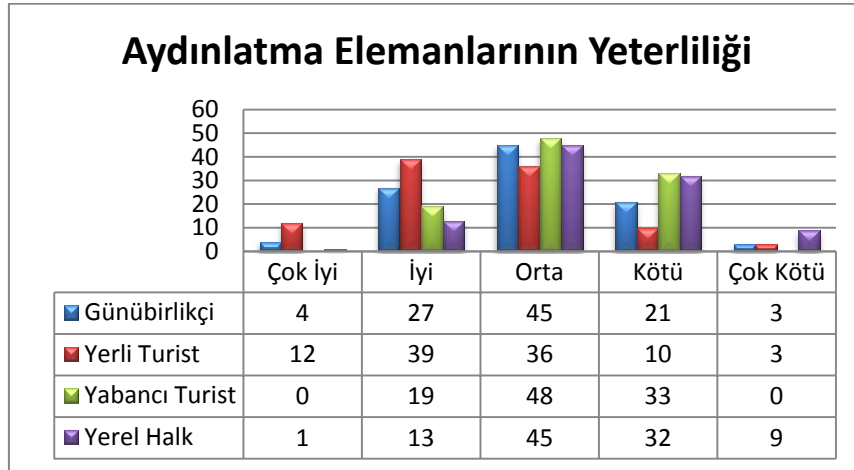
4 farklı ziyaretçi grubu da konaklama olanaklarının orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Çok kötü ve çok iyi olduklarını söyleyenlerin oranı oldukça düşüktür (Şekil 130).

Şekil 130. Konaklama olanakları

- Aydınlatma Elemanlarının Yeterliliği

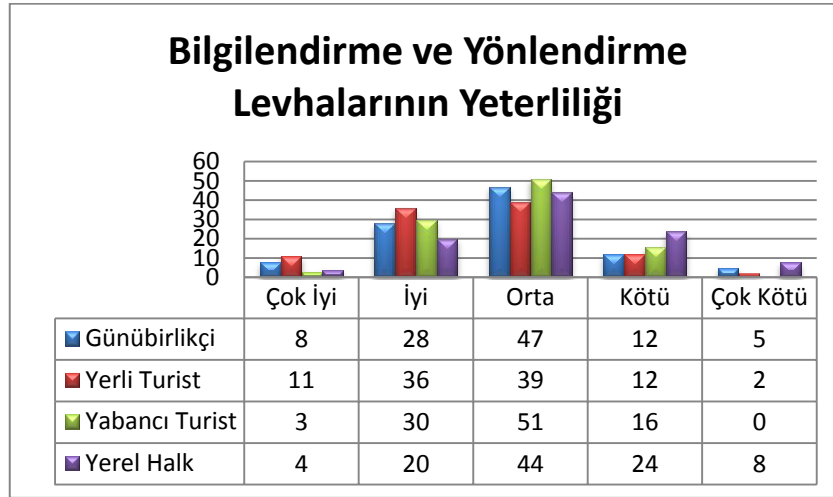
Yerli turistler dışında diğer üç ziyaretçi grubunun yarısına yakını aydınlatma elemanlarının yeterliliğini orta seviyede, yerli turistler ise iyi bir seviyede olarak nitelendirmektedir. Çok kötü ve çok iyi bulanların oranı her dört ziyaretçi grubu için oldukça düşüktür (Şekil 131).

Şekil 131. Aydınlatma elemanlarının yeterliliği

- Bilgilendirme ve Yönlendirme Levhalarının Yeterliliği

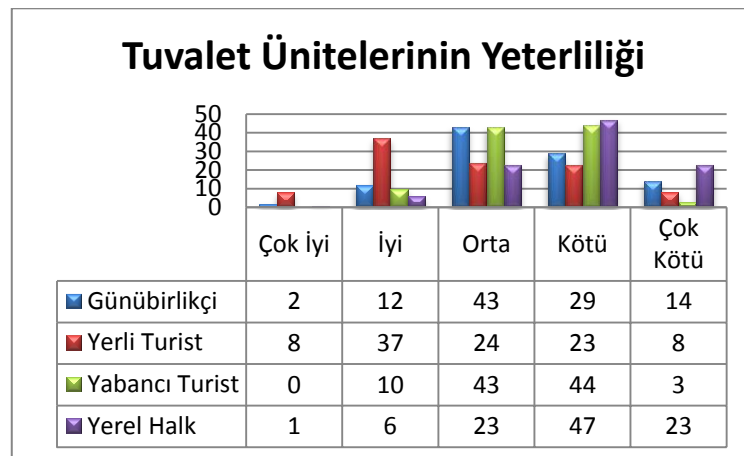
Her dört grup da bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının ağırlıklı olarak orta kalitede olduğunu vurgulamıştır. Çok iyi ve çok kötü seçeneğini tercih edenlerin oranı oldukça düşüktür (Şekil 132).

Şekil 132. Bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının yeterliliği

- Tuvalet Ünitelerinin Yeterliliği

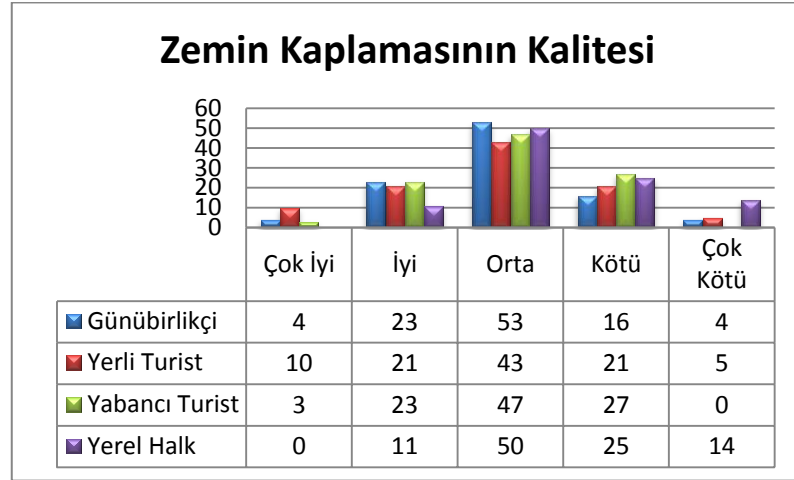
Yabancı turistler (%44) ile yerel halk (%47) alan içerisindeki tuvalet sayısının yeterliliğini kötü bulurken yerli turistler iyi (%37), günöbirlikçiler ise orta (%43) bulmaktadır (Şekil 133).

Şekil 133. Tuvalet ünitelerinin yeterliliği

- Zemin Kaplamasının Kalitesi

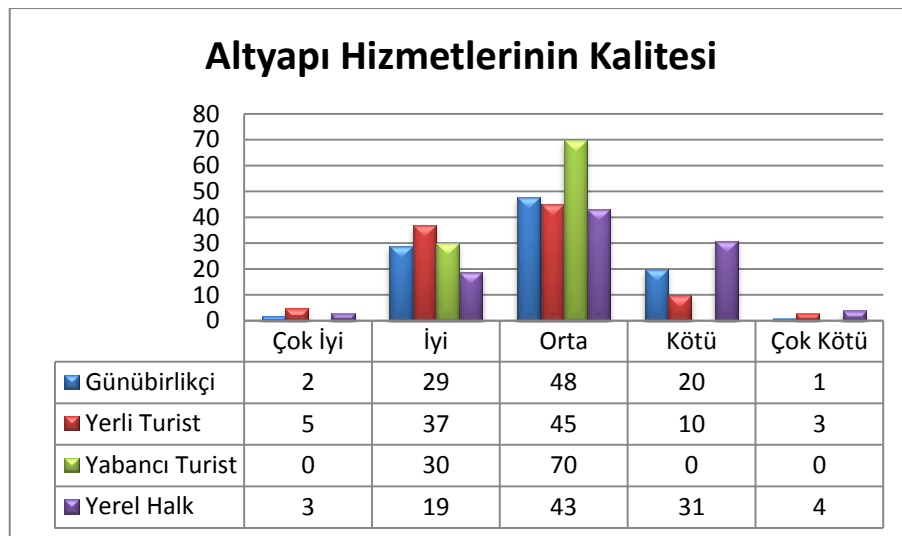
Her dört grup da zemin kaplamasının ağırlıklı olarak orta kalitede olduğunu belirtmiştir. Çok kötü ve çok iyi bulanların oranı oldukça düşüktür (Şekil 134).

Şekil 134. Zemin kaplamasının kalitesi

- Altyapı Hizmetlerinin Kalitesi

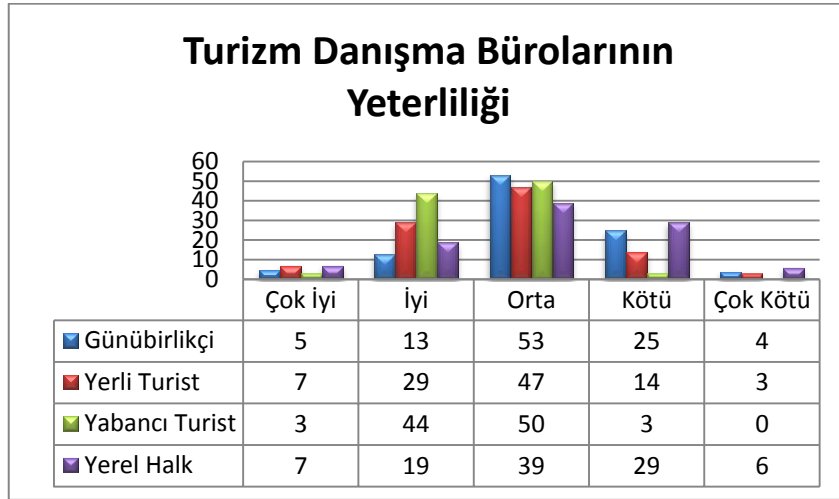
Dört farklı ziyaretçi grubu da altyapı hizmetlerinin (elektrik, yol, su, vb.) ağırlıklı olarak orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Çok kötü ve çok iyi diyenlerin sayısı oldukça düşüktür (Şekil 135).

Şekil 135. Altyapı hizmetlerinin kalitesi

- Turizm Danışma Bürolarının Yeterliliği

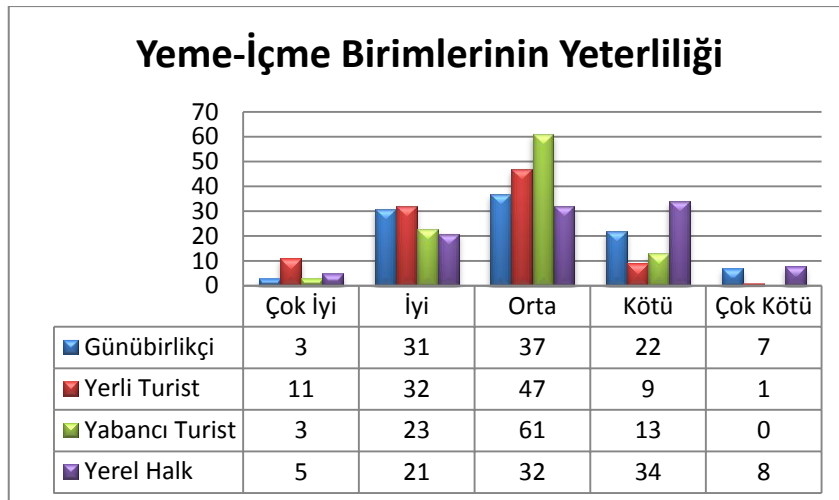
Her dört ziyaretçi grubu da turizm danışma bürolarının yeterliliğini çoğunlukla orta seviye olarak nitelendirmiştir. Bu noktada iyi ve kötü olarak değerlendirenlerin sayıları da az değildir (Şekil 136).

Şekil 136. Turizm danışma bürolarının yeterliliği

- Yeme-İçme Birimlerinin Yeterliliği

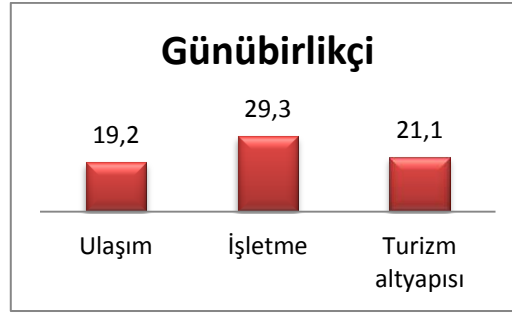
Her dört ziyaretçi grubu da ağırlıklı olarak yeme-içme tesislerinin yeterliliğini orta seviyede bulmaktadır Çok kötü ve çok iyi bulanların sayısı oldukça düşüktür (Şekil 137).

Şekil 137. Yeme-İçme birimlerinin yeterliliği

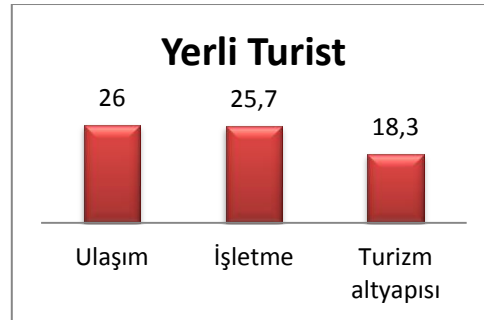
Milli park içerisinde ziyaretçileri doğrudan ya da dolaylı olarak olumsuz yönde etkileyen en önemli sorunlar ise şunlardır;

- Günöbirlikçi: Günöbirlikçiler açısından işletmelerin yetersizliği (%29,3), turizm bilgilendirme altyapısının yetersizliği (%21,1) ve ulaşımdan kaynaklanan sorunlardır (%19,2) (şekil 138).

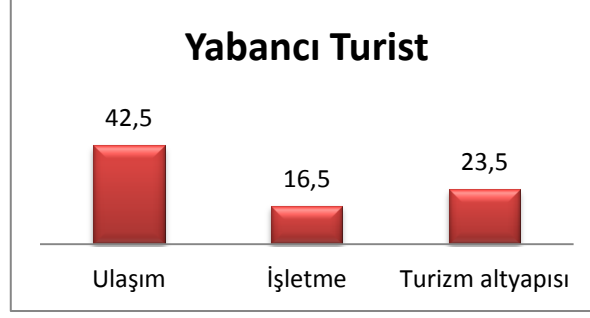
şekil 138. Günöbirlikçiler için olumsuz yönler

- Yerli Turist: Yerli turistlere göre ulaşım sorunu (%26), işletmelerin yetersizliği (%25,7) ve turizm bilgilendirme altyapısının yetersizliğidir (%18,3) (şekil 139).

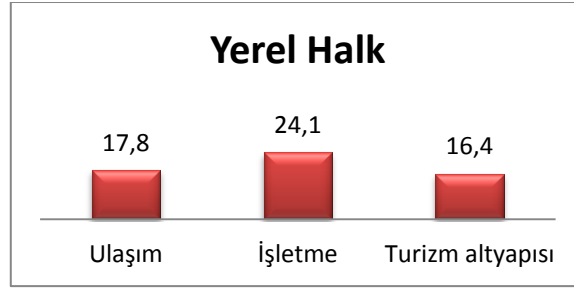
şekil 139. Yerli turistler açısından olumsuz yönler

- Yabancı Turist: Yabancı turistler açısından ulaşım sorunu (%42,5), turizm bilgilendirme altyapısının yetersizliği (%23,5) ve işletmelerin yetersizliğidir (%16,5) (şekil 140).

Şekil 140. Yabancı turistler açısından olumsuz yönler

• Yerel Halk: Yerel halka göre ise işletmelerin yetersizliği (%24,1), ulaşım sorunu (%17,8) ve turizm bilgilendirme altyapısının yetersizliğidir (%19,4) (Şekil 141).

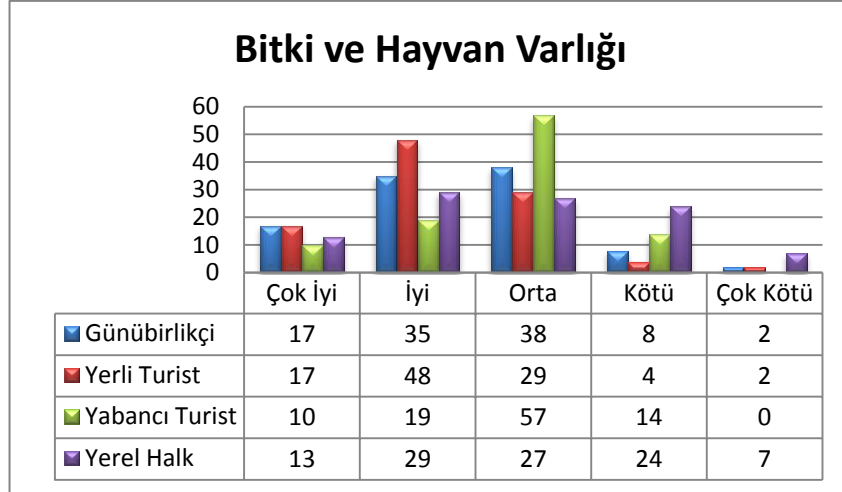
Şekil 141. Yerel halk açısından olumsuz yönler

Elde edilen sonuçlara göre her dört ziyaretçi grubu için de ulaşımdan kaynaklanan sorunlar, turizm bilgilendirme altyapısının ve işletmelerin yetersizliği en önemli üç sorun olarak değerlendirilmiştir.

3.3.2.2. Korumaya Yönelik Sorunlar

- Bitki ve Hayvan Varlığı

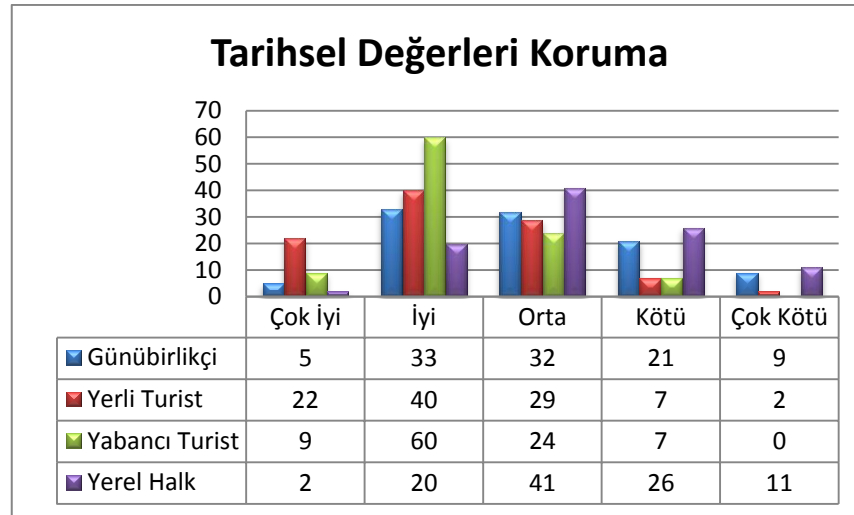
Yerel halk (%29) ile yerli turistler (%48) bitki ve hayvan varlığının iyi, yabancı turistler (%57) ile günübirlikçiler (%38) ise orta düzeyde olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 24). Bu oranlar iyi cevabını verenlere oldukça yakındır. Çok kötü bulanların oranı ise oldukça düşüktür (Şekil 142).

Şekil 142. Bitki ve hayvan varlığı

- Tarihsel Değerleri Koruma

Günübirişikçi (%33), yerli (%40) ve yabancı (%60) turistler tarihi değerlerin korunması noktasında iyi bir düzeye geldiğini vurgulamaktadır. Ancak yerel halk (%41) orta seviyede olduğunu belirtmiştir (Şekil 143).

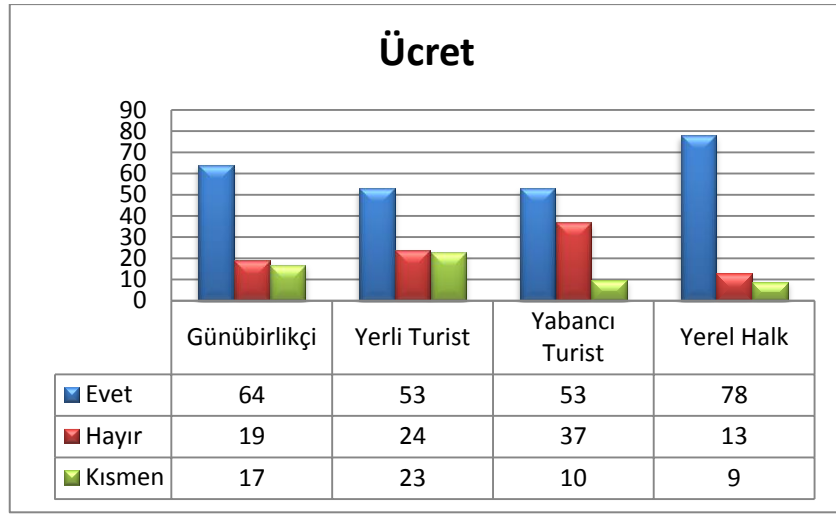

Şekil 143. Tarihsel değerleri koruma

3.3.2.3. Ekonomiye Yönelik Sorunlar

- Ücret

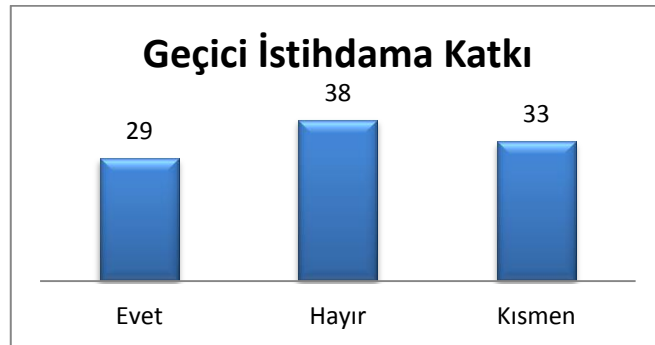
Ziyaretçilerin milli parka giriş ücretlerinin pahalılığı konusundaki görüşleri her dört grup için evet olarak çıkmıştır. Kısmen ve hayır cevabını verenlerin sayısı kendi grubu içerisinde yakın çıkmıştır (Şekil 144).

Şekil 144. Ücret

- Geçici İstihdama Katkı

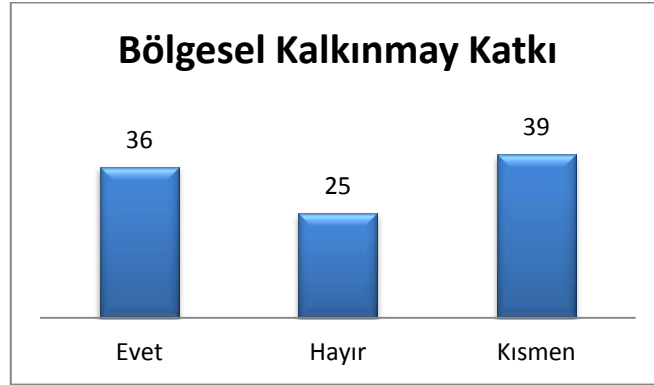
Yerel halka göre milli park Maçka Bölge'sine geçici istihdam ve işlendirme açısından katkı sağlamamaktadır (%38). Kısmen katkı sağlayanların oranı %33 iken tamamen katkı sağlayanların oranı ise %29 olarak belirlenmiştir (Şekil 145).

Şekil 145. Geçici istihdama katkı

- Bölgesel kalkınmaya Katkı

Yerel halka göre Altındere Vadisi Milli Parkı Maçka Bölge'sinin kalkınmasına %39 oranında kısmen, %36 oranında ise tamamen katkı sağlamaktadır (Şekil 146).

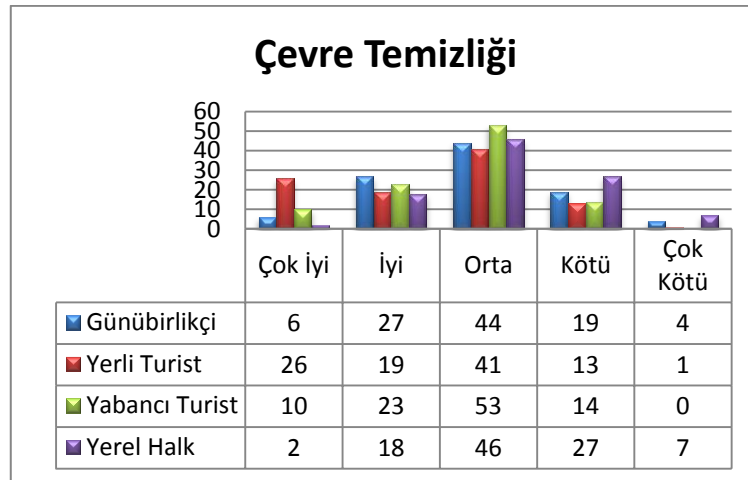

Şekil 146. Bölgesel kalkınmaya katkı

3.3.2.4. Çevreye Yönelik Sorunlar

- Çevre Temizliği

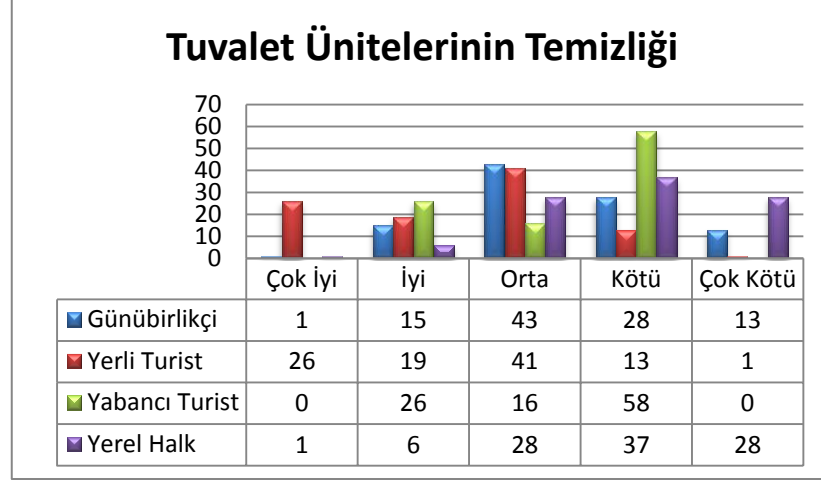
Her dört ziyareti grubu için çevre temizliği orta düzeyde olarak değerlendirilmiştir. İyi ve kötü olduğunu vurgulayanlarının sayısı da göz ardı edilemez. Ancak çok kötü cevabını verenlerin sayısı oldukça düşüktür (Şekil 147).

Şekil 147. Çevre temizliği

- Tuvalet Temizliği

Günöbirlikçi ve yerli turistler açısından mevcut tuvaletlerin temizliği ağırlıklı olarak orta, yabancı turist ve yerel halk için ise kötü olarak belirtilmiştir (Şekil 148).

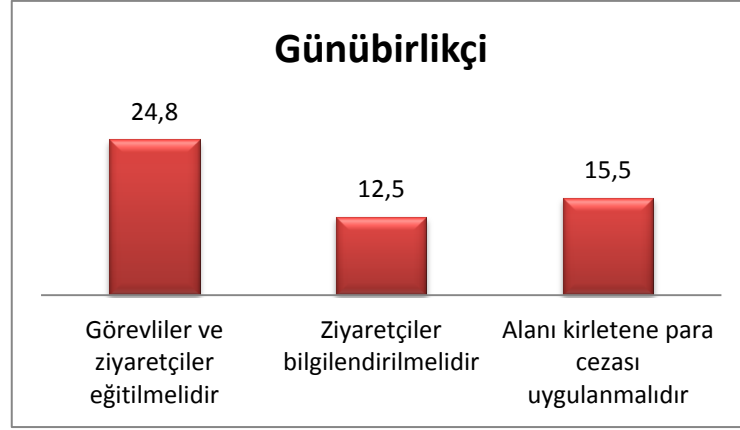

Şekil 148. Tuvalet ünitelerinin temizliği

3.3.2.5. Yönetmel Sorunlar

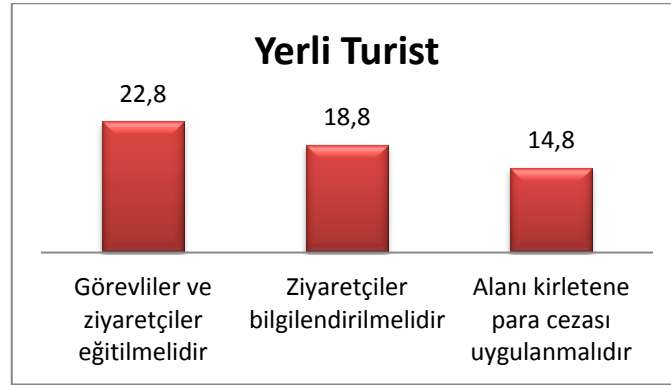
Ziyaretçilere milli parkta etkin bir yönetim için neler yapılması gereklidir diye sorulduğunda en önemli ilk üç cevap şu şekilde olmuştur;

- Günöbirlikçi: Günöbirlikçilerin %24,8'i görevli ve ziyaretçilerin eğitilmesi gerektiğini, %15,5'i alanı kirletenlere para cezası uygulanması gerektiğini ve %12,5'i ise ziyaretçilerin doğa koruma ve milli park hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Şekil 149).

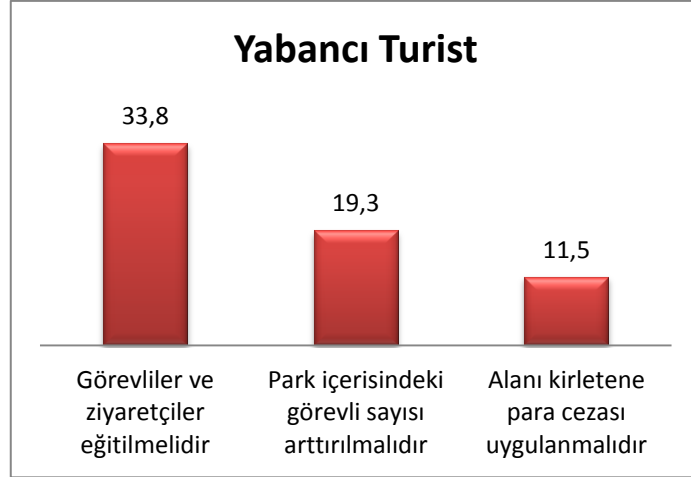
Şekil 149. Günöbirlikçiler açısından yönetsel sorunlar

• Yerli Turist: %22,8'i görevli ve ziyaretçilerin eğitilmesi gerektiğini, %18,8'i ziyaretçilerin doğa koruma ve milli park hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini ve %14,8'i alanı kirletenlere para cezası uygulanması gerektiğini belirtmiştir (Şekil 150).

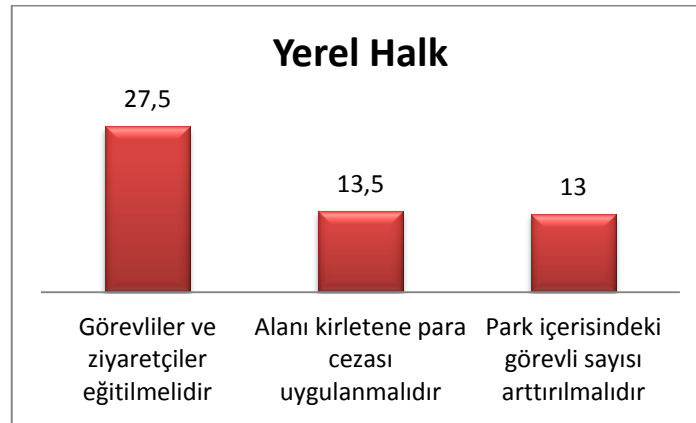
Şekil 150. Yerli turistler açısından yönetsel sorunlar

• Yabancı Turist: %33,8'i görevli ve ziyaretçilerin eğitilmesi gerektiğini, %19,3'ü milli park içerisindeki görevli sayısının artırılması gerektiğini ve %11,5'ise alanı kirletenlere para cezası uygulanması gerektiğini belirtmiştir (Şekil 151).

Şekil 151. Yabancı turistler açısından yönetsel sorunlar

• Yerel Halk: Bölgede yaşayan yerel halkın %27,5'i görevli ve ziyaretçilerin eğitilmesi gerektiğini, %13,5'i alanı kirletenlere para cezası uygulanması gerektiğini ve %13'ü ise park içerisindeki görevli sayısının artırılması gerektiğini söylemiştir (Şekil 152).

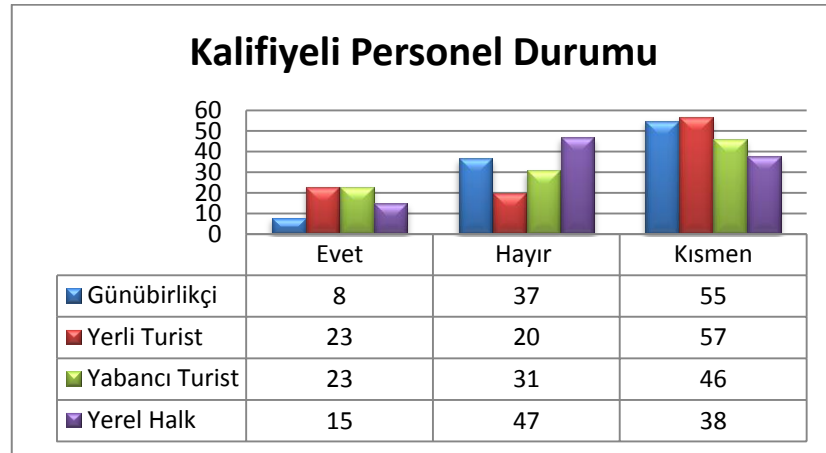

Şekil 152. Yerel halk açısından yönetsel sorunlar

3.3.2.6. Kullanıcı Memnuniyetine Yönelik Sorunlar

• Kalifiyeli Personel Durumu

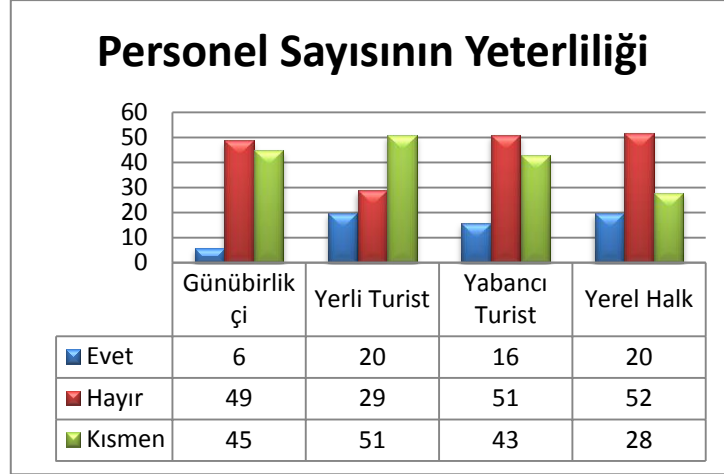
Altındere Vadisi Milli Parkı'nda çalışan personel günübirlikçi (%55), yerli turist (%57) ve yabancı turistlere göre (%46) kısmen kalifiyelidir. Yerel halka göre ise kalifiyeli değildir (%47) (Şekil 153).

Şekil. 153. Kalifiyeli personel durumu

- Personel Sayısının Yeterliliği

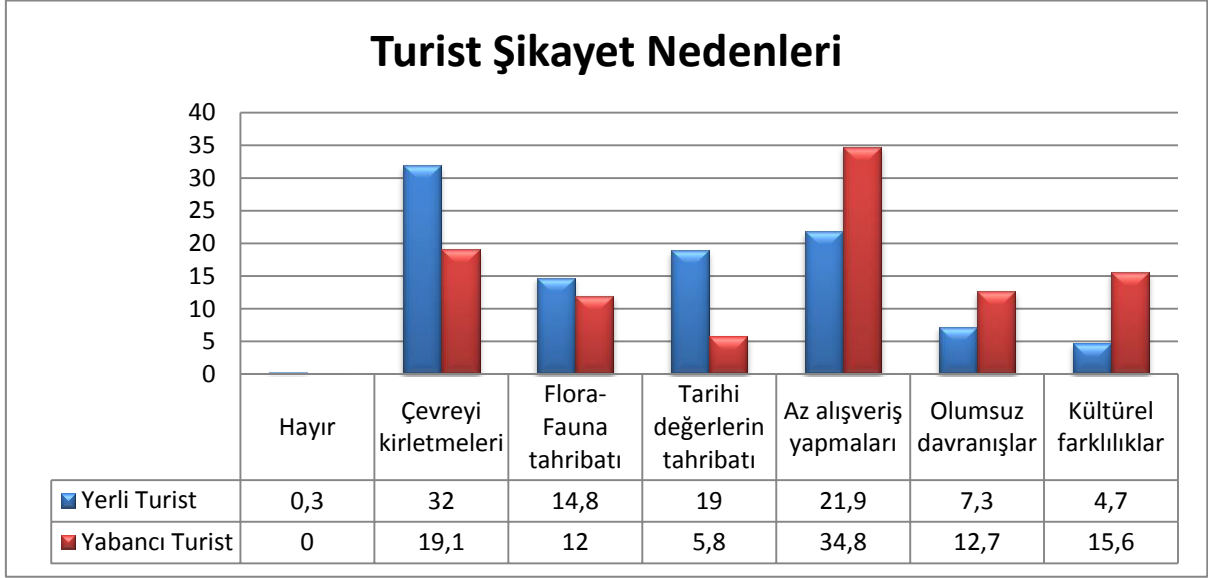
Personel sayısının yeterliliği günübirlıkçi (%49) ve yerli turistlere göre (%51) kısmen, yabancı turist (%51) ve yerel halka göre ise (%52) yeterli değildir (Şekil 154).

Şekil 154. Personel sayısının yeterliliği

- Turist Şikayet Nedenleri

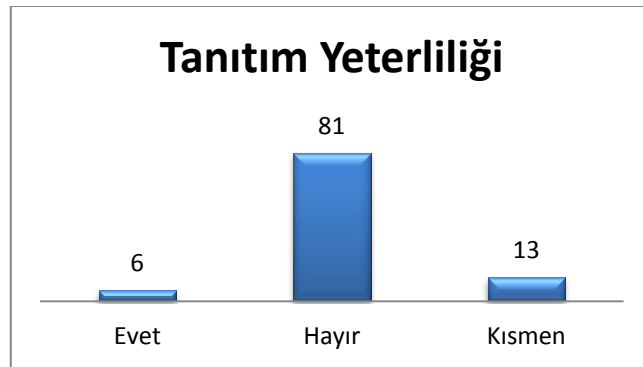
Yerel halk alana gelen yerli turistlerden özellikle çevreyi kirletmeleri (%32), az alışveriş yapmaları (%21,9), ve tarihi değerlere zarar vermelerinden (%19) şikayet etmektedir. Yabancı turistlerden ise en çok az alışveriş yapmaları (%34,8), çevreyi kirletmeleri (%19,1) ve kültürel farklılıklardan (%15,6) şikayet etmektedir (Şekil 155).

Şekil 155. Turist şikayet nedenleri

- Tanıtım Yeterliliği

Yerel halka göre milli park alanının tanıtımı büyük bir çoğunlukla yetersiz kalmaktadır (%81). Kısmen cevabını verenler %13, tanıtımı yeterlidir diyenler ise %6'dır (Şekil 156).

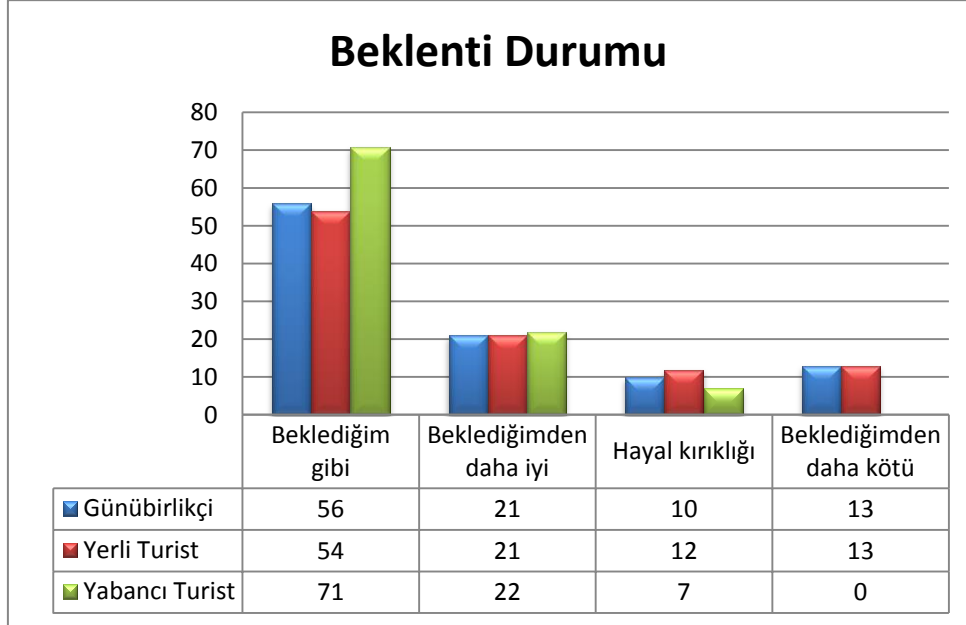

Şekil 156. Tanıtım yeterliliği

- Beklenti Durumu

Günöbirlikçi (%56), yerli turist (%54) ve yabancı turistlerin (%71) yarısından çoğu Altındere Vadisi Milli Parkı'nı bekledikleri gibi bulmuşlardır (%56). Beklediklerinden

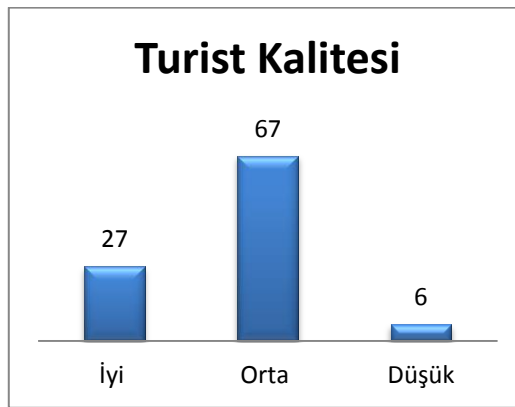
daha kötü bulanların oranı g n birlik iler ve yerli turistler için %13'tir. Yabancı turistlerin hiçbiri beklediklerinden daha k tu bulmamıştır. Hayal kırıklığına u rayanların oranı ise oldukça düşüktür (Şekil 157).

Şekil 157. Beklenti durumu

- Turist Kalitesi:

Yerel halk milli parka gelen turistlerin kalitesini çoğunlukla orta (%67) seviyede olduğunu belirtmiştir (Şekil 158).

Şekil 158. Turist kalitesi

3.5. Etkinlik Eylem Planının Oluşturulması

Eylem planı orta, kısa ve uzun vadedeki hedefleri ortaya koyan ve ulaşılmak istenilen hedefleri kimlerin gerçekleştireceğinin belirlendiği süreci içermektedir. Bu anlamda taktik ve stratejiler ile fon ve ekipman gibi kriterler ile ziyaretçilerin gerçekleştirdikleri etkinliklerin kaynak değerleri üzerindeki etkiler ölçüsünde sınırlandırılmaları sağlanmaktadır.

Altındere Vadisi Milli Parkı için oluşturulan etkinlik eylem planı koruma, kullanma, tehditler - sorunlar, ilgi gruplarının katılımı, iletişim, eğitim ve kamuoyu bilinçlendirme çalışmaları, fon ve ekonomik gelir ile izleme-denetim ana başlıklarından oluşmaktadır.

3.5.1. Korumaya Yönelik Eylemler

Hedef 1: Mevcut kaynak değerlerinin sürdürülebilir bir şekilde etkin korunması

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Yasa ve yönetmeliklerce tanımlanan korumaya dayalı eylem, sınırlılık ve cezaların caydırıcılık ve yaptırımları artırılacaktır. Bunun için alanı kirletenlere para cezası uygulanacaktır. Alan içerisindeki görevlilerin sayısı artırılarak alan içerisindeki denetimin ziyaretçilerce farkındalığı sağlanacaktır.
- Doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerinin devamlılığını sağlamak amacıyla politika ve mekanizmalar geliştirilecektir.
- Alandaki doğal yaşlı ormanların korunarak sürdürülebilirliği sağlanacaktır.
- Su yapıları üzerindeki kirliliğin (kanalizasyon kirliliği vb.) önüne geçilecektir.

Faaliyetler (Orta Vadede):

- Sümela Manastır ve Ayavarvara Kilisesi başta olmak üzere diğer tarihi kalıntıların korunması için yasal zeminin güçlendirilerek uygulama noktasında yaptırım gücü pratiğe dökülecektir.
- Milli park alanı içerisinde yapılacak yeni tesis, donatı ve yapıların doğayla uyumlu, doğal malzemeler kullanılarak ve dil birliği gözetilerek yapılacaktır.

Faaliyetler (Uzun Vadede):

- Birden fazla koruma statüsünün alan içerisinde olması nedeniyle kurumlar arası eşgüdüm sağlanacak ve buna dair yönetim mekanizmaları oluşturulacaktır.

3.5.2. Kullanmaya Yönelik Eylemler

Hedef 2: Çok amaçlı sürdürülebilir turistik ve rekreasyonel kullanımın sağlanması

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Ziyaretçilerin etkinlikleri gerçekleştirdikleri alanların taşıma kapasiteleri arazi gözlemleri, video kamera kayıtları, mekanik sayaçlar, bilet satışları ve ziyaretçi anketleri gibi yöntemlerle belirlenecektir.
- Rekreasyonel etkinliklere yönelik plan ve programlar oluşturulacaktır.
- Yaylacılık faaliyetleri için genel prensipler ile yayla alanlarının kullanım kararları belirlenecektir.
- Geleneksel yaylacılık desteklenerek yaylacılık faaliyetinin devamlılığı sağlanacaktır.
- Hayvancılığın denetimli olarak yapılması için denetim mekanizmaları oluşturulacaktır.
- Otopark alanları yeniden standartlara uygun olarak ve taşıma kapasitesi gözetilerek tasarlanacaktır.
- Bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının sayısı doğaya uygun malzeme seçilerek arttırılacaktır.
- Aydınlatma elemanlarının sayısının arttırılacaktır. Mevcut olanlar iyileştirilecek, tamamında tasarım açısından dil birliği sağlanacaktır.
- Çöp kutularının sayıları arttırılacaktır. Katı atık toplama birimleri alanın belli yerlerine kurulacak, ardından iletimi sağlanacaktır.
- Oturma birimlerinin ve seyir alanlarının sayısı arttırılacak, yer seçimlerinde milli park alanının görsel açıdan özellikli bölgelerine yerleştirilecektir. Kullanılacak olan malzemelerin doğa ile uyumlu olmasına dikkat edilecektir.

Faaliyetler (Orta Vadede):

- Milli park alanındaki kullanım yoğunluğunu alanın tamamına yayabilmek amacıyla ticari üniteler ve rekreasyonel etkinlikler yaylalara yönlendirilecektir.

- Milli parkın alternatif turizm potansiyeli göz önünde tutularak gerçekleştirilen ve gerçekleştirilecek olan etkinlikler mevsimsel olarak farklı zaman dilimlerine dağıtılacak böylelikle alanın sadece yaz aylarında değil tüm sene boyunca kullanımı sağlanacaktır.

Faaliyetler (Uzun Vadede):

- Rekreatyonel ve turistik etkinliklerin çeşitliliği artırılarak gerekli alt yapılar ivedilikle tesis edilerek kullanıma açılacaktır.
- Alanın tamamında ulaşım altyapısı ivedilikle tamamlanacaktır.
- Konaklama birimleri ile yeme-içme üniteleri alanın geneline yayılacaktır.

3.5.3. Tehdit ve Sorunlara Yönelik Eylemler

Hedef 3: Mevcut tehdit ve sorunların çözülmesi

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Önemli tehditleri gidermeye yönelik mekanizmalar oluşturulacaktır.
- Hava, toprak, su, gürültü ve görüntü kirliliğine yol açan etmenlere karşı gerekli önlemler alınacaktır.
- Alanın genelinde ve özellikle yaylalarda katı atık ve atık su sorununun önüne geçilecektir.
- Rekreatyonel ve turistik etkinlikleri sonucu meydana gelen kirliliğin önüne geçmek için gerekli önlemler alınacaktır.
- Yakacak elde etmek amacıyla ağaç kesiminin denetimi sağlanacaktır.

3.5.4. İlgili Gruplarının Katılımına Yönelik Eylemler

Hedef 4: Planlama ve yönetim kararlarına ilgi gruplarının katılımının sağlanması

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Yerel halk, STK, Üniversite, milli park yönetimi, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının gerek yönetim planlamasında, gerek tehdit ve sorunların çözümünde, gerekse alan ile ilgili alınacak kararlarda etkin katılımı sağlanacaktır.

- İlgili gruplarının planlama çalışmalarına ve alınacak kararlara nasıl iştirak edeceği yönetim planı içerisinde tanımlanacaktır.

3.5.5. İletişim, Eğitim ve Kamuoyu Bilinçlendirme Çalışmalarına Yönelik Eylemler

Hedef 5: Eşgüdüm, farkındalık ve bilinçlendirme düzeyinin artırılması

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Milli park alanının önemi ve faydası konusunda kamuoyu bilinci geliştirilecektir.
- Doğa, koruma, milli park ve biyolojik çeşitlilik gibi konularda yerel halk ve ziyaretçilere eğitim, görsel-yazılı medya, broşür, tanıtım etkinlikleri vb. araçlarla bilinç düzeyleri artırılacaktır.
- Alana gelen ziyaretçilere 10-15 dakikalık görsel içeriği zengin milli parkı ve kaynak değerlerini tanıtıcı sunumlar yapılacaktır.
- Sümela Manastırı dışında Ayavarvara Kilisesi ve milli park sınırları bulunsa dahi organik bağı olan Santa harabelerinin restorasyonları tamamlanarak etkin tanıtımı yapılacaktır.
- Milli parkın web sayfası oluşturulacak ve sahip olduğu kaynak değerleri, gerçekleştirilebilecek etkinlikler ve alan ile ilgili diğer bilgiler ziyaretçilerin kullanımına sunulacaktır.

Faaliyetler (Orta Vadede):

- Turizm bilgilendirme birimi ile milli park tanıtım ve bilgilendirme merkezi modernize edilecek, genişletilecek ve etkinliği artırılacaktır.
- Tanıtım ve bilgilendirme merkezinde alan ile ilgili olarak broşür, kitapçık, CD gibi satış birimi oluşturulacaktır.
- Merkez içerisinde sinevizyon ve eğitim amaçlı olarak çok amaçlı salon alt yapısı oluşturulacaktır.

3.5.6. Fon ve Ekonomik Gelire Yönelik Eylemler

Hedef 6: Ekonomik gelişmenin artırılması

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Yöresel ve bölgesel ekonomi milli park özelinde desteklenecektir.
- Yöre halkının kalkınmasına milli park özelinde ivme verilecektir.
- Milli parkın bütçesi iyileştirilecektir. Bu anlamda çevreyi kirleten ve kurallara uymayan ziyaretçilere para cezası uygulanacaktır. Yine doğayı kirleten işletmelere ve tesislere para cezası uygulanacaktır. Alana giriş ücretinde revizyona gidilecektir.
- Doğa dostu ürünlerin satışı ile doğa dostu donatıların alan içerisinde tesisi için gerektiğinde destek teşviki verilecektir.
- Geleneksel el sanatları ve yöre mutfağının ticari alanda tanıtımının yapılarak başta yerel halk olmak üzere bölge ekonomisine kazandırılacaktır.
- Başta yerel halk olmak üzere istihdamın sağlanarak kalifiye personel yetiştirilecektir.
- Yeterli mali kaynaklar güvenceye alınacaktır.

3.5.7. İzleme ve Denetime Yönelik Eylemler

Hedef 7: İzleme ve denetlemenin sağlanması

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Doğa dostu ve çevreye uyumlu ünitelerin, yönlendirme ve bilgilendirme levhalarının sayısı arttırılacaktır.
- Alan kılavuzluğu sistemi ivedilikle uygulamaya geçirilerek ziyaretçilerin ve araçların denetimsizce alan içerisinde dolaşımının önüne geçilecektir.
- İlk yardım ve acil müdahale birimleri ve altyapısı oluşturulacaktır.
- Personel ve güvenlik elemanı sayısı arttırılacaktır.
- Ziyaretçi bilgi sistemi ağı oluşturularak anlık verilerle ziyaretçi sayısı, görevli personel sayısı, araç sayısı ve görevli rehber kılavuz sayısı gibi bilgilere anında ulaşılabilecektir.
- Randevulu sisteme geçilerek yaş, grup, tur ve kamu personeli gibi sınıflamalarla erken ve geç rezervasyonla farklı ücret uygulamasına gidilecektir.

Faaliyetler (Orta Vadede):

- Kurumlar arası yetki çatışması ortadan kaldırılacak ve eşgüdüm sağlanacaktır.
- UDGP'nin uygulanabilirliği ve etkinliği arttırılacaktır.

3.5.8. Etkinlik Alanlarına Yönelik Eylemler

Hedef 8: Rekreasyon ve turizmin geliştirilmesi

- Doğa Yürüyüşü

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Her bir yürüyüş güzergahının üst ve altyapı çalışmaları bitirilecektir.
- Güzergahın geçtiği yerlerde bulunan tehlike içeren şev alanlarında ahşap korkuluklarla koruyucu önlemler alınacaktır.
- Alanın düğüm ve geçiş noktaları ile o anki konumuna dair bilgileri veren yönlendirme ve bilgilendirme levhalar güzergahlar üzerine yerleştirilecektir.
- Alanın gece kullanımı da göz önünde bulundurularak güzergahlar üzerinde aydınlatma elemanlarının tesisi sağlanacaktır. Düğüm ve geçiş noktaları için boylu, diğer yol aksları için ise orta ölçekte aydınlatma birimleri tercih edilecektir.
- Oluşabilecek katı atık sorunun önüne geçebilmek amacıyla her 500m'de bir çöp üniteleri alana yerleştirilecektir.

- Yamaç Paraşütü

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Yamaç paraşütünün yapılabilmesi için gereken tüm malzemelerin (30-35 kg ağırlığındaki delta kanadına ek olarak yedek paraşüt, hava akımlarına göre şekillendirilmiş bağlantı elemanları, altimetre, variometre, pusula ve hız saati ve telsiz) kiralanabileceği bir ünite tesis edilecektir.
- Bu konuda eğitim almış kişiler işlendirilecektir.
- Güvenli uçuş için yol ağı ıslah edilecektir.

- Doğa Gözlemciliği

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Alanın farklı yükselti basamaklarına doğaya uygun seyir noktaları inşa edilecektir.
- Foto-safari etkinliğinin altyapısı oluşturulacaktır.
- Bu konuda eğitim almış alan kılavuzları ile amatör fotoğrafçılar için yerinde eğitimler düzenlenecektir.

- Özellikle görülmesi gerek bitki ve hayvan türleri için seçilecek noktalarda bilgilendirme levhaları yerleştirilecektir.

- Piknik

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Mesire Yerleri Yönetmeliği doğrultusunda piknik alanları alanın farklı noktalarında oluşturulacaktır.
- 1 hektarlık alan için 50 piknik ünitesi yerleştirilecektir. Ancak alanın doğal kaynak özelliklerine göre hektara düşen yoğunluk en az 150 kişiden en fazla 250 kişiye kadar belirlenmelidir.
- Toplam aile birimi sayısının (5 kişi) %80'i için otopark alanı, otobüsler için ise her otobüs park yeri için otomobil park yeri sayısından 8 adet olacaktır.
- Ahşap ya da prefabrik çeşme ve tuvaletler tesis edilecektir.
- Aile birimindeki 5 kişiden 2 kişi için çocuk oyun alanı tasarlanacaktır. Çocuk başına bu alan 4-5 m² olmalıdır.

- Kampçılık

Faaliyetler (Kısa Vadede):

- Alan içerisinde transit, rekreasyonel, transit-rekreasyonel ve organizasyon kamp alanları belirlenecektir.
- Oluşturulacak kamp alanlarının alt ve üst yapıları tamamlanacaktır.
- Kanalizasyon, katı ve sıvı atık, aydınlatma, yönlendirme ve bilgilendirme levhaları altyapısı oluşturulacaktır.
- Herhangi bir olumsuzluk durumunda (yaralanma, rahatsızlık, yangın, vb.) müdahale araçları ulaşımı için uygun mesafe ve alanlar bırakılacaktır.
- Her 250 kişiye bir su noktası düşmelidir.
- Her 25 kişi için 1 banyo kabini bulunmalıdır.
- Her 20 kişi için 1 tuvalet kabini bulunmalıdır.

- Kültürel ve Dini Ziyaretler

Faaliyetler (Orta Vadede):

- Sümela Manastırı, Ayavarvara Kilisesi ve Santa harabelerindeki bakım, onarım ve restorasyon çalışmaları tamamlanıp ziyarete açılacaktır.

- Bu alanlar içerisinde güvenlik personeli sayısı arttırılacak ve kameralı sisteme geçilecektir.

3.6. Bütüncül Ziyaretçi Yönetimi Çerçevesi ve Yönetim İlkelerinin Belirlenmesi

Amaç:

- Biyolojik çeşitliliği koruyarak milli parkların sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri üzerinde meydana gelen ziyaretçi kaynaklı tahribatları en aza indirmek ve kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak

Hedefler:

- Ekolojik duyarlılık analizi ile ekolojik açıdan hassas bölgelerin tespiti ve hangi bölgenin ilk olarak ele alınması ve paralelinde müdahale edilmesi gerektiğinin belirlenmesi,
- Görsel peyzaj analizi ile belirlenmiş olan her bir peyzaj tipinin bileşenleri sorgulanarak alanın görsel peyzaj değeri açısından yüksek olan peyzaj tipleri ortaya konularak alanın manzara ve estetik açıdan önemli bölgelerinin belirlenmesi,
- Katılımcı yaklaşım ile tüm paydaşların sürece dahil edilmesi,
- Her bir etkinlik alanı için özel yönetim amaçlarının belirlenerek etkinlik alanlarına yönelik eylem planlarının yönetim modelinde tanımlanmasıdır.

Yöntem:

- Alanın sahip olduğu kaynak değerleri ile ilişkili bir uzman ekip kurulur.
- Alanın doğal ve kültürel kaynak değerleri saptanır ve analiz edilir.
- Alanın koruma yapısının ortaya konması için AHS tekniği ile ekolojik duyarlılık analizi, görsel peyzaj kalite değerlendirmesi yöntemi ile görsel peyzaj analizi yapılır. Her iki analiz için konusunda uzman gruba teknik ve yöntem kapsamında anket çalışması uygulanır.
- Alanın kullanma yapısının ortaya konması amacıyla alanın etkinlik alanlarının envanteri arazi çalışmaları ve yöneticilerle yapılan görüşmeler sonucu çıkartılır.
- Yerel halk, ziyaretçi gruplarına uygulanan anket çalışması ve uzman-yöneticilerle gerçekleştirilen görüşmelerle etkinlik alanlarındaki mevcut sorunlar ortaya konur.
- Elde edilen bulgular ışığında etkinlik eylem planı hazırlanır.

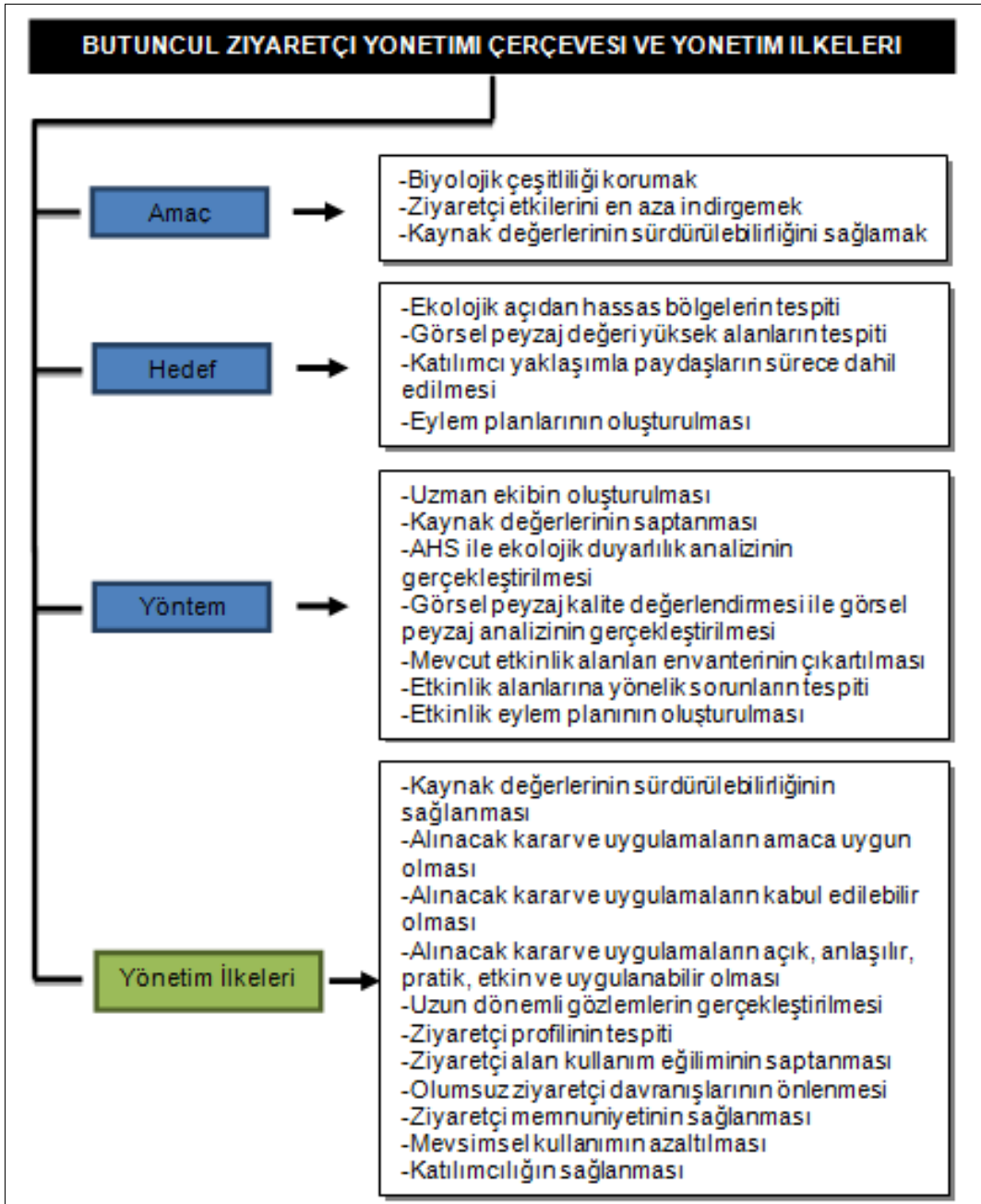
- Bütüncül ziyaretçi yönetim çerçevesi ve yönetim ilkeleri belirlenir.

Yönetim İlkeleri:

- Kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğinin temini sağlanır.
- Alınacak kararlar ve uygulamalar amaca uygun olur.
- Alınacak kararlar ve uygulamalar gerek yerel halk, gerekse diğer katılımcılarca kabul edilebilir olur.
- Alınacak kararlar ve uygulamalar açık, anlaşılır, pratik, etkin ve uygulanabilir olur.
- Uzun dönemli gözlemlerle (anket, görüşme kılavuzu, arazi çalışmaları, vb.) ziyaretçi profili, alan kullanım eğilimleri, alandaki mevcut sorunlar ve eksiklikler ortaya konulur.
- Ziyaretçilerin alan kullanım eğilimleri belirlenerek alanı hangi zaman dilimlerinde ve aralıklarında, ne kadar süre kalarak, hangi etkinlikleri tercih ettikleri saptanır.
- Ziyaretçi yoğunluğunun saptanması ile ziyaretçi kapasitesi belirlenir.
- Olumsuz ziyaretçi davranışları gerek yasal mevzuatlar, gerek uyarı levhaları ve gerekse para cezalarıyla iyileştirilir.
- Ziyaretçi memnuniyeti en üst seviyede tutulur.
- Ziyaretçilerin alan içerisinde kişisel deneyimlerini sergileyebilecekleri alanlar oluşturulur ve buralarda vakit geçirmeleri sağlanır.
- Ziyaretçilerin alanın kaynaklarının değerlerinin anlaşılması sağlanır.
- Alan içerisinde kullanıma dayalı mevsimsellik azaltılır.
- Katılımcı yaklaşım gözetilerek başta yöre halkı olmak üzere diğer paydaşların deneyimlerinden gerek yönetimce alınacak kararlarda, gerekse istihdam noktasında yararlanılır.
- Yönetim konusunda karşılaşılan güçlükler ve kendi özel politikaları için kamu ve kamuoyu desteği alınır.

Belirtilen yönetim ilkeleri ile çevre duyarlılıkları üst düzeyde değerlendirilerek, kalkınma ve mekansal gelişmenin çevreye zarar vermeden gerçekleşmesi için önemli bir yönetim aracı ortaya konulur. Doğal ve kültürel kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini amaçlayan bu ilkeler, peyzajı ve peyzajı oluşturan tüm ekosistemleri bir bütün olarak değerlendirmesini yapan yöntemleri içermektedir. Böylelikle geliştirilen modelin UDGPP içerisinde entegrasyonu ve diğer milli parklar için bir rehber niteliği taşımasının sağlanır.

Bütüncül ziyaretçi yönetimi çerçevesi ve ilkeleri Şekil 159'da verilmektedir.

Şekil 159. Bütüncül ziyaretçi yönetimi çerçevesi ve ilkeleri

4. TARTIŞMA

İnsanoğlu, turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte doğal alanların sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerini ekonomik kalkınma adına plansız bir şekilde tüketmeye başlamıştır. Bu durum, kaynak değerleri üzerinde tahribat ve bozulmalara neden olmuştur. Özellikle dünya genelinde ilan edilen korunan alanlardan biri olan milli parklar, en çok etkilenen alanların başında gelmektedir. Çünkü içerdiği kaynak değerleri ile birçok yerli ve yabancı ziyaretçinin ilgi odağı konumundadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki milli parkların büyük bir çoğunluğu katılımcı odaklı, koruma-kullanma dengesini gözeten, etkin ve uygulanabilir ziyaretçi yönetim planlarına sahip değildir. Bu durum kaynak değerlerinin ziyaretçilerce yoğun ve bilinçsiz kullanımlarına maruz kalmasına neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin turizm politikaları incelendiğinde ve bu ülkelerin kısa vadede kazanç elde etme amacı güttükleri göz önünde bulundurulduğunda, yoğun ziyaretçi akışının olduğu bu alanlarda ziyaretçi yönetim planlarının ne kadar önemli bir rol oynayacağı açıktır.

Milli Parklarda Ziyaretçi Etki Yönetimi (MP-ZEY) adlı model C-CAP, LAC, ROS, VAMP, VERP, VIM, PAVIM adı altında geliştirilen modelleri temel alarak 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve Uzun Devreli Gelişme Planları doğrultusunda geliştirilmiştir. 5 ana adımdan oluşan modelde katılımcı yaklaşım ile ziyaretçilerin alanda meydana getirdikleri tahribatlar ve olumsuz etkiler saptanmış, ziyaretçilerin sosyo-demografik yapıları, alanı kullanım düzeyleri, grup büyüklükleri ve yoğunlukları, hangi alanı ne kadar sıklıkla ve hangi dönemlerde kullandıkları belirlenmiş, AHS tekniği ile ekolojik duyarlılık analizi, Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi yöntemi ile görsel peyzaj analizi gerçekleştirilmiş ve çalışma alanının mevcut etkinlik alanlarının envanteri ile bu alanlardaki mevcut etki sorunları ortaya konmuştur. Ardından eylem planı oluşturularak bütüncül ziyaretçi yönetim çerçevesi ve ilkeleri belirlenmiştir.

Türkiye’de katılımcılık gelişmiş ülkelerdeki gibi aktif katılımlı olarak gerçekleştirilmemektedir. Daha çok bilgilendirme amaçlı pasif katılımcılık tercih edilmektedir. Bu nedenle modelin aşamaları içerisinde Yerel halk, yerli-yabancı turist, günöbirlikçi, uzman-yönetici grup ve STK’lerden oluşan paydaşların katılımına yer verilmiştir.

Ortaya konan modelin daha önceki modellere göre olumlu yönleri şunlardır;

- Paydaş katılımını içermesi,
- Bölgesel kaynak kullanımlarını ve kaynak yönetimlerini birleştirme yeteneğine sahip oluşu,
- Gerek potansiyel, gerekse mevcut etkileri ortaya koyabilmesidir.

4.1. Kaynak Değerlerine Yönelik Değerlendirmeler

- Coğrafi Konum

Yılda ortalama 600.000 yerli ve yabancı ziyaretçilerce tercih edilen Altındere Vadisi Milli Parkı Trabzon iline 48 km uzaklıkta konumlanmaktadır. Erişebilirliğin yakın olması ziyaretçilerin alanı daha yoğun bir şekilde kullanacağı sonucunu ortaya çıkabilir. Bu açıdan bakıldığında milli park mesafe açısından yakın sayılmamaktadır.

- Yüzey Şekilleri

Milli park alanının dar bir vadide uzanıyor olması ve sahip olduğu ani yükselti farkları gerek insan faaliyetleri, gerek ulaşım imkanları ve gerekse denetim faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Bunun dışında eğimi düz ve düze yakın yerlerin az olması da rekreasyonel ve turistik etkinlikler ile bu etkinliklere hizmet verecek ünite, yapı ve tesislerin yer seçimini sınırlamaktadır.

Eğimin yüksek olduğu alanlarda heyelan riskini taşıyan bölgeler bulunmaktadır. Özellikle yaylaları birbirine bağlayan yolların meydana getirdiği şev ile Çakırgöl Kayak Merkezi için park alanının kuzeyinden geçirilen yolun meydana getirdiği tahribat heyelan riskini tetikleyici niteliktedir. Bunun dışında Taşköprü ve Haliya yaylalarında aktif heyelan sahalarının olması buralarda gerçekleştirilen yaylacılık faaliyetini olumsuz yönde etkilemektedir.

- Toprak Yapısı

Alanın genelinin 6. ve 7. Sınıf topraklardan oluşuyor olması tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilememesine neden olmaktadır. Bu durum ekonomik açıdan faaliyet çeşitliliğini kısıtlamakta ve geleneksel yaylacılık faaliyetlerini azaltmaktadır. Dolayısı ile alan içerisinde sadece mera ve hayvancılık gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle bazı yaylalar terk edilmiş, bazıları ise sadece dinlenme ve kısa süreli konaklama amacıyla kullanılmaktadır.

Bu anlamda hayvancılık yerel halk için temel ekonomik faaliyet olarak yerini korumaktadır.

- Jeolojik Özellikler

Milli park alanı granitik ve volkanik kayalardan meydana gelmektedir. Dolayısıyla sert zemin özelliğine sahiptir. Ancak alanın güneyinde Kuzey Anadolu Fay Hattından kaynaklı yoğun deprem odakları bulunmaktadır. Bu durum deprem istatistikleri incelendiğinde büyük bir risk oluşturmamaktadır.

- İklim Koşulları

Altındere Vadisi Milli Parkı'nın kendine özgü yapısı iklimsel olarak da gerek Trabzon gerekse yakın çevredeki illere göre farklılıklar göstermektedir. Yüksekliklerin bir anda artması ve derin vadilerin bulunması sıcaklıkların da hızla düşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle yaylacılık faaliyetleri sadece Mayıs-Eylül ayları arasında gerçekleştirilebilmektedir. Özellikle 2500 m ve üzerindeki yüksekliklerde sıcaklık düşüşü nedeniyle rekreasyonel etkinlikler kısıtlı kalmaktadır. Bu anlamda bu tür alanlarda gerek ziyaretçi sayısı düşmekte gerekse rekreasyonel etkinlik çeşitliliği azalmaktadır.

Bunun dışında karın yılın büyük bir bölümünde alandan kalkmaması da yine rekreasyonel etkinlikleri sınırlandırırken milli park alanının denetimini de zayıflatmaktadır.

- Su Varlığı

Baharın gelmesi ile birlikte eriyen karlar yan kollar vasıtasıyla Meryemana Deresi ile birleşerek yüksek akımlar oluşturmaktadır. Park alanındaki yüzey sularının, fiziksel-kimyasal özellikleri ile su kalitesinin kaliteli olduğu saptanmıştır. Özellikle yaz aylarında havaların ısınmasıyla birlikte rafting sporu için bu alanlar potansiyel etki oluşturmaktadır. Bunun yanısıra Haliya deresi Haliya yaylasındaki heyelanı tetiklemekte ve bu durum yaylacılığı olumsuz yönde etkilemektedir.

- Bitki ve Hayvan Varlığı

Altındere Vadisi Milli Parkı oldukça zengin bir bitki ve hayvan varlığına sahiptir. Endemik ve tehlike altında olan bitki türleri, hassas ekosistemleri, doğal yaşlı ormanları ile gerek görsel açıdan gerekse biyolojik çeşitlilik açısından alana kullanım değeri katarak rekreasyonel ve turistik etkinliklere olanak sağlamaktadır.

- Arazi Kullanımı ve Geleneksel Mimari

Milli parkın genelinde yapılaşma görülmemekle birlikte mevcut yapıların bir kısmının artık kullanılmadığı saptanmıştır. Fakat Çakırgöl turizm merkezinin ilanı ile birlikte Kürtdere Yaylası ve çevresinde buna paralel olarak yapılaşmaların başladığı tespit

edilmiştir. Yeni yapıların geleneksel yapıları gerek mimari gerekse kullanılan malzeme açısından yansıtmadığı belirlenmiştir.

Yayla alanlarında gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetleri 7 yaylada olup denetimsiz otlatma mera alanlarında baskı oluşturmaktadır. Bununla beraber yaylalarda herhangi bir planlama alt yapısı bulunmamaktadır. Dolayısıyla turistik açıdan da bu alanlar değerlendirilememekte ve dolayısıyla yaylalardaki hanelerin büyük bir çoğunluğu aktif olarak kullanılmamaktadır.

- Rekreatiyonel Değerler

Özellikle sonbahar aylarında meydana gelen renklenmeler ve sisli zamanlarda alan içerisinde meydana gelen görsellik ziyaretçilere etkili peyzajlar sunmaktadır. Bu durum amatör ve profesyonel doğa fotoğrafçıların güzel kareler yakalamasına imkan tanımaktadır.

Bunun dışında rekreatiyonel ve turistik faaliyetler milli park alanının küçük bir bölümü olan Sümela Manastırı'nın konumlandığı yamaç eteklerinde ve manastırın bulunduğu alanda yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla burada artan talep gerek konaklama, gerek dinlenme, gerekse otopark ihtiyacı alanın doğal yapısını tehdit edecek boyutlara çekmektedir. Sonuçta restoran, milli park hizmet binası, satış üniteleri ve konaklama birimleri talebi karşılama noktasında yetersiz kalmaktadır.

- Çevresel Sorunlar

Yayla alanlarına çıkan araçların bazı yaylalarda yol altyapısının olmaması ve yönlendirme levhalarının eksikliğinden ötürü gelişigüzel dolaşımlara ve üst toprakta baskılara yol açmaktadır. Bu durum yeşil örtü üzerinde tahribatlar meydana getirmektedir.

Milli park genelinde bir kanalizasyon ağının olmayışı yayla alanlarında katı atığın toprağa gömülmesine, diğer atıkların ise suya karışmasına neden olmaktadır.

Yayla alanlarında ve rekreatiyonel etkinliklerin yoğunlaştığı bölümde denetimli kanalizasyon sistemlerinin olmayışı gerek su yapısı gerekse doğal yapı üzerinde baskılara yol açmaktadır. Ancak bu baskı henüz gözle görülür bir boyuta ulaşmamıştır.

Rekreatiyonel ve turistik etkinliklerin gerçekleştirildiği alanlarda ise ziyaretçilerin etrafa bıraktıkları pet şişe, naylon ve diğer katı atıklar ile organik atıklar hem çevresel hem de görsel kirliliklere yol açmaktadır. Ancak bunun altında bir yandan bu atıkların bilinçli olarak atılması bir yandan da çöp ünitelerinin eksikliği gösterilebilir.

- Enerji ve Kanalizasyon Altyapısı

Yaylaların neredeyse tamamında su ve elektrik şebekesi bulunmaktadır. Ancak kanalizasyon altyapısı mevcut değildir. Dolayısıyla atıkların bir kısmı toprağa gömülmekte bir kısmı ise derelere bırakılmaktadır. Henüz gözle görülür bir çevresel kirlilik söz konusu olmasa da önlem alınmazsa kaynak değerleri üzerinde baskı oluşturacağı kaçınılmazdır. Biga I, II, III, IV Regülatör ve HES ile Meryemana Regülatör ve HES özellikle bir yandan Deniz Alası'nın popülasyonunu olumuz yönde etkilerken, bir yandan da Meryemana Deresi'nin akış hızında, değişimlere neden olacaktır (Anonim, 2014).

- Ulaşım-İletişim

Çakırgöl turizm merkezinin ilanı ile birlikte başlatılan ve inşaatı devam eden yeni yol yapım çalışmaları alanın kuzey bakısında gerçekleştirilmesi gerek vejetasyon gerekse yaban hayatı üzerinde baskılara neden olmaktadır. Özellikle ani sıcaklık düşmeleri bu bakıda fazla olduğundan gerek istinat duvarlarında gerekse yol malzemelerinde deformasyonlar meydana gelmiştir.

İletişim ve bilgilendirmenin sağlanması amacıyla alan içerisine yerleştirilen yönlendirme ve bilgilendirme levhaları etkinliklerin gerçekleştirildiği Sümela Manastırı ve manastırın konumlandığı yamacın eteklerinde yeterli düzeydedir. Ancak buradan yaylalara geçildiğinde gerek yaylaları belirten gerekse diğer yönlendirme bilgilerini içeren levhalarda ciddi anlamda eksiklik göze çarpmaktadır.

Bunun dışında park alanının büyük bir kısmında cep telefonu çekmektedir. Ancak firmadan firmaya sinyal seviyesinde farklılıklar meydana geldiği gözlemlenmiştir. Yine park içerisinde özellikle etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgede PTT ve telefon üniteleri yer almaktadır.

- Sosyo-Ekonomik Yapı

Alanın sosyo-ekonomik yapısı dikkate alındığında turizme destek olabilecek sektörlerin sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle istihdam konusunda sorunların oluşu genç nüfusun buradan ayrılarak büyük şehirlere gitmesine neden olmuştur. Bunun dışında burada yaşayan yerel halk geçimini hayvancılıkla sağlamaktadır.

- Sosyo-Kültürel Yaşam

Altındere Vadisi Milli Parkı ve bağlı bulunduğu Maçka İlçesi şenlik, kutlama ve hamsi şöleni gibi özel günlerde gerçekleştirilen faaliyetlerle gerek tanıtım gerekse sosyo-kültürel yaşamın etkinliği noktasında aktif kalabilmektedir. Sümela Manastırı içerisinde ayazmaya para atılarak bir anlamda eski gelenekler devam ettirilmektedir. Özellikle

çocuklar günümüze kadar gelen çelik çomak, saklambaç, ip atlama ve beştaş gibi geleneksel oyunların devamında önemli bir rol üstlenmişlerdir.

- Geleneksel Mimari, El Sanatları ve Yöre Mutfağı

Altındere Vadisi Milli Parkı ve çevresinde yaşayan yöre halkı çok zengin öğelerle dolu, özgün geleneksel yaşam tarzına ve yöre mutfağına sahiptir. Özgünlüğünü ve gelenekselliğini koruyan bu yapıların dışında kimi yaylalarda yeni yapılan konutların geleneksel mimariye göre yapılmadığı gözlemlenmiştir. Dokumacılıktan bakırcılığa, taş ve ahşap işçiliğinden bıçakçılığa yorgancılıktan hazır bilezik yapımına kadar pek çok el sanatları bölgede dış etkilerden uzak devam etmektedir ve örnekleri bol miktarda bulunmaktadır. Bunun dışında konukseverliği ve hoşgörülü oluşlarıyla alan gelen yerli ve yabancı turistlerin ilgisini kazanmaktadır.

4.2. Ekolojik Duyarlılık Analizine Yönelik Değerlendirmeler

AHS tekniği kapsamında öncelik sırası belirlenen kriterlere göre ilk olarak değerlendirmeye alınması gereken kriter arazi deseni en sonuncusu ise yüksekliktir. Belirlenen kriterlerden meşçere yapısı uzmanlarca yapılan anket çalışmasında en önemli kriter olarak ön plana çıksa da değerlendirme noktasında üçüncü sırada yer almaktadır.

Her bir kritere ait haritaların oluşturulması ile elde edilen nihai haritaya göre alanın yarısından çoğu (%53,78) ekolojik açıdan yüksek duyarlılığa sahiptir. Bu alanlar özellikle Sümela Manastırı ve çevresi ile vadi tabanı ve çevresi ve ormanlık alanların bulunduğu bölgeleri kapsamaktadır. Özellikle mevcuttaki etkinliklerin yoğunlaştığı alanlar ekolojik açıdan duyarlılığı yüksek alanlardır. Duyarlılığı çok yüksek olan alanların oranı oldukça düşüktür (%6,70). Ekolojik duyarlılığı orta çıkan alanlar (%38,5) ise daha çok çayır ve mera alanlarını kapsamaktadır. Duyarlılığı düşük alanların oranı ise (%0,95) olarak saptanmıştır.

4.3. Görsel Peyzaj Analizine Yönelik Değerlendirmeler

Görsel kalite kişinin algılama yetisine bağlı olduğundan kişiden kişiye ya da toplumdun topluma değişmektedir. Dolayısıyla bu konu ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar aynı alanda farklı kişi ya da uzmanlara yapıldığında farklı sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu

açından bakıldığında görsel peyzaj analizi sübjektif bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Fakat elde edilen sonuçların matematiksel bir ifadeye dayanması göreceliliği azaltıcı niteliktedir. Aynı zamanda araştırma bulgularının uluslararası literatürde yer alan benzer çalışmalarla tutarlılık göstermesi çalışmada kullanılan yöntemin uygulanabilirliğinin göstergesi durumundadır.

28 fotoğraf üzerinden belirlenen 7 farklı peyzaj tipi konusunda uzman 30 farklı kişiye belirlenen bileşenler vasıtasıyla sorgulatılmıştır. Altındere Vadisi Milli Parkı'nın görsel peyzaj analizi sonucu elde edilen bulgular incelendiğinde görülmektedir ki, insan yapımı elementler azalıp doğallık derecesi arttığında görsel kalite değeri de artmaktadır. Bu sonuç Daniel (2001) ile Herbst vd., (2009)'un araştırma sonuçlarıyla doğrulamaktadır. Dolayısıyla doğal peyzaj ve vadi peyzajının görsel kalite puanı yüksek çıkmıştır. Aynı zamanda orman ve karışık bitki örtüsü ile kaplı alanlar görsel kaliteyi arttırdığından elde edilen sonuçlar McAndrew vd., (1998), Daniel (2001) ve Arriaza vd., (2004)'ün yapmış oldukları çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

Topografya tipinin düz alandan dağlık alana doğru artması yine ortalama görsel kaliteyi arttıracığından genel silüet ve dağ peyzajı dere peyzajından sonra gelmektedir. Bunun nedenleri arasında renk çeşitliliğinin az olması da gösterilebilir (Anderson ve Paul, 1979; B.C. Ministry of Forests, 1997; Anonim, 2002).

Görsel peyzajın kalitesi insan yapımı öğeler arttıkça azalmaktadır (Anderson ve Paul, 1979; B.C. Ministry of Forests, 1997; McAndrew vd., 1998). Bu nedenle kültürel peyzaj ortalama görsel kalite değeri en düşük çıkan peyzaj tipidir.

Yapılan değerlendirmeler Düzgüneş ve Demirel (2015)'in yapmış oldukları çalışma ile de desteklenerek göstermektedir ki, görsel peyzaj kalitesi, canlılık, peyzaj çeşitliliği, doğallık, uyum/harmoni, etkileyicilik ve gizemlilik parametreleri ile ilişkilidir. Aynı zamanda doğallık, renk çeşitliliği, insan yapımı öğelerin varlığı, topografya, su varlığı ve bitki örtüsü ile organik bağ kurmaktadır. Görsel peyzaj analizinde peyzaj tipleri çok yüksekten zayıfa doğru sınıflandırılmış, böylece hangi tip peyzajın daha önce ele alınması gerektiği belirlenmiştir. Bu, yöntemin sunduğu önemli avantajlardan bir tanesidir.

4.4. Anket Sonuçlarına Yönelik Değerlendirmeler

4.4.1. Ziyaretçilerin Sosyo-Demografik Yapısının Değerlendirilmesi

- Cinsiyet

Her ne kadar ziyaretçilerin cinsiyet dağılımları arasında fark olsa da bu durumun milli park alanının yapısı ve içerdiği kaynak değerleri arasında etkili bir bağın olduğu söylenemez.

- Yaş

Görülmektedir ki, alana gelen ziyaretçilerin her yaş grubuna hitap ettiği ancak özellikle 56-65 yaş aralığında olanların daha az tercih ettiği söylenebilir. Bunun nedenleri arasında milli parka olan ulaşımın tur otobüsleri ve özel araçlar dışında zor olması ve alanın topografik yapısının bu yaş grubu için elverişli olmaması gösterilebilir.

- Eğitim Durumu

Eğitim durumunun ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye farklılık göstermesinden ötürü yabancı turistlerde üniversite dışında mezuniyet durumunun olmadığı ancak Türkiye’de az da olsa katılımcılar arasında ilkökul ev ortaokul mezunu deneklerin olduğu görülmektedir. Yerel halk arasında ilkökul mezunu olanların oranı diğer gruplara göre biraz daha fazla çıkmıştır.

- Meslek

Alana gelen günübirlikçilerin yarısından çoğunu memur kesim (%53) oluşturmaktadır. Bu durum yabancı turistlerde öğrenci (%67) olurken yerli turistler için öğrenci (%32) ve yerel halk için ise memur kesim (%26) olmaktadır. Gerçekleştirilen anket çalışması doğrultusunda yerel halk dışında diğer gruplar içerisinde emeklilerin çok az bir orana sahip olduğu görülmektedir Her ne kadar yerel halk kırsal alanda yaşasa da köylü-çiftçi oranı %4’te kalmıştır.

- Gelir

Ziyaretçilerin gelir durumlarının özellikle 1501-3000 TL arasında yoğunlaştığı yani orta gelir grubunda oldukları görülmektedir.

- Geline Bölge

Yerli turistlerin %30’unu Karadeniz Bölgesi’nden gelenler oluştururken Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden gelenler %2’lik bir orana sahiptir. Karadeniz Bölgesi’ni %25 ile Ege ve %13 ile Marmara Bölgesi takip etmektedir.

- Geline Ülke

Bu durumun nedeni olarak milli park alanının Gürcistan'a olan yakınlığı ile Gürcistan ve İran'la olan ikili ilişkilerin etkisi gösterilebilir.

4.4.2. Alan Kullanımına Yönelik Eğilimlerin Değerlendirilmesi

- Milli Parka Gelme Durumu

Günöbirlikçilerin bir kısmı yakın çevre ve illerden olduklarından dolayı alanda daha önce gelme durumları yüksek çıkmıştır. Buna karşın yabancı turistlerin alana daha önce de gelmeleri milli park alanının uluslararası platformda tanınırlığının iyi yapıldığından dolayı olabilir.

- Ulaşım Tercihi

Günöbirlikçilerin bir kısmı yakın çevre ve illerden olduğundan ötürü özel araçlarıyla gelenlerin oranı oldukça yüksek çıkmıştır. Bu durum yerli turistler için de geçerlidir. Tur firmalarını tercih etmeyip özel araçlarıyla gelenlerin oranı gerçekleştirilen anket çalışmasında daha yüksek çıkmıştır. Ancak yabancı turistler için bu durum geçerli olmadığından ötürü bu ziyaretçi grubu için tur organizasyonu firmaları tercihi oldukça yüksek çıkmıştır.

- Tercih Edilen Ay

Milli park alanının kış aylarında tercih edilmemesinin nedenleri arasında kar yağışı ile beraber ulaşımın aksalarının kapanması ve ulaşım güçlüğü gösterilebilir. Yaz aylarındaki yoğun kullanımın nedenleri ise özellikle yaz tatillerinin bu aylar arasında yapılması, eğitim-öğretim faaliyetlerine ara verilmesi ve iklimsel şartların uygunluğu gösterilebilir.

- Tercih edilen zaman dilimi

Resmi tatillerin tercih edilme oranının düşük çıkması beklenen bir sonuç değildir. Ancak bu durum dini bayramlar için geçerli değildir. Çünkü adet, gelenek ve göreneklerimize göre her ne kadar son zamanlarda bu durum değişmiş gibi gözükse de aile büyüklerini ziyaret rekreasyonel ve turistik faaliyetlere göre halen tercih edilmektedir. Yabancı turistler için de aynı durumun geçerli olabileceği söylenebilir.

- Tercih edilen saat aralığı

Milli park alanının sabah saatlerinde ziyaretçilerce kullanım oranının düşük çıkması gerek organizasyon firmalarının oluşturdukları günlük programlar nedeniyle, gerek

ulaşımdaki güçlükler ve gerekse sabah saatlerinde yaz aylarında bile hava sıcaklığının düşük olması olarak gösterilebilir. Bunun dışında akşam saatlerinde de kullanımın düşük olması gerek aydınlatma altyapısındaki yetersizlik, gerek tur firmalarının günlük programları ve gerekse ulaşım güçlüklerinden dolayı kaynaklanmaktadır.

- Milli Park Alanında Kalma süresi

Yerli ve yabancı turistlerin alan içerisinde bir gün kalmalarının nedenleri arasında milli park alanının turizm çeşitliliğine sahip olmayışı, konaklama alanlarının yetersizliği ve tur firmalarıyla gelenlerin firma programlarına göre hareket etmeleri gösterilebilir.

- Ziyaretçilerin alana geliş nedenleri

Görülmektedir ki, günübürlükçilerin bir kısmı yakın çevre ve illerde yaşamasında ve Sümela Manastırı gibi tarihi kaynak değerlerini daha önce gördüklerinden ötürü alanın daha çok doğal kaynak değerlerinden yararlanmak amacıyla buraya gelmektedirler. Dolayısıyla sadece bu ziyaretçi grubunda piknik yapmak seçeneği önemli geliş nedenleri arasında yer almıştır. Ancak yerli ve yabancı turistler için bu durum tam tersidir. Özellikle en önemli kültürel kaynak değeri olan Sümela Manastırı'nı ziyaret etmek bu iki ziyaretçi grubu için birinci sırada yer almaktadır.

- Milli Parkın Ziyaretçiler Yönünden İlgi Çekici Alanları

Bu durumun nedenleri arasında özellikle milli parkın Sümela Manastırı ile ulusal ve uluslararası platformda tanıtımının yapılması, turizm çeşitliliğinin ve buna bağlı olarak rekreasyonel çeşitliliğin az olması gösterilebilir.

- Önemli Etkinlikler

Görülmektedir ki, her dört ziyaretçi grubu için de tarihsel değerler ve doğal güzellikler ön plana çıkmıştır. Zengin flora ve fauna varlığı her ne kadar diğer sıralarda yer alsada bunun nedeni olarak doğal güzellikler içerisinde değerlendirildiği düşünülmektedir.

- Geliştirme önceliği

Milli Park 2009 yılında yapılan bir çalışmaya göre turizm potansiyeli oldukça yüksek çıkan bir alandır (Düzgüneş, 2009). Bu nedenle bu potansiyelin üst ve alt ölçekte değerlendirilip hayata geçirilmesi gereklidir.

4.5. Etkinlik Alanları İçin Etki Sorunlarına Yönelik Değerlendirmeler

4.5.1. Kullanıma Yönelik Değerlendirmeler

- Turizm Faaliyetlerinin Çeşitliliği

Milli park özellikle doğal kaynak değerleri olarak ladin ormanları ile kültürle kaynak değerleri olarak ise Sümela Manastırı ile ön plana çıkmış bir alandır. Alan içerisinde doğa yürüyüşü, yamaç paraşütü, doğa gözlemciliği ve fotoğrafçılığı, piknik, kampçılık ile kültürel ve dini amaçlı ziyaretler yapılmaktadır. 2009 yılında yapılan çalışma sonucu alanın kullanılabilir turizm potansiyeli %19,6 olarak belirlenmiştir (Düzgüneş, 2009). Yapılan anket çalışması ile ziyaretçiler tarafından ağırlıklı olarak turizm çeşitliliği orta seviyede gösterilmiştir. Ancak son yıllarda ve özellikle 2012 yılında Maçka Kaymakamlığı ve DOKA işbirliği ile KTÜ'nün ortak çalışmaları ile gerçekleştirilen proje sonucu turizm çeşitliliğini artırmaya yönelik etkinlikler ve bu etkinliklerin planlanması üzerine projeler geliştirilmiştir. Bunlar arasında kano, yamaç paraşütü, dağ bisikleti ve doğa yürüyüşü, yaban hayatı gözlem noktaları, kampçılık, doğa okulu ve eğitimi, kayak ve çim kayağı, yayla turizmi, atlı doğa yürüyüşü, orman parkı, kuş gözlemciliği ve doğa fotoğrafçılığı, foto-safari, botanik gezileri, ile sportif olta balıkçılığı yer almaktadır. Projenin sonuçlanmasıyla beraber doğa yürüyüşü güzergahları, yamaç paraşütü, kano ile kamp alanlarının bir kısmının altyapısının büyük çoğunluğu oluşturularak hayata geçirilmiştir. Ancak milli park alanının en büyük sorunlarından biri olan mevsimsel kullanımın olmaması gerek yaz aylarında yoğun kullanımlara sahne olmasına neden olmakta gerekse kış boyu alanın kapalı kalmasına neden olmaktadır.

- Milli Park Alanında Kalmayı Etkileyen Etmenler

Milli Park alanına Maçka merkezden bireysel olarak taksilerle ulaşım sağlanmaktadır. Alan içerisinde ise minibüslerle Sümela Manastırı'na yakın bir noktaya kadar ulaşım hizmeti verilmektedir. Bunun dışında alternatif bir ulaşım tipi bulunmamaktadır. Dolayısıyla ulaşım gücüğü ön plana çıkmaktadır. Milli park alanı içerisinde 40 kişilik konaklama birimleri dışında başka bir yapı ya da tesis bulunmamaktadır. Alınan son kararlar doğrultusunda mevcut birimlerin kaldırılacağı söylenmektedir. Dolayısıyla yakın çevrede ve milli park sınırları dışında bulunan otel, pansiyon ve apartlar kullanılmaktadır. Ancak alan dışında olması yine ulaşımdan doğan eksiklikler nedeniyle konaklama yetersizliğini gündeme getirmektedir. Bunun dışında

aydınlatma altyapısının yetersizliği alanın akşamüstü ve akşam saatlerinde kullanılmasını engelleyen diğer etmeler arasında yer almaktadır.

- Konaklamayı Etkileyen Etmenler

Yerli turistler ile yabancı turistler arasında verilen cevapların farklı çıkmasının nedeni olarak sosyo-kültürel yapıdan kaynaklandığı söylenebilir. Öyle ki, yabancı turistler ekonomik sebepleri ilk sırada gösterirken yerli turistler son sırada göstermiştir. Konfor yabancı turistler için son tercihken yerli turistler için hem ekonomik hem de konfor ikinci sırada yer almıştır. İlk üç cevap arasında yöre mutfağının her iki grubun da seçmemesi hatta en son tercih olarak gösterilmesi düşündürücüdür. Ancak bunun nedenleri arasında gerek milli park sınırları içerisinde, gerek bölgede, gerekse Trabzon ve çevre illerinde zengin Karadeniz mutfağının bulunabilirliği gösterilebilir.

- Ulaşım Olanakları

Ulaşım olanakları genellikle her dört ziyaretçi grubu için iyi ve orta şekilde cevaplandırılmıştır. Milli park alanına ulaşım asfalt yolla sağlanmaktadır. Yol kalitesi iyi olsa da ulaşım araçlarındaki çeşitliliğin sadece taksilerden ve milli park içerisinde minibüslerden oluşması dışardan gelenlerin ulaşımında sıkıntı çekmelerine neden olmaktadır.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce onaylanan teleferik sistemlerinin alan içerisinde kurulması ile birlikte ulaşım altyapısının daha da güçleneceği ve ulaşım çeşitliliğine ivme kazandıracağı düşünülmektedir.

- Otopark Alanlarının Yeterliliği

Milli park alanı içerisinde özellikle yoğun kullanımın olduğu zaman dilimleri olan yaz aylarında mevcut otopark tur otobüslerinin de gelmesiyle birlikte yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle alınan bir kararla mevcut otopark alanının biraz aşağısına yeni bir alan açılmış ve kullanıma sunulmuştur. Ancak otopark alanları standart planlamalar dahilinde yapılmadığından ötürü alan içerisinde denetimsiz boşlukların açılmasına ve gelişi güzel park edilmesine dolayısıyla bu durum da alan kaybına neden olmaktadır.

- Güvenlik

Milli park alanında görevli olarak 1 milli park şefi, 3 orman muhafaza memuru ve 2 büro elemanı çalışmaktadır. Personel sayısı bu anlamda oldukça düşüktür. Alan içerisinde kamera alt yapısının da olmayışı alan içi denetimin sağlıklı yapılamamasına neden olmaktadır. Bu durum ziyaretçilerin özellikle milli parkta ateş yakmalarına, yayla alanlarında istenilen yerlerde piknik ve mangal yapmalarına neden olmaktadır. Her ne

kadar ziyaretçilerce güvenlik seviyesi iyi ve orta olarak nitelendirilse de bunun nedenleri altında gerçekleştirilen rekreasyonel ve turistik etkinliklerin milli park alınının küçük bir bölgesinde yapıyor olması gösterilebilir.

- Donatı Yeterliliği

Yapılan değerlendirmeler sonucu görülmektedir ki, her dört ziyaretçi grubunun ihtiyaç ve alana geliş nedenleri birbirlerinden farklı olması alandaki eksikliklerinde farklılaşmasına neden olmaktadır. Günübirlükçiler için en önemli eksiklik günübirlük gelmelerinden ötürü oturma birimlerinin yetersizliğidir. Özellikle piknik alanında ve Sümela Manastırı'na çıkmak için kullanılan yol üzerinde oturma birimlerinin eksikliği göze çarpmaktadır.

Yerli turistler için en önemli eksiklik manzara ve seyir noktalarının yetersizliğidir. Bu anlamda yine Sümela Manastırı'na çıkan güzergahta ve alanın görsel peyzaj açısından önemli alanlarına bakan noktalarda bu eksiklik görülmektedir.

Yabancı turistler için en önemli donatı eksikliği danışma ve bilgilendirme üniteleridir. Sosyo-kültürel yapıdan kaynaklanan farklılıktan dolayı alana gelen yabancılar alanı gezmeden önce alan ile ilgili her türlü görsel ve yazılı bilgiye ulaşmak istemektedir. Dolayısıyla bu seçenek maalesef yerel halk hariç diğer ziyaretçi grupları için ikinci sırada yer almaktadır. Yerel halk alan ile ilgili bilgiye sahip olduğu düşüncesiyle bu seçeneği tercih etmemiştir.

Yerel halk için ise en önemli eksiklik otoparktır. Özellikle kullanımın yoğun olduğu Haziran-Ağustos ayları arasında tur otobüslerinin de alana gelmesiyle otopark yetersizliği en üst seviyeye çıkmaktadır. Ancak yerli ve yabancı turistler özellikle alana ağırlıklı olarak turlarla geldiklerinden ötürü otopark sorununu görememektedirler. Buna rağmen günübirlükçilerin cevapları arasında otopark eksikliği üçüncü sırada yer almaktadır.

- Konaklama Olanakları

Milli park alanı içerisinde 40 yatak kapasiteli bungalovlar bulunmaktadır. Bunun dışında başka bir konaklama birimi olmayıp yakın çevrelerde otel, pansiyon ve apartlar mevcuttur. Son alınan kararlar doğrultusunda mevcuttaki bungalovların buradan kaldırılıp park alanının farklı yerlerine inşa edileceği belirtilmektedir. Tesis edilecek konaklama birimlerinin alanın farklı noktalarına dağıtılmasıyla da alanın tamamında bir hareketlilik kazandıracak ve kullanım yoğunluğu alanın tamamına dağıtılmış olacaktır.

- Aydınlatma Elemanlarının Yeterliliği

Milli park alanının kalbi olarak nitelendirilen Sümela Manastırı ve bulunduğu yamacın etekleri dışında yaylalarda ve diğer yol akslarının etrafında aydınlatma elemanlarının eksikliği ve yetersizliği göze çarpmaktadır. Her ne kadar yamaç ve etrafında aydınlatma elemanları bulunsa da yeterli değildir. Bu nedenle akşam kullanımı milli park için söz konusu değildir. Alana gelen ziyaretçilerin rekreasyonel ve turistik etkinliklerin park alanının sadece bir bölümünde yapılıyor olması nedeniyle bu eksikliği görememektedirler. Bunun dışında alan içerisinde yeteri sayıda konaklama birimlerinin olmayışı ziyaretçilerin akşama doğru alandan ayrılmalarına ve yine aydınlatma yetersizliğini görememelerine neden olmaktadır.

- Bilgilendirme ve Yönlendirme Levhalarının Yeterliliği

Alan içerisinde özellikle Sümela Manastırı ve çevresi ile manastırın bulunduğu yamacın eteklerinde konumlanmış restoran ve satış ünitelerinin bulunduğu alanda bilgilendirme ve yönlendirme levhaları yeterli düzeyde ve açıklayıcılıktadır. Ancak bu noktadan itibaren yayla alanlarına doğru gidildiğinde levhaların eksikliği göze çarpmaktadır.

- Tuvalet Ünitelerinin Yeterliliği

Sümela Manastırı yanı ve restoranların bulunduğu alan dışında tuvalet üniteleri bulunmamaktadır. Yoğun kullanımların gerçekleştiği zaman dilimlerinde bu iki ünite yetersiz kalmaktadır.

- Zemin Kaplamasının Kalitesi

Milli park alanına ulaşım asfalt yolla sağlanırken yayla alanlarında stabilize veya toprak yol malzemesi kullanılmıştır. Ayrıca yürüyüş parkurları için yine stabilize ve toprak malzeme ile Sümela Manastırı'na giden patika yol da çimento derzli adım taşları kullanılmıştır.

- Altyapı Hizmetleri

Yol altyapısı yayla alanlarında ve yaylaları bağlayan akslar stabilize edilmiştir. Eğimin fazla olduğu alanlarda yol kenarlarında herhangi bir koruyucu önlem bulunmamaktadır. Özellikle sisin çöktüğü zamanlarda ve akşam saatlerinde uyarı levhaları ve aydınlatma olmadığından bu tehlike daha da artmaktadır. Milli parka ulaşım aksında ise yol malzemesi asfalt olduğundan iyi olarak nitelendirilebilir. Yol kenarlarında hem uyarı levhaları hem de korkuluklar mevcuttur. Sümela Manastırı'na çıkan patika yolun büyük bir bölümü çimento derzli kayrak taşları ile döşenmiş olup yol kenarlarında koruyucu önlemler alınmıştır. Bu

anlamda yol altyapısı çok iyi olarak değerlendirilebilir. Çakırgöl turizm merkezini milli parka ve yaylalara bağlamak amacıyla yapılan yol çalışmaları ise oldukça eleştiriye açıktır. Milli park alanının kuzey bakımından geçirilen yol aksı asfalt malzeme olup özellikle ani soğuma ve kar birikintisi nedeniyle bozulmaya açık haldedir. Özellikle yamaçlara yapılan taş istinat duvarları ise daha yapım aşamasında olmasına rağmen şimdiden dökülmeye ve parçalanmaya başlamıştır. Bu anlamda yol malzemesiyle birlikte alt yapının güçlendirilmesi ve kısa vadede değil uzun vadede sonuç alınacak şekilde planlanması gereklidir.

Su her yaylada bulunmakla beraber kanallar, borular ya da taşıma ile evlere ulaştırılmaktadır. Yine elektrik her evde mevcuttur. Bununla beraber milli park alanının tamamında kanalizasyon sistemi mevcut değildir.

Telefon ile iletişim sağlanabilmektedir. Fakat bazı GSM operatörleri çekim gücü noktasına özellikle 2200 m'den sonraki yükseltilerde bulunan yayla alanlarında yetersiz kalmaktadır.

- Turizm Danışma Bürolarının Yeterliliği

Milli Park alanına gelmeden önce Maçka İlçe merkezi girişinde turizm danışma bürosu bulunmaktadır ve 2013 yılında hizmete girmiştir. Aynı zamanda milli park içinde de elektronik bilgilendirme panosu ve danışma birimi bulunmaktadır.

- Yeme-İçme Birimlerinin Yeterliliği

Yeme-İçme alanları çoğunlukla Sümela Manastırı'nın bulunduğu yamacın eteklerine konumlandırılmıştır. Burada bir adet restoran bulunmaktadır. Bunun dışında küçük satış üniteleri yer almaktadır. Yukarı çıkıldıkça yayla alanlarının bir kısmında mangal yapılıp et yenilebilecek tesisler bulunmaktadır.

4.5.2. Korumaya Yönelik Değerlendirmeler

- Bitki ve Hayvan Varlığı

Çalışma alanı içerisinde 102 familyaya ait 339 cins, 535 tür, 30 alttür ve 9 varyete ve 10 endemik bitki türü bulunmaktadır. Yine alan içerisinde 142 hayvan türü yaşamaktadır. Bu açıdan bakıldığında zengin bitki ve hayvan varlığı var denilebilir.

- Tarihsel Değerleri Koruma

Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü'nce Sümela Manastırı'nın daha önce hatalı restorasyonları da düzeltilerek yeniden restorasyonu gerçekleştirilmektedir. Manastır içerisinde çok sayıda ziyaretçiler tarafında duvarlara kazınmış izler bulunmakla beraber son yıllarda güvenlik önlemlerinin artırılmasıyla bu durumun önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

4.5.3. Ekonomiye Yönelik Değerlendirmeler

- Ücret

Özellikle gerek milli park girişinden gerekse Sümela Manastırı girişinden ayrı ücretlerin alınması noktasında şikayetler meydana gelmektedir. Ancak yakın zamanda Sümela Manastırı'nın işletmesinin Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TURSAB)'ne devredilmesi ikinci kez ücret tahsisine neden olmuştur. Park alanına girerken kişi başı değil araç başı ücret alınması ise bir veya iki kişi ile alana giriş yapmak isteyenler için ücretlerin pahalı olarak algılanmasına neden olmaktadır.

- Geçici İstihdama Katkısı

Verilen cevaplara birbirine ne kadar yakın görünse de milli parkın istihdama katkısının olmadığını söyleyenlerin oranı daha fazladır. Maçka Bölgesi özellikle son yıllarda ekonomik gelir elde etme noktasında zorluklar yaşadığından ötürü genç nüfusu barındıramamıştır. Dolayısıyla yapılacak herhangi bir planlamada ve işletmede ilk olarak yerel halkın istihdamının sağlanması gerekmektedir. Böylelikle geçimini sadece hayvancılıkla sağlayan halk kendine yeni iş imkanları oluşturabilecektir.

4.5.4. Çevreye Yönelik Değerlendirmeler

- Çevre Temizliği

Alan içerisinde her ne kadar çöp kutusu gibi donatıların sayısı artırılsa da özellikle piknik alanında sayıca azlığı hissedilir büyüklüktedir. Sümela Manastırı'na çıkan patika yol boyunca belirli aralıklarla çöp kutularının konulması ve yayla alanlarında da bu sayının dikkat edilmesi gereklidir.

Yayla alanlarında ve yaylalara giden yol aksı kenarlarında çöp kutusu ve konteynırı ya yok ya da çok az sayıdadır. Yaylalarda katı atıklar toprağa gömülmek suretiyle bertaraf edilmektedir.

- Tuvalet Temizliği

Ünitelerin temizliğinin sağlanabilmesi için personel sayısının artırılması, kullanıcıların temizliğe dikkat etmesi yönünde uyarıcı işaret ve yazıların bulundurulması gereklidir.

4.5.5. Kullanıcı Memnuniyetine Yönelik Değerlendirmeler

- Kalifiyeli Personel

Milli park alanı içerisinde çalışan personelin büyük bir çoğunluğu özellikle dil konusunda yabancı turistlerle anlaşmakta yetersiz kalmaktadır.

- Personel Sayısının Yeterliliği

Personel sayısı özellikle yoğun kullanımların olduğu yaz aylarında yetersiz kalmaktadır. Ancak diğer zamanlarda gelen talebi karşılayabilmektedir. Dolayısıyla yerel halk özellikle bu durumun farkında olduğundan dolayı yeterli olmadığı görüşünü savunmuştur.

- Turist Şikayeti

Yerel halkın yerli ve yabancı turistlere karşı şikayetleri farklılık göstermektedir. Çevreyi kirlenmesi bir kültür göstergesidir. Ancak denetimlerin yetersizliği ve çöp ünitelerinin az olması bu sorunu teşvik edici niteliktedir. Az alışveriş yapılması ise tamamen şehir dışından ağırlıklı olarak tur otobüsleri ile gelinmesinden ötürü doğrudan milli parka geçilmesindedir. Tur paketi kapsamında Sümela Manastırı gezildikten sonra yemek yenmekte ve sadece park alanı içerisindeki satış ünitelerinden alışveriş yapılmaktadır. Ardından ya konaklanacak yere geçilmekte ya da tur kapsamında başka bir yere gidilmektedir.

Yerel halka göre yerli turistler daha çok tarihi değerlere zarar vermektedir. Ancak artık özellikle Sümela Manastırı içerisinde gerek görevli sayısının artmış olması gerekse alan içine kameralar yerleştirilmesi bu durumun önüne geçilmesinde önemli bir engel olmaktadır.

Yerel halkın ve bilhassa esnafın İngilizce bilmemesi, yabancı turistlerle aralarındaki kültürel farklılıklar anlaşma noktasında gözle görülür bir sorun oluşturmasa da bu noktada bazı çatışmalara ya da anlaşmazlıklara neden olabilmektedir.

- Tanıtım

Milli park özellikle Sümela Manastırı sayesinde uluslararası platformda tanınırlığı olan bir alandır. Dolayısıyla sadece bu özelliği ile tanınıyor olması alanın diğer kullanımlarının geri planda olmasına neden olmuştur.

- Beklenti

Alana gelen ziyaretçilerin çoğu milli parkı bekledikleri gibi bulmuşlardır. Aslında bu durum tanıtım noktasında alanın sadece Sümela Manastırı ile ön plana çıkmış olmasındandır. Dolayısıyla ziyaretçiler de çoğunlukla Sümela Manastırı için gelmektedirler.

4.5.6. Yönetmel Değerlendirmeler

Özellikle her dört ziyaretçi grubu da ilk olarak görevli ve ziyaretçilerin eğitilmesi noktasında ortak bir karar sergilemiştir.

5. SONUÇLAR

Türkiye bulunduğu konum ve sahip olduğu iklimsel şartlar nedeniyle oldukça zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir. Ancak bu biyolojik çeşitlilik gerek rant, gerek yapılaşma ve gerekse yanlış politikalar nedeniyle gün geçtikçe azalmakta ve zarar görmektedir. Dünya genelinde korunması gereken alanların ülke yüzölçümüne oranı %10 olması gerekirken bu oran ülkemizde %7,24'tür. Dolayısıyla hükümetler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte yerel halkın bir araya gelerek doğa odaklı yeşil projeleri katılımcı yaklaşımla ivedilikle hayata geçirmeleri son derece önemlidir.

Biyolojik çeşitliliğin korunmasında kilit rol oynayan milli parklar içerdiği kaynak değerleri bakımından yerli ve yabancı ziyaretçilerin ilgi odağı konumundadır. Bu durum rekreasyonel ve turistik etkinliklerin kaynak değerleri üzerinde tahribatlar meydana getirmekte ve bazı durumlarda geri dönülemez sonuçlara neden olmaktadır.

Doğal ve kültürel kaynak değerleri bakımından öneme sahip milli parklar her ne kadar yasalarca koruma altına alınmış olsa da kaynak değerlerinin sürdürülebilirliği yasal mevzuatların pratikliğine, uygulanabilirliğine ve caydırıcılığına bağlıdır. Bununla birlikte iyi bir yönetim planının olması gereklidir. Bu nedenle bu tür alanlarda ziyaretçi yönetim planlarının gerekliliği gündeme gelmiştir.

Milli parklarda meydana gelen ziyaretçi kaynaklı tahribatları azaltabilmek amacıyla bu tür alanlara yönelik planlamalar üzerine geliştirilen ziyaretçi yönetim planları alanın ihtiyaçlarını tolere edebilen, değişen şartlara uyum sağlayabilen, katılımcılığı içeren, etkin ve uygulanabilir olmalıdır.

Ülkemizde günümüze dek 40 adet milli park ilan edilmiş olup bu sayının %85'inin Uzun Devreli Gelişme Planı tamamlanmıştır. Ancak Küre Dağları Milli Parkı (Kastamonu-Bartın) dışında katılımcı yaklaşımla yapılan UDGP bulunmamaktadır.

Bu çalışma Trabzon ili Maçka ilçesi sınırları içerisinde bulunan Altındere Vadisi Milli Parkı'nda gerçekleştirilmiştir. Ayrıntılı literatür ve arazi çalışmaları sonucu alanın doğal ve kültürel kaynak değerleri ortaya konmuştur. Doğal kaynak değerleri, yüzey şekilleri, toprak yapısı, jeolojik özellikler, iklim koşulları, su varlığı, bitki varlığı ve hayvan varlığından oluşmaktadır.

Kültürel kaynak değerleri ise arazi kullanımı ve geleneksel mimari, çevresel sorunlar, enerji ve kanalizasyon altyapısı, ulaşım-iletişim altyapısı, sosyo-ekonomik yapı, sosyo-kültürel yaşam, el sanatları ve rekreasyonel etkinliklerden meydana gelmektedir.

Çalışmada yöntem olarak katılımcı yaklaşım planlaması kullanılmıştır. Bu planlama kapsamında Milli Parklarda Ziyaretçi Etki Yönetimi (MP-ZEY) adlı bir model geliştirilmiştir. Model 5 ana basamaktan oluşmaktadır. İlk basamak alan doğal ve kültürel kaynak değerleri bakımından analiz edilmiştir. İkinci basamakta alanın koruma yapısını ortaya koyabilmek amacıyla ekolojik duyarlılık analizi ve görsel peyzaj analizi yapılmıştır. Ekolojik duyarlılık analizinde AHS tekniği kullanılarak belirlenen 30 uzmana ekolojik duyarlılığı ifade eden 7 kriter sorgulanmıştır. Bu kriterler meşçere yapısı, yükseklik, arazi deseni, su kaynaklarına yakınlık, eğim, erozyon ve arazi yetenek sınıflarıdır. Ardından her bir kriter alt kriterlere ayrılarak aynı 1-9 arasında puanlamaya tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre önem sırasına göre değerlendirilmeye alınması gereken kriterler arazi deseni, su kaynaklarına yakınlık, meşçere yapısı, eğim, arazi yetenek sınıfları, erozyon ve yükseltilerdir. Elde edilen sonuçlar CBS ortamında işlenerek alanın nihai ekolojik duyarlılık haritası elde edilmiştir. Buna göre alan 4 sınıfa ayrılmıştır. Ayrılan sınıfların yüzdelerik değerleri şu şekildedir;

- Ekolojik Duyarlılığı Çok Yüksek Alanlar: %6,70
- Ekolojik Duyarlılığı Yüksek Alanlar: %53,78
- Ekolojik Duyarlılığı Orta Alanlar: %38,57
- Ekolojik Duyarlılığı Düşük Alanlar: %0,95

Görsel peyzaj analizi ise “Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi” yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda arazi çalışmaları sonucu belirlenen peyzaj tipleri genel silüet, dağ peyzajı, kırsal yol peyzajı, kültürel peyzaj, vadi peyzajı, dere peyzajı ve doğal peyzajdır. Her bir peyzaj yöntem dahilinde 30 kişiden oluşan uzman grupça değerlendirilmiş ve sonuç olarak görsel kalite değerleri çok yüksekten zayıfa doğru sıralanmıştır. Buna göre;

- Görsel Kalite Değeri Çok Yüksek Peyzaj Tipi: Doğal Peyzaj (Dop-1): 9,8
- Görsel Kalite Değeri Yüksek Peyzaj Tipi: Vadi Peyzajı (VP-3): 8,0
- Görsel Kalite Değeri Orta Peyzaj Tipi: Dere Peyzajı (DeP-1): 6,2
- Görsel Kalite Değeri Düşük Peyzaj Tipleri: Genel Silüet (GS-2): 5,1667, Kırsal Yol Peyzajı (KYP-4): 4,9667, Dağ Peyzajı (DaP-3): 4,0
- Görsel Kalite Değeri Zayıf Peyzaj Tipi: Kültürel Peyzaj (KP-1): 0,5333'tür.

Modelin üçüncü aşamasında alanın kullanma yapısı ortaya konmuştur. Bunun için öncelikle alanın etkinlik envanteri çıkarılmıştır. Arazi çalışmalarına ek olarak ziyaretçilere yapılan anket çalışması ve yöneticilerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucu alan içerisinde doğa yürüyüşü, yamaç paraşütü, doğa gözlemciliği ve fotoğrafçılığı, piknik, kamp ile kültürel ve dini ziyaretlerin gerçekleştirildiği saptanmıştır.

Ardından etkinlik alanları için mevcut etki sorunları tespit edilmiştir. Bunun için yerel halk ile ziyaretçilere anket çalışması ve uzman ve yöneticilerle ise görüşmeler yapılmıştır. Sorunlar kullanıma yönelik, korumaya yönelik, ekonomik, çevreye yönelik, yönetsel ve kullanıcı memnuniyeti alt başlıklarında incelenmiştir.

Modelin dördüncü aşamasında eylem planları oluşturulmuştur. Oluşturulan eylem planlarından ilki koruma, kullanma, tehditler-sorunlar, ilgi gruplarının katılımı, iletişim, eğitim ve kamuoyu bilinçlendirme çalışmaları, fon ve ekonomik gelir ile izleme-denetim alt başlıkları olmak üzere alanın geneline yönelik olup ikincisi ise etkinlik alanlarına dayalıdır. Son aşamada ise bütüncül ziyaretçi yönetimi çerçevesi ve yönetim ilkeleri belirlenmiştir.

1987 yılında ilan edilen Altındere Vadisi Milli Parkı (Trabzon) içerdiği kaynak değerleri bakımından uluslararası arenada yer etmiş önemli alanlardan birisidir. Ancak UDGP içerisinde ziyaretçi yönetim planına yer verilmemesi gerek rekreasyonel ve turistik etkinliklerin gelişigüzel yapılmasına gerekse kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmaktadır. Bu nedenle bu planın ivedilikle UDGP'Ye entegrasyonunun sağlanması ve yasal mevzuatlarla desteklenmesi gereklidir.

6. ÖNERİLER

Küresel ölçekte rekreatif ve turistik kullanımlara imkan tanıyan milli parklar, biyolojik çeşitliliğin korunmasına yardımcı olan ulusal ve uluslararası platformlarda yasalarca sınıflandırılmış korunan alanlardır. Dünya genelinde ziyaretçiler tarafından sıklıkla ziyaret edilen bu alanlarda, katılımcı odaklı, koruma-kullanma dengesini gözeten, etkin, uygulanabilir ve bütüncül planlamaların eksikliği nedeniyle sahip oldukları kaynak değerleri üzerinde tahribatlar ve bozulmaların meydana gelmesi kaçınılmazdır. Özellikle ülkemizdeki Uzun Devreli Gelişme Planları'nın katılımcı odaklı olmayışı ve tam anlamıyla bir ziyaretçi yönetimine yer verilmemesinden ötürü yetersiz kalması meydana gelen olumsuz etkileri daha da arttırmaktadır.

1987 yılında ilan edilen ve sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri ile uluslararası platformlarda ülkemizi temsil eden Altındere Vadisi Milli Parkı, kaynak değerleri doğrultusunda turizm potansiyeli oldukça yüksek olan bir alandır. Yılda ortalama 600.000 ziyaretçinin geldiği alan özellikle flora, fauna zenginliği, doğal güzelliği ve inanç turizmi ile ön plana çıkmaktadır. Ancak milli parkın ziyaretçi yönetiminin olmaması ziyaretçilerin kontrolsüz bir biçimde alanda dolaşmalarına neden olmakta bu durum ise kaynak değerleri üzerinde tehdit oluşturmaktadır. Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı incelendiğinde, rekreasyonel ve turistik etkinliklerin gerçekleştirilebileceği alanların oluşturulduğu ancak kaynak değerlerinin sürdürülebilirliği açısından bu etkinliklerin nasıl ve hangi zaman dilimlerinde, kaçar kişilik gruplarca, hangi sıklık ve yoğunlukla vb. kriterlerle yapılması gerektiğinden bahsedilmediği yani gerçek anlamda ziyaretçi yönetimine planda yer verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla gerçekleştirilen bu çalışma, bu eksikliği gidermeye yönelik olarak hazırlanan bir süreci tanımlamaktadır.

Ortaya konulan model doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir.

6.1. Kaynak Değerlerine Yönelik Öneriler

- Yüzey Şekilleri

Alanın sahip olduğu jeomorfolojik özellikler dikkate alınarak tırmanma, at ve jip safari, yaban hayatı izleme gibi etkinlikler planlanarak alanın turizm çeşitliliği

zenginleştirilebilir. Gerçekleştirilecek etkinliklerin alt yapısı oluşturulurken erozyon riski çok şiddetli olan Sel ve orta şiddetli olan Karaağaç ve Çevik yaylalarının durumu göz önünde bulundurulmalıdır.

- Jeolojik Özellikler

Deprem riski bulunan alanlardan uzak durularak sert zemin özelliğine sahip alanlara potansiyel etkinlikler tesis edilerek alanın turizm çeşitliliği artırılmalıdır.

- İklim Koşulları

Alanın iklimsel şartları dikkate alınarak kış turizminin alan içerisinde geliştirilmesi ve diğer etkinliklerin mevsimselliğin azaltılarak yıl geneline yayılması sağlanmalıdır. Böylelikle kullanıma dayalı mevsimsellik azaltılabilir.

- Su Varlığı

Özellikle yaz aylarında havaların ısınması ve debinin yükselmesi birtakım su sporlarının gerçekleştirilmesine imkan tanımaktadır. Bu anlamda bu tür alanlara kanoing ve rafting sporu geliştirilebilir.

- Bitki ve Hayvan Varlığı

Alana ve bölgeye özgü yaban hayatının rekreasyonel kazanımlar sağlayabilmesi için öncelik yaban hayati izleme programlarının oluşturularak detaylı bir envanter elde edilmesi gereklidir. Milli Park alanı 100 önemli kuş göç yollarından biri üzerinde bulunduğundan yaban hayatı gözlem noktaları tesis edilerek kuş ve yaban hayatı gözlemciliği ve foto safari gibi etkinliklerin altyapısı oluşturulabilir.

- Arazi Kullanımı ve Geleneksel Mimari

Yayla alanlarında gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetlerinin denetim altına alınarak bir plan dahilinde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Bununla beraber yaylaların ulaşım-iletişim ve diğer (su, kanalizasyon, vb.) altyapılarının tamamlanarak gerek yerel halkın kullanımına gerekse turizme açılmalıdır. Böylelikle kullanılmayan haneler tekrardan kullanılmaya başlayacaktır.

- Rekreasyonel Değerler

Milli park alanı mevcuttaki etkinlikler dışında önemli potansiyel etkinliklere de hizmet verebilecek bir yapıya sahiptir. Tırmanma, rafting, kayak, çim kayağı, atlı doğa yürüyüşü, yaban hayatı gözlemciliği, dağ bisikleti, doğa eğitimi, jip safari ve kampçılık bunlardan birkaçıdır. Bu anlamda gerek mevcuttaki gerekse potansiyel etkinliklerin fiziki altyapı planlarının biran evvel tamamlanarak ziyaretçilerin hizmetine sunulması gereklidir. Böylelikle alanın mevsimsel kullanımı azaltılabilir, uluslararası arenada Sümela Manastırı

dışında diğer etkinliklerle de marka konumuna gelebilir ve rekreasyonel ve turistik çeşitlilik artırılabilir.

- Çevresel Sorunlar

Milli park genelinde bir kanalizasyon ağının olmayışından ötürü başta geri dönüşümü sağlanılabilecek malzemelerin ayrıştırılarak oluşturulacak olan depolama birimlerine yönlendirilmeleri buradan da geri dönüşüm tesislerine iletilmeleri sağlanmalıdır. Diğer atıklar için ise çöp ünitelerinin sayısı artırılmalı ve fazla bekletilemeden alandan uzaklaştırılmalıdır. Bunun dışında yayla alanlarında ve rekreasyonel etkinliklerin yoğunlaştığı bölümlerde denetimli kanalizasyon sistemleri oluşturulmalıdır.

- Enerji ve Kanalizasyon Altyapısı

Alanın genelinde görülen kanalizasyon altyapısı sorunun bir an önce planlı bir şekilde çözülmesi gereklidir.

- Ulaşım-İletişim

Yaylalara ait ulaşım altyapısının kış şartlarına dayanıklı olarak güçlendirilmesi ve yol ağının belirlenerek tesis edilmesi gereklidir. Eksikliği ve yetersizliği görülen yönlendirme ve bilgilendirme levhaları özellikle yayla alanlarında tamamlanmalıdır.

- Sosyo-Ekonomik Yapı

Bölgede yaşayan yerel halk geçimini hayvancılıkla sağlamaktadır. Dolayısıyla genç nüfusun büyük şehirlere olan göçünü engellemek ve yerel halkı ekonomik olarak güçlendirebilmek amacıyla istihdam oluşturulmalı ve devlet kanalıyla teşvik verilmelidir.

- Sosyo-Kültürel Yaşam

Geleneksel sosyo-kültürel yaşam ve oyunların devamının sağlanması için önlemlerin alınmalı ve teşvike dayalı mekanizmalar geliştirilmelidir.

- Geleneksel Mimari, El Sanatları ve Yöre Mutfağı

Özellikle yaylalarda yeni inşa edilen yapıların geleneksel mimariye ve topografyaya uyumlu olarak yapılması için gerekli yasal altyapı oluşturulmalıdır. Geleneksel el sanatları ve yöresel ürünlerin devamlılığı için teşvik verilmeli ve satışı konusunda yerel halk istihdam edilmelidir. Bu konu ile ilgili gerek ulusal gerekse uluslararası arenada etkin tanıtımı yapılmalıdır.

6.2. Ekolojik Duyarlılık Analizine Yönelik Öneriler

Ekolojik duyarlılık analizi kapsamında uygulanan AHS tekniği ile ortaya konan kriterlerden hangilerinin öncelikli olarak ele alınması gerektiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda il olarak değerlendirilmeye alanın arazi deseni kriteridir. Ardından sırasıyla su kaynaklarına yakınlık, meşçere yapısı, eğim, arazi yetenek sınıfları, erozyon ve yükselti kriterleri değerlendirilmelidir. Bu noktada insan kullanımı kaynaklı tahribatların önüne geçilmelidir. Yapılacak herhangi bir etkinlik planlamasında ya da tesiste bu kriterler göz ardı edilmemelidir.

6.3. Görsel Peyzaj Analizi Yönelik Öneriler

Ortalama görsel kalite değeri düşük çıkan alanların doğallık derecelerinin artırılması ve insan müdahalesinden mümkün olduğunca uzak tutulması gerekmektedir. Bu anlamda ilk olarak ele alınması gereken peyzaj tipi kültürel peyzajdır. Kültürel peyzajdaki negatif insan etkisinin azaltılarak ve inşa edilen yayla evlerinin doğal malzemeler kullanılarak topografya ile uyumlu olmasına özen gösterilmelidir. Genel silüet, kırsal yol peyzajı ve dağ peyzajında ise bitki örtüsü ile kaplı alan yüzeyi ve tipinin varlığının korunarak artırılması gereklidir. Alan içerisinde etkinlikler doğrultusunda inşa edilecek yapılar ile tesis edilecek donatıların imal edileceği materyallerin doğallık derecesinin yüksek olmasına dikkat edilmelidir. Elde edilen bulgular ve sonuçlar ışığında milli park içerisinde yapılacak altyapı ve üstyapı planlarının bu doğrultuda gerçekleştirilmelidir. Kısaca peyzajın görsel estetik yapısı planlama kararlarına dahil edilmelidir.

6.4. Etkinlik Alanları İçin Etki Sorunlarına Yönelik Değerlendirmeler

6.4.1. Kullanıma Yönelik Öneriler

- Turizm Faaliyetlerinin Çeşitliliği

Milli park alanının mevsimsel kullanımının olmamasından ötürü etkinlikler özellikle yaz aylarında gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda ivedilikle diğer kullanımların da hayata

geçirilerek farklı zaman dilimlerinde (mevsim, ay, gün) ziyaretçilerin hizmetine sunulması gereklidir.

- Milli Park Alanında Kalmayı Etkileyen Etmenler

Milli park sınırları içerisinde ulaşım ağının çözülmesi ve ulaşım çeşitliliğinin artırılmasına paralel olarak yeni konaklama birimlerinin yapılması böylelikle ziyaretçilerin alanı daha verimli bir şekilde kullanması sağlanmalıdır. Bununla beraber yeme-içme tesislerinin de alan içerisinde farklı noktalarda konumlandırılması gerekmektedir. Ayrıca alanda kalmayı etkileyen diğer bir önemli neden olan aydınlatma sorunu da ivedilikle çözülmelidir. Bu noktada gerek ulaşım aksı, gerek etkinlik alanları, gerekse görsel peyzaj açısından yüksek değere sahip alanların sahip olduğu işlevlere göre aydınlatılmaları ve alanın akşam kullanımlarına da imkan vermeleri sağlanabilir.

- Konaklamayı Etkileyen Etmenler

Yerli turistler ile yabancı turistleri memnun edebilmek amacıyla mevcuttaki konaklama birimleri ile alan içerisine yapılacak yeni birimlerin gerek ekonomik gerekse konfor açısından hitap etmesi gerekmektedir. Konaklama alanlarının hem iç hem de dış mekanlarında haftalık sosyal etkinliklerin programlanmasıyla yerli ve yabancı turistlerin ilgisinin kazandırılması sağlanmalıdır.

- Ulaşım Olanakları

Ulaşım tipinin taksi ve minibüslerden oluşmasından ötürü ulaşım çeşitliliğinin artırılması gereklidir. Teleferik ağı dışında mevcut otopark alanlarının iyileştirilmesinden sonra raylı sistemlerin, vagonlu römorkör gibi motorlu araçların alan içerisinde gezinti amaçlı olarak kullanılması alternatif ulaşım araçları arasında düşünülebilir.

- Otopark Alanlarının Yeterliliği

Otopark sorunun ortadan kaldırmak amacıyla öncelikle mevcut otopark sayısı ihtiyacının saptanması gereklidir. Ardından belirlenen sayı doğrultusunda mevcut otopark alanları iyileştirilmeli ve ardından alternatif ulaşım araçları devreye sokularak dışarıdan gelen ziyaretçilerin alan içerisine park etmeleri engellenmelidir. Bununla birlikte dışarıda araç bırakacak olanlar için milli park sınırı dışında fakat yakın bir noktaya alternatif otopark alanı/alanları planlanmalıdır.

- Güvenlik

Alan içerisinde kamera altyapısının oluşturulması, orman muhafaza memuru sayısının artırılması ve acil müdahale birimlerinin oluşturulması gereklidir.

- Donatı Yeterliliği

Eksikliği saptanan donatıların sayılarının doğaya uygun malzemelerle arttırılması gereklidir. Seçilecek uygun alanlara alana uygun doğal malzemeler kullanılarak manzara ve seyir noktalarının yapılması gereklidir.

- Konaklama Olanakları

Detaylı anket ve analizler sonucu konaklama birimlerinin milli parkın kendi topografik yapısı ve geleneksel mimarisine uygun yasa ve yönetmeliklerin izin verdiği ölçüde konaklama birimlerinin sayısının arttırılması ve altyapısının güçlendirilmesi gereklidir.

- Aydınlatma Elemanlarının Yeterliliği

Milli park alanının akşam kullanımının da ön plana çıkarılabilmesi için aydınlatma sorunun çözülerek uygun malzemelerle işlevleri doğrultusunda alan içerisinde tesisi gerçekleştirilmelidir.

- Bilgilendirme ve Yönlendirme Levhalarının Yeterliliği

Turizm çeşitliliğinin artması, denetimin güçlendirilmesi ve alan kullanımının milli parkın tamamına dağıtılmasıyla birlikte bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının sayısının da arttırılması ve doğaya uygun malzemelerle üretilmesi gereklidir.

- Tuvalet Ünitelerinin Yeterliliği

Gerek mevcut etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgede gerekse daha sonra altyapısı oluşturulacak alanlarda bu ünitelerin sayısının arttırılması ve kanalizasyon alt yapılarının tamamlanması gereklidir.

- Zemin Kaplamasının Kalitesi

Özellikle yürüyüş parkurlarının ve yayla yollarının yol malzemesinin iyileştirilmesi gereklidir.

- Altyapı Hizmetleri

Eğimin fala olduğu alanlarda yol kenarlarında koruyucu önlemlerle birlikte uyarı levhaları ve aydınlatma elemanları tesis edilmelidir. Yeni açılan yollarda yol malzemesiyle birlikte alt yapının güçlendirilmesi ve kısa vadede değil uzun vadede sonuç alınacak şekilde planlanması gereklidir.

Telefon şebekesinin ve internet ağının güçlendirilmesi, kanalizasyon altyapısının tüm yaylalara getirilmesi ve Meryemana Deresi'ne karışması engellenmelidir.

- Turizm Danışma Bürolarının Yeterliliği

Alana gelen ziyaretçilerin karşılanıp gerekli tanıtımların, bilgilendirme faaliyetlerinin ve eğitim noktasında çok amaçlı konferans salonunun olduğu büyük bir tanıtım merkezine ihtiyaç duyulmaktadır.

- Yeme-İçme Birimlerinin Yeterliliği

Alan genelinde yeme-içme birimlerinin yeterliliği orta veya iyi olarak değerlendirilebilir. İleride turizm çeşitliliğinin artmasıyla birlikte bu birimlerinin sayısı da artırılmalıdır.

6.4.2. Korumaya Yönelik Öneriler

- Bitki ve Hayvan Varlığı

Bitki ve hayvan varlığının sürdürülebilirliğini sağlamak yaptırımların ve cezaların artırılması yaban hayatı izleme programının oluşturulması ve yasal altyapının güçlendirilmesi gereklidir.

- Tarihsel Değerleri Koruma

Tarihi yapıların ve manastır içindeki ziyaretçi kaynaklı deformasyonun önüne geçebilmek amacıyla görevli sayısı artırılmalı, kameralı güvenlik sistemi altyapısı güçlendirilmeli, bozulmaya ya da yıkılmaya yüz tutmuş yapıların restorasyonu gerçekleştirilmeli ve alan içerisinde kayıt altına alınmamış yapılar tescil edilmelidir.

6.4.3. Ekonomiye Yönelik Öneriler

- Ücret

Milli park girişinde alınan ücretlerin yaş grupları, resmi tatil ve normal zaman dilimleri ile kamu personeli gibi farklı statüler doğrultusunda farklı ücretlere tabi tutulması gereklidir.

- Geçici İstihdama Katkısı

Yapılacak herhangi bir planlamada ve işletmede ilk olarak yerel halkın istihdamının sağlanması gerekmektedir. Böylelikle geçimini sadece hayvancılıkla sağlayan halk kendine yeni iş imkanları oluşturabilecektir.

6.4.4. Çevreye Yönelik Öneriler

- Çevre Temizliği

Organik ürünlerle diğer atıkların ayrıştırılarak geri dönüşümü sağlanmalı bunun için atık depolama ünitelerinin alana yerleştirilmesi gereklidir.

- Tuvalet Temizliği

Ünitelerin temizliğinin sağlanabilmesi için personel sayısının artırılması, kullanıcıların temizliğe dikkat etmesi yönünde uyarıcı işaret ve yazıların bulundurulması gereklidir.

6.4.5. Kullanıcı Memnuniyetine Yönelik Öneriler

- Kalifiyeli Personel

Hizmet sunma noktasında tesislerde çalışan elemanların işletmelerin işlevlerine göre belli bir eğitimden geçirilerek sertifikalandırılması gereklidir.

- Personel Sayısının Yeterliliği

Nitelikli personel sayısının yoğun talebin olduğu zamanlarda arttırılması gereklidir.

- Turist Şikayeti

Tur operatörleriyle bir şekilde anlaşılıp gerek Maçka İlçesi içerisinde gerekse yayla alanlarındaki satış birimlerinden alışveriş yapmaları sağlanmalıdır. Çevrenin kirletilmesini önlemek amacıyla çöp ünitelerinin sayıları arttırılmalıdır.

- Tanıtım

Gerek internet, gerek yazılı ve görsel medyada ve gerekse ulusal veya uluslararası ağlarda tanıtımlarının daha güçlü bir şekilde yapılması gereklidir. En başta Altındere Vadisi Milli Parkı'nın web sayfası oluşturulmalıdır. Bir takım basılı malzemelerle Sümela Manastırı dışında diğer kaynak değerlerine göre marka oluşturulmalıdır.

- Beklenti

Gerçek anlamda uluslararası platformda milli park tanıtımı başarılı gibi gözükse de alanın mevcut diğer etkinlikleri ile potansiyel etkinliklerinin de tanıtımının gerçekleştirilmesi, böylelikle beklentinin daha da yükseltilmesi gereklidir.

6.4.6. Yönetmelik Öneriler

Park içerisindeki görevli sayısının artırılmasıyla denetimin sağlanacağı ve alanı kirletenlere de caydırıcı nitelikte para cezası uygulanarak yönetim bütçesine ve kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda ziyaretçilerin bilgilendirilmesi ile gerek alan kullanımı, gerekse çevre kirliliğinin önüne geçilmesi daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilir. Bu noktada alanı kirletenlere yaptırım amaçlı olmak üzere para cezası uygulanabilir. Bunun için yönetmelik içerisinde ek madde konulabilir. Elde edilen gelir ise milli parkın bakım çalışmalarında değerlendirilebilir.

Altındere Vadisi Milli Parkı için gerek arazi çalışmaları ve gerekse diğer analizler sonucu elde edilen bulgular ışığında planlanması düşünülen ve önerilen rekreasyonel etkinlikler ve bu etkinliklerin gerçekleştirileceği alanlara dair harita Şekil 160'da verilmektedir. Haritaya göre alanın kuzey doğu kısmı Harman, Zalişki ve Kıranyurt yaylalarını da içerecek şekilde yaban hayatı gözlem alanları olarak belirlenmiştir. Harman yaylasının kuzeyi ile kuzey batısı kampçılık için ideal alanlardır. Aynı zamanda yine alanın kuzey doğusunda bulunan Goflagol ile Semen Tepesi arasındaki kısım ve Sümela Manastırı'nın güneyinde bulunan Karaağaç yaylası doğa gözlemciliği ve fotoğrafçılığı açısından gerek orman ve yaban hayatı varlığı, gerekse manastırı uzaktan görebilmesi açısından elverişli alanlar olarak önerilmektedir. Yine bu yaylaya yakın bir noktada doğa eğitim alanının planlanması önerilmektedir.

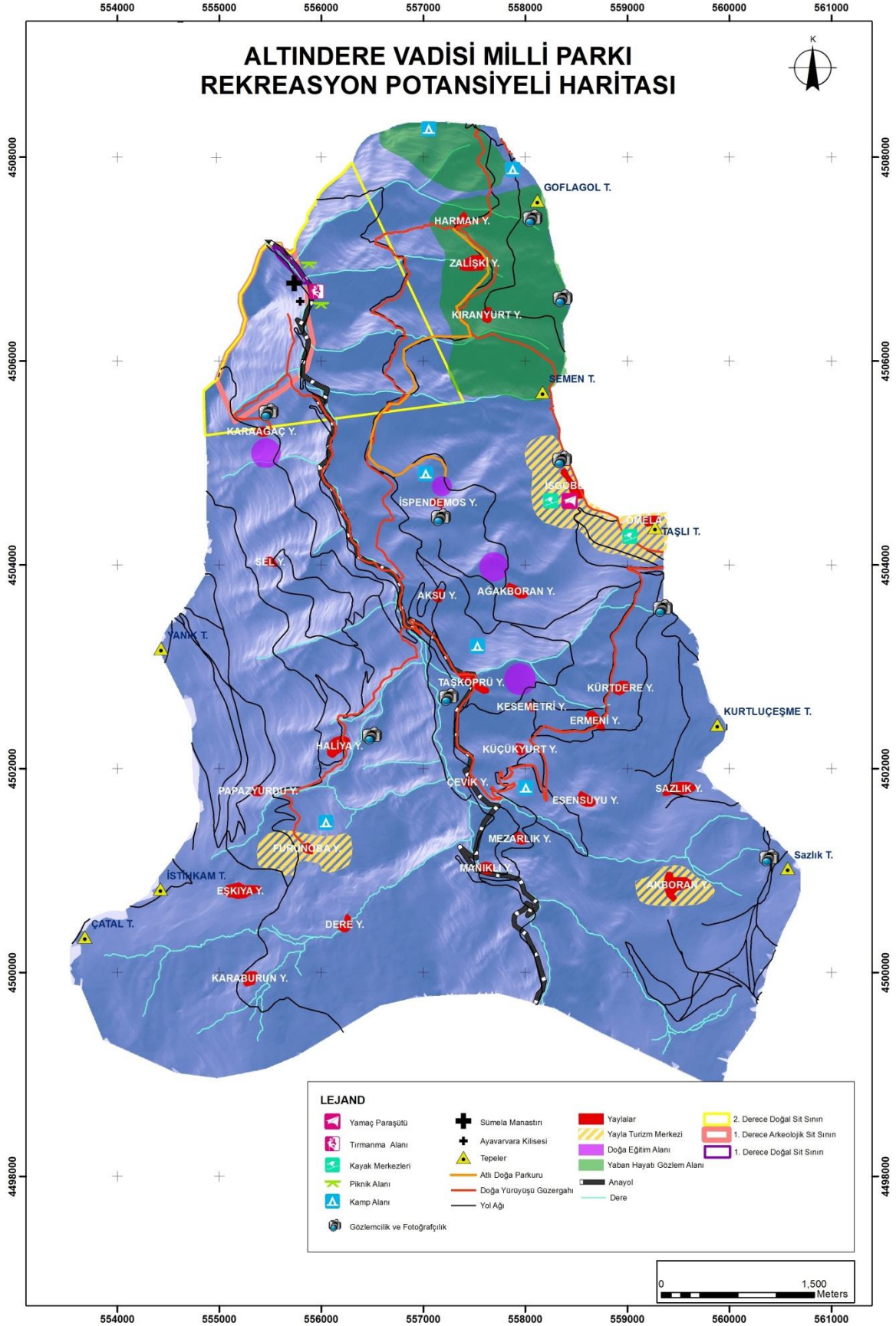
Sümela Manastırı'nın bulunduğu yamaç tırmanma etkinliğine imkan tanımaktadır. Yine manastırın bulunduğu yamacın alt kodları piknik yapmak için uygun özelliklere sahiptir.

İsgobel, Omela Furunoba ve Akboran yaylaları yayla turizm merkezleri olarak önerilmektedir. Belirlenen bu alanlarda her yıl geleneksel olarak yayla şenlikleri düzenlenebilir ve alan içerisindeki hareketlilik farklı noktalara ve zaman dilimlerine dağıtılabilir. İsgobel yaylası aynı zamanda yamaç paraşütü ve doğa gözlemciliğinin gerçekleştirilebileceği bir alan olarak düşünülmektedir. Yine İsgobel ve Omela yaylalarında kışın kayak yazın ise çim kayağı olacak biçimde amatör sporcular için platformlardan oluşan kayak alanları önerilmektedir.

Harman yaylasından başlayarak Zalişki, Kıranyurt ve İspendemos yaylaları arasındaki güzergah atlı doğa parkuru olarak önerilmektedir. Aynı zamanda İspendemos

yaylası kampçılık için de elverişli şartları sağlamaktadır. Şspendemos ile Ağakboran ve Kesemetri yaylalarına yakın noktalarda doğa eğitim alanları düşünülmektedir.

Alan içerisindeki mevcut 4 farklı doğa yürüyüşü güzergahı dışında diğer yayla alanlarının faaliyetini artırabilmek adına Haliya, Furunoba, Taşköprü, Çevik, Küçükyurt, Esensuyu, Ermeni ve Kürtdere yaylalarına yürüyüş güzergahları belirlenmiştir. Bu noktada yol aksının uzun olması nedeniyle Furunoba, Taşköprü ve Küçükyurt yaylalarına yakın noktalarda kamp alanları önerilmiştir.

Şekil 160. Altındere Vadisi Milli Parkı rekreasyon potansiyeli haritası

7. KAYNAKLAR

- Absher, J., 1989. Applying the Limits of Acceptable Change Model to National Park Service Wilderness: An Example from Cumberland Island National Seashore, Proceedings of the 1988 Southeastern Recreation Conference, October, Athens, 143-152.
- Acar, C. ve Kurdoğlu, B., C., 2005. Kaçkar Dağları Milli Parkında Görsel Kalite Değerlendirmesi, Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, SDÜ, Eylül, Isparta, Sözlü Bildiriler Kitabı: 219-226.
- Akesen, A., 2002. Türkiye’de ve Dünyada Koruma Statüleri, Korunan Alan Eğitim Programı, Nisan, Uludağ, Bursa.
- Akesen, A., 2005. Yeni Yaklaşımlar Karşısında Korunan Alanlarımızın Yönetimi ve Organizasyonu, Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi, Eylül, Isparta, Sözlü Bildiriler Kitabı: 107-112.
- Akten, S., 2009. Korunan Doğal Alanlarda Ziyaretçi Etki Yönetim Yaklaşımı (Gölcük Tabiat Parkı Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Akten, S., Gül A. ve Akten, M., 2009. Korunan Doğal Alanların Katılımcı Yönetim Planında Ziyaretçi Etki Yönetimi Yaklaşımı Modeli, International Davraz Congress on Social and Economic Issues Shaping TheWorld’s Future: New Global Dialogue, Eylül, Isparta, 1577-1590.
- Akten, M., Yılmaz, O. ve Gül, A., 2009. Alan Kullanım Planlamasında Rekreatif Alan Kullanım Ölçütlerinin Belirlenmesi: Isparta Ovası Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, 2, 119-133.
- Akten, S., Gül A. ve Akten, M., 2012. Korunan Doğal Alanlarda Kullanılabilecek Ziyaretçi Yönetim Modelleri ve Karşılaştırılması, SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, 13, 57-65.
- Albayrak, D., 1993. Cunda/Alibey Adası (Ayvalık)’ın Turistik ve Rekreatif Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilme Olanakları Üzerine Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bornova, İzmir.
- Altan, T., 1982. Çukurova’da Bilgisayar Yardımı ile Bölgesel Ölçekte Ekolojik Peyzaj Planlaması ve Alan Kullanış Önerisinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No:161/52, Adana, 87 s.
- Anderson, L. ve Paul, F., 1979. Analysis of and Scape Character for Visual Resource Management, In: Elsner, Gary, H. ve Richard, C., Smardon, Technical Coordinators, 1979. Proceedings of Our National Landscape: A Conference on

Applied Techniques for Analysis and Management of the Visual Resource in Cline Village, Nev., April, Forest Service, U.S. Department of Agriculture, 157-163.

Angileri, V. ve Toccolini, A., 1993. The Assessment of Visual Quality as a Tool for The Conservation of Rural Landscape Diversity, Landscape and Urban Planning, 24, 1-4, 105-112.

Anonim, 2001. Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı Analitik Etüt Çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi, Trabzon.

Anonim, 2002. Landscape Character Assessment, Guidance for England and Scotland, Edinburgh, England.

Anonim, 2005. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı Analitik Etüt Raporu, Belda Proje ve Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi, Ankara.

Anonim, 2007b. Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu Uygulama Alanlarında Uzun Devreli Gelişme Planları Hazırlanmasına Yönelik Teknik Şartname, Ankara.

Anonim, 2012. Meryemana Vadisi'nde Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılarak Turizm Amaçlı Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi, TR90/10/TURİZM001-A/336, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı.

Anonim, 2014. Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Ant, H. ve Stipproweit, A., 1985. Natur und Umweltschutz ein altes problem, LÖFL Mitteilungen, Landwirtschaftsverlag GmbH, 10, 3, 24-26.

ANZECC, 2000. ANZECC Working Group on National Parks and Protected Areas Management Benchmarking and Best Practice Programme, Best Practice in Protected Area Management Planning, Australia.

Aran, S., 1977. Peyzaj Mimarisi Temel Prensipleri, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 635, Ders Kitabı: 198, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Arda, S., S., 2002. Uzun Devreli Gelişim Planlarında Tarihi Süreç, Hizmet İçi Eğitim Semineri, Basılmamış Rapor, Bursa.

Arriaza, J., F., Canas-Ortega, J., F., Canas-Madueno, J., A. ve Ruiz-Aviles, P., 2004. Assessing the Visual Quality of Rural Landscape, Landscape and Urban Planning, 69, 115-125.

Avcioğlu, B. ve Kalem, S., 2006. Doğa Koruma ve Planlama Çalışmalarında Ekolojik Bölge Ölçeği ve Kafkasya, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Kent Planlama ve

Koruma Etkinlikleri II. Koruma Sempozyumu, Aralık, Trabzon, Bildiriler Kitabı: 230-240.

Avcioğlu Çokçalışkan B., Lise, Y. ve Stanciu, E., 2010. Türkiye’de Korunan Alanlar Yönetimi Etkinliği, Kırsal Çevre Yıllığı, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunlarını Araştırma Derneği, 94-110.

Berendse, F., 1992. Ecosystem Stability, Springere Verlag, Berlin Heidelberg, New York.

British Columbia Ministry of Forests, 1997. Site Index Estimates By Site Series For Coniferous tree species İn British Columbia, Forest Renewal BC and B.C. Ministry of Forests, Victoria, B.C.

Bulut, Z. ve Yılmaz, H., 2007. Determination of Landscape Beauties Through Visual Quality Assessment Method: A Case Study of Kemaliye (Erzincan/Turkey), Environmental Monitoring and Assessment 141, 1-3, 121-129.

Carter, J., G., Wood, C., M. ve Baker, M., 2003. The Environmental Appraisal of National Park Management Plans in England and Wales, Journal of Environmental Planning and Management, 46, 2, 271–290.

Çelikyay, S., Çorbacı, L. ve Koçan, N., 2006. Doğal ve Kaynakların Korunmasına Yönelik Yasal Çerçeveye İlişkin Görüşler, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Kent Planlama ve Koruma Etkinlikleri II. Koruma Sempozyumu, Aralık, Trabzon, Bildiriler Kitabı: 95-107.

Cengiz, T., 2003. Peyzaj Değerlerinin Korunmasına Yönelik Kırsal Kalkınma Modeli Üzerine Bir Araştırma: Seben İlçesi (Bolu) Alpağut Köyü Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Chape, S., Spalding, M. ve Jenkins, M., D., 2008. The World’s Protected Areas, Status, Values and Prospects In The 21St Century, University of California Press Berkeley and Los Angeles, California University of California Press, Ltd., ISBN: 978-0-520-24660-7, London, England.

Çıdam, F., B., 2007. Diyarbakır Kent Dokusunun Turizm ve Rekreasyon Kaynaklarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Clark, N., R. ve Stankey, G., H., 1979. The Recreation Opportunity Spectrum: A Framework for Planning, Management and Research, U.S. Department of Agriculture Forest Service: Pacific Northwest Forest and Range Experiment Station, General Technical Report, PNW-98.

Cloquell Ballester, V., A., Torres Sibille, A., C., Cloquell Ballester, V., A. ve Santamarina Siurana, M., C., 2012. Human Alteration of The Rural Landscape: Variations in Visual Perception, Environmental Impact Assessment Review, 32, 50-60.

- Çolak, A., H., 2001. Ormanda Doğa Koruma (Kavramlar-Prensipiler-Stratejiler-Önlemler), Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayını, 1. Baskı, Lazer Ofset Matbaa Tesisleri San. ve Tic. Lim. Şti., Ankara.
- Countryside Agency, 2005. National Park Management Plans – Guidance, England Countryside Agency, West Yorkshire, England.
- Dadaşer, Ç., F. ve Özesmi, U., 2001. Tuzla Gölü Ekosistemi için Katılımcı Yönetim planı Yöntemi: Bulanık Bilişsel Haritalama Yaklaşımı, IV. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi, Kasım, Mersin, Bildiriler Kitabı: 10-15.
- Dai, X., Li, Z., Lin, S. ve Xu, W., 2012. Assessment and Zoning of Eco-environmental Sensitivity for a Typical Developing Province in China, Stoch Environ Res Risk Assess, 26, 1095–1107.
- Daniel, T., C., 2011. Whither Scenic Beauty? Visual Landscape Quality Assessment in the 21st Century, Landscape and Urban Planning, 54, 4, 267-281.
- Deguignet M., Juffe-Bignoli D., Harrison J., MacSharry B., Burgess N., ve Kingston N., 2014. 2014 United Nations List of Protected Areas, UNEP-WCMC, Cambridge, UK.
- Demir, C., 2001. Milli Parklarda Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Sürdürülebilirliği: Türkiye’deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Demirayak, F., 2006. Türkiye’de Korunan Alanlar için Yeni Bir Yaklaşım Ortaklaşa Yönetim, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Ö., 2005. Doğa Koruma ve Milli Parklar, Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörlüğü Orman Fakültesi, Genel Yayın No: 219, Fakülte Yayın No: 37, Karadeniz Teknik Üniversitesi Matbaası, Trabzon.
- Doğan H. ve Üngüren E., 2010. Alanya Halkının Turizme Sosyo-Kültürel Açından Bakışı, e- Journal of New World Sciences Academy, 5, 4, 396-415.
- D.P.T., 2007. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007–2013), Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No, 2727, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 100 s.
- Düzgüneş, E., 2009. Altındere Vadisi Milli Parkı (Trabzon)’nda Koruma Değeri İle Turizm Potansiyelinin Saptanmasına Yönelik Bir Yöntem Yaklaşımı, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Düzgüneş, E. ve Demirel, Ö. 2014. Determining the Tourism Potential of Altındere Valley National Park with Respect to Its Cultural Resource Values, International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management, 10, 4, 322-333.

- Düzgüneş, E. ve Demirel, Ö., 2015. Evaluation of Rural Areas in Terms of Landscape Quality: Salacık Village (Trabzon/Turkey) Example, Environment Monitoring and Assessment, 187: 310.
- Eagles, P., F., J., McCool, S., F. ve Haynes, C., D., 2002. Sustainable Tourism in Protected Areas, Guidelines for Planning and Management, World Commission on Protected Areas (WCPA), Best Practice Protected Area Guidelines Series No: 8, UNEP, IUCN, WTO Yayınları.
- Elibüyük, M. ve Yılmaz, E., 2010. Türkiye'nin Coğrafi Bölge ve Bölümlerine Göre Yükselti Basamakları ve Eğim Grupları, Coğrafi Bilimler Dergisi, 8, 1, 27-55.
- Eurosite, 2004. Eurosite Management Planning Toolkit-Complementary Guidance 2004, A Handbook for Practitioners, EUROSITE.
- Farrell, A. ve Marion, J., L., 2002. The Protected Area Visitor Impact Management (PAVIM) Framework: A Simplified Process for Making Management Decisions, Journal of Sustainable Tourism, 10, 1, 31-51.
- Gadgil, M., 1990. India's Deforestation: Patterns and Process, Society and Natural Resources, 3, 2, 131-143.
- Ghimire, B., K. ve Pimbert, M., P., 1997. Social Change and Conservation: An Overview of Issues and Concepts, P.G. Krishna, P.P. Michel (Eds.), Social Change and Conservation, Earth Scan Publications Limited, London, 1-45.
- Giongo, F., Bosco Nizeyye, J. ve Wallace, N., 1994. A Study of Visitor Management in the World's National Parks and Protected Areas, Ecotourism Society.
- Graefe, A., R., Kuss, F., R. ve Vaske, J., J., 1990. Visitor Impact Management: The Planning Framework, National Parks and Conservation Association Washington, DC.
- Gülersoy, N., Z., 2003. Sit Koruma Ders Notu, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Güleç, S., 1979. Doğu Karadeniz Kıyı Şeridinde Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Güleç, S., 1981. Doğa Koruma ve Ulusal Parklar, K.T.Ü Orman Fakültesi Dergisi, 4,1.
- Güleç, S., 1989. Park-Bahçe ve Peyzaj Mimarisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Ders Tezsizleri Serisi: 29, KTÜ Basımevi, Trabzon.
- Gürpınar, T., 1989. Turizm Faaliyetlerinin Doğal Çevre Üzerine Etkileri, Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, Kasım, Ankara, Bildiriler Kitabı: 65-73.

- Güven, İ., H., 1998. 1:100.000 Ölçekli, Açın-sama Nitelikli Türkiye Jeoloji Haritaları, Trabzon C29 ve D29 paftaları No: 58, MTA Yayınları.
- Hanrichsen, D., 1994. Putting the Bite on Plan at Earth, International Wildlife, Volume: 24, 5, 36-45.
- Herbst, H., Forster, M. ve Kleinschmit, B., 2009. Contribution of Landscape Metrics to The Assessment of Scenic Quality the Example of The Landscape Structure Plan Havelland/Germany, Landscape Online, 10, 1-17.
- Hockings, M., Stolton, S. ve Dudley, N., 2004. Management Effectiveness: Assessing Managements of Protected Areas, Journal of Environmental Policy and Planning, 6,2, 157-174.
- IUCN, 1994. Guide Lines for Protected Area Management Categories, CNPPA With The Assistance of WCMC, Iucn, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
- IUCN, 2003. Message of the Vth IUCN World Parks Congress to the Convention on Biological Diversity, Vth IUCN World Parks Congress, Durban, South Africa.
- İnal, S., 1949. Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız, T.C. Tarım Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü Yayını, Sayı: 84, Osmanbey Matbaası, İstanbul.
- Jules, N. ve Simplicee, D., 2003. Using Rapid or Participatory Rural Appraisal, Improving Agricultural Extension: A Reference Manual, Chapter 5, FAO Yayınları.
- Kalem, S., 2001. Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı ve Kastamonu İli Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Uygulanması, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kalıpsız, A., 1981. İstatistik Yöntemler, İstanbul: İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No: 2837, O.F. Yayın No: 294.
- Kaptanoğlu A., Y., Ç., 2010. Korunan Alanlardaki Rekreatyonel Talep Özelliklerinin Saptanmasında Ziyaretçi Gözlem Yöntemlerinin Kullanımı, Journal of Faculty of Forestry, İstanbul University, 60, 2, 69-76.
- Keskin, S., 1999. Çameli-Göldağı Orijinli Kızılcım Tohum Bahçesinde Çiçek ve Kozalak Verimi Açısından Klonal Farklılıklar ve Çiçeklenme Fenolojisi, T.C. Orman bakanlığı Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Teknik Bülten No:9, Antalya.
- Kolcu, H., 1993, Doğal, Tarihi, Kültürel Açından Turizm Potansiyelini Değerlendirme Modeli: Ayvalık Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kuss, F., R., Graefe, A., R., Vaske, J., J., 1990. Visitor Impact Management: A Review of Research, National Parks and Conservation Association, Washington, DC, 256 s.
- Kuvan, Y., 2005. Korunan Alan Yönetiminde Etkinliğin Önemi ve Değerlendirilmesi. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, Sözlü Bildiriler Kitabı, 81-89, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi, Isparta.
- Leung, Y., F. ve Marion, J., L., 1999. Spatial Strategies for Managing Visitor Impacts in National Parks, Journal of Park and Recreation Administration, 17, 4, 20-38.
- Lindberg, K. ve Huber, R., M., 1993. Economic Issues in Ecotourism Management in Lindberg, K, Donald E. ve Hazkins, Ecotourism: A Guide for Planner and Managers. The Ecotourism Society, North Bennington.
- Liu, J., Ouyang, Z. ve Miao, H., 2010. Environmental Attitudes of Stakeholders and Their Perceptions Regarding Protected Area-Community Conflicts: A Case Study in China, Journal of Environmental Management 91, 2254-2262.
- Lockwood, M., Worboys G., L. ve Kothari, A., 2006. Managing Protected Areas A Global Guide, USA.
- Lokocz, E., Ryan, R., L. ve Sadler, A., J., 2011. Motivations for Land Protection and Stewardship: Exploring Place Attachment and Rural Landscape Character in Massachusetts, Landscape and Urban Planning, 99, 65-76.
- MacKinnon, J., MacKinnon, K., Graham, C. ve Jim, T., 1986. Managing Protected Areas in Tropics, IUCN/UNEP, Gland, Switzerland.
- Maclis, G., E. ve Tichnell, D., K., 1985. The State of the World's parks: An International Assessment of Resource Management Policy and Research, West View, Boulder, Co.
- Maddison, A, ve Organisation for Economic Co-operation and Development. Development Centre. Monitoring The World Economy, 1820-1992., 1995. Development Centre of the Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.
- Magurran, A., E., 1998. Ecological Diversity and Its Measurement. Princet on University Press, Princeton, New Jersey.
- Manning, R., E., 1985. Diversity in a Democracy: Expanding the Recreation Opportunity Spectrum, Leisure Sciences 7, 377-399.
- Manning, R., Lime, D. ve Hof, M., 1996. Social Carrying Capacity of Natural Areas: Theory and Application in the US National Parks, Natural Areas Journal, 16, 118-127.

- Martin, S., R., Marsolais, J., ve Rolloff, D., 2009. Visitor Perceptions of Appropriate Management Actions Across the Recreation Opportunity Spectrum, Journal of Park and Recreation Administration, 27, 1, 56-69.
- Mason, P., 2005. Visitor Management in Protected Areas of the Periphery: Polar Perspectives, Tourism and Hospitality Planning and Development, 2,3, 171-190.
- McAndrew, F., T., Turner, S., Fiedeldey, A., C. ve Sharma, Y., 1998. A Cross-Cultural Ranking of The Pleasantness of Visual and Non-Visual Features of Outdoor Environments, Annual Meeting of the Human Behavior and Evolution Society, California.
- McArthur, S., 2000. Beyond Carrying Capacity: Introducing a Model to Monitor and Manage Visitor Activity in Forests, In X. Font and J. Tribe (eds) *Forest Tourism and Recreation: Case Studies in Environmental Mangement*, 259-278.
- McCool, S., F. ve Cole, D., N., 1997. Experiencing Limits of Acceptable Change: Some Thoughts After a Decade of Implementation. Progress and Future Directions (General Technical Report INT- 371) Ogden, UT: USDA Forest Service, Intermountain Research Station, 72- 78.
- Menteş, İ., 1992. Altındere Vadisi Ulusal Parkı Uzun Devreli Gelişme Planlamasına Yönelik Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Meyer, W., B., 1995. Past and Present Land Use and Land Cover in the USA, Consequences, 1, 1, 25-33.
- Mingwu, Z., Haijiang, J., Desuo, C. ve Chunbo, J., 2010. The Comparative Study on The Ecological Sensitivity Analysis in Huixian Wetland, China, Procedia Environmental Science, 2, 386-398.
- MP., 2006. Management Policies, United Nations, National Park Service, Washington, U.S.
- Nepal, S., K. ve Weber, K., E., 1995. Managing Resources and Resoulving Conflicts: National Parks and Local People, International Journal of Sustainable Development and World Ecology, 2, 1, 11-25.
- Newsome, D., 2002. Aspects of Tourism 4: Natural Area Tourism: Ecology, Impacts and Management, Channel View Publications Clevedon.
- Nilsen, P. ve Tayler, G., 1997. A Comparative Analysis of Protected Area Planning and Management Frameworks, Proceedings of a Workshop on Limits of Acceptable Change and Related Planning Processes: Progress and Future Directions, University of Montana's Lubrecht Experimental Forest, Missoula, MT, Odgen.
- Nir, D., 1983. Man, a Geomorphological Agent. D. Reidel, Boston, Massachusetts, USA.

- NPS, 2004. Program Standards-Park Planning, National Park Service, US.
- O'Connor, Raymond J., Shrubbs, M. ve Watson, D., 1990. Farming and Birds, CUP Archive.
- Olcan, H. ve Şeker, D., Z., 2007. Kentsel Planlamada Çevre Düzeni Plan Sürecinde CBS'nin Kullanım Olanaklarının Değerlendirilmesi ve Uygulama Sistemi Geliştirilmesi, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, Ekim, KTÜ, Trabzon.
- O'Neill, K., M., 1996. The International politics of National Parks, Human Ecology, 24, 4, 521-539.
- Ortaçşme V., Karagüzel, O. ve Atik, M., 1998. Olimpos-Beydağları Sahil Milli Parkı Örneğinde Türkiye'de Kıyı ve Deniz Parkları, Türkiye Kıyıları'98: Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferansı, Eylül, Ankara, Bildiriler Kitabı: 113-122.
- Ott, K., 1999. Ethik und Naturschutz (In: Konold, W., Böcker, R., Hempicke, U. 1999: Handbuch Naturschutz und Landschaftspflege. Kompendium zu Schutz und Entwicklung von Lebensräumen und Landschaften, Ecomed, Landsberg am Lech).
- Our Common Future, 1987. United Nations, Report of the World Commission on Environment and Development.
- Özdemir, A., 2007. Rekreasyon ve Koruma Alanlarındaki Ziyaretçi Yönetiminin Önemi Hakkındaki Düşünceler, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 9, 11, 55-61.
- Özer, D., 2004. Kırsal Kalkınmada Katılımcılık ve Katılımcı Yayım, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 8, 2, 17-27.
- Özügül, M., D., 2006. Ekolojik Planlamada Kullanılabilecek Analitik Bir Model Önerisi-Ömerli İçme Suyu Havzası Örneği, Magaron YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi, 1, 4, 201-217.
- Phillips, A., 2002. Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas, Protected Landscapes/Seascape, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
- Pugh, D., 1990. Decision Frameworks and Interpretation. In: Graham, R., Lawrence, R., eds. Towards Serving Visitors and Managing Our Resources: Proceedings of a North American workshop on visitor management in parks and protected areas. Waterloo, ON: University of Waterloo, 355-356.
- Rodge, E., Nevens F. ve Gulinck, H., 2007. Perception of Rural Landscapes in Flanders: Looking Beyond Aesthetics, Landscape and Urban Planning, 82, 159-174.
- Rodrigues, A., S., L., Andelman, S., J., Bakar, M., I., Boitani, L., Brooks, T., M., Cowling, R., M., Fishpool, L., D., C., da Fonseca, G., A., B., Gaston, K., J., Hoffmann, M.,

- Long, J., S., Marquet, P., A., Pilgrim, J., D., Pressey, R., L., Schipper, J., Sechrest, W., Stuart, S., N., Underhill, L., G., Waller, R., W., Watts, M., E., J. ve Yan, X., 2004. Effectiveness of The Global Protected Area Network in Representing Species Diversity, Nature, 428, 640-643.
- Roper-Lowe, G., C. ve Sharp, J., A., 1990. The Analytic Hierarchy Process and Its Application to an Information Technology Decision, Journal of the Operational Research Society, 41, 1, 49-59.
- Rossi, P., Pecci, A., Amadio, V., Rossi, O. ve Soliani, L., 2008. Coupling Indicators of Ecological Value and Ecological Sensitivity with Indicators of Demographic Pressure in the Demarcation of New Areas to be Protected: The Case of the Oltrepo Pavese and the Ligurian-Emilian Apennine Area (Italy), Landscape Urban Planning, 85, 1, 12-26.
- Saaty, T., L., 1994a. A Fundamentals of Decision Making and Priority Theory with Analytic Hierarchy Process (Fundamentals of), 1st Edition, RSW Publications, VI, 95 s.
- Saaty, T., L., 1994b. How to Make a Decision: The Analytic Hierarchy Proses, Interfaces, 24, 6, 19-43.
- Saaty, T., L., 1977. A Scaling Method for Priorities in Hierarchical Structures, Journal of Mathematical Psychology, 15, 234-281.
- Saltık, A. ve Gülçubuk, B., 1996. Kırsal Kalkınmada Katılımcı Kırsal Değerlendirme, 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, Eylül, Adana, Bildiriler Kitabı: 234-244.
- Scherzinger, W., 1996. Naturschutz im Wald, Qualitätsziele Einer Dynamischen Waldentwicklung, Pratischer Naturschutz, Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart.
- Sekhar, N., U., 2003. Local People's Attitudes Towards Conservation and Wildlife Tourism around Sariska Tiger Reserve, India, Journal of Environmental Management, 69, 339-347.
- Sertkaya, Ş., 2001. Bartın İli kıyı Bölgesinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Stankey, G., H., Cole, D., Lucas, R., Peterson, M. ve Frissell, S., 1985. The Limits of Acceptable Change (LAC) System for Wilderness Planning, General Technical Report INT-176. USDA Forest Service, Ogden, UT., 37 s.
- Suher, H., 1996. Şehircilik, İTÜ, Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
- Sundin, B., 2005. Nature as Heritage: The Swedish Case, International Journal of Heritage Studies, 11, 1, 9-20.

- Tan, B., 1999. Türk Turizminin Yapısal Analizi ve 21. Yüzyıl Başlarında Beklenen Gelişmeler, Yüksek Lisans Tezi, Basılmamış, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Taşlı, K., Özer, E. ve Yılmaz, C., 1999. Biostratigraphic and Environmental Analysis of the Upper Jurassic- Lower Cretaceous Carbonate Sequence in the Başoba Yayla Area (Trabzon, NE Turkey), Turk J Earth Sci., 8, 125-135.
- T.C. Resmi Gazete, 1956. Orman Kanunu, Başbakanlık Basımevi 2547.
- T.C. Resmi Gazete, 1983a. Milli Parklar Kanunu, Başbakanlık Basımevi 18132.
- T.C. Resmi Gazete, 1983b. Milli Parklar Kanunu, Başbakanlık Basımevi 18132.
- T.C. Resmi Gazete, 1983c. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Başbakanlık Basımevi 18113.
- Thomas, L. ve Middleton, J., 2003. Guidelines for Management Planning of Protected Areas. Best Practices Protected Areas Guidelines Series No: 10, The World Conservation Union –IUCN, IUCN World Commission on Protected Areas-WCPA, Series, Editor: Adrian Phillips, Cardiff University, 13, ISBN: 978-2831706733, USA.
- Thorsell, J., 1995. A Practical Approach to the Preparation of Management Plans for Natural Heritage Sites.
- Türk, A., 2000. Doğal, Tarihsel ve Arkeolojik Alanların Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi: Göller Bölgesi Örneği, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- UNEP, 2012. United Nations Environment Programme World Conservation Monitoring Centre (UNEP, WCMC), ISBN: 978-92-807-3189-7.
- Rodge, E., Nevens, F. ve Gulinck, H., 2007. Perception of Rural Landscapes in Flanders: Looking Beyond Aesthetics, Landscape and Urban Planning, 82, 159-174.
- URL-1, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=39 Türkiye İstatistik Kurumu.11 Ekim 2012.
- URL-2, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc072/kanuntbmmc072/kanuntbmmc07203519.pdf Türkiye Büyük Millet Meclisi, Tutanaklar. 19 Haziran 2013.
- URL-3- <http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/korunanalan1.htm> T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Türkiye'nin Korunan Alan Sistemi. 25 Ocak 2015.

- URL-4, <http://www.cevreorman.gov.tr/mevzuat/3167.htm> T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı. 20 Şubat 2009.
- URL-5, <http://www.iucn.org/themes/wcpa/theme/categories/what.html> IUCN. 25 Ocak 2013.
- URL-6, http://www.spo.org.tr/mevzuat/mevzuat_detay.php?kod=130 TMMOB Şehir Plancıları Odası. 20 Nisan 2015.
- URL-7, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/09/20100930-14.htm> Resmi Gazete. 20 Mart 2015.
- URL-8, <http://www.ortohum.gov.tr/> Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Araştırma Müdürlüğü. 20 Nisan 2015.
- URL-9, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44423/dunya-miras-listesi.html> T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. 20 Mart 2015.
- URL-10, <http://www.dogadernegi.org/onemli-doga-alanlari.aspx> Doğa Derneği, Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları. 20 Nisan 2015.
- URL-11, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140404-11.htm> Resmi Gazete. 20 Nisan 2015.
- URL-12, <http://www.dogatarihi.net/onemli-kus-alani-nedir/> Doğa Tarihi. 20 Nisan 2015.
- URL-13, <http://www.dogadernegi.org/sifir-yok-olus.aspx> Doğa Derneği. 20 Nisan 2015.
- URL-14, http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm European Commission, Environment. 20 Nisan 2015.
- URL-15, <http://www.kultur.gov.tr/TR,23265/turizm-cesitleri.html> T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Çeşitleri. 06 Nisan 2015.
- URL-16, www.undp.org United Nations Development Programme. 12 Mart 2014.
- URL-17, www.worldbank.org/ World Bank, Participation Source Book. 25 Mayıs 2015.
- URL-18, <http://www.cbd.int/decisions/cop> Convention on Biological Diversity. 12 Mart 2009.
- URL-19, <http://www.deprem.gov.tr/sarbis/shared/depremhartilari.aspx> T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Deprem Dairesi Başkanlığı. 06 Nisan 2015.
- Uslu, O., 1990. Turizm ve Çevresel Etkileri, Turizm ve Çevre Konferansı, Ekim, İstanbul, Bildiriler Kitabı: 19-47.

- Uzun, O., İlke, E., F., Çetinkaya, G., Erduran F. ve Açüksöz, S., 2012. Peyzaj Planlama, Konya İli Bozkır-Seydişehir-Ahırılı-Yalühüyük İlçeleri ve Suğla Gölü Mevkii Peyzaj yönetimi Koruma ve Planlama Projesi, Ankara: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- Wagar, J. A., 1964. The Carrying Capacity of Wild Lands for Recreation, Forest Science Monograph 7, Society of American Foresters, Washington, D.C. USA., 24 s.
- Warren, P., 1998. Developing Participatory and Integrated Watershed Management, A Case Study of the FAO/Italy Interregional Project for Participatory Upland Conservation and Development (PUCD), Italy: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Community Forestry Case Study, ISSN: 1022-4466, 13, Rome.
- Williamson, D., N. ve Calder S., W., 1979. Visual Resource Management of Victoria's Forests: A New Concept for Australia, Landscape and Planning, 6, 3-4, 313-341.
- Wright, S., D. ve Lund, D., A., 2000. Gray or Green?, Stewardship and Sustainability in an Aging Society, Journal of Aging Studies, 14, 229-249.
- WTO, 1997. National and Regional Tourism Planning, Methodologies and Case Studies, International Thomson Business Press, UK.
- WTO ve UNEP, 1992. Guidelines: Development of National Parks and Protected Areas for Tourism, WTO/UNEP Technical Report Series No: 13.
- Vaske, J., Donnelly, M. ve Shelby, B., 1993. Establishing Management Standards: Selected Examples of the Normative Approach, Environmental Management, 17, 629-643.
- Vromans, D., C., Maree, K., S., Holness, S., Job, N. ve Brown, A., E., 2010. The Garden Route Biodiversity Sector Plan for the Southern Regions of the Kouga and Koukamma Municipalities: Supporting Land-use Planning and Decision-making in Critical Biodiversity Areas and Ecological Support Areas for Sustainable Development, Knysna: Garden Route Initiative, South African National Parks.
- Yalınkılıç, M., K. ve Yenilmez Arpa, N., 2005. Türkiye'deki Korunan Alanlar ve Ekoturizm, Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, Eylül, Isparta, Bildiriler Kitabı: 3-13.
- Yenilmez Arpa, N., 2005. Türkiye'deki Korunan Alan Çalışmaları ve Korunan Alanlara Yönelik Planların; Planlama Yaklaşımı ve Süreci İle Uygulama ve Yönetimi Açısından İrdelenmesi, Doktora Semineri, Basılmamış, Ankara.
- Yenilmez Arpa, N., 2011. Türkiye'de Korunan Alanların Belirlenmesi, Planlanması ve Yönetimi Sürecinde Katılımcılığın Değerlendirilmesi: Sultan Sazlığı Milli Parkı, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Yıldız, K., Sipahioğlu, Ş. ve Yılmaz, M., 2005. Çevre Bilimi, Genişletilmiş 2. Baskı, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Yıldız, N., D., 2006. Tortum Çayı Havzasının Uygun Alan Kullanımlarının CBS ile Belirlenmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, S., 1998. Erzurum Ovasının Optimal Alan Kullanımının Belirlenmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, H., Yılmaz, S. ve Yıldız, D., N., 2003. Kars Kent Halkının Rekreatyonel Talep ve Eğilimlerinin Belirlenmesi, Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg., 4, 353-360.
- Yücel, M., 1995. Protected Areas and Planning. Publication No. 104, Çukurova University Press, Adana, Turkey, 255 s.
- Yücel, M., 1999. Doğa Koruma Alanları ve Planlaması, Çukurova Üniversitesi Fakültesi Genel Yayın No: 104, Yardımcı Ders Kitapları Yayın No. B-9, 2. Baskı, Adana.
- Yücel, M., 2005. Doğa Koruma, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 265, Ders Kitapları Yayın No: A-85, Adana.
- Yücel, M. ve Babuş, D., 2005. Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye'deki Gelişmeler, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, DOA Dergisi, 11, 151-175.
- Yücel, M., 2009. Korunan Alanlar ve Yönetimi, Peyzaj Yönetimi, Akay, A., Demirbaş Özen, M., Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, No: 35, Yerel Yönetimler Merkezi Yayını No: 27, Ankara.
- Zafer, B., 1991. Türkiye'de Doğa Koruma Alanları ve Doğal Sitlerin Belirleme ve Sınıflandırılmasında Kullanılacak Kriterlerin Saptanması Amacıyla İzmir/Kemalpaşa Örneklemeine Dayalı Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Zahedi, F., 1986. The Analytic Hierarchy Process: A Survey of the Method and Its Applications, Interfaces, 16, 4, 96-108.
- Zal, N., 2004. Doğa Koruma ve Biyosfer Rezervleri. Doğa Koruma ve Biyosfer Rezervleri, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İnsan ve Biyoküre (MaB) İhtisas Komitesi, Ankara.
- Zengin, M., 2007. Ardahan Kura Nehri Ve Yakın Çevresi Alan Kullanımlarının Belirlenmesi Ve Optimal Alan Kullanım Önerleri, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Zhang, J., Xiang, C. ve Li, M., 2012. Integrative Ecological Sensitivity (Ies) Applied to Assessment of Eco-Tourism Impact on Forest Vegetation Landscape: A Case From The Baihua Mountain Reserve Of Beijing, China, Ecological Indicators, 18, 365–370.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Ankara’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Trabzon’da tamamladıktan sonra 2001 yılında üniversite öğrenimine başladığı K.T.Ü Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nden 2005 yılında “Peyzaj Mimarı” ünvanı ile mezun oldu. Aynı yıl K.T.Ü Fen Bilimleri Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda yüksek lisans öğrenimine başladı. 2007 yılında K.T.Ü Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nde araştırma görevlisi kadrosuna atandı. Aynı yıl ERASMUS programı ile Bodenkültür Üniversitesi (Viyana-AVUSTURYA)’nde altı ay süreli olarak “Korunan Alanlarda Çelişkiler Stratejisi” ve “Turizmin Yayla Alanlarında Meydana Getirdiği Negatif Etkiler” konularında çalışmalarda bulundu. 2009 yılında Yüksek Lisans Programını tamamladı. Aynı yıl K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda doktora öğrenimine başladı. Halen K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü araştırma görevlisi kadrosunda çalışmakta olup aynı bölümde çalışmalarını sürdürmektedir. DÜZGÜNEŞ evli olup, iyi derecede İngilizce bilmektedir.